

Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta
Ústav českého jazyka a teorie komunikace

Martina Hamplová, ČJL

**Pomístní jména v katastru Vysokého Chlumce, Hrabří, Hradců a Oříkova – příspěvek
k analýze regionálních anoikonymických systémů**

Diplomová práce
2006

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Milan Harvalík, Ph.D.

Vysoká škola: Univerzita Karlova Fakulta: Filozofická
Katedra: Ústav českého jazyka a teorie komuni- Školní rok: 2002/2003
kace

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

pro Martinu H a m p l o v o u
obor český jazyk a literatura

Název tématu: Pomístní jména v katastru Vysokého Chlumce, ~~Hrabří~~
Hrabří, ... Hradce a Oříkova - příspěvek k analýze
regionálních anoikonymických systémů

Zásady pro vypracování:

Diplomová práce si klade za cíl popsat anoikonymický systém obcí Vysoký Chlumeč, Hrabří, Hradce a Oříkov na Sedlčansku. Potřebný anoikonymický materiál spolu se všemi relevantními údaji vztahujícími se k výkladu a klasifikaci jednotlivých jmen bude shromážděn při terénních výzkumech.

Při interpretaci anoikonym bude sledována jak jejich etymologická stránka, tak i motivace zkoumaných jmen. Zvláštní pozornost je přitom věnována rozboru anoikonym z hlediska jejich vázanosti na místní dialekt a s ohledem na jejich fungování v komunikaci, důležitou součástí práce představuje rovněž slovtvorná a lexikálněsémantická analýza.

Rozsah grafických prací:

Rozsah průvodní zprávy:

Seznam odborné literatury:

J. Bělič, *Nástin české dialektologie*, Praha 1972

Český jazykový atlas I - IV, Praha 1993 - 2002

L. Olivová-Nezbedová - M. Knappová - J. Malenínská - J. Matúšová, *Pomístní jména v Čechách*, Praha 1995

J. Pleskalová, *Tvoření pomístní jmen na Moravě a ve Slezsku*, Jinočany 1992

R. Šrámek, *Úvod do obecné onomastiky*, Brno 1999

V. Šmilauer, *Třídění pomístních jmen*, Zpravodaj Místopisné komise ČSAV XIII, 1972, s. 171 - 204

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Milan Harvalík, PhD.

Datum zadání diplomové práce: 26. listopadu 2002

Termín odevzdání diplomové práce: jaro 2004

L.S.

.....
Vedoucí katedry

.....
Děkan

V Praze dne 26. listopadu 2002

19.....

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Martina Hamplová
Martina Hamplová

V Praze 20. 7. 2006

Na tomto místě bych ráda poděkovala především PhDr. Milanu Harvalíkovi, Ph.D., za vedení této diplomové práce a cenné rady a připomínky, které přispěly k jejímu vzniku a zdokonalení. Poděkování patří též PhDr. Janě Matušové, CSc., za to, že jsem měla a mám možnost podílet se na zpracování Slovníku pomístních jmen v Čechách. Během této práce jsem díky vstřícnosti její i ostatních pracovníků onomastického oddělení ÚJČ AV ČR, především PhDr. Jitky Malenínské a PhDr. Pavla Štěpána, získala mnoho zkušeností, vědomostí a podnětů týkajících se výzkumu pomístních jmen, které jsem mohla využít ve své diplomové práci. Za ochotu při poskytování informací o zkoumaném regionu děkuji Janu Kuthanovi, Mgr. Františku Cihlářovi a zaměstnancům Státního okresního archivu Příbram.

Anotace diplomové práce

Práce je založena na analýze pomístních jmen nacházejících se v katastru středočeských vesnic Vysoký Chlumec, Hrabří, Hradce a Oříkov. Na shromážděný materiál je nahlíženo z několika různých hledisek. Důraz je kladen na hledisko jazykové (především na slovtvorbu, hláskosloví a morfologii), ale nebyly opomenuty ani mimojazykové (tj. geografické, geomorfologické a historické) faktory, které mají též vliv na utvářenost pomístních jmen. Těžištěm práce je zpracování pomístních jmen v heslových odstavcích, které se staly podkladem pro celkovou charakteristiku daného anoikonymického systému.

Obsah

0. Úvod	1
1. Charakteristika Vysokého Chlumce, Oříkova, Hrabří a Hradců	3
1.1 Geografická a geomorfologická charakteristika oblasti	3
1.2 Historická charakteristika oblasti	4
1.2.1 Dějiny obce Vysoký Chlumeč	4
1.2.1.1 Nejstarší dějiny	4
1.2.1.2 Dějiny obce Vysoký Chlumeč po roce 1918	6
1.2.1.3 Dějiny obce Vysoký Chlumeč po roce 1989	7
1.2.1.4 Nejstarší dějiny hradu Vysoký Chlumeč	8
1.2.1.5 Dějiny hradu Vysoký Chlumeč po roce 1918	10
1.2.1.6 Historie vysokochlumeckého pivovaru	10
1.2.2 Dějiny Hrabří	11
1.2.3 Dějiny Oříkova	12
1.2.4 Dějiny Hradců	12
1.3 Jazyková charakteristika oblasti	13
2. Pomístní jména	16
2.1 Definice PJ	16
2.2 Historická a geografická charakteristika PJ	17
2.3 Jazyková charakteristika PJ	19
2.3.1 Hláskosloví PJ	20
2.3.2 Morfologie PJ	21
2.3.3 Slovo tvorba PJ	22
2.3.3.1 Sufixy u PJ vytvořených z vlastních jmen	25
2.3.3.1.1 PJ ve formě substantiva	26
2.3.3.1.2 PJ ve formě adjektiva nebo subst. adjektiva	28
2.4 Soupisy a výzkum PJ	30
2.5 Analýza PJ pomocí modelové teorie	32
2.5.1 Šrámkova modelová teorie	32
2.5.2 Vztahově modelová a strukturní analýza PJ	34
2.5.2.1 PJ vztahového modelu A	36
2.5.2.2 PJ vztahového modelu B	37
2.5.2.3 PJ vztahového modelu C	38

2.5.2.4 PJ vztahového modelu D	40
3. PJ na katastru Vysokého Chlumce, Hrabří, Oříkova a Hradců	42
3.1 Soupisy a výzkum PJ na katastru Hrabří, Oříkova a Hradců	42
3.2 Soupisy a výzkum PJ na katastru Vysokého Chlumce	42
3.2.1 Čeněk Habart	42
3.2.2 Bohuš Kareš	42
3.2.3 František Cihlář	44
3.2.4 Jan Kuthan	44
3.3 Analýza a výklad PJ ze zkoumané oblasti	45
3.3.1 Struktura heslového odstavce	45
3.3.2 Heslové odstavce	48
3.4 Frekvence lexikálních jednotek	101
3.5 Objekty pojmenované PJ	102
3.6 Jazyková charakteristika PJ ve zkoumané oblasti	103
3.6.1 Morfologie PJ	103
3.6.2 Slovtvorba PJ	105
3.6.3 Hláskoslovné a lexikální zvláštnosti PJ	106
3.6.3.1 Brah	107
3.6.3.2 Hejk	107
3.6.3.3 Hřib, hrb, pahrbek	108
3.6.3.4 Skalí	108
3.6.3.5 Šiberný, Šibeňák	109
3.6.3.6 Vastržej	109
3.7 Analýza PJ využitím modelové teorie	110
3.7.1 PJ vztahového modelu A	110
3.7.2 PJ vztahového modelu B	112
3.7.3 PJ vztahového modelu C	113
3.7.4 PJ vztahového modelu D	114
4. Závěr	116
Summary	119
Seznam pomístních jmen ze zkoumané oblasti	120
Seznam zkratk	128
Seznam literatury	131

Seznam příloh

Tabulky

Tabulka č. 1 – Frekvence lexikálních jednotek obsažených v PJ ve zkoumané oblasti
vzhledem k výrazům obsaženým v PJ z území celých Čech (příloha ke kap. 3.3.3)

Tabulka č. 2 – Objekty pojmenované PJ (příloha ke kap. 3.3.4)

Tabulka č. 3 – Frekvence předložkových a bezpředložkových PJ (příloha ke kap. 3.6.1)

Tabulka č. 4 – Frekvence jednotlivých vztahových modelů (příloha ke kap. 3.7)

Mapová příloha

Úvod k mapové příloze, seznam zkratk použitých na mapách

Mapa č. 1 – Heslové slovo BRAH

Mapa č. 2 – Heslové slovo HEJK

Mapa č. 3 – Heslové slovo HRB

Mapa č. 4 – Heslové slovo HŘIB

Mapa č. 5 – Heslové slovo SKALÍ

Mapa č. 6 – Heslové slovo ŠIBERNÝ

Mapa č. 7 – Heslové slovo TOUŇ

Mapa č. 8 – Heslové slovo VASTRŽEJ

0. Úvod

Tato práce, která se zabývá pomístními jmény (anoikonymi), tj. jednou ze skupin vlastních jmen zeměpisných, na katastrech středočeských vesnic Vysokého Chlumce, Hrabří, Hradců a Oříkova, má být příspěvkem k analýze regionálních anoikonymických systémů.

Vzhledem k tomu, že utvářenost každého anoikonymického systému úzce souvisí s geografickými a geomorfologickými podmínkami dané oblasti i s jejím historickým a jazykovým (nářečním) vývojem, budeme se v úvodních kapitolách zabývat charakteristikou zkoumaného regionu právě z hlediska geografického, geomorfologického, historického a jazykového. Využijeme zde poznatků především Č. Habarta a J. Kuthana, autorů regionálních publikací týkajících se dané oblasti.¹

V další části této práce se zaměříme na teoretické zpracování problematiky pomístních jmen, a to opět z několika různých hledisek, tj. z hlediska historického, geografického a jazykového, kde největší důraz klademe na hláskosloví, morfologii a slootovorbu. Vycházíme z poznatků publikovaných v monografii kolektivu autorek *Pomístní jména v Čechách*,² která je jedinou českou publikací zabývající se anoikonymi uceleně, podrobně a z různých stránek.

Uvádíme též vztahově modelovou a strukturní analýzu pomístních jmen, jíž se zabývala J. Pleskalová,³ která na pomístní jména (na Moravě a ve Slezsku) aplikovala modelovou teorii R. Šrámeka.⁴

Pozornost dále věnujeme soupisům a dosavadním výzkumům pomístních jmen, z nichž největší byl výzkum Místopisné komise ČSAV, který proběhl v letech 1963-1980 v 8 119 obcích a osadách na území Čech. Takto získané doklady byly rozříděny do abecedního generálního katalogu a uloženy v oddělení onomastiky Ústavu pro jazyk český AV ČR, kde jsou nyní zpracovávány ve *Slovníku pomístních jmen v Čechách*.⁵

Materiál pomístních jmen využitý v naší práci byl ze soupisů pomístních jmen z tohoto výzkumu získán jen částečně, neboť výzkum Místopisné komise ČSAV sice proběhl na katastrech Hrabří, Oříkova a Hradců, nikoliv však ve Vysokém Chlumci. Pomístní jména z katastru Vysokého Chlumce jsme získali z menších výzkumů jednotlivců pocházejících z tohoto regionu.

¹ Habart, Č. *Sedlčansko, Sedlecko a Voticko. IV. díl*. Sedlčany: AlfaPrint, 1995.

Kuthan, J. *Staletí pod hradními okny*. Praha: MAROLI, 2002.

² Olivová-Nezbedová, L. et al. *Pomístní jména v Čechách. O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest*. Praha: Academia, 1995.

³ Pleskalová, J. *Tvoření pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku*. Jinočany: H&H, 1992.

⁴ Šrámek, R. Slovtvorný model v české toponymii. *SaS* 37. 1976, s. 112-120.

Šrámek, R. Toponymické modely a toponymický systém. *SaS* 33. 1972, s. 304-318.

⁵ *Slovník pomístních jmen v Čechách I*. Praha: Academia, 2005.

Nejdůležitější částí práce je vlastní analýza anoikonym ze zkoumané oblasti.

Podkladem pro ni je zpracování všech shromážděných pomístních jmen ve „slovníku“, jehož jednotlivá hesla jsou drobnou modifikací hesel ve *Slovníku pomístních jmen v Čechách* a na pozadí anoikonymie z celých Čech analyzují jednotlivá pomístní jména především z hlediska slovotvorného a sémanticko-motivačního. Některá hesla jsou doplněna informacemi týkajícími se historických událostí, geografických souvislostí nebo jazykových specifik, vztahujících se k daným anoikonymům.

Poznatky shromážděné v tomto „slovníku“ shrnujeme a komentujeme v posledních kapitolách této práce. Pozornost je věnována především frekvenci lexikálních jednotek obsažených v pomístních jménech, dále analýze pomístních jmen s využitím modelové teorie, morfologii, slovotvorbě a hláskosloví. V samostatné kapitole se zabýváme vybranými lexikálními a hláskoslovními specifiky zkoumaných pomístních jmen (mj. lexikálními jednotkami brah, hejk, vastržej). K některým závěrečným oddílům práce jsou pro přehlednost připojeny tabulky a mapy.

Generální katalog pomístních jmen obsahuje i jména místních částí (definice viz v kap. 2.3.3), která nepatří mezi pomístní jména, ale mezi jména místní. Z hlediska svého jazykového ztvárnění však mají blízko ke jménům pomístním⁶ (často se jedná i o jména předložková, která jsou typická pro anoikonymii). Z tohoto důvodu v naší práci striktně nerozlišujeme mezi jmény pomístními a jmény místních částí a oba typy zahrnujeme do výzkumu.

Při psaní velkých a malých počátečních písmen ve slovech obsažených v pomístních jménech se řídíme pravidlem uvedeným v akademickém vydání Pravidel českého pravopisu,⁷ podle kterého je využitím velkého či malého písmene (i po předložce) možno rozlišit, pochází-li jméno z apelativa, nebo z vlastního jména. (Píšeme proto např. *U lesa*, *U Nováka*).

⁶ Srov. Harvalík, M. Ke konkurenčním vztahům v českém anoikonymickém systému (na příkladě dvou anoikonymických strukturních modelů). In: *Onomastické práce*, sv. 4. Praha: Academia, 2000, s. 109.

1. Charakteristika Vysokého Chlumce, Oříkova, Hrabří a Hradců

1.1 Geografická a geomorfologická charakteristika oblasti

Středočeské vesnice Vysoký Chlumeč, Oříkov, Hrabří a Hradce se nacházejí v jihovýchodní části bývalého okresu Příbram na pravém břehu Vltavy. Leží v nadmořské výšce 460-580 m n. m. a zdejší průměrná roční teplota dosahuje 7,6 °C, během vegetačního období 13,7 °C. Průměrné roční srážky dosahují hodnot 530-560 mm.⁸

Osady se nacházejí v Sedlčanské pahorkatině, což je geomorfologická jednotka nižší taxonomické úrovně na východě Březnické pahorkatiny (podcelku Benešovské pahorkatiny) ve Středočeské pahorkatině.⁹

Sedlčanská pahorkatina se rozkládá na ploše kolem 140 km² ve středním Povltaví mezi okolím Sedlčan a údolím Vltavy v úseku mezi Kamýkem nad Vltavou a Zvíroticemi. Její východní částí protéká Sedlecký potok. Kromě členitějšího povrchu na východě (mezi Sedlčany a Radíčem) a pruhu při zářezu vltavského údolí vytváří na žulových horninách středočeského plutonu¹⁰ níže položený zvlněný povrch, obklopený většinou vyšším reliéfem, takže má Sedlčanská pahorkatina charakter sníženiny.

Nejvyšším bodem Sedlčanské pahorkatiny je kopec Vysoký chlumeč (532 m n. m.), zalesněný dubovými porosty s příměsí buku. Nachází se ve Vysokochlumecké pahorkatině jižně od Sedlčan, která má zřetelnou kotlinnou polohu a po stranách je uzavřena výrazně vyšším reliéfem. V této sníženině na biotickém granodioritu sedlčanského typu v povodí levostranných přítoků Sedleckého potoka byla vybudována řada rybníků, většinou nepatrné rozlohy.

Celá Středočeská pahorkatina je plošně největší lesní oblastí Čech.¹¹ Osídlení pahorkatiny vedlo k tomu, že les zůstal jen na půdách nevhodných pro zemědělství. Převládají zde lesní vegetační stupně dubobukový a bukodubový. K původním dřevinám vedle převažujícího buku patří dub, jedle, habr, lípa a javor. Původní listnaté opadavé dřeviny středních Čech byly ale hospodářskou činností nahrazeny ekonomicky výhodnějšími jehličnany – smrkem a borovicí. Současná skladba dřevin ve Středočeské pahorkatině je z 85 % tvořena jehličnany, i když v původní skladbě jich bylo jen 12 %. Zvláště výrazné je 52% zastoupení smrku, ačkoliv je zde téměř zcela nepůvodní.

⁷ *Pravidla českého pravopisu*. Praha: Academia, 1993, s. 42.

⁸ Kuthan, J. *Staletí pod hradními okny*. Praha: MAROLI, 2002, s. 72.

⁹ *Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny*. Praha: Academia, 1987, s. 34–41.

¹⁰ Pluton – těleso hlubinných vyvřelin vzniklé utuhnutím magmatu v hlubších částech zemské kůry.

1.2 Historická charakteristika oblasti

1.2.1 Dějiny obce Vysoký Chlumeč

1.2.1.1 Nejstarší dějiny¹²

Nejstarší dochovaná zpráva o osadě Vysoký Chlumeč pochází z roku 1235, kdy se jako „z Chlumce“ uváděl jistý Mrakota. Z roku 1250 je pak zmínka o osadníkovi Vintíři (Wintherus de Hlumeč). Lze tedy předpokládat, že v jejich době zde již mohlo stát menší panské obydlí. Hrad vystavěl až v druhé polovině 14. st. Purkart Strnad z Janovic. Existenci této stavby máme poprvé doloženu v roce 1382 v souvislosti s tehdejším purkrabím, hradním hejtmanem Zbyňkem.

V polovině 15. st. se chalupy rozložené pod panským sídlem Chlumcem nazývaly „vsí pod hradem“. Později pod hradem vznikly dvě osady, jedna zvaná Chlumeč, druhá Víška, o které se z historických pramenů dozvídáme na počátku 17. st., kdy zde žilo 6 sedláků. Osada Chlumeč se mezitím rozrostla a bývala už před třicetiletou válkou označována jako městečko nebo městys. V soupisu z roku 1617 se uvádí jako „městečko pod zámekem“. Podle berní ruly z roku 1654 zde žilo 6 sedláků, dva hospodáři, dva „pustí“ chalupníci a jeden nový osadník. O sto let později měl Chlumeč 187 a Víška 45 obyvatel. Jméno osady se ustavičně vyvíjelo a postupem času byla označována také jako Podhrad nebo Podhradí.

Historie obce byla úzce spjata s historií chlumeckého hradu. Život poddaných se odvíjel podle toho, komu hrad právě patřil. Příchod Lobkowiczů v roce 1474 se stal významným mezníkem, ovlivňujícím dějiny hradu i celého panství na celá staletí.

Jedním z nejdůležitějších odvětví vrchnostenského hospodářství byla v tehdejší době zemědělská výroba na poplužních dvorech. Většina obyvatel chlumeckého panství se tedy zabývala zemědělstvím a s ním souvisejícími řemesly. Přehledný a velice podrobně popsán obraz panství přináší urbář z roku 1637. Panství mělo dva pivovary, čtyři ovčiny, šest mlýnů, cihelnu, pilu, 54 rybníků a 829 usedlostí.

Přestože se veškerá bojiště třicetileté války nacházela daleko od chlumeckého kraje, nebyli místní lidé ušetřeni válečných útrap. Armády tudy přešly několikrát a vždy za sebou zanechaly velkou zkázu. Vojáci vypalovali stavení i celé vesnice, zabili mnoho obyvatel a nadělali škody na majetku i na hospodářském zvířectvu.

Chlumecké panství vzkvétalo nebo upadalo v závislosti na schopnostech a zájmech jeho majitelů. V roce 1739 se v době, kdy pod chlumeckou správu spadaly i Sedlčany, jedním

¹¹ Ložek, V. et al. *Střední Čechy. Příroda, člověk, krajina*. Praha: Dokořán, 2003, s. 62.

¹² Kuthan, J. *Staletí pod hradními okny*. Praha: MAROLI, 2002, s. 10, 53, 71-72.

z nich stal Ferdinand Filip z Lobkowicz, který žil v cizině a o svůj majetek se nestaral, čímž dal příležitost knížecím správcům, aby hospodařili ve svůj prospěch. Napětí mezi úředníky a poddanými přerostlo v selské bouře. Musela zasáhnout rakouská vláda, která ustanovila administrátorem všech panství Ferdinandova synovce Augusta. Ten s chlumeckými poddanými zacházel mnohem lidštěji a spravedlivěji. Levně si mohli pronajmout pozemky poplužních dvorů, čímž se zlepšila jejich životní situace, obyvatelstva přibývalo, vesnice se rozšiřovaly a stavělo se mnoho nových domů. Roku 1843 stálo ve Vísce 12 domů obývaných 148 lidmi a na Chlumci již 63 domů s 547 osobami.

Významnou událostí pro panstvo i poddané se stalo zrušení roboty v roce 1848. Nové politické a soudní úřady byly zřízeny v Sedlčanech, čímž se toto město vymanilo ze správní závislosti na lobkowiczském rodu, a na Chlumci zůstalo jen ředitelství velkostatku s úřednictvem. V téže době došlo k další změně jména, a to na Vysoký Chlumeck, aby byla osada odlišena od jiných Chlumců, kterých se v zemi nacházelo několik.

V říjnu 1858 byla před zemskou komisí v Praze podepsána smlouva mezi chlumeckou obcí a panstvím, v níž se velkostatek zřekl nároku na užívání obecních pozemků i jiného jmění. V roce 1905 byl jmenován správcem panství Emanuel Francán, za jehož správcovství se velice dařilo především rybníkářství, protože v tomto oboru byl velkým znalcem. V rybnících kolem Vysokého Chlumce se chovali vedle tradičních kaprů také pstruzi, štiky, candáti a drobné ryby.

V roce 1869 byla v obci zřízena pošta, v roce 1881 byla otevřena škola a v roce 1887 byl založen sbor dobrovolných hasičů, který nejen zasahoval při požárech v obci a okolí, ale byl také nositelem kultury a osvěty. Měl svoji zábavnou knihovnu (v době vzniku čítala 50 svazků) a půjčoval knihy, pořádal přednášky, koncerty, divadelní představení, plesy, veřejná cvičení, výlety a vycházky. Někteří členové sboru byli odborně vyškoleni a působili jako zdravotníci. Roku 1898 byla v obci zřízena oficiální četnická stanice.

V roce 1880 měl Vysoký Chlumeck 625 obyvatel (Víska 135). Během následujících dvaceti let se počet lidí ve Vísce téměř zdvojnásobil (245 ob. v roce 1900), zatímco ve Vysokém Chlumci narostl jen nepatrně (676 ob.). Víska se neustále rozšiřovala a přibližovala k Vysokému Chlumci, až hranice mezi oběma osadami postupně zcela zmizely.

1.2.1.2 Dějiny obce Vysoký Chlumeck po roce 1918¹³

V roce 1924 se změnil úřední název obce na Chlumeck Vysoký, ale s příchodem druhé světové války se dřívější název Vysoký Chlumeck vrátil.

V letech 1928-1933 byla provedena pozemková reforma zdejšího velkostatku (kromě lesů), před jejímž uskutečněním sem přijel z Benešova komisař pozemkového úřadu a přijímal žádosti občanů o přidělení zabavené půdy. Na pole neměl nárok ten, kdo nevladnil nářadí k jeho obdělávání nebo neměl žádnou půdu, ani majitel více než 5 ha pozemků. Další podmínka nařizovala, že se během následujících deseti let pozemky velkostatku nesmějí prodávat ani pronajímat.

Za přiměřenou cenu byla poslední půda přidělena chudším zemědělcům v roce 1933, ale „konečná“ reforma zdejšího velkostatku proběhla až roku 1948. Mezi maloročníky bylo rozděleno více než 175 ha půdy.

Vedle pozemkové reformy nastaly v obci po druhé světové válce i další podstatné změny. V důsledku znárodnění a zestátnění byly hrad i pivovar převedeny do péče státu, místo lesní správy bylo zřízeno ředitelství státních lesů. Padesátá léta znamenala pro osadu zásadní přerod v zemědělství, průmyslu i veřejném životě.

Roku 1950 byl založen nový matriční obvod Vysoký Chlumeck a v témže roce vzniklo jednotné zemědělské družstvo (JZD), které se v roce 1962 dostalo do krize, takže nakonec došlo k likvidaci družstva a hospodaření se ujaly Československé státní statky, které zde hospodařily o poznání déle. V roce 1963 byl k ovčínu přistavěn nový kravín.

Znárodněním lesních majetků Lobkowiczů, Schwarzenbergů i drobnějších hospodářů vznikl Lesní závod Vysoký Chlumeck. Stávající výměra přes 10 tisíc ha byla rozčleněna do deseti polesí. Ředitelství státních lesů se usídlilo v budově dřívější lesní správy. Do roku 1957 se v lese pracovalo jen s minimální mechanizací, závod vladnil pouze jeden traktor, a proto využíval 25 koní. O 20 let později bylo k dispozici již 12 traktorů a z poměrně malé společnosti s nevýrazným objemem výroby se postupně stával závod hospodařící na území několika okresů. Na konci 80. let měl téměř 500 zaměstnanců, výměra lesní půdy činila 23 000 ha. V dřevinách převládal smrk (47 %) a borovice (36 %), dub byl zastoupen čtyřmi procenty a modřín třemi. Podnik zalesnil značné množství zemědělských půd.

Obec postupně procházela řadou změn. Byl instalován místní rozhlas, v roce 1950 byla zřízena mateřská škola a zubní ambulance, v nově adaptované budově zahájilo provoz

¹³ Vysoký Chlumeck. *Oficiální internetové stránky obce*. [online]. [cit. 2005-09-20]. Dostupné z: <<http://www.vysoky-chlumeck.cz>>

Kuthan, J. *Století pod hradními okny*. Praha: MAROLI, 2002, s. 21, 54-55.

kino, prodejna potravin byla přeměněna na samoobsluhu, byla zahájena výstavba bytovek, upraveno hřiště, zlepšoval se stav veřejných komunikací a byly zajištěny autobusové spoje do Kamýka, Sedlce a Sedlčan. Dále proběhly práce na rekonstrukci elektrického vedení a přípravné práce k výstavbě obecního vodovodu, což bylo vzhledem k žulovému podloží značně náročné. Stavební činnost se začala orientovat na výstavbu rodinných domků. Koncem 70. let se počet obyvatel zvýšil na více než 800. V září 1983 byl dořešen nejpálčivější problém obce – začala téci voda z obecního vodovodu.

1.2.1.3 Dějiny obce Vysoký Chlumeč po roce 1989¹⁴

Na počátku 90. let nastaly změny ve struktuře lesního závodu, související s navrácením zabraných pozemků rodinám původních majitelů. Lesní majetky postupně přecházely do soukromého vlastnictví, dosud nevydané pozemky obhospodařoval nově vzniklý podnik Lesy České republiky se sídlem v Milevsku. Ten zároveň vyhledával zbylé vlastníky a sjednával navrácení lesů. V prosinci 1993 vznikla Správa lesů Martina Lobkowicze, která se zabývala průběhem restitucí započatých v předešlém roce.

V polovině 90. let byly rodině Lobkowiczů vráceny také rybníky na Sedlčansku, které rod původně vlastnil. Správu nad nimi převzala firma Štičí líheň Tábor. V roce 1998 prodali Lobkowiczové svůj majetek ve Vysokém Chlumci. Nový vlastník Riprand Arco-Zinneberg podniká veškeré své aktivity v regionu prostřednictvím firmy Česká správa nemovitostí, investiční a dřevařská, k. s.

Na podzim 1992 došlo ke zrušení místních státních statků. V říjnu zde bylo založeno zemědělské obchodní družstvo (ZOD), ale koncem února 1996 se rozpadl i tento podnik a jeho majetek byl vrácen původním majitelům. Ti jej většinou pronajali některým z okolních zemědělských družstev (ZD Krásná Hora, ZD Oříkov, Agrona Nechvalice a ZD Kosova Hora). Po ZOD zbyly obci nevyužité prostory kravína a ovčína. Ostatní objekty byly pronajaty pro zemědělské účely (chov prasat a krav) nebo jako malé dílny soukromým živnostníkům.

Na přelomu druhého tisíciletí už nebyl ve Vysokém Chlumci žádný velký soukromý zemědělec, jen několik menších, pracujících na několika hektarech půdy. Zemědělská družstva pěstovala na orné půdě především obiloviny (66 %), kukuřici (15 %), řepku (14 %) a brambory (5 %). Budovy ve dvoře jsou v současné době využívány mnoha způsoby. Funguje zde vývažovna Fr. Matouška, soukromá posilovna, ve stájích a chlévech jsou koně a prasata,

¹⁴ Kuthan, J. *Staletí pod hradními okny*. Praha: MAROLI, 2002, s. 21-22, 55.

ve stodolách je uložen rozrůstající se depozitář muzea a nacházejí se tu také různé skladové a bytové prostory.

1.2.1.4 Nejstarší dějiny hradu Vysoký Chlumec¹⁵

Hrad Vysoký Chlumec stojí na vrcholu zčásti zalesněného kopce (532 m n. m.) nad stejnojmennou obcí a je významnou dominantou krajiny jižně od Sedlčan. Do krajiny byl zasazen tak, aby především spolehlivě čelil případnému nebezpečí. Chlumecký vrch na rozdíl od okolních kopců vyčnívá z rovinnatého reliéfu, prudce stoupá a opět strmě klesá. Navíc je tvořen silnou skálou, do níž byl hrad usazen a která mu poskytovala dobrou ochranu, a proto nemusel být obehnan hradbami.

Hrad se připomíná poprvé v roce 1382, ale již dříve na temeni vrchu nebo v místě pozdějšího podhradí stálo jiné sídlo. Prvním majitelem byl Purkart Strnad z Janovic, správce nejvyšších zemských úřadů a jeden z nejoblíbenějších dvořanů krále Václava IV., a jeho rod pak Chlumec držel po dvě století. Významný člen tohoto rodu Petr z Janovic roku 1415 podepsal stížný list české šlechty kostnickému koncilu proti upálení Mistra Jana Husa. V roce 1434 bojoval na straně Jednoty panské v bitvě u Lipan, a proto získal od císaře Zikmunda do zástavy některé vesnice v okolí Chlumce, které dříve patřily klášteru sv. Jiří na Pražském hradě (Dubovice, Hrachov, Příčovy, Rabyně, Solopysky a Borek). V roce 1450 přijal Petr se synem Jetřichem od zadluženého Oldřicha z Rožmberka do zástavy křepenickej statek, k němuž patřily osady Křepenice, Líchovy, Zvírotice a Chramosty. Tehdy vykazovalo chlumecké jmění „vesnici pod hradem“, 16 dalších dědičných vesnic, Libíň, Ústupenice a lesy.

Hrad na žulovém vrchu měl dvě obytná křídla uzavírající nádvoří půdorysu nepravidelného čtyřúhelníka. Obytné jádro hradu obklopoval parkán přecházející v menší předhradí. Do hradu se vstupovalo v místě dnešní západní brány po visutém a zvedacím mostě.

Po vystřídání několika majitelů od roku 1474, kdy hrad odkoupila od Ojře z Očedělic Anna Švihovská, vdova po Janu Popelu z Lobkowicz, po dobu několika století vlastnili hrad a panství Lobkowiczové, kteří hrad postupně pozdně goticky a renesančně přestavěli, rozšířili a zdokonalili jeho opevnění. Nejprve byl západní palác rozšířen o postranní dvorní křídlo,

¹⁵ Tamtéž, s. 10-18.

David, P. – Soukup V. *888 hradů, zámků, tvrzí České republiky*. Praha: Kartografie, 2002, s. 316.

Hrady a zámky. Čechy, Morava, Slezsko. Olomouc: Naklad. Petr Dvořáček, s. 252.

Kocourek, J. *Střední Čechy. Obrazový vlastivědný průvodce*. Praha: Freytag|Berndt, 2001, s. 66.

Sedláček, A. *Hrady, zámky a tvrze království českého XV*. Praha: Argo, 1998, s. 132-139.

v severní ohradní zdi byl otevřen nový vstup, kterým se do hradu vchází dodnes, a na jižní straně byl vybudován nový dvůr. Také celé panství se za jejich vlády úspěšně rozrůstalo.

Významnou měrou se o to zasloužil nejvyšší kancléř Království českého Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovicz, který byl pánem na Chlumci od roku 1595. V roce 1603 se oženil s Polyxenou z Pernštejna, vdovou po bohatém a mocném Vilému z Rožmberka, čímž se majetek rodu významně rozšířil. Polyxena vlastnila statky kdysi mocných a zámožných pánů z Pernštejna (včetně Roudnice nad Labem) a další postupně kupovala.

Za své vlády zahájil Zdeněk Vojtěch společně se svou ženou přísnou rekatolizaci obyvatelstva. Veškeré rukopisy nekatolických knih připravené k vydání se jim musely dát k cenzuře a pro obrácení lidu ke katolické víře byly používány nátlakové metody. Zdeněk Vojtěch dokonce jako nejvyšší kancléř odmítl podepsat královský Majestát na svobodu víry, za což byl vypovězen z Čech, zbaven úřadu a veškerého majetku. Po Bílé hoře byl ale povýšen dědičně do stavu říšských knížat, získal majetek zpět a rozšířil jej o četná panství z pobělohorských konfiskátů, takže roku 1637 byl Chlumecké centrum rozlehlého panství se Sedlčany, čtyřmi městečky a 60 vesnicemi.

Chlumecké panství, největší v kraji a jedno z největších v Čechách vůbec, zdědil jediný syn Zdeňka Vojtěcha a Polyxeny Václav František Eusebius. V té době na Chlumci sídlili pouze panští úředníci, protože rodina Lobkoviczů se zdržovala především na zámku v Roudnici nad Labem, přestavěném do reprezentativní podoby vlašským stavitelem Antoniem Portou.

Chlumecký hrad postupně chátral, ale i přesto sem byly v roce 1644 převezeny z okolních dvorů mnohé cenné věci, živý inventář a zásoby v naději, že zde budou v bezpečí před císařskými a švédskými vojsky. Hradu se ale po krátkém boji zmocnili Švédové a co nestihli zkonsumovat, to si odvezli nebo alespoň zničili. Na Chlumci a v jeho okolí způsobili obrovské škody.

Mohutná stavba chlumeckého hradu byla tehdy udržována jen drobnými a nezbytnými opravami. V té době hrady přestávaly plnit svou původní funkci. Pokročilý vývoj bojové techniky už nemohly zastavit ani masivní hradby, ani padací mosty, a tak se hrady přestavovaly na pohodlnější obydlí – zámky. I pro přestavbu Chlumce byly připraveny plány, ale Lobkoviczové od tohoto záměru upustili, a tak italský stavitel Antonio Porta stačil vybudovat v roce 1678 pouze západní předhradí s raně barokní bránou a mostem v místech

původního gotického, zčásti zdvihacího mostu. To byly na dlouhý čas poslední větší stavební úpravy, a tak se hrad dochoval v nezměněné podobě středověkého sídla až donedávna.

1.2.1.5 Dějiny hradu Vysoký Chlumec po roce 1918¹⁶

Se vznikem Československa roku 1918 byly zrušeny šlechtické tituly a Lobkowiczové se věnovali především práci ve státní sféře a diplomacii. Během trvání první republiky je zákon o pozemkové reformě připravil o více než 80 % pozemkového vlastnictví. Hrad Vysoký Chlumec zůstal téměř opuštěn, ale majitelé jej přesto nechávali opravovat a udržovat. V období protektorátu zabavili lobkowiczský majetek němečtí nacisté a Maxmilián Lobkowicz uprchl v roce 1938 do Anglie.

Roku 1948 byl veškerý majetek opět vyvlastněn. Maxmilián Lobkowicz musel již dva měsíce po únorovém komunistickém převratu opět opustit Čechy. Hrad přešel do správy Národní kulturní komise a Státní památkové péče. Restaurační práce byly prováděny postupně od roku 1963 do roku 1973.

Po listopadové revoluci roku 1989 se Martin Lobkowicz, Maxmiliánův syn, se svým synem Williamem vrátil do Československa a ujal se správy rodového majetku. Hrad ve Vysokém Chlumci jim byl v restituci vrácen v roce 1992. Byla v něm umístěna část lobkowiczských sbírek z Roudnice nad Labem a roku 1994 bylo zpřístupněno veřejnosti první patro západního paláce. V historických interiérech byly expozice nábytku, keramiky, cínových předmětů, užitého umění a portrétní galerie rodiny Lobkowiczů. V polosuterénu jižního křídla byla roku 1995 zřízena Zámecká restaurace. V souvislosti s majetkovými převody ale přístupnost hradu opět skončila.

Roku 1998 získala hrad se všemi pozemky k němu patřícími Česká správa nemovitostí, investiční a komanditní společnost Praha, jejímž zakladatelem je italský šlechtic Riprand Graf von und zu Arco-Zinneberg. Nový vlastník se rozhodl přestavět hrad na jednu ze svých rezidencí a stavební práce v nákladu několika desítek milionů korun byly zahájeny v září roku 1999.

1.2.1.6 Historie vysokochlumeckého pivovaru¹⁷

První zmínky o vaření piva ve Vysokém Chlumci pocházejí již z roku 1466, čímž se chlumecký pivovar řadí mezi nejstarší existující pivovary v České republice. Původně patřil

¹⁶ Kuthan, J. *Staletí pod hradními okny*. Praha: MAROLI, 2002, s. 18-20.

¹⁷ Tamtéž, s. 22-28.

k panství Krásná Hora, které koupil roku 1576 Ladislav Popel, a pivovar se tak stal součástí majetku Lobkowiczů.

V roce 1652 prošel pivovar, zničený po třicetileté válce, rozsáhlou rekonstrukcí. Drobné opravy se uskutečňovaly také během následujících desetiletí, ale větší přestavbě se pivovar podrobil až v 18. století.

Ve vlastnictví Lobkowiczů zůstal do počátku druhé světové války, kdy byl zkonfiskován nacisty. Válku však přečkal bez újmy, protože zásoboval jednotky SS např. v Kosově Hoře nebo na Chlumu, navíc zde byli ubytováni němečtí vojáci. V roce 1948 byl pivovar zabrán tentokrát komunisty, Lobkowiczům byl navrácen na podzim roku 1992 a bezprostředně poté byl přejmenován na Lobkowiczský pivovar.

1.2.2 Dějiny Hrabří¹⁸

Hrabří se nachází v údolí na cestě mezi Vysokým Chluncem a Svatým Janem. První písemná zmínka o osadě (s tehdejším názvem Habří) pochází z roku 1376. Vesnice odpradávná patřila ke Skrýšovu a spolu s ním k chlumeckému panství. Podle berní ruly z roku 1654 žilo v Hrabří 11 větších hospodářů. K vesnici patřilo celkem 371 strychů polí (106,7 ha). Ostatní pozemky ležely krátkodobě ladem a většinou se na nich pásly ovce a husy. V maštalích měli osadníci celkem 3 koně, 20 volů, 25 krav, 23 jalovic, 66 ovcí a 25 prasat.

Tereziánský katastr z roku 1757 zaznamenal v Hrabří již 13 hospodářů. Tehdy byl ve vsi jeden výtažní rybník a mlýn. Kromě rolníků žili v Hrabří také tři svobodní mládenci (mlynář, kovář a šenkýř), pracující u chlumeckého panství.

V roce 1864 se Hrabří přičlenilo ke Svatému Janu. Samostatná hraberská obec vznikla až roku 1910 spojením osad Hrabří, Jezviny a Plešišť. V roce 1923 byla založena „lidová knihovna“ (v následujícím roce čítala 129 svazků knih) a za obcí na cestě směřující ke Svatému Janu byla postavena cihelna, jejíž stavba byla ale ve 30. letech rozebrána.

Po zabrání části Sedlčanska a Neveklovska pro účely nacistického cvičiště se z tohoto pásma přestěhovaly do Hrabří dvě rodiny. Obavy z nacistů vzrůstaly, proto si občané vybudovali podzemní kryty, nejvíce se jich nacházelo pod Heranovým polem v Zahoří a v lese pana Pšeničky.

V roce 1958 bylo založeno jednotné zemědělské družstvo s celkovou výměrou asi 189 ha zemědělské půdy. Do JZD vstoupili všichni kromě pěti zemědělců. O rok později se JZD Hrabří sloučilo s JZD Oříkov a společné družstvo dostalo název Svornost. V témže roce bylo

¹⁸ Tamtéž, s. 131-133.

v Hrabří dokončeno zavedení elektřiny. V roce 1960 se začal budovat kravín pro 107 kusů hovězího dobytka, v letech 1965-1966 byl vystavěn vepřín pro 500 kusů prasat.

Dnes ve vsi funguje obchod se smíšeným zbožím, knihovna a hostinec U Šmejkalů. V roce 2001 mělo Hrabří 111 obyvatel.

1.2.3 Dějiny Oříkova¹⁹

Vesnice Oříkov se nachází v údolí Oříkovského potoka severně od Vysokého Chlumce a připomíná se již kolem roku 1088. Statek a ves s okolními pozemky se ve 14. st. dostaly pánům z Rožmberka a od 15. st. sdílely své osudy s blízkými Třebnicemi, k nimž byl Oříkov později, tj. v roce 1659, připojen.

V 16. st., kdy se osada začala označovat Voříkov, odtud pocházel rytířský rod Voříkovských z Kunratic, jehož zakladatelem byl Václav. Potomci tohoto rodu žili ještě na počátku 20. st. V roce 1685 celá ves vyhořela.

Osamělá skupina čtyř stavení u cesty vedoucí z Vysokého Chlumce přes Ústupenice k Solopyskám se jmenuje Nová Hospoda. Je tu hostinec, který dříve býval v sousedním statku. Třetí částí Oříkova jsou 4 hospodářské usedlosti jihozápadně na kraji lesa, které se jmenují Oříkovec. Tato víska, dříve nazývaná též Ořechovec, bývala samostatnou vsí se statkem, který patřil r. 1382 rytíři Renvaldovi z Ústupenic. V neznámé době splynul Oříkovec s Oříkovem, s nímž měl pak společné dějiny. Celá oříkovská osada v r. 1843 čítala 28 čísel s 235 ob., v r. 1920 pak 33 čísel s 183 ob., koncem 20. let 34 čísel se 187 ob.

1.2.4 Dějiny Hradců²⁰

Jihozápadně od Oříkova se rozkládá v údolí Jezvinského potoka, obklopeném hustými lesy, ves Hradce, dříve nazývaná též Hrádce, Hradec a Hradcí. První písemná zmínka o Hradcích pochází až z roku 1843, kdy zde stály čtyři domy obydlené 32 lidmi. Nejvíce obyvatel měla víska v roce 1890, kdy jich zde žilo 62, ale v následujících letech jejich počet výrazně kolísal. Již o deset let později bydlelo v Hradcích pouze 28 lidí, ve 20. a 30. letech kolem 35, v 50. letech již jen 17, ale roku 1961 měly Hradce opět 26 obyvatel. Na počátku 21. st. zde sídlí 11 lidí v 7 domech.

¹⁹ Habart, Č. *Sedlčansko, Sedlecko a Voticko. IV. díl*. Sedlčany: AlfaPrint, 1995, s. 202-203.

²⁰ Kuthan, J. *Staletí pod hradními okny*. Praha: MAROLI, 2002, s. 129-130.

1.3 Jazyková charakteristika oblasti

Oblast Vysokého Chlumce, Oříkova, Hrabří a Hradců spadá do středočeské nářeční oblasti. Ta je poměrně málo výrazná, protože její hlavní znaky se shodují se znaky ostatních českých nářečí v užším smyslu.²¹

- koncové *-l* v tvaru sg. maskulin příčestí min., následující po souhlásce, zaniklo, např. *nes, ved, spad...*
- za staré *é* i za bývalé dlouhé *ě* je *í* (*i*), např. *dílka, mlíko...*
- u adjektiv a zčásti též u rodových zájmen se tvar 1. p. pl. život. maskulin neliší od neživ., feminin a neuter, např. *ti (naše) starí...*
- v 7. p. pl. všech deklinačních typů a všech rodů je nejběžnější koncovkou *-ma* (*-ama, -ema...*), např. *sousedama, ženama, pekařema, kostma, staveňima, dobřejma, našima/našema* atd.
- sloveso *být* má v 1. os. sg. jako sloveso významové a sponové i jako pomocné sloveso v složených formách min. času tvar *sem*
- v 1. os. sg. i pl. min. času se pomocné sloveso často vynechává, jestliže je osoba vyjádřena zájmenem, např. *já to viděl, mi tam přišli...*
- protetické *v* před *o-* na začátku slova a na švu složeniny, např. *voheň, von, vod babički, zavopatřit...*
- časté zanikání *h* ve skupině *hř-* před samohláskou, např. *řebík, říbje...*
- časté krácení dlouhých samohlásek, fakultativní nebo i důsledné, zvláště v deklinačních a konjugačních koncovkách, např. *sedlákum, rúžim, rúžich, umim, umňej(i), d'elaj(i)...*
- poměrně hojný výskyt koncovky *-ove* v 1. (popř. též 4.) p. pl. životných maskulin, např. *lumpove, strejdove, špačkove...*
- časté podoby s *-nou-*, *-nu-* v infinitivu i v příč. min. a trp. sloves typu *začne – začít*, např. *začnout, začnul, začnutej...*

Přesto existují některé jevy příznačné pro středočeskou podskupinu:

- v slovních základech a v některých příponách je pravidelně *-ej* také za dřívější *y < í* po ostrých sykavkách, např. *cejřit, sejtko, vozejk...*
- za původní skupiny *str' - sr' - a čr' -* na počátku slov a ve složeninách je častěji než v jiných nářečích *tř-*, např. *třeča, utříhnout, tříbrnej, třep, třevo...*

²¹ Bělič, J. *Nástin české dialektologie*. Praha: SPN, 1972, s. 217-223.

- ve tvarech 2., 3. a 6. p. sg. feminin tvrdé deklinace adjektiv a rodových zájmen zobecněla hláskově náležitá koncovka 2. p. *-íl-i*, např. *s tí druhí (straní), na tí druhí (straňe)*...
- sloveso *být* má v 2. os. sg. ve funkci spony tvar *seš*
- v slovesných tvarech 3. os. pl. je soustava koncovek *-ou, -eji, -aji (-ejí, -ajíl-ěj, -aj)*, např. *nesou, kupujou, prosejí, umňeji, volají*...
- u sloves typu *spadne – spadnout* má přičestí min. a ještě více přičestí trp. ve srovnání s jinými nářečími nejčastěji podoby s *-nu-* ve větším rozsahu než spis. čeština, např. *seknul, stisknul, slíknutej, vitřihmutej*...

Ve středočeské nářeční podskupině najdeme i několik zvláštních rysů charakteristických pouze pro některé části středočeského území, a to pro jeho jižní část, částečně zasahují ještě i do území jihočeského.

K těmto vnitřním rozdílům²² patří zejména zvláštní tvary ve skloňování adjektiv (též některých zájmen a číslovek). V sg. maskulin a neuter se zde užívá tvarů: v 2. p. *takoveho dobreho (člověka)*, v 3. p. *ňákemu dobremu (sousedovi)* a v 6. p. *na každom dobrom (poli)*. V nářečích na ostatním území Čech jsou v těchto případech obvyklé tvary *takovího dobrího, ňákímu dobrímu, na každím dobrím*, ve spisovném jazyce jsou zachovány nezúžené tvary typu *dobrého, dobrému, o dobrém*.

Jedná se o poměrně rozsáhlou uzavřenou oblast, která na severu sahá až k jihovýchodním okrajům Velké Prahy a zabírá celé dolní Posázaví včetně jižního Českobrodsko. Na východě zasahují tyto podoby ještě Ledčsko a Pacovsko, na jihu pak na severní Tábořsko a okolí Milevska až po Lužnici a Vltavu, jejíž střední tok tvoří západní hranici jevu. Na východním Příbramsku překračuje pak hranice této oblasti Vltavu na její levý břeh, zabírá celé Dobříšsko a po Hřebenech směřuje k ústí Berounky a k jižnímu okraji Prahy. Pro naši práci je důležitý fakt, že do této oblasti spadá také Sedlčansko, a tedy i vesnice Vysoký Chlumeč, Oříkov, Hrabří a Hradce. Zde se popisovaný jev důsledně zachoval dodnes v mluvě všech generací.

Tvary typu *dobreho, dobremu, na dobrom* jsou poměrně mladé novotvary, vzniklé teprve novějším samostatným nářečním vývojem dané oblasti, a to vlivem starší oblastní varianty skloňování zájmen typu *jeho, jemu, v ňom* a *našeho, našemu, v našom*, u nichž tvrdá analogická koncovka pronikla jen v 6. p. (podle tvrdého tvaru *tom*). Do tohoto širšího

²² Jančák, P. Některé místní znaky v středočeských nářečích. *NŘ* 45, 1962, s. 151-162.

oblastního typu zájmenného skloňování se analogické podoby adjektiv typu *dobreho, dobremu, dobrom* zařazují nejen tvarově, ale i geograficky.

Tento typ složeného skloňování s analogickými zájmennými koncovkami *-eho, -emu, -om* u maskulin a neuter se ve vymezené oblasti vyskytuje nejen u adjektiv, ale i u všech ostatních slovních druhů skloňovaných podle adjektiv tvrdých. Patří sem zájmena *jaký, který, takový, samý, každý, žádný*, posesivní zájmena *můj, tvůj, svůj*, řadové (popř. druhové a násobné) číslovky *druhý, čtvrtý, dvojnásobný* a zpodstatnělá adjektiva a adjektiva přivlastňovací.

Z území Sedlčanska je doložen ještě jeden jev týkající se deklinace adjektiv maskulin a neuter odchylný od ostatních českých nářečí. Jsou to tvary 6. a 7. p. sg. s koncovkou *-ejm* (*vo dobrejm člověku, z dobrejm člověkem*), jichž se zde užívá místo koncovky *-ím* (*vo dobrím, -im, z dobrím, -im*) v nářečích na ostatním území Čech. Spisovný jazyk v těchto pádech zachovává staré tvary s koncovkami *-ém* (*o dobrém*) a *-ým* (*s dobrým*).

Obě tyto koncovky byly zasaženy hláskovými změnami ($y > ej$, $é > í$), které postihly většinu českého jazykového území a výrazně přispěly k odlišení českých nářečí od spisovného jazyka. Změna $y > ej$ byla původně provedena ve všech pádech a v jejím průběhu se vedle nových tvarů s *-ej* dočasně udržovaly tvary s nezměněným y . V 7. p. tedy bylo (*s*) *dobrým* vedle (*s*) *dobrej*m. Tvar 7. p. (*s*) *dobrým* se shodoval po provedené změně $é > í$ s novým tvarem 6. p. (*o*) *dobrím*, a proto se analogií k novému tvaru 7. p. (*s*) *dobrej*m přitvořil i 6. p. (*vo*) *dobrej*m.

Podoby 6. a 7. p. typu *dobrej*m byly doloženy pouze v uzavřené oblasti s jádrem na Sedlčansku (a ve zbytcích i v blízkém okolí), a to přímým výzkumem z r. 1951,²³ při kterém se ukázalo, že se jednalo o jev v té době ještě poměrně živý, zvláště u staré generace. V současné době se už ale podoby s *-ejm* nevyskytují.

2. Pomístní jména

2.1 Definice pomístních jmen²⁴

Pomístním jménem (anoikonymem) se rozumí „vlastní jméno neživého přírodního objektu a jevu na Zemi a toho člověkem vytvořeného objektu na Zemi, který není určen k obývání a je v krajině pevně fixován.“²⁵ Termín pomístní jméno zavedl v roce 1860 Hermenegild Jireček.²⁶ Pomístními jmény (anoikonymy) se jakožto jednou ze skupin vlastních jmen zeměpisných zabývá toponomastika, nauka o vlastních jménech zeměpisných. Mezi anoikonyma se řadí:

- **hydronyma** (vlastní jména vod), tj. jména moří, zálivů, průlivů, jezer, bažin, močálů, rašelinišť, slatinišť, rybníků, vodních nádrží údolních i požárních, studánek, pramenů, řek, potoků, peřejí, vodopádů, průplavů, plavebních kanálů atd.,
- **oronyma** (vlastní jména tvarů vertikální členitosti povrchu zemského i mořského dna), tj. jména orografických celků, pohoří, vrchovin, hornatin, pahorkatin, hřbetů, jednotlivých hor, kopců, skal, úbočních a údolních tvarů, údolí, dolin, brázd, sníženin, průsmeků, sedel, propastí, roklí, nížin, rovin, plošin, tabulí, pánví atd.,
- **pozemková jména** (vlastní jména seskupení pozemků nebo jednotlivých pozemků), a to obdělávaných pozemků (zemědělské hony, pole, louky, pastviny, zahrady, vinice, chmelnice atd.), lesních pozemků (polesí, lesní oddělení, lesy, háje, obory atd.) nebo neobdělávané půdy,
- **hodonyma** (vlastní jména dopravních cest), tj. jména silnic, cest, stezek, průhonů, pěšin, tunelů, brodů, mostů, lávek, přívozů, železnic, lanovek atd.,
- **vlastní jména jiných neživých přírodních objektů a jevů a člověkem vytvořených objektů, které nejsou určeny k obývání a jsou v krajině pevně fixovány**, tj. vlastní jména balvanů, kapliček, božích muk, křížků, hřbitovů, pomníků, mohyl, lomů, dolů, rozhleden, trigonometrických bodů, ukazatelů cest atd.

²³ Dotazník pro středočeská nářečí (se zřetelem k obecné češtině), který připravil V. Vážný, vydal r. 1951 Ústav pro jazyk český ČSAV v rámci soustavného výzkumu českých nářečí.

²⁴ Olivová-Nezbedová, L. Pomístní jména v Čechách, jejich obecná charakteristika a jejich význam pro vědní obory. In: *Pomístní jména v Čechách*. Praha: Academia, 1995, s. 15-17, 32.

Svoboda, J. – Šmilauer, V. – Olivová-Nezbedová, L. – Oliva, K. – Witkowski, T. Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky. *ZMK* 14, 1973, s. 9-280.

²⁵ Svoboda, J. – Šmilauer, V. – Olivová-Nezbedová, L. – Oliva, K. – Witkowski, T. Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky. *ZMK* 14, 1973, s. 62.

²⁶ H. Jireček zavedl tento termín v podobě „*pomístné jméno*“, ve které jej užíval také A. Profous, ale později se u adjektiva místo složené tvrdé deklinace ujala varianta deklinace složené měkké, takže se termínu užívá v podobě „*pomístní jméno*“.

Pomístní jména (PJ) vznikají v určité době (hledisko historické), jsou pevně vázána na určitý objekt v terénu (hledisko geografické) a jsou jazykovým vyjádřením poznávacích schopností člověka (hledisko jazykové). Pro výklad PJ je nutné respektovat všechna tato hlediska, tj. nevykládat jednotlivá PJ jen z jazykové stránky, přestože je základní, ale vždy také přihlížet k tomu, na jaký objekt se jméno vztahuje a jaké jsou historické doklady každého jednotlivého jména.

2.2 Historická a geografická charakteristika pomístních jmen²⁷

PJ vznikala z potřeby člověka orientovat se v krajině a odlišit od sebe jednotlivé objekty. S postupujícím osidlováním krajiny a se změnami způsobu života a pracovní činnosti člověka počet PJ vzrůstal. Kupci pojmenovávali obchodní cesty, místa odpočinku, pro rolníka bylo důležité rozlišit jednotlivé pozemky, které obhospodařoval apod.

Jednotlivé objekty byly pojmenovávány buď podle jejich přírodních poměrů (*Na skalách*), nebo podle poměrů kulturních, tj. podle toho, jak souvisely s člověkem (*Na Matouškovým*), jeho prací (*Nad cihelnou*), výtvořů (*Podhradí*) či duchovním životem (*Za kostelem*).

PJ jsou pevně vázána na objekt, který pojmenovávají. Pokud tento objekt zanikne (např. rybník se vysuší a na jeho místě vznikne pole nebo louka, les může být vykácen a změněn v pole, na pozemku mohou být vybudovány domy), potom PJ buď zanikne s objektem, nebo přetrvává dál jako název objektu nově vzniklého na místě objektu původního. Tím je dána důležitost PJ pro různé vědní obory. V PJ bývá totiž často uchováno svědectví o dřívějších poměrech hospodářských (*U ovčína*), sociálních (*Svobodnické louky*) a kulturních (*Čertův dub*). Podle PJ lze např. sledovat dřívější sídelní poměry (zaniklé osady a stavby), stanovit dřívější rozsah rybníčního hospodářství či lesního porostu, vystopovat dávnou těžbu nerostů i určit rostliny, které v krajině rostly.

Protože PJ většinou dávají místní obyvatelé a ti jich také užívají, dochází ke změnám PJ nejen se změnou objektu, ale i v souvislosti s vystřídáním původního obyvatelstva novým, případně je-li novým asimilováno. Nově příšlé obyvatelstvo může přejmout PJ od původního obyvatelstva a přizpůsobit je svému jazyku, ale také si vytvářet svá PJ.

Vzhledem k historickému vývoji území Čech a k obyvatelstvu, které zde žilo v průběhu staletí, jsou PJ v Čechách z hlediska svého původu velice různorodá. Kromě PJ českého původu zde najdeme i PJ přejatá z jiných jazyků a zdomácnělá, a to substrátová

předslavanská (tj. jména přejatá od původního obyvatelstva Čech před příchodem Slovanů), k nimž patří např. jména vodních toků (*Vltava, Ohře, Labe, Metuje, Jizera*), v novější době jména z němčiny (*U cechouzu, Na pančuli*), vzácněji jména přejatá z jiných jazyků a nezdомácnělá.

Velké množství přejímek z němčiny mezi PJ v Čechách souvisí s vnější německou kolonizací, se soužitím českého a německého obyvatelstva na venkově, se zásahy vrchnostenských kancelářů, kde se úřadovalo německy, a s vlivem specializovaných pracovníků německého původu (horníků, lesníků apod.).

Některá PJ časem zanikají, jiná naopak vzhledem k společenské potřebě nově vznikají, některá přetrvávají staletí. Mezi PJ v Čechách je velké množství jmen starých 300 i více let. (Např. hora Boubín je doložena k r. 1398, řeka Orlice k r. 1336, potok Botič k r. 1186.) Pokud jde o stáří, jsou tedy PJ z určité oblasti písemně zachycená k určitému datu velmi nestejnorodá, jsou mezi nimi jak jména z dávných dob, tak jména vzniklá v nedávné minulosti.

Také pokud jde o známost jednotlivých PJ mezi lidmi, jsou PJ nesourodým celkem. Některá PJ jsou známa celému etniku (*Labe, Říp*), jiná jsou známa jen části etnika, např. v rámci jednoho katastru. V jednom katastru jsou opět některá PJ známa všem obyvatelům obce, např. jméno potoka, který obcí protéká, jiná jsou známa jen určité skupině obyvatel, např. jen lesním dělníkům, a konečně některá jen jednotlivcům, např. jen členům jedné rodiny.

J. Krško²⁸ tyto názvy pro odlišení od pojmenování všeobecně známých označuje jako „mikrosociální toponyma“. Jejich základní charakteristikou je použití v malé, relativně uzavřené sociální skupině, z čehož nutně vyplývá nízká komunikační potence a slabá ustálenost těchto toponym pojmenovávajících často málo důležité geomorfologické objekty. Dalším charakteristickým rysem je jejich výskyt výlučně ve verbální podobě, nelze je tedy získat výpisem z map, kronik nebo běžným terénním výzkumem, ale pouze přímou otázkou, případně po upozornění samotného respondenta na to, že uvedený název používá jenom jeho rodina.²⁹

²⁷ Olivová-Nezbedová, L. Pomístní jména v Čechách, jejich obecná charakteristika a jejich význam pro vědní obory. In: *Pomístní jména v Čechách*. Praha: Academia, 1995, s. 20-22, 32.

²⁸ Krško, J. Mikrosociálne toponymá. In: *13. slovenská onomastická konferencia Modra – Piesok 2.–4. októbra 1997. Zborník materiálov*. Bratislava: FF Univerzity Komenského 1998, s. 115-119.

²⁹ Krško, J. Výskum mikrosociálnych toponým. In: *Propria v systému mluvnickém a slovtovorném. Sborník příspěvků z mezinárodní konference „Onomastika a škola“ konané v Brně ve dnech 10.–11. 2. 1998*. Brno: Masarykova univerzita 1999, s. 89-93.

2.3 Jazyková charakteristika PJ³⁰

PJ v Čechách jsou sice součástí slovní zásoby češtiny, ale tím, že jsou vázána na určitý jedinečný objekt, se v některých případech přestala vyvíjet tak, jak se v průběhu staletí organicky vyvíjela čeština, a ustrnula na určitém stupni vývoje. Ve starých PJ, která z dávných dob přetrvala do současnosti, bývá fixován starší vývojový stav češtiny.

Protože je v nich zachováno velké množství apelativ, která už zanikla (např. *vroutek*), jsou PJ významná pro poznání staré slovní zásoby češtiny. Dále s jejich pomocí můžeme poznávat odvozovací postupy dnes už neužívané (např. adjektiva na *-ovský* z osobních jmen ve významu přivlastňovacím, viz *Vlčkovská louka*, tj. louka patřící Vlčkovi), rozšíření hláskových změn, nářečních rysů, regionální užití jednotlivých apelativ apod.

Rozlišujeme PJ přímá, která pojmenovávají nesídlitní objekt podle nějakého rysu jemu vlastního (např. pozemek *Červenice* podle červené barvy), a PJ nepřímá, která pojmenovávají sídlitní objekt podle objektu jiného, jenž je označen apelativem (pole *Za Potokem*) nebo vlastním jménem (pole *U Příbylka* leží u rybníka zvaného *Příbylek*).

Po formální stránce jsou PJ jednak jednoslovná, jednak víceslovná. Mezi PJ v Čechách jsou hojná přímá pojmenování jednoslovná (louka *Bárovka*) a přímá pojmenování dvouslovná s přívlastkem shodným (*Janákova volšina*). U nepřímých pojmenování, nepočítáme-li předložku, jsou rovněž hojná pojmenování jednoslovná (*Za remízem*) a pojmenování dvouslovná s přívlastkem shodným (*Nad Urnovým hájem*).

Existence víceslovných PJ je podmíněna možností užít nejméně dvou znaků příslušného objektu jako motivace pro pojmenování. U víceslovných PJ bezpředložkových (stejně jako u předložkových PJ sestávajících, nepočítáme-li předložku, z více než dvou slov) se rozlišuje hlavní a vedlejší pojmenovací vztah. Např. v PJ *Malá Goldmonka* a *Velká Goldmonka* je hlavním pojmenovacím vztahem Goldmonka, vedlejším pak rozlišení těchto dvou pozemků podle jejich velikosti.

Některá PJ se stávají víceslovnými až v průběhu svého vývoje. Změna objektu bývá nejednou doprovázena „úpravou“ jeho původního PJ, a to nejčastěji jeho rozšířením o shodný

³⁰ Knapková, M. Osobní jména v pomístních jménech v Čechách. In: *Pomístní jména v Čechách*. Praha: Academia, 1995, s. 202-216.

Malenínská, J. K zaniklým apelativům v toponymii Čech. In: *Pomístní jména v Čechách*. Praha: Academia, 1995, s. 169.

Matúšová, J. Hláskosloví pomístních jmen. In: *Pomístní jména v Čechách*. Praha: Academia, 1995, s. 81-83.

Matúšová, J. Tvarosloví pomístních jmen. In: *Pomístní jména v Čechách*. Praha: Academia, 1995, s. 143-146.

Olivová-Nezbedová, L. Pomístní jména v Čechách, jejich obecná charakteristika a jejich význam pro vědní obory. In: *Pomístní jména v Čechách*. Praha: Academia, 1995, s. 24-31.

Olivová-Nezbedová, L. Pomístní jména v Čechách vzniklá ze jmen vlastních odvozováním příponami. In: *Pomístní jména v Čechách*. Praha: Academia, 1995, s. 55-71.

nebo neshodný přívlastek, který umožňuje jednoznačnou identifikaci a lokalizaci pozmeněného objektu. Víceslovnost může být také způsobena skutečností, že objekt je nazván podle své polohy vzhledem k jinému objektu, jehož PJ se stává součástí nového anoikonyma.

PJ odrážejí nářeční situaci příslušné oblasti a často uchovávají archaické nářeční jevy. Jejich nářeční podoba nemusí být ale vždy dodržována, především mladší uživatelé ji často upravují odstraňováním nářečních rysů. Vznikají tak „oficiální“, pospisovnělé podoby PJ, kterým se dává přednost při významnějších příležitostech, a to především v psané (zápis do map a jiných úředních materiálů), někdy i v mluvené podobě (při enumeraci PJ při terénním onomastickém výzkumu, kde by k tomu ale právě docházet nemělo).

PJ proto mají podobu nespisovnou (*Bejkovna*), nebo pospisovnělou (*U mlýna*). Lexikální jednotky, které jsou součástí PJ, nebo jsou samy o sobě PJ, mají tedy z hlediska spisovnosti podobu hláskoslovně, tvaroslovně nebo lexikálně neutrální (*potok, háj, Choceň*), spisovnou i nespisovnou (*Újezd* i *Oujezd*) nebo pouze nespisovnou (*volšovina*). PJ obsahující tyto lexikální jednotky nebo PJ totožná s těmito lexikálními jednotkami mohou mít potom podobu, u níž se neprojevuje spisovnost a nespisovnost (*U potoka, Pod hájem, U Chocně*), podobu spisovnou i nespisovnou (*Pod Újezdem, U Oujezda*) nebo pouze nespisovnou (*les Volšovina*).

Malý okruh uživatelů a jejich dobrá znalost pojmenovaných objektů umožňují větší formální variabilitu PJ.

2.3.1 Hláskosloví PJ

Materiál PJ nám umožňuje sledovat celou řadu výraznějších hláskových rysů češtiny. Některé z nich jsou dokumentovány poměrně vysokým počtem slov (např. nářeční bilabiální *v*, obecně české protetické *v-*), jiné několik málo slovy (např. nářeční změny počátečních skupin *tř-*, *stř-* atd.), popř. jen jedním výrazem (např. přesmyčky, některé nářeční jevy). Na základě PJ lze také sledovat různé hláskové varianty jednoho slova (např. *jezírko, studánka*).

PJ fixují hláskové jevy různých vrstev jazyka. Jejich velká část využívá slov, která se z hlediska hláskového utváření neliší od podoby spisovné (*Za statkem*) a značný počet PJ nese hláskové znaky obecné češtiny jako celočeského interdialektu. K nejvýraznějším z nich patří protetické *v-* (*Ve vořechovce*) a dvojhláska *ej* za spisovné *y* (*Na vejměnku*).

Další hláskové změny jsou nepravidelné a u jednotlivých jmen se uplatňují někdy jen fakultativně. Jde o přesmyčky (*Jordán – Rojdán, Parkán – Kaprán*), vypouštění či naopak

přisouvání hlásek (*Hlinkovsko – Linkovsko, Hložek – Ložek, Bažantnice – Bažanice, Suchdolec – Sudolec*), o změny hlásek (*U Lipmonky – Likmonka – Litmanka*) atd. Příčinu těchto změn je třeba hledat v hláskovém skladu jmen, v jazykové ekonomii a hravosti (*Křivonovka – Křivonoska*). Takové změny často vedly ke vzniku forem, jejichž význam je dnes zcela neprůhledný.

Nejzajímavější z hlediska vývoje hláskosloví češtiny jsou PJ, která fixují nářeční hláskové jevy. Některé dílčí studie ukázaly, že PJ zachovávají historický nářeční stav na úrovni lexikální, morfologické a fonologické a že napomáhají k rekonstrukci minulého nářečního obrazu.

2.3.2 Morfologie PJ

Z PJ se dozvíme (podobně jako v případě hláskosloví) pouze o zvláštностech morfologie některých slovních druhů. PJ pojmenovávají objekty a jejich vlastnosti, proto v nich ze slovních druhů zcela převládají substantiva (*U mršníku*), hojná jsou i substantivizovaná adjektiva (*Na širokém*) a adjektiva, jimiž se blíže specifikují vlastnosti pojmenovaného objektu (*U Polskýho hřbitova*), časté jsou i číslovky (*Druhý pahouček*), řídice se vyskytují slovesa a zájmena. Z neohebných slovních druhů jsou v PJ hojně zastoupeny předložky, naopak jen řídká jsou adverbia.

Základní rozlišení PJ podle jejich struktury na přímá a nepřímá se promítá i do morfologického utváření slov v PJ. Pojmenování přímá jsou v nominativu sg. nebo pl. (v některých případech i v předložkových pádech s předložkami *v, na* – pole *Na kopanině*), pojmenování nepřímá pak v předložkových pádech s předložkami vyjadřujícími prostorové vztahy (s výjimkou jednotlivých případů s předložkami *v, na*), tj. s předložkami *do, k, kol, kolem, mezi, nad, od* (vzácně), *pod, podél, podle, proti, před, přes, při* (vzácně), *u, vedle, za*. Předložková PJ se vyskytují především u jmen pozemkových, což je v Čechách nejpočetnější a nejrozmanitější skupina PJ, a to z důvodu hospodářských poměrů, protože pro rolníka bylo důležité odlišit od sebe jednotlivé pozemky.

Pád slova v nepřímých PJ je dán vazbou předložky, která je součástí jména. Předložky v PJ vyjadřují prostorové vztahy a pojí se především s instrumentálem (*nad/nade, pod/pode, před/přede, za, mezi* – řídké), s lokálem (*na, v/ve, po* – řídké) a s genitivem (*u, okolo* – řídké, *do* – řídké, *vedle* – řídké). Vzácněji je v PJ doložen tvar dativu (po předložce *k/ke*) a akuzativu (po předložce *přes*).

V PJ jsou fixovány tvary, které přísluší různým vrstvám češtiny a rozdílným časovým obdobím jejího vývoje. Značná část PJ obsahuje slova ve tvarech, které odpovídají stavu ve

spisovné češtině. Na vzniku nespisovných tvarů jednotlivých slovních druhů v PJ působily v různé míře především vlivy obecné češtiny, faktory nářeční, historické a tendence toponymické.

Zcela běžné jsou ve sbírce PJ obecněčeské tvary slov. Najdeme je ve stejných pádech (a v případě substantiv u stejných skloňovacích typů) jako v běžně mluveném jazyce. Tyto nespisovné formy jsou při užívání PJ v komunikaci (na území Čech) primární (*Za loužkami, Za kasárnama, Na malejch, Malý blatiště*).

2.3.3 Slovtvorba PJ³¹

PJ vznikají z **apelativ** (PJ deapelativní, *U tratě*) a z **vlastních jmen** (PJ deonymická, *Za Vašínovými*). PJ z apelativ jsou hojná, značnou část z nich představují jména nepřímá (*U dubu*). PJ jsou s apelativní slovní zásobou spjata těsněji než ostatní druhy proprií. Využívají pro své tvoření nejen apelativní slovní zásoby, ale zpočátku i pojmenovacích postupů, které jsou v apelativní části slovní zásoby běžné.

Nejstarší vrstvu PJ tvoří jména, jejichž základem jsou apelativa v češtině jinak vůbec nedoložená. Apelativní doklady lze najít pouze v jiných slovanských jazycích. Je zřejmé, že i v češtině sice takové apelativum muselo existovat (jinak by PJ nemohlo vzniknout), ale ani nejstarší památky českého jazyka je nezachycují.

Pokud jde o vznik z vlastních jmen, PJ vznikají z antroponym (osobních jmen), toponym (vlastních jmen zeměpisných, tj. ze jmen místních, pomístních a z choronym³²) a chrématonym (vlastních jmen lidských výtvorů, které nejsou pevně fixovány v krajině, tj. jmen institucí, výrobků, svátků apod.). Vlastní jména vyskytující se v PJ jsou buď bez slovtvorné obměny (např. pole *Za Benešem*, tj. za domem, v němž bydlí Beneš), nebo slovtvorně obměněná (např. les *Čadovec* vlastnil dříve Čada).

Hojná jsou **deantroponymická PJ**, tj. vzniklá ze jmen osobních (*Na Kašparově*). Základním motivačním podnětem pro jejich vznik byl široký vztah nositele daného osobního jména (OJ) k pojmenovávanému objektu. Nejčastěji se jednalo o vztah vlastnický, majetnický (OJ v PJ naznačuje, že objekt osobě tohoto jména patřil), zakladatelský (OJ v PJ odkazuje na zakladatele, budovatele daného objektu), držební, nájemný, popř. též bydlištní (OJ v PJ odkazuje na osobu, která měla objekt pronajatý, bydlela v něm apod.), úcty, honorifikační,

³¹ Knappová, M. Osobní jména v pomístních jménech v Čechách. In: *Pomístní jména v Čechách*. Praha: Academia, 1995, s. 202-216.

Pleskalová, J. *Tvoření pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku*. Jinočany: H&H, 1992, s. 105.

oslavný (objekty pojmenovány podle oblíbeného světce, významné osobnosti apod.), vzpomínkový, historický, memoárový (objekt pojmenován podle osoby, která k němu má přímý nebo zprostředkovaný vztah).

V PJ obsahujících přímé pojmenování vystupují uvedené motivační podněty vzniku PJ obsahujících OJ do popředí. V nepřímých pádech obsahujících předložkovou vazbu je důraz kladen na různé lokalizační okolnosti, tj. předložka upřesňuje místo, kde se objekt nachází, lokalizuje jej vzhledem k majetku, bydlišti atd. osoby, jejíž jméno je součástí PJ (*U Šrámkova lesu, Za Brdlíkovým sadem*).

V systému českých PJ se vyskytují především příjmení, jména rodinná, jména rodná (křestní), v menší míře i přezdívky. Rodná jména (RJ) se ve srovnání s příjmeními v celočeském průměru vyskytují v PJ poměrně zřídka, a to jen tehdy, byla-li příslušná osoba ve svém okolí pod svým RJ dobře známa. Tato PJ najdeme v podobě základní (*Kateřina, Antonín*) nebo hypokoristické (*Honza, Anička*), výjimečně i nářeční (*Markýta*). Některá RJ se v PJ objevují pouze jako jména světců (*Mikuláš, Antonín*), označující zpravidla církevní objekty jako kapličky, sošky, obrázky apod. vyskytující se v místě, jiná jako jména světská, nejčastěji jména místních obyvatel, která se stala motivem vzniku PJ. Méně často se setkáváme i s RJ různých osobností významných pro dějiny a kulturu českou (*U Amosu* – místo u pomníku Jana Amose Komenského) i světovou (*U Napoleóna*), popř. se jmény biblickými (*Herodes, Izák*).

Ženských antroponym se užívá v souvislosti s vlastnickými vztahy velmi málo. Tato skutečnost vyplývá z historicko-společenských podmínek, za nichž se anoikonyma formovala. Častěji se objevují ženská vlastní jména osobní v souvislosti s událostmi, které se vážou k objektu.

RJ se v PJ vyskytují jako pojmenování přímá (jeskyně *Apolena*), častější je jejich užití v předložkovém pádě (les *U Alžběty*). RJ se vyskytují i ve tvaru posesivního adjektiva (*Johančino návrší*), ojediněle ve vyjádření eliptickém, tj. pouze v posesivní formě (*Na Miladiným*). Všechna RJ užívaná v PJ se stále vyskytují v repertoáru jmen užívaných v české národní společnosti i v současné době.

Na rozdíl od RJ se příjmení vyskytují v PJ poměrně často a věrně zachycují systém příjmení užívaných v Čechách v době utváření PJ. Častost výskytu jednotlivých příjmení v PJ je do značné míry též dobovým odrazem jejich někdejší frekvence (nejčastěji doložená jsou

³² Choronymem se rozumí „vlastní jméno většího obydlí nebo neobydlí přírodního nebo správního celku, a to z hlediska horizontálního členění“. Viz Svoboda, J. – Šmilauer, V. – Olivová-Nezbedová, L. – Oliva, K. – Witkowski, T. Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky. ZMK 14, 1973, s. 57.

příjmení *Novák, Dvořák, Horák a Čihák*). V PJ je uchován velký počet příjmení, která se v současné době již nevyskytují a nejsou zachycena v dosavadních pracích vykládajících příjmení v Čechách, ani nejsou zaznamenána v nejobsáhlejších seznamech současných příjmení, kterými jsou oficiální telefonní seznam pro Prahu (Zlaté stránky) a Centrální registr obyvatelstva.³³

Příjmení mají v PJ nejčastěji mužskou podobu. Často je však užitá v podobě adjektiva přivlastňovacího, z kterého nebývá vždy jednoznačná výchozí (nominativní) podoba příjmení. Podoba příjmení zakončená na *-ová* je prokazatelná u omezeného počtu PJ.

Příjmení v základní podobě (tj. *Dvořák, Svoboda*) jsou ve funkci PJ doložena zvláště na jihu Čech. Jde hlavně o jména rybníků, která se ale vyskytují i v jiných oblastech Čech (např. na Sedlčansku). Nominativní podobu příjmení mají i jména lesů, polí a luk, a to obvykle na místě bývalého rybníka. Velmi častá jsou PJ, v nichž je příjmení užitó v předložkovém pádě (*Za Dvořákem*), obvykle souběžně s užitím rodinného příjmení (*Za Dvořákovými*), což je zvláštní subsystém příjmení. (V 1. p. se vyskytují především jako jména místních částí (MČ),³⁴ a to vždy se zakončením na *-ovi*.) Velmi časté je užití příjmení v podobě posesivního adjektiva, ať již v podobě jednoslovné (*Aiglovo*) nebo víceslovné (*Bambouzova strouha*).

Z hlediska formálního představují PJ motivovaná či spolumotivovaná OJ soubor velmi rozmanitý. OJ se mohou vyskytovat samostatně nebo ve spojení s jinými OJ nebo v apelativním kontextu. Lze mezi nimi rozlišit několik základních typů:

- OJ se vyskytuje jako jediná lexikální jednotka v nominativu, v předložkovém pádě a v podobě posesivního adjektiva, a to v nominativu i v pádech předložkových (*U Klimenta, Kubík, Pod Novákovejma*),
- OJ ve spojení s jiným OJ nebo vlastním jménem se vyskytuje v nepřímých a předložkových pádech, v posesivních tvarech nominativních i předložkových (*Pod Karlem Novákovým, Drsovo a Šťastného, Kudlatů a Nováků*),
- OJ ve spojení s apelativem stojícím za jménem (*U Nováků ve statku, Muzikův vrch, Šimkovo u křížku, Na Novákovy mezi*),
- OJ ve spojení s apelativem stojícím před jménem (*Díly u Nováka, U Buku Oldovo, Slatina Moudrého, U Lesa Špindlerovo*).

³³ Centrální registr obyvatelstva. Ministerstvo vnitra ČR. [online]. Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz>>

³⁴ Místní části se ve shodě se *Statistickým lexikonem obcí v zemi České z roku 1934* rozumí vlastní jméno skupiny domů nebo jednotlivého domu, ležícího odděleně od vlastního sídliště (samota, hospodářský dvůr, myslivna, hájovna, cihelna, huť, pila, mlýn, hrad, lovecký zámek, zřícenina, turistická chata atd.). Viz Svoboda,

PJ vzniklá z OJ nebo obsahujících OJ pojmenovávají nejrůznější objekty, a to nejčastěji:

- různé terénní formy, např. vyvýšeniny, svahy, skály, údolí apod. (*Bahníkova skála*),
- vody, a to především stojaté, jako rybníky a jezera, méně prameny, studánky a toky (*Rožmberk, Kašpírkova studna, Blažkova louž*),
- půdu z hlediska způsobu jejího kultivování, obdělávání a využívání k pěstování kulturních rostlin, např. jména polí, honů, humen, luk, pastvin, zahrad apod. (*Brychova pole, Šlechtovy humna, Bulíčková zahrada*)
- rostlinstvo, např. lesy (*Štěpánkův remízek*), řídčeji jednotlivé stromy (*Medova lípa*),
- objekty, v nichž se zpracovává nejrůznější materiál, např. lomy, pískovny, pazderny, sušírny (*Bubenského pískovna*),
- výsledky lidské práce, tj. stavby světské a církevní (kaple, kříže apod.), cesty a stezky (*Sedláčkův kříž, Klazarova kaplička, Švardova cesta*).

Také **detoponymická PJ**, tj. vzniklá z vlastních jmen zeměpisných, jsou častá, ale oproti deapelativním PJ mají jen omezenou četnost výskytu, často bývají ojedinělá, což souvisí s ojedinělým výskytem toponym, ze kterých vznikla.

Z chrématonym vznikají **PJ** vzácně a tvoří se pouze ve formě adjektiva (*Avijácký rybník* - patří n. p. Avia) nebo substantivizovaného adjektiva (*Na Dukelském* - pozemek patřící JZD Dukla).

Ze jmen osobních, místních a pomístních se tvoří odvozováním sufixy PJ ve formě substantiva (*Kunšovina* – pole a louka patřící Kunešovi, *Na Křešínku* – pole ležící směrem k obci Křešín, *Čerchovka* – pramení pod horou Čerchov), adjektiva či substantivizovaného adjektiva (*Cvejnova rokle* – majitelem rokle byl Cvejn, pole *Na Drahekoupilovém* – býv. majitel Drahekoupil, *Cibocké louky* – leží směrem k sousední vsi Cibotínu, *Na Kunčickém* – pole směrem k sousední vsi Kunčice, *Jitrová cesta* – vede pozemky zvanými Jitra, *Dašínský* – pole leží u lesa Dašín). Pouze ve formě adjektiva jsou tvořena PJ z choronym (*Slezská silnice*).

2.3.3.1 Suffixy u PJ vytvořených z vlastních jmen

Použití sufixů při tvoření PJ ze jmen vlastních závisí na tom, z jakého druhu vlastního jména je PJ tvořeno (z OJ, MJ, PJ, choronyma, chrématonyma) a jaký druh objektu pojmenovává (pole, vyvýšeninu, komunikaci atd.). PJ se tvoří pomocí následujících sufixů:

J. – Šmilauer, V. – Olivová-Nezbedová, L. – Oliva, K. – Witkowski, T. Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky. ZMK 14, 1973, s. 60.

2.3.3.1.1 PJ ve formě substantiva

-ačka: Z MJ. Ojediněle se vyskytuje u jmen cest, jméno je dáno podle sídliště, k němuž cesta vede (*Kolíňáčka* – cesta vedoucí směrem ke Kolínu).

-anda: Z OJ. Ojediněle se vyskytuje u jmen pozemků, cest, studánek. Jde o vyjádření majetnického vztahu. Odvozeniny vznikají buď z plného znění OJ (*Na Šolcandě* – cesta vedoucí k Šolcovu stavení) nebo ze zkráceného znění OJ (*Korčanda* – pole, louka a les dříve patřící Korčákovi).

Z MJ. Doloženo výjimečně u jména cesty vedoucí k příslušnému sídlišti (*Štěžeranda* – cesta do Stěžer).

-anka: Z MJ. Doložena výjimečně u jména cesty, která byla pojmenována podle sídliště, k němuž vede (*Hradečanka* – cesta směrem na Hradec Králové).

-árna: Z OJ. Zatím doložena jen výjimečně, a to u jmen pozemků (*Na Fišerárně* – pole patřící Fišerovi), je jí vyjádřen majetnický vztah. Řídce se pomocí tohoto sufixu tvoří také názvy MČ, názvy jednotlivých domů, patřících jednotlivcům nebo jimi obývaných (*Andrlíkárna* – dům patřil Andrlíkovi).

-čice: Z MJ. Vyskytuje se řídce u jmen cest, které jsou pojmenovány podle sídliště, k němuž vedou (*Doudlebčice* – cesta do Doudleb).

-ec: Z OJ. Vzácně se vyskytuje u jmen pozemků a rybníků (*Gregorec* – pole, bývalý rybník, který založil Gregor), vyjádřen majetnický vztah, příp. jiný vztah k osobě.

-ek: Z OJ. Jde o deminutivní sufix, jímž se vyjadřuje vztah k osobě s příslušným místem spjaté. Doložena vzácně, a to jen u pozemků a rybníků (*Kajetánek* – rybník, v němž namáčel prádlo Kajetán Wolf).

-ice v sg.: Z OJ. Vyskytuje se řídce u jmen pozemků, především u jmen luk (*Adamice* – louka, která patřila Adamovi), vyjadřuje se jí majetnický vztah.

Z MJ. Řídce jsou tak pojmenovány cesty, a to podle sídliště, k němuž cesta vede (*Benátčice* – cesta k Benátkám).

-ice v pl.: Z OJ. Řídce se vyskytuje u jmen pozemků, rybníků. V těchto PJ je uchováno svědectví o osadách, které zanikly (*V Kotibořicích*). Jsou to původně MJ, z názvu osady se po jejím zániku stal název pozemku nebo rybníka, který na tomto místě vznikl, tj. původní MJ se stalo PJ.

-ička: Z OJ. Jde o deminutivum sufixu *-ice* v sg. V materiálu PJ se toto tvoření vyskytlo zatím zcela výjimečně u jména louky (*Foitlička* – podle býv. majitele Foitla).

-ín: Z OJ. Řídce se vyskytuje u jmen pozemků a vyvýšenin, ve staré době se jí vyjadřovalo přivlastnění osobě. Jde původně o ves (dvůr), která zanikla a jejíž jméno převzaly pozemky na

jejím místě (les *Strachotín* na místě zaniklé vsi téhož jména), tj. původní MJ se stává PJ, nebo jde o pozemky, vyvýšeniny patřící kdysi příslušné osobě (vrch *Cememín* – z OJ Čečena).

-ina: Z OJ. Toto tvoření zatím doloženo jen výjimečně v názvu pozemků *Na Dobšíně* (z OJ Dobeš).

-jb: Z OJ. Vyskytuje se řídce u jmen pozemků, vyvýšenin a rybníků, ve staré době se jí vyjadřovalo přivlastnění osobě. Jde buď o původní MJ, tj. o pozemky a rybníky ležící na místě zaniklé osady n. dvora (les a rybník *Krátoš* na místě stejnojmenné zaniklé vsi), nebo o pozemky, vyvýšeniny kdysi dávno patřící příslušné osobě (vyvýšenina *Bezděz* z OJ Bezděd).

-ka (nezpodstatňující): Z OJ. Existuje hojně takto tvořených PJ, nejčastěji jsou to jména pozemků, dále cest, potoků, pramenů, studánek, rybníků. Ve starší době jde vždy o majetnický vztah, v novější době někdy i o motivace jiné podle osoby nějakým způsobem s příslušným objektem spjaté. Tento způsob tvoření je živý až do současnosti (cesta *Filiška* byla upravena za dozoru správce Filiše).

Z MJ. Často se takto tvoří jména vodních toků, a to podle sídliště, od něhož či k němuž teče (řeka *Želivka* podle osady a kláštera *Želiva*). Také komunikace jsou takto pojmenovány podle sídliště, k němuž vedou (cesta *Boleslavka* vede do Staré Boleslavi). Ojedinele se také louky jmenují podle sídliště (obce, dvora apod.), jemuž patřily (louka *Na Čakovce* patřila obci Čakov).

Z PJ. Ojedinelá jsou jména vodních toků podle objektů, u nichž nebo skrze něž vodní tok teče (říčka *Crhovka* teče podél lesa zvaného *Crhovy*), a jména pozemků podle objektů, v jejichž blízkosti se pozemek nachází (pole *Na Kalovce* leží pod lesem *Kalov*). U objektů ženského rodu může jít také o sufix univerbizační (*Milešovka* - dříve *Milešovská hora*).

-nice: Z MJ. Vyskytuje se řídce se východních Čechách, a to u jmen cest vedoucích z různých sídlišť do Hradce Králové a zvaných *Hradečnice*.

-ov: Z OJ. Vyskytuje se řídce ve jménech pozemků. Jde buď o původní MJ, tj. o pozemky na místě osady (dvora), která zanikla (pozemek *Na Bařechově* leží na místě zaniklé vsi Bařechov), nebo o PJ, tj. o pozemky, které kdysi patřily jisté osobě (les *Čerchov* – z OJ Črch/Čerch). Ve staré době se tímto sufixem vyjadřovalo přivlastnění, v nové době může jít též o jiný než majetnický vztah k osobě (*Delišov* – pozemky, které parceloval Deliš).

-ovačka: Z OJ. Zatím doložena výjimečně u jména cesty *Hynkovačka*, kterou vlastnil Hynek ze Zvířetic.

-ovec: Z OJ. Řídce se vyskytuje u jmen rybníků a lesů, mužský rod sufixu odpovídá mužskému rodu pojmenovávaných objektů (les *Čadovec* patřil Čadovi). Je-li tak pojmenováno pole či louka, jde patrně o iradiaci názvu sousedního lesa či rybníka. Kromě

majetnického vztahu se v tomto typu PJ někdy vyskytne i jiný vztah k příslušné osobě (rybník *Drlíkovec* – vedoucím jeho stavby byl Drlík).

-ovina: Z OJ. Vyskytuje se řídce ve jménech pozemků, vyjadřuje majetnický vztah (pole *Kafkovina* patřilo Kafkovi), někdy jiný vztah k příslušné osobě (*Kadrmaškovina* – část lesa, o kterou pečoval Kadrmašek).

-ovka: Z OJ. PJ takto tvořená se vyskytují velmi často. Jde o jména pozemků, cest, studny. Většinou vyjadřuje majetnický vztah (louku *Doudovku* dříve vlastnil Douda), nebo jiný vztah k osobě (o výstavbu silnice *Dudovky* se zasloužil Duda). PJ vztahující se na objekty ženského rodu lze vykládat i jako názvy vzniklé univerbizací sufixem *-ka* z adjektiv přivlastňovacích.

-ovna: Z OJ. Vyskytuje se dosti často v pozemkových jménech, vzácně jako jméno cesty, vyjadřuje se jí majetnický vztah (pole a louka *Caisovna* patřila Caisovi).

-ovsko: Z OJ. Výskyt je řídký, doklady jsou zatím jen ze severovýchodních a jihovýchodních Čech a z Běnešova, a to pouze jako pozemková jména. Jde o vyjádření majetnického vztahu (pole *Kuncovsko* vlastnil Kunc).

-sko (-cko): Z OJ. Doloženo výjimečně jen u názvu pozemku *Klábersko* z OJ Kláber.

Z MJ. Vyskytuje se často ve jménech pozemků. Jde buď o pozemky na místě zaniklé vsi (*Na Zábisku* – louka na místě zaniklé vsi Zábdiší), nebo o pozemky ležící směrem k sousední obci nebo ležící přímo u katastrálních hranic se sousední obcí (*Na Kundraticku* – pozemky leží směrem k sousední obci Kundratice), či o pozemky patřící v katastru jedné obce obci jiné (*Čiňovesko* – pozemky ve Vestci, které dříve patřily obci Čiňoves).

2.3.3.1.2 PJ ve formě adjektiva nebo subst. adjektiva

-in/-inal/-ino: Z OJ. Doloženo ojedinele jako jména pozemků a cest. Jde o vyjádření majetnického (les *Annino zátiší* patřil Anně Lützowové) nebo jiného vztahu k příslušné osobě ženského rodu.

-ný/-nál/-né: Z MJ. Jméno vyvýšeniny (*Čepičná hora* leží nad vsí Čepice), jde o tvoření ve starší době.

-ovský/-ovská/-ovské: Z OJ. Vyskytuje se dosti často ve jménech pozemků, vyvýšenin, rybníků a cest, jde o PJ ze starší doby (*Čihákovské kouty* – vlastníkem pozemků byl Čihák).

-ový/-ová/-ové: Z PJ. Doloženo řídce zatím pouze v názvech cest, a to podle objektů, ke kterým, skrze které nebo kolem kterých vedou (*Jitrová cesta* – vede pozemky zvanými Jitra).

-ský/-ská/-ské (-cký/-cká/-cké): Z OJ. Vyskytuje se ojedinele ve jménech pozemků, vyvýšenin, potoků, rybníků, cest, vyjadřuje se jí vztah k osobě (*Kořánský lesík* – poblíž lesa bydlel Kořán), někdy také majetnický vztah.

Z MJ (jako jediná přípona při tvoření adjektiv). Velmi časté je toto tvoření u názvů vodních toků, rybníků a cest, časté u názvů vyvýšenin a pozemků. Vodní toky jsou pojmenovány podle sídliště, od něhož nebo k němuž vodní tok teče (*Časkouskej potok* – teče od Částkova), rybníky a vyvýšeniny podle sídliště, v jehož katastru (jde-li o obec) nebo v jehož blízkosti (jde-li o osadu či MČ) daný objekt leží (*Koclovský rybník* leží v katastru obce Koclov). Cesty mají název podle sídliště, k němuž vedou (*Vysocká cesta* vede do Vysočan). U názvů pozemků jde mj. o polohu směrem k sousední obci, o polohu přímo u katastrálních hranic se sousední obcí (jde-li o obec) nebo o polohu v blízkosti sousední osady či MČ (jde-li o osadu či MČ), případně o majetnický vztah, tj. majetek v katastru jedné obce je nebo byl majetkem obyvatele jiné obce. U jmen vodních toků a vyvýšenin jde vždy o dvouslovná PJ, tj. adjektivum na *-ský (-cký)* z MJ ve spojení s druhovým apelativem *řeka, potok, hora, vrch, kopec*. U názvů rybníků a cest zcela převažují dvouslovná PJ (tj. adjektivum na *-ský (-cký)* z MJ ve spojení s druhovým apelativem *rybník, cesta, silnice*) nad jednoslovnými (tj. zpodstatněnými adjektivy). U názvů pozemků jde o dvouslovná i jednoslovná PJ.

Z PJ. Vyskytuje se řídce u jmen pozemků, potoků, rybníků, cest (*Karhanský rybník* leží v lese *Karhany*).

Z choronym: Doloženo ojediněle u jmen cest vedoucích k větším zeměpisným celkům, nebo jimi procházejících (*Posázavská stezka*).

Z chrématonym: Doloženo vzácně (*Na Dukelským* – pozemky obhospodařované JZD Dukla).

-ův/-ova/-ovo: Z OJ. Jde o univerzální sufix, všechny objekty označované PJ dostávají jména vzniklá z OJ tímto sufixem. Většinou jde o vyjádření majetnického nebo jiného vztahu k příslušné osobě (*Vlasákova studánka*).

-ák: Univerbizační sufix. Při tvoření z OJ vzniká tímto sufixem substantivum z posesivního adjektiva (*Kašparův rybník* → *Kašparák*). Při tvoření z MJ vzniká substantivum z adjektiva tvořeného příponou *-ský (-cký)* z MJ (v obci Čepinec je *Čepinecký rybník* neboli *Čepiňák*).

2.4 Soupisy a výzkum PJ³⁵

Prvním soustavným soupisem PJ pro celé Čechy je tereziánský katastr z let 1713-1715 a tzv. okulární vizitace z let 1715-1735. Dalším časově následným pramenem zachycujícím PJ pro celé Čechy je josefský katastr z let 1785-1789. Většina PJ uvedených v tereziánském katastru se užívá až dodnes, jak to dosvědčují současné soupisy PJ.

Významu PJ jakožto pramene pro různé vědní obory si byly vědomy již dřívější generace vědců. Aby však PJ mohla být takto využita, musí být shromážděna, sepsána, a to jak z historických záznamů, tak ze sdělení současníků, a zároveň také přesně lokalizována. Proto se také od poloviny 19. st. usilovalo o jejich sepsání. Byly podnikány různě koncipované velké akce se širokým záběrem (např. akce uspořádaná výstavním výborem Národopisné výstavy z pol. 90. let 19. st., akce Společnosti přátel starožitností českých z konce 90. let 19. st., akce Vojenského zeměpisného ústavu z 30. let 20. st., akce Českého zemského ústředí obcí, měst a okresů z roku 1940 organizovaná dr. V. Davidkem) i menší akce jednotlivců, ale všechny zůstaly neukončeny.

Proto koncem r. 1962 zahájila Místopisná komise ČSAV z podnětu prof. V. Šmilauera soupis PJ z území Čech, jehož odborným vedením byla pověřena L. Olivová-Nezbedová. Nejdříve bylo třeba zjistit, kde je materiál z dřívějších pokusů o soupisy PJ, tento materiál si zapůjčit k excerpci, případně jej trvale získat pro archiv Místopisné komise ČSAV. Koncem roku 1968 bylo v kartotéce PJ získaných excerpce ze soupisů podniknutých před r. 1962 celkem 21 911 dokladů PJ.

Dále bylo nutné zorganizovat současný soupis tak, aby byl doveden do úspěšného konce. Nebylo však možné počítat s přímým provedením soupisu v 8 119 českých obcích a osadách, ale bylo nutné získat dobrovolné místní spolupracovníky pro každou obec, osadu a dát jim přesný návod, jakým způsobem mají soupis provádět. Do předtištěných formulářů zapsal místní spolupracovník v první části soupisu všechna PJ, která se v katastru obce, osady vyskytovala nebo vyskytují, dále uvedl, na jaký objekt se název vztahuje (pole, louka, les, rybník, cesta...), jaký tvar, polohu a jakost má tento objekt, jak si lidé název vysvětlují, jaké je stáří názvu (název z dřívějších dob, název vzniklý až po kolektivizaci vesnice apod.), na jaká parcelní čísla se název vztahuje. Do poslední rubriky pak zapsal údaje o informátorovi.

Údaje o tvaru pozemku, jeho poloze a jakosti jsou nezbytné tehdy, přispívají-li k výkladu PJ (např. pole *V Hladomřích* – půda špatné kvality), nebo je-li PJ motivačně

³⁵ Olivová-Nezbedová, L. Pomístní jména v Čechách, jejich obecná charakteristika a jejich význam pro vědní obory. In: *Pomístní jména v Čechách*. Praha: Academia, 1995, s. 23.

nejasné. Bez uvedení lidového výkladu názvu by i odborník, který však nezná místní poměry, některá PJ obtížně vysvětloval, případně by je nemohl vysvětlit jednoznačně, navíc jsou lidové výklady PJ bohatým zdrojem pro studie o lidové etymologii. Přesná lokalizace každého PJ byla velmi důležitou položkou soupisu. Bez ní by např. nebylo možno přesně určit polohu zaniklých osad zjištěných podle PJ, polohu bývalých rybníků, místa, kde se dříve vyskytovaly určité rostliny apod.

V druhé části soupisu se zaznamenávaly názvy místních částí³⁶, tj. zastavěných částí obce, dále lidové výklady těchto názvů a lokalizace názvů pomocí parcelních čísel. Vzhledem k charakteru objektů, které označují, patří jména místních částí k oikonymům, z hlediska jejich jazykového ztvárnění (častá formální variabilita a obvykle nízká míra standardizovanosti) a na základě jejich vzniku (velmi často přejímají jména míst, na nichž byly vybudovány, tj. PJ se stává jménem místním) však mají blízko k anoikonymům.³⁷ Z tohoto důvodu byl do soupisu zařazen i tento oddíl.

Třetí část soupisu obsahuje záznamy názvů honů JZD spolu s lidovým výkladem těchto názvů, s jejich lokalizací pomocí parcelních čísel a údaji o informátorovi. Jako názvu honu je někdy použito původního PJ některého ze scelených pozemků, jindy byl hon nově pojmenován, došlo tedy k vytváření nových PJ. Některá JZD začala místo PJ používat k označování honů čísel a všechna původní PJ byla odsouzena k zániku.

V souvislosti s vytvářením honů JZD zanikla podstatná část původních PJ, do 70. let 20. st., tj. do doby, než došlo k slučování jednotlivých JZD ve větší celky, se jich uchovalo necelých 15 %. Jaká byla situace v pojmenování honů sloučených JZD, není známo, pouze se předpokládá, že opět docházelo k zániku původních PJ. Stejně tak se neví, jaká je situace v současnosti poté, co došlo k transformaci družstev a k předávání pozemků do rukou soukromníků.

Čtvrtá část soupisu (poznámky a dodatky) byla vyhrazena pro další záznamy, např. pro údaje z tereziánského a josefského katastru, údaje o archeologických nálezech, záznamy o místních událostech apod.

Rozhodujícími faktory pro počet PJ v jednotlivých katastrech jsou: rozloha katastru, členitost terénu (v rovinných katastrech se obvykle jedno PJ vztahuje na větší plochu), majetnické poměry (tam, kde původně hospodařil panský nebo církevní velkostatek, byly větší pozemky a méně PJ).

Olíková-Nezbedová, L. Soupis pomístních jmen na území Čech v letech 1963-1980. In: *Pomístní jména v Čechách*. Praha: Academia, 1995, s. 35-51.

³⁶ Viz pozn. 34.

Získávání soupisů z jednotlivých obcí a osad v Čechách bylo ukončeno v r. 1980, přičemž byly shromážděny soupisy z více než 86 % českých obcí a osad. Excerpce PJ ze soupisů, rozpis víceslovných PJ a řazení dokladů PJ do abecedního generálního katalogu, uloženého v oddělení onomastiky Ústavu pro jazyk český AV ČR, byly ukončeny v r. 1991. Excerpci PJ ze soupisů bylo získáno půl milionu dokladů PJ z území Čech. Završením první etapy výzkumu PJ v Čechách by mělo být jejich zpracování ve *Slovníku pomístních jmen v Čechách*, jehož první svazek, který analyzuje PJ obsahující slova začínající písmenem A, vyšel v r. 2005.³⁸ Druhý svazek by měl vyjít do konce r. 2006.

2.5 Analýza PJ pomocí modelové teorie

2.5.1 Šrámkova modelová teorie

R. Šrámek vypracoval na předpokladu, že v toponymii (a onymii vůbec) existuje určitý osobitý systém, modelovou teorií, která vychází z obecně platných pojmenovacích principů uskutečňovaných v rámci oikonymie. Stanovil následující hierarchii: pojmenovací model – vztahový model (VM) – slovotvorný model (SM) – slovotvorný typ (ST).

Ve svých statích o toponymických modelech a toponymickém systému³⁹ ukázal, že systémový ráz toponymie se projevuje nejvýrazněji v momentu vznikání toponyma. Při tvoření toponyma hraje nejdůležitější roli vztah pojmenovatele k pojmenovávanému objektu. Tento vztah lze vyjádřit čtyřmi obsahově sémantickými kategoriemi, které se dají vyjádřit tázacími zájmeny ‚kde, odkud‘; ‚kdo, co‘; ‚jaký‘; ‚čí‘ a postihnout pomocí tzv. vztahových modelů (VM).

VM A vyjadřuje polohu, směr pojmenovaného objektu (‚kde jsou, kde bydlí‘ – *Dolany*, ‚kde to je‘ – *Předmostí*, ‚odkud přišli‘ – *Olomučany*), VM B přímé označení objektu (‚co tam je‘ – *Smrk*, ‚kdo jsou, čím jsou‘ – *Zlatníky*), VM C popis a charakteristiku (‚jaké to tam je‘ – *Písečná*, ‚za jakých okolností‘ – *Lhota*, ‚jací jsou tam lidé‘ – *Bohunice*), VM D posesivitu (‚čí je to majetek‘ – *Karlovy*, ‚čí lidé tam jsou‘ – *Bohunice*). Napříč tímto dělením prochází kategorie životnosti a neživotnosti. VM jsou časově, místně a sociálně proměnné a představují obsahovou složku toponyma.

Slovotvorný model určuje druh vnější (formální) utvářenosti toponyma. Je vázán jak na volbu příslušného VM, tak na slovotvorné a pojmenovací zákonitosti daného jazyka (nářečí).

³⁷ Harvalík, M. *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*. Praha: Academia, 2004, s. 63.

³⁸ *Slovník pomístních jmen v Čechách I*. Praha: Academia, 2005.

VM a SM se realizují vždy společně a vytvářejí dohromady toponymický model pojmenovací. Interpretace každého jména by měla probíhat na zkřížení dvou os, osy VM a SM, protože toponymie je vždy aktualizovanou sítí vztahů mezi nimi. Každé jméno obsahuje znaky spojující jej s daným národním jazykem (nářečím), s pojmenovávanou realitou a se souborem slovtvorných postupů a motivací, které se v toponymii mohou uplatnit.

$$\text{Formalizovaně můžeme znázornit takto: } MJ = \frac{J (VM + SM)}{(m + \check{c})}$$

(J = národní jazyk, m = místo, region, č = vývojový stupeň v čase)

Slovtvorně modelová analýza vyžaduje rozčlenění MJ na základ a formant, Šrámek nazývá tyto elementy tvořící toponymický slovtvorný model toponymickou bází (B) a toponymickým formantem – topoformantem (T), např. *Buk-ová*, *Buk-ov*, *Buk-0*, *Bukov-ice*, *Bukovn-ík*. Lexikální základy slovanských MJ jsou převzaty z apelativ (deapelativní toponyma) nebo z jiných vlastních jmen, a to většinou ze jmen osobních (deantroponymická toponyma):

Deapelativní toponyma podávají lexikálně sémantickou informaci o pojmenovávaném místě (v kategorii neživotnosti: *Vrbice*, *Vrchy*) nebo lidem tam bydlících (v kategorii životnosti: *Kravaře*). Platí pro ně dvoukomponentový SM: B + T. Dostí hojná jsou MJ typu *Brod*, *Písek*, tj. apel. subst. v 1. sg = MJ. SM zde má podobu (B) + T (T=0).

Deantroponyma patří hlavně k VM „čí“, a to jak v kategorii neživotnosti (*Hodoňov* - majetek *Hodoně*), tak životnosti (*Hodonice* - lidé *Hodoňovi*). Platí u nich opět slovtvorný model (B) + T, avšak B = (B + A), přičemž A = antropofornant, protože antroponyma se z hlediska svého zapojení do toponymie liší právě podle povahy složky A.

Šrámek uvádí tři stupně abstrakce v toponymii: konkrétní jméno (*Boleslav*), slovtvorný typ (např. OJ + sufix: *Boleň*, *Bolíkov*) a slovtvorný model (např. B + A + T: *Boleradice*). Konkrétním výrazem VM je model slovtvorný. Slovtvornými modely se určuje formální struktura jména, ve slovtvorných typech se odráží výběr příslušného jazykového materiálu (lexikálních bází, formantů), který národní jazyk (nářečí) dává toponymii k dispozici.

³⁹ Šrámek, R. Slovtvorný model v české toponymii. *SaS* 37. 1976, s. 112-120.

Šrámek, R. Toponymické modely a toponymický systém. *SaS* 33. 1972, s. 304-318.

2.5.2 Vztahově modelová a strukturní analýza PJ

VM stanovených R. Šrámkem lze použít též pro PJ, ovšem s přihlédnutím k jejich specifickým rysům, které si vyžadují některé úpravy. Modelovou teorii aplikovala na anoikonymický materiál J. Pleskalová.⁴⁰

První podmínkou vzniku jakéhokoliv propria je společenská potřeba pojmenovat určitý objekt vlastním jménem. Rozhodující vliv na utváření PJ má vztah pojmenovatele k pojmenovávané realitě. Pojmenovatel tvoří PJ na základě těch znaků objektu, které sám považuje za důležité. Tento vztah lze postihnout pomocí VM, jež mají v anoikonymii podobnou úlohu jako v apelativní slovní zásobě onomaziologické kategorie.

Podobně jako oikonyma mohou být i PJ motivována polohou pojmenovávaného objektu (**VM A** – *Zadní*), druhem objektu (**VM B** – *Vinohrady*), vlastností pojmenovávaného objektu, a to inherentní nebo založenou na ději, případně na vztahu k předmětu jinému (**VM C** – *Dlouhá, Vysoudilka, Punčoška*). Výrazným motivačním zdrojem je též posesivita a jiná příslušnost k osobě (**VM D** – *Bartoška*).

Způsob vyjádření jednotlivých znaků v PJ umožní vystihnout SM a ST. Na základě příslušného VM volí pojmenovatel způsob tvoření PJ. U PJ se uplatňuje:

1. pouhá toponymizace (*rybník* > *Rybník*, *u dubu* > *U dubu*),
2. tvoření PJ na základě metaforické nebo metonymické souvislosti pojmenovávaného objektu s jiným (*Pecen*),
3. derivace (prefixace, sufixace, konverze, smíšený způsob prefixálně-sufixální a prefixálně-konverzní),
4. kompozice (čistá kompozice, způsob kompozičně-derivační, kompozičně-konverzní a juxtaopozice),
5. tvoření dvouslovných a víceslovných pojmenování,
6. tvoření předložkových PJ,
7. přejímání toponym a apelativ z cizích jazyků a jejich adaptace v češtině (v případě apelativ spojená s toponymizací).

Významnou část anoikonymie tvoří dvouslovná a víceslovná PJ, z nichž každé obsahuje část základní a část blíže určující. Úkolem klasifikace je pak postihnout části obě, a to vždy vzhledem k základní části anoikonyma, jež udává hierarchii jejich vzájemných vztahů.

⁴⁰ Pleskalová, J. *Tvoření pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku*. Jinočany: H&H, 1992.

Z tohoto důvodu je výhodnější zavést termín anoikonymický strukturní model místo v toponymii již vžitého termínu slovo tvorný model. Strukturní model může postihnout jak vyjádření pojmenovacího aktu jednoslovných PJ, tak i PJ dvouslovných a víceslovných.

Na rozdíl od oikonymie vypadá v anoikonymii výše uvedená hierarchie takto: pojmenovací model – vztahový model – strukturní model – strukturní typ (pro PJ jednoslovná, podle potřeby i pro PJ dvouslovná a víceslovná (VPJ)).⁴¹

Strukturní model je podřazen vztahovému modelu a podobně jako Šrámkův toponymický slovo tvorný model postihuje vyjádření pojmenovacího aktu, ale slouží k postžení struktury každého PJ, bez ohledu na počet slov, z nichž se PJ skládá. Strukturu PJ pak tvoří vzájemné spojení základu PJ a jeho topoformantu (*Prostřednice*), spojení dvou základů (*Paniháj*) nebo několika slov (*U kamenné cesty*, *Zadní louka*).

Analýza bohatého anoikonymického materiálu, kterou provedla J. Pleskalová, ukázala, že existují tři základní možnosti kombinací VM:

1. Základní vztah vyjádřený pomocí VM A, B, C, D je dále rozvíjen vedlejším vztahem ve formě shodného přívlastku (popř. i dvou), např. *Dlouhá louka*, *Dolní stará ves*.
2. Základní vztah je rozvíjen vedlejšími vztahy ve formě neshodného přívlastku v 2. sg., např. *Novotného kopec*, nebo ve formě předložkového výrazu, např. *Díly u lesa*. (Pro přehlednější členění PJ jsou předložkové výrazy v kulatých závorkách.)
3. Kombinace způsobů 1 a 2 se uplatňuje v jednom PJ, např. *Dlouhé vinohrady u Panáčkovy louky*.

Pro dodržení jisté hierarchie a uchování souvislosti s podobnými PJ jednoslovnými řadí autorka dvouslovná a víceslovná PJ též do čtyř základních modelových skupin, a to podle slova, které v PJ vyjadřuje základní vztah pojmenovatele k pojmenovávanému objektu (základní vztah je vyznačen podtržením). Teprve uvnitř těchto skupin jsou vytvářeny podskupiny sdružující PJ vytvářená stejným typem kombinace jednoduchých VM.

Uspořádání jednotlivých slov v PJ a jejich vzájemné vztahy znázorňuje pořadí jednotlivých členů vícečlenného VM. Např. do VM B patří všechna PJ jednoslovná, dvouslovná i víceslovná, jejichž základní člen VM (u jednoslovných jediný) tvoří VM B, což tam je⁴ (podobně A, C, D): *Niva*, *Nivečka* – B, *Dolní niva* – A+B, *Dolní široká niva* – A+C+B, *Dlouhá niva za řekou* – C+B+(A+B).

⁴¹ Tamtéž, s. 20.

Z uvedeného příkladu vyplývá, že VM jednočlenné a dvoučlenné se mohou dále navzájem různě kombinovat, a postihnou tak mnohdy komplikované vztahy, které se během pojmenovacího aktu vytvářejí.

V každé české obci jsou zastoupena PJ tvořená na základě VM A, B, C, D, neboť právě tyto modely postihují základní motivy utváření PJ. Rozdíly se projevují až v konkrétním využití VM v jednotlivých regionech.

2.5.2.1 PJ vztahového modelu A

VM A ‚poloha, umístění a pojmenovaného objektu v terénu‘ představuje významný pojmenovací motiv v české anoikonymii. Většina PJ vyjadřuje nějakým způsobem polohu pojmenovaného objektu (nejčastěji vzhledem k objektu jinému). Objekt, jehož pomocí se určuje poloha pojmenovávaného objektu, bývá nazýván relačním.⁴²

Pro utváření anoikonym VM A je důležitý charakter relačního objektu a zároveň fakt, zda je v PJ poloha pojmenovaného objektu vůči relačnímu vyjádřena explicitně, nebo implicitně. J. Pleskalová rozlišuje tyto typy relačních objektů:

1. Relační objekt je důležitým orientačním bodem v okolí pojmenovávaného objektu. V jeho funkci nejčastěji vystupují terénní útvary, vody, pozemky, rostliny, cesty, stavby a sídliště, např. *U hrušky, Podlesí, Za drůbežárnou*.
2. Relační objekt tvoří celek nadřazený pojmenovávanému objektu (katastr obce, trať složená z menších pozemků). PJ pak vyjadřuje, v které části relačního objektu se pojmenovaný objekt nachází, např. *Zadky, Krajina – zadní část, Horní, Vrchní – výše položená část*.
3. Řidčeji slouží jako relační objekt název osoby, např. *U oběšeného, U Karáskových*.

Nejvýznamnější jsou tyto VM:

AA (*Podskalní*), AB (*Podevsí, Mezicesty*), AC (*Podširočí*), AD (*Podbartoníci*);

A+A (často užívaný a dodnes produktivní VM, relační objekt je vyjádřen apelativně i propriálně, např. *Na krajině, U hranic, Pod Bukovskem*),

A+B (často užívaný a dodnes produktivní, např. *K rybníku, Pod silnicí*)

(PJ s předložkou *na*, v mívají často ještě podobu přímého pojmenování, např. *Na nivě, Niva, Ve žlebě, Žleb*. V takových případech obě varianty, ač formálně vyjadřují rozdílné VM, znamenají totéž a jsou užiteli chápány jako jediné anoikonymum ve dvou variantách.),

A+C (středně zastoupený, např. *Na bačkoře, V kopaným*),

⁴² Šrámek, R. Pomístní jména typu „Za lesem, Na nivě“. ZMK 21, 1980, s. 646.

A+D (předložka + apelativní nebo propriální značení osoby, např. *Za Novákem, Za kovářovým*),

A+A (*Horní konec*), C+A (*Velké Rosicko*), D+A (*Panský konec*).

V rámci tříslavných PJ jsou nejčastěji užívány VM A+A+B (*Na dolních loukách*), A+C+B (*U malého žlabu*) a A+D+B (*Na Juzkovém kopci*) a v rámci čtyřčlenných a vícečlenných VM (A+B)+(A+B) (*Na kopci za řekou*). Jeho uplatnění je vázáno na konkrétní potřebu vyplývající z proměny objektu nebo ze snahy pojmenovatele poskytnout v určité situaci co nejpřesnější pojmenování jednotlivých objektů v rámci katastru.

V české anoikonymii lze polohu vyjádřit různým způsobem (substantivem, adjektivem, substantivizovaným adjektivem, předložkou ve spojení s relačním objektem), a proto jsou možnosti kombinací u dvoučlenných a vícečlenných VM a SM velice bohaté.

2.5.2.2 PJ vztahového modelu B

VM B je dodnes živým a produktivním pojmenovacím motivem české anoikonymie. Jeho podstatou je vyjádření druhu pojmenovávaného objektu (nebo jeho části) v PJ, podstatou VM +B+ pak obdobné postižení objektu relačního. Různé objekty pojmenované i relační tvoří několik poměrně vyhraněných sémantických skupin, v jejichž rámci se pak konstituuji jednotlivé ST.

Pro jejich uspořádání lze vhodně využít části tzv. Šmilauerova sémantického třídění PJ.⁴³ Obě formy vyjádření VM B (B i +B+) mají v podstatě společné motivace.

1. Terénní formy, půda, vody

- vyvýšeniny (*Hůrka, Chlum*)
- vhloubené útvary (*Dolina*)
- ostatní podobné útvary (*Ostrov*)
- kvalita a vzhled půdy (*Bahniska*)
- složení půdy (*Štěrký*)
- kulturní půda (*Lány, Pole* (častěji s přívlastkem), *Nivka*)
- vody a vodní stavby (*Rybník* (častěji s přívlastkem), *Potoky*)

2. Rostlinstvo

- porosty obecně (*Hájek, Luhy, Remízek*)
- stromy – porosty i jednotlivě (*Březina, Doubí, Boroví, Kaštany, Habří*)
- keře (*Keře, Šípky*)

⁴³ Šmilauer, V. Třídění pomístních jmen. ZMK 13, 1972, s. 171-204.

- ostatní rostliny (*Rašeliniště*)
- části rostlin (*Pařízek, Prutníky*)
- pěstování rostlin (*Zahrady, Vinohrady, Panšula, Sady, Loučky*)

3. Živočišstvo

- výskyt a umístění (*Bažantnice, Včelíny, Mrchovisko*)

4. Lidská díla

- sídliště a stavby (*Zámeček, Víska, Kříže, Chaloupky, Humna, Obora*)
- výrobní zařízení (*Pazderna, Mlýn, Pivovar, Sušárna, Lom, Cihelny*)
- sochy, obrazy, pomníky označené vlastním jménem postavy, kterou představují
(*Sv. Ján, Michálek* – sochy a obrazy boží i světců a jejich okolí)
- komunikace (*Dražka, Stezka, Stará cesta*)

5. Lidé

- názvy místních částí, v nichž vlastní jméno (apelativní označení) osob vyjadřuje, že na příslušném místě tyto osoby bydlí (bydlely) apod.

Nejvýznamnější jsou tyto VM: $A+\underline{B}$ (*Mlýnská strouha, Dolní vinohrady, Třebíčská cesta*), $C+\underline{B}$ (*Nový rybník, Spálený les*) a $D+\underline{B}$ (*Novotného vrch*). V PJ se hojně užívají dosud běžná a obecně rozšířená apelativa (*háj, kopec, hora, potok, louka, cesta, hlína*), ale mívají u sebe obvykle přívlastek, který je nositelem diferenciací funkce umožňující odlišit objekt v rámci objektů podobných. Uvedená apelativa plní v PJ pouze funkci pojmenovací (přímo pojmenovávají objekt – *les*) a tvoří základ PJ. Identifikační funkci mohou plnit jen s přívlastkem.

V rámci vícečlenných VM \underline{B} je nejčastěji využíváno $\underline{B}+(A+A)$, $\underline{B}+(A+B)$, $\underline{B}+(A+D)$, přičemž $(A+A)$, $(A+B)$, $(A+D)$ představují neshodný přívlastek vyjadřující apelativně nebo propriálně polohu pojmenovávaného objektu vzhledem k objektu jinému (*Louka pod vinohradama*).

2.5.2.3 PJ vztahového modelu C

Anoikonyma VM C podávají charakteristiku pojmenovaného nebo relačního objektu na základě jeho různých vlastností. Jedná se jak o vlastnost inherentní (obsaženou přímo v objektu), tj. prostě danou, bez další relace, tak o vlastnost vnější, založenou na ději, činnosti, na vztahu k jinému objektu nebo k okolnostnímu určení příznaku, jež přistupuje k pojmenovávanému objektu zvenčí.

V rámci takto široce pojaté vlastnosti (\underline{C}) se vydělují dvě skupiny PJ: \underline{C}_1 a \underline{C}_2 . Do VM \underline{C}_1 patří ta PJ, jež vyjadřují charakteristiku pojmenovaného objektu na základě všech vlastností primárně obsažených v objektu. Do VM \underline{C}_2 zase náleží PJ těch objektů, k nimž se vztahuje určitý děj (činnost). Na jejich základě pak objekt sekundárně nabývá jistých vlastností, jež se stávají východiskem jeho pojmenování. Jedná se buď o děj z oblasti přírodního dění, nebo (častěji) o lidskou činnost spjatou s venkovským prostředím. Vztah k jinému objektu (případně okolnosti) pojatý jako vlastnost může být vyjádřen pomocí PJ obou skupin.

VM \underline{C}_1 tedy sdružuje všechna PJ, která byla vytvořena na základě inherentních vlastností pojmenovaného objektu, příp. na základě vztahu k jinému objektu nebo okolnosti. Tyto vlastnosti mohou být v PJ vyjádřeny přímo nebo metaforicky. Motivací PJ bývají především:

1. určité výrazné znaky:

- velikost - obecně i v číslech (*Malá, Dlouhé*)
- tvar, příp. celkový vzhled objektu (*Špičatý, Rovina, Klín, Hrb, Jelito, Lopata*)
- barva (*Černice*), teplota (*Studeneč*), čistota (*Skleněná*), chuť (*Kyselka*), zápach (*Smradlák*), sucho, vlhko (*Sahara, Bahnivý*), světlo a atmosférické jevy (*Slunečná*)
- látkové složení objektu (*Hlinky, Kameňák*)
- vyskytující se rostlinstvo – obecně (*Chvojince, Listnatá*), stromy (*Vrbovka, Lipnice*), keře (*Svídovec*), ostatní rostliny (*Jahodná*)
- výskyt živočichů (*Rakovka, Sovák*)
- jistá část objektu (*Kopcovatá*)
- umístění objektu v terénu (*Vysoká*)

2. hodnocení objektu:

- kladné, záporné (nejčastěji podle kvality objektu, např. *Žebrácké, Peklo*)
- z hlediska vývoje objektu (*Starý, Nový*)
- podle účelu, jemuž objekt slouží (*Umrdečina cesta*)

VM \underline{C}_2 spojuje všechna PJ pojmenovávající objekty na základě vlastnosti vyplývající z děje (činnosti). V menší míře jsou zde zastoupena PJ vztahující se k jinému předmětu či skutečnosti a k jisté okolnosti (např. metafory, metonymie).

1. Činnost je součástí přírodního dění

- pohyb půdy (*Propadání*)
- formování objektu a jeho umístění (*Polámaná, Vystrčilka*)
- působení vody (*Náplavy*)

- působení ohně (*Spálenisko, Požáry*)
- atmosférické jevy (*Upečená*)
- vodní tok a jeho průběh (*Zátoky*)

2. lidská činnost

- získávání, dobývání půdy (*Kopaniny, Žďár*), rozdělování půdy (*Díly, Újezd, Ochoz*)
- obrana hradu, hranic, cest, obce apod. (*Stráž*)
- pasení dobytka, cesty pro dobytek (*Pastviska, Průhon*)
- domácí práce (*Bělidla, Prádlo, Močidlo*), polní práce (*Úvratě*)
- lov (*Čihadlo, Loviska*)

3. Ostatní činnosti (*Pletenice*)

4. Hodnocení

- na základě děje – kladné, záporné (*Bída, Veselí*)
- metonymický původ (*Argentina, Bosna*)
- odraz místních pověr, pověstí i konkrétních událostí (*Prokletá, Křivda*)

PJ vztahového modelu \underline{C}_1 a \underline{C}_2 stačí obvykle plnit své onymické funkce bez blíže určujících přívlasktů. Ten bývá nutný jen v případě proměny původního objektu. Proto VPJ a dvouslovných PJ VM \underline{C} není mnoho a jejich vznik bývá často podmíněn právě mimojazykovými okolnostmi.

Výjimku tvoří jen některá často užívaná PJ VM \underline{C}_2 (se základem *díl, kopanina, hon...*) a \underline{C}_1 (*hrb, klínek...*): $A+\underline{C}_1$ (*Spodní Amerika*), $A+\underline{C}_2$ (*Zadní díly*), $C+\underline{C}_1$ (*Kozí hřbet*), $C+\underline{C}_2$ (*Dlouhé díly*), $D+\underline{C}_1$ (*Balcarova basa*), $D+\underline{C}_2$ (*Farářova kluč*). Ve VPJ převládají PJ $\underline{C}_1+(A+B)$ (*Příčky za vsí*) a $\underline{C}_2+(A+B)$ (*Díly za vinohrady*).

2.5.2.4 PJ vztahového modelu D

Do VM D patří PJ vyjadřující posesivitu a jiný vztah k osobě:

1. skutečné vlastnictví
2. dočasné vlastnictví, pronájem
3. podíl na budování pojmenovaného objektu
4. pojmenování podle majitele blízkého objektu
5. pojmenování podle události, jejímž účastníkem byla osoba.

Velmi početná jsou v české anoikonymii dvouslovná a víceslovná PJ, v nichž je posesivita (jiný vztah k osobě) obsažena ve vedlejším vztahu pojmenovatele k pojmenovávanému objektu, kterým je objekt pouze blíže charakterizován. Nejčastěji se vyskytují VM $D+\underline{B}$ (*Novákovo pole*), $\underline{A}+D$ (*U Juříčka*), $\underline{A}+D+B$ (*U Navrátilových kříže*),

D+ C₂ (*Panské díly*). K označení posesivity slouží nejčastěji příjmení.

Podíl apelativ na vyjadřování posesivity není tak významný. Pouze v případě označování právnické osoby, kterou představují různé světské a církevní instituce, se užívá často apelativ (*zámek, dvůr, obec, škola, hospoda, fara...*). Rovněž apelativní označení představitelů uvedených institucí se vyskytují v posesivních PJ (*hraběnka, hrabě, kníže, pán, farář, hejtman, rychtář*).

3. PJ na katastru Vysokého Chlumce, Hrabří, Oříkova a Hradců

3.1 Soupisy a výzkum PJ na katastru Hrabří, Oříkova a Hradců

Vesnic Hrabří, Oříkov a Hradce se týkají dva soupisy PJ uložené v oddělení onomastiky Ústavu pro jazyk český AV ČR. SPJ pro Hrabří a Jezvinu byl vyhotoven 8. ledna 1972 zemědělcem Janem Hradilem z Hrabří (nar. 1929) a obsahuje 152 PJ (z nichž mnohá jsou uvedena ve dvou variantách, např. *Niva* a *Na nivě*). SPJ pro Hradce a Oříkov sepsal 5. ledna 1975 Václav Hron z Hradců, traktorista JZD (nar. 1927), který shromáždil 75 PJ.

3.2 Soupisy a výzkum PJ na katastru Vysokého Chlumce

Na rozdíl od Oříkova, Hrabří a Hradců soupisová akce Místopisné komise ČSAV v katastru obce Vysoký Chlumeček neproběhla, stejně tak ani žádný jiný soustavný a ucelený výzkum PJ. Některá PJ z této oblasti jsou uvedena v regionální literatuře, jiná shromáždili jednotlivci při svých menších, ale velice cenných soukromých výzkumech. Takto získaná PJ nebyla nikdy nijak zpracována, analyzována ani využita. Podařilo se nám získat tyto soupisy:

3.2.1 Čeněk Habart uvádí ve IV. dílu knihy *Sedlčansko, Sedlecko a Voticko* v kapitole o Vysokém Chlumci⁴⁴ celkem 48 PJ.

Jsou to PJ *Chloubovina, Lesákovina, Bažantnice, Na Cikánce* (ulice), *Židovna, Smetanka, Pýrný, Lazna, Pivovarská hora, V Poušti též Poušť* (myslivna U Sv. Marka), *U Svatých* (místo u silnice), *Charvátova stezka*, dále názvy rybníků s uvedením rozlohy některých z nich, tj. *U Svatých* (1,97 ha), *Hirschberg* (0,36 ha), *Nad sádkami* (0,81 ha), *Trubáček* (0,37 ha), *Táborec, Pivovarský* (0,87 ha), *Nový* (1,99 ha), *Olešný* (6,80 ha) a *Vápenský* (7,67 ha).

Kapitulu uzavírají názvy nejvýznamnějších pozemků: *V Kamenné, V Marcích, V Maliném, Na Spálenkách, Na Čihadle, Meziluží, Na Smetance, V Loučkách, Na Dolině, V Olšinách, U Kapličky, U Dubu, Pačíska, Pivovarská hora, Remízek, V Luhu, Jonáš, V Koupadle, U Flusárny, V Panšule, Na Hlásnově, Na Kopanině, Na Hušavce, V Jelcích, Na Cikánce, V Panské čtvrti, Na Plužině*.

3.2.2 Počátkem 50. let provedl výzkum PJ v katastru Vysokého Chlumce a jiných obcí na Sedlčansku **MUDr. Bohuš Kareš** (1908-1979), sedlčanský rodák, který se zajímal o archeologii, historii a vlastivědu svého kraje. Na základě spolupráce s informátory, kterým

zasílal dopisy se žádostí o vypracování seznamů PJ, shromáždil desítky PJ z většiny obcí Sedlčanska. Většinou se ale jedná o pouhé výčty PJ bez udání jejich přesné lokalizace a dalších relevantních informací, a ani ke zpracování získaných údajů nikdy nedošlo. Tyto seznamy se v současné době nacházejí v Karešově písemné pozůstalosti v Okresním archivu v Příbrami ve složce *Pomístné názvy na Sedlčansku*. Ke katastru Vysokého Chlumce se vztahují 4 anonymní seznamy.

První z nich obsahuje 25 PJ, a to *U dubu, U remízku, Ve voborách, V bažantnici, V podzámčí, U Jordánku, Na malinom, V hlinkách, Na smetance, Na meziluží, Na spálenkách, U špýcharu, V jílcích, Na Pýrnom, Na Cikánce, Pod Kamennou, U hor, U vodárny, U sádek, U Trubáčku, U Táborce, U Pivovarského, Ve vrchu, Ve vořechách, V kaštanech*.

Druhý seznam (nadepsaný „*Blízké okolí Pačíska*“) je o trochu obsáhlejší, obsahuje 47 PJ z oblasti mezi Vysokým Chlumcem a Sedlčany, z nichž ale pouze některá patří ke katastru Vysokého Chlumce. PJ z tohoto seznamu jsou: *Pod skálou, U rybníčka, U smrku, U Doubravového rybníka, Podželí, Nad Vápenicí, Ve vinnom, Nade drahy, U vrbiček, U borovky, Na vinici, Na poušti, U velebníčka, Ve stráni, V Židový strouze, U remízku, U Voborskeho, Na pastvině, U dubu, Na drahách, U mrchoviště, Na struhách, Ve světlíkách, V Předním Jonáši, V Zadním Jonáši, Ve vrchu, Na synci, Na klínech, V ruhu, U sádek, Na šibeňáku, Ve volží, V hlinkách, V hluboký strouze, V bažantnici, U doubku, U cihelny, V rupečkovech, V roklinách, Na vyhlídce, U zastávky, V Kymlový pasece, V Doubravový pasece, Na plužině, U rozhledny, U Sedlčanský cesty*.

Třetí seznam obsahuje celkem 58 PJ rozdělených do třech částí. Bezprostředně k Vysokému Chlumci se vztahuje pouze první část s názvem *Vysoký Chlumec*, což je seznam 30 PJ s uvedením druhu PJ nebo lokalizace u některých z nich. Jsou to tato PJ: *Ve vrchu (zámek), Pod zámekem, Bažantnice, Pod bažantnicí, U remízku, Oborský rybník, Pod strání, Kamenná (les), Luhy (les), Kozelkov (les), Na poušti (les), U vodárny (k Hradcům), Na čihadle, Koupadlo, U sádek, U špýcharu, Pejrný (vodárna), Na malinách, V jelcích, U obrázku, Lampír (vrch nad Hradcem), Na smetance, U Jordánku (rybník), U Trubáčku (rybník), U Táborce (rybník), Pivovarská hora (les), Pivovarský rybník, Rojtovina, Na drahách, Meziluží*.

Druhá část s názvem *U Vápenice* obsahuje 15 PJ nacházejících se v osadách Vysoký Chlumec nebo Vápenice: *Na vršku, Pod skálou, Chloubovina (Papšovina), U Vápenkeho*

⁴⁴ Sedlčany: AlfaPrint, 1995, s. 68-79.

rybníka, Za rybníkem, U sloupu, U drah, Jezera (rybník), Olešný rybník, Na drahách, U rybníčka, U lesíka, U dubu, Na dolině, V olšínách.

Poslední část tohoto seznamu nese název *Okolí* a obsahuje 13 PJ z okolí Vysokého Chlumce, pojmenovávající objekty více nebo méně vzdálené: *Pačická* (les u Doubravice), *Vinný vrch* (les u Libíně), *Šiberák, Radejšín* (hora u Počepic), *Smetanka* (hora u Počepic), *Hlubeč* (les u Zvěstovic), *Počepická hora, Skuhrovský vrch, Křemenická hora, U Veselíčka, Sabinův lesík* (Rovina), *Podlesák* (rybník), *Trkovská hora* (u Kamenice).

Čtvrtý seznam je obsažen v dopise z 27. ledna 1950 adresovaném MUDr. Karešovi a podepsaném nečitelným podpisem. Autor dopisu jmenuje PJ *Vrch* (les kolem zámku) a *Pačiska (Pačická)* a dále PJ, u kterých uvádí „vyčetl jsem ze staré katastrální mapy“. Jedná se o dalších 12 PJ: *Pejrný* (dnes *Pýrný*), rybník *Veborský* (dnes *Voborský*), *Na brázec* (dnes se nepoužívá, pole), *V horách* (les jižně od Chlumce), pozemky *Na čihadle, Pod Marky, Na spálenkách, Ve volšínách, V hlínkách, Na malinejm, Ve voborách, V jelcích.*

3.2.3 Další cenný materiál najdeme v rukopise s názvem *Pomístní, trat'ová jména obce Vysoký Chlumeč*, který zpracoval místní rodák **František Cihlář**. Výpisem ze starých katastrálních map a konzultacemi s pamětníky autor získal, lokalizoval a charakterizoval 65 PJ: *Marka, Poušť, Kamenná, Luh, Bažantnice, Velký a Malý Pejrný (Pejrný, Pýrný), Smetanka, Pivovarská hora, Vrch, Remízek, Ve vrbičkách, Ve voborách, Ve volšínách, V kaštanech, Horní a Dolní Sádka, Koupadlo, Voborský rybník, Flusárna, Jordán, Trubáček, Tábovec, Pivovarský rybník, Pod Markama, Na čihadle, Na brazec, V brůdku, Ve voborách, V hlínkách, Za paseky, Dlouhá louka, Na hřibu, Na vastržeji, Na malinom, Pod Pejrným, Na stráni, Na vrškách, Na smetance, V jelcích, Pod vrchem, Meziluží, Draha, Na pastvišti, Spálenka, Na chmelnici, Na šafářce, Viska, Na Cikánce, U pivovára, Pod bažantnicí, V kaštanech, U vodárny, Na pejrnm, V Markách, Ve smetance, U Flusárny, U sušárny, U sv. Jána, U Studánky, Lazna, Na Lesákovině, Židovna, Soudka, U dubu.*

3.2.4 Velice podrobný výzkum PJ provedl v 90. letech **Jan Kuthan**, autor nejrozsáhlejší a nejaktuálnější publikace o Vysokém Chlumci s názvem *Staletí pod hradními okny*.⁴⁵ Na základě svého výzkumu provedeného za pomoci starých katastrálních map, kronik a jiné

⁴⁵ Praha: MAROLI, 2002.

literatury a především vysokochlumeckých pamětníků shromáždil a lokalizoval 80 PJ, která pak uvádí ve své publikaci hlavně na s. 112-118.⁴⁶

3.3 Analýza a výklad PJ ze zkoumané oblasti

3.3.1 Struktura heslového odstavce

Jednotlivá PJ budeme analyzovat nejen v souvislosti s historickou, geografickou aj. charakteristikou dané oblasti, ale provedeme též srovnání s PJ z celého území Čech.⁴⁷

Struktura heslových odstavců je obdobou heslových odstavců ve Slovníku pomístních jmen v Čechách I.⁴⁸ Liší se však v uvádění některých údajů, a to z důvodu hlavního cíle této práce, kterým je především analýza PJ z dané oblasti. Zdůrazňujeme proto specifické informace týkající se konkrétních PJ ze zkoumané lokality a opomíjíme některé údaje uváděné ve Slovníku pomístních jmen v Čechách I, které s PJ z dané oblasti souvisejí jen vzdáleně.

Heslové slovo (ADAM_{1/1/53}) uvádí heslový odstavec, ve kterém se zpracovávají všechna PJ ze zkoumané oblasti obsahující dané slovo. PJ složená z jednoho plnovýznamového slova (např. *U Adamů*) se zpracovávají v jednom heslovém odstavci (ADAM), PJ složená z několika plnovýznamových slov jsou uvedena ve více heslových odstavcích (např. *Šotnerova lipová alej* v heslových odstavcích ŠOTNER, LIPOVÝ a ALEJ), přičemž všechna hesla, k nimž se jednotlivé výrazy obsažené v PJ vztahují, jsou provázena odkazy.

Heslová slova, která jsou substantivy, se uvádějí v podobě 1. sg., adjektiva ve tvaru 1. sg. m. (např. BÍLÝ), a to i tehdy, když jsou doklady jen v ženském nebo středním rodě (např. *Bílá skála*). Obdobně i tvary adjektiv posesivních se signalizují pouze sufixem -ŮV ve tvaru 1. sg. m. (nikoliv -ŮV/-OVA/-OVO).

Dolní index u heslového slova je údajem o jeho frekvenci a ukazuje, kolik dokladů PJ (vztahujících se k heslovému slovu) je zaznamenáno nejen ve zkoumané oblasti (první číselný

⁴⁶ Pro potřeby naší práce využíváme všechna PJ uvedená v SPJ pro Hrabří, Hradce a Oříkov. Pro katastr Vysokého Chlumce jsou zde zahrnuta PJ zaznamenaná Č. Habartem, F. Cihlářem a J. Kuthanem. Ze seznamu B. Kareše jsme vybrali pouze PJ, která se vztahují k vysokochlumeckému katastru. Tuto informaci uvádí buď sám B. Kareš, nebo ji bylo možno zjistit v jiných pramenech. PJ, která nelze jednoznačně lokalizovat, jsme do výzkumu nezahrnuli.

Vzhledem k tomu, že jsme měli k dispozici výsledky podrobného výzkumu PJ v katastru Vysokého Chlumce provedeného J. Kuthanem, vlastní rozsáhlejší terénní výzkum jsme neprováděli, pouze jsme s místními obyvateli konzultovali nejasnosti a nejednoznačnosti týkající se některých PJ.

Všechna analyzovaná PJ uvádíme v Seznamu PJ ze zkoumané oblasti.

⁴⁷ Využili jsme abecední kartotéku PJ (tzv. generální katalog) a počítačovou databázi PJ v oddělení onomastiky Ústavu pro jazyk český AV ČR v Praze.

⁴⁸ *Slovník pomístních jmen v Čechách I*. Praha: Academia, 2005, s. 11-22.

údaj), ale též v bývalém sedlčanském soudním okrese, pod který naše oblast spadá (druhý číselný údaj), a ve sbírce PJ z celých Čech (třetí číselný údaj). Pomáhá nám určit, zda PJ ze zkoumané oblasti patří mezi PJ zcela běžná a rozšířená, nebo naopak ojedinělá, a to jak v této konkrétní lokalitě, tak v rámci celých Čech.

Za heslovým slovem následuje **gramatická charakteristika** (f., m., n., plt., adj.). V případě rozdílu mezi PJ ze zkoumané oblasti a PJ z celých Čech uvádíme nejprve gramatickou charakteristiku dokladů ze zkoumané oblasti (**1**), poté dokladů z celých Čech (**3**).⁴⁹ Pokud se v jednom heslovém odstavci vyskytují doklady s různou gramatickou charakteristikou, jsou roztrženy do skupin označených římskými číslicemi.

Týká se to především OJ, která v PJ vystupují často ve formě posesivního adjektiva (např. *Holanova vila*), a to i zpodstatnělého, nebo ve tvaru jména rodiny (*Za Jaršovými*). Všechny formy se zpracovávají v jednom heslovém odstavci, v němž za heslovým slovem následuje výčet všech forem, v nichž je OJ v PJ doloženo. Za římskými číslicemi se uvádí nejen gramatická charakteristika těchto forem, ale i přípony, kterými jsou jednotlivé formy vytvořeny.

Celkově se tedy ve výčtu mohou vyskytnout tyto případy: **I** m. nebo f.⁵⁰ (např. v PJ *U Adama*), **II** -OVI(C) jméno rodiny (např. v PJ *U Adamů*), **III** -ŮV adj. pos. (např. v PJ *Adamovo jezero*), **IV** -ŮV subst. adj. pos. (např. v PJ *Na Adamově*). Pokud není podoba 1. p. sg. doložena v žádném PJ, uvádí se gramatická charakteristika m. nebo f. hned za heslovým slovem a existence jiných forem (jména rodiny a posesivního adjektiva) se vyjadřuje slovně „jen ve tvaru“.

U hesel s vyšším počtem dokladů následuje po gramatické charakteristice souhrnná lokalizace výskytu PJ z celých Čech vztahujících se k heslovému slovu, často s uvedením konkrétních bývalých soudních okresů, v nichž se dané PJ vyskytuje. Seznam zkratk těchto okresů uvádíme v Úvodu k mapové příloze. U některých vybraných lexikálních jednotek, kterými se podrobněji zabýváme v kapitole 3.6.3, je uveden též odkaz na mapu v příloze.

Oddíl **1: Doklady** PJ ze zkoumané oblasti jsou rozčleněny na doklady bezpředložkové (**a**) a předložkové (**b**) a lokalizovány do jednotlivých katastrů (Hrabří, Hradce, Oříkov, Vysoký Chlumec).

Oddíl **2: Objekty**, které jsou pojmenovány PJ (např. pole, louka, les, rybník), a to opět bezpředložkovými (**a**) a předložkovými (**b**) PJ. Uvádějí se abecedně, pouze objekt m. č.

⁴⁹ Číslování odpovídá jednotlivým oddílům, do kterých jsou hesla rozčleněna. Oddíl **2** je vynechán, neboť se nevztahuje k dokladům PJ, ale k objektům, které jsou PJ pojmenovány.

⁵⁰ U OJ samozřejmě nepřipadá v úvahu forma neutra, která se však může objevit u apelativ.

(místní část) se jako objekt specifický vyčleňuje a uvádí se na konci výčtu za středníkem.

Horní index slouží k propojení objektu s konkrétním dokladem.

Protože v soupisech PJ není vždy zaznamenáno, jaký objekt je jménem označen, objeví se občas určení „neuveden“ (tj. neuveden v soupisu). U předložkových jmen typu *U kříže* se zpravidla uvádí obecné určení objektu „poloha“. Objektem „hon“ se rozumí pozemek využívaný hospodaření zemědělským družstvem (nebo státním statkem). Takové pozemky vznikaly většinou scelením více malých pozemků a velmi často přebíraly jméno jednoho z nich.⁵¹

Oddíl 3: Doklady PJ z celých Čech. Pokud je heslové slovo doloženo malým počtem dokladů PJ (zpravidla do deseti), jsou v tomto oddíle jednotlivá PJ lokalizována do katastrů konkrétních obcí a bývalých soudních okresů. U hesel s velkým počtem dokladů PJ uvádíme doklady jen výběrově, a to především podle jejich frekvence (tj. opomíjíme doklady nejméně frekventované) a shody s PJ ze zkoumané oblasti (tj. vždy uvádíme PJ, která jsou shodná s PJ ze zkoumané oblasti, a to bez ohledu na jejich frekvenci). Tato PJ jsou zvýrazněna tučným písmem.

Oddíl 4: Objekty, které jsou pojmenovány PJ z celých Čech, a to opět bezpředložkovými (**a**) a předložkovými (**b**) PJ. U hesel s velkým počtem dokladů uvádíme pouze objekty nejvíce frekventované a méně časté opomíjíme.

Oddíl 5: Výklad PJ ze zkoumané oblasti (opomíjíme tedy další výklady vztahující se k některým PJ uvedeným v oddílu 1) je uveden určením jejich východiska, tj. slova, které je základem jmen (apelativa, OJ, MJ, adj. aj.), a slovotvorných prostředků, jimiž byla jména vytvořena. V případě, že přichází v úvahu více možností, je tento oddíl rozčleněn pomocí číslic.

Druhou částí výkladového oddílu odstavce je vysvětlení motivace vzniku jmen (tj. podnětu k užití jména). V některých případech je určení motivace evidentní, jindy naopak velmi nejisté nebo jen hypotetické. Součástí výkladu je i vysvětlení jazykových zvláštností jmen, nikoliv však podrobné, neboť této problematice se budeme věnovat v samostatné kapitole. Fakultativně mohou být připojeny i doplňující informace, které se uvádějí menším typem písma v rovných závorkách.

Pro zjištění sémantického významu apelativ a adjektiv využíváme slovníky češtiny, a to v pořadí SSSJČ, SSČ, PSJČ,⁵² případně další. OJ dokládáme odkazy na slovníky příjmení, a

⁵¹ *Slovník pomístních jmen v Čechách I.* Praha: Academia, 2005, s. 20.

⁵² *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost.* Praha: 1994.
Slovník spisovného jazyka českého I-IV. Praha: 1960-1971.

to v pořadí Bš, Kk, Mold, případně CEO.⁵³ Stejně jako všechny ostatní zkratky jsou i zkratky literatury, na kterou odkazujeme v závorkách, vysvětleny v Seznamu zkratek, jejich bibliografické údaje jsou pak uvedeny v Seznamu literatury.

3.3.2 Heslové odstavce

ADAM_{1/1/53} **1** m. jen ve tvaru jména rodiny -OVI(C) **3** I m. II -OVI(C) jméno rodiny III -ŮV adj. pos. IV -ŮV subst. adj. pos., celočeské s výjimkou sz. Čech

1 **b** *U Adamů* V. Chlumeč

2 **b** *hostinec*

3 I **a** *Adam, A. a Eva* **b** *Nad A-mem, U A-ma₆, Za A-mem₂* II **a** *A-mů, A-moc remíz, A-mojc lesík, A-mojc vršek₂, A-mů rybník, skála* **b** *Nad A-mouc, Pod A-mouc, Pod A-movy, U A-mů₂, Za A-movy₂, Za A-mů skálou* atd. III **a** *A-mova hůrka, rokle, třešňovka, A-movo jezero, lože, pole, vršek, A-mův kopec, A-movy březiny, louky* **b** *Na A-movym kopci, U A-mova dubu* atd.

IV **a** *A-movo₂* **b** *Na A-mově, Na A-movým₂*

4 **a** *bažina, hon₂, kopec, kříž, les₇, louka₄, pole₅, rybník, sad, skála₂, stromy, vršek₂, zahrada* **b** *hon₁₄, les₂, louka₃, pole₇, pozemek₂, poloha; m. č.₃*

5 Z OJ (příjmení) *Adam* (Bš). Podle býv. hostinského (Kuthan 32).

ALEJ_{1/1/547} **1** f. **3** f. (m.),⁵⁴ celočeské (nejvíce Čás, Měl)

1 **a** *Šotnerova lipová alej* V. Chlumeč

2 **a** *alej*

3 **a** *Alej₁₂, Aleje₆, Široká₅, Černá₄, Zelená₇, Hlavní₅, Prostřední₆, Nová₃, Kamenná₄, Březová₃, Dubová₃, Lipová₇, Modřínová₄, Švestková₄, Třešňová₅, Špačkova₃* a. atd. **b** *Mezi a-jí₂, Mezi a-jema₄, Mezi a-jemí₆, Na a-ji₂₂, Na a-jích₄₀, Nad a-jí₁₃, Pod a-jí₁₇, U a-je₂₃, V a-ji₄₇, V a-jích₄₀, Za a-jí₅, Na slepé a-ji₂, U staré a-je₃* atd.

4 *cesta₁₂₈, hon₅₃, les₁₆, louka₂, pastvina₃, pole₈, sad₃, silnice₉, stromořadí₃*; m. č.₂ atd. **b** *cesta₅₄, hon₇₃, chmelnice₂, les₂₃, louka₉, pastvina₆, pole₁₄₃, poloha₃, pozemek₂, silnice₇*; m. č.₇ atd.

5 Z apel. *alej* ‚cesta vroubená po obou stranách řadou stromů‘ (SSJČ). Název cesty vroubené lípami, kterou lesníci vysázeli ve 40. letech 20. st. na počest polesního Šotnera (Kuthan 113). – Srov. ŠOTNER, LIPOVÝ.

ALTÁN_{1/1/43} m., jednotlivě po celých Čechách

1 **b** *Na altáně* V. Chlumeč

2 **b** *stráž*

3 **a** *Altán₇, Rýzmburský a.* **b** *Na a-ně₄, Pod a-nem₆, U a-nu₁₄, Za a-nem₄* atd.

4 **a** *kopec, les₂, pole₃*; m. č.₂ **b** *hon₆, les₁₀, pole₉, poloha₂*

5 Z apel. *altán* ‚nevelká, zčásti otevřená stavba se střechou chránící před sluncem a deštěm; besídka‘ (SSJČ). Patrně zde dříve stával altán. Nedoloženo.

BAHNO_{1/3/658} n., celočeské (nejvíce Par, HV, MH, Sbt)

1 **b** *Na bahně* Oříkov, Hradec

Příruční slovník jazyka českého I-VIII. Praha: 1935-1957.

⁵³ Beneš, J. *O českých příjmeních.* Praha: Academia, 1962.

Kotík, A. *Naše příjmení.* Praha: 1897.

Moldanová, D. *Naše příjmení.* Praha: MF, 1983.

Centrální registr obyvatelstva. Ministerstvo vnitra ČR. [online]. Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz>>

⁵⁴ Apel. *alej* je v současnosti pouze femininum, ale dříve bylo též rodu mužského, což se uchovalo v PJ. (Viz Olivová-Nezbedová, L. *Apelativum alej v pomístních jménech v Čechách.* *NŘ* 81, 1998, s. 165-166.)

2 b louka

3 a *Bahno*₂₃, *Bahna*₈₅, *Formanovo 2 b.*, *Černá*₂, *Hořejší*₂, *Jelení 2 b-na*, *B-na za silnicí*₂ atd. **b** *Na b-ně*₇₁, *Nad b-nem*₄, *U b-na*₁₂, *V b-ně*₂, *Za b-nem*₃, *Na b-nách*₉₄, *Na b-nech*₂₁₃, *Na b-ních*₁₀, *Nad b-ny*₉, *Pod B-ny*₃, *U b-en*₂₃, *V b-nách*₂₁, *V b-nech*₂₀, *Za b-ny*₁₇ atd.

4 a *bažina*₅, *hon*₂₇, *les*₂₄, *louka*₅₁, *pastvina*₃, *pole*₂₀, *poloha*₂, *pozemek*₆, *rybník*₆, *sady*₂; m. č. 3 atd. **b** *bažina*₃, *cesta*₂, *dům*₂, *hon*₈₀, *les*₆₂, *louka*₂₀₇, *močál*₈, *pastvina*₁₈, *pole*₁₂₈, *poloha*₇, *pozemek*₁₄, *rybník*₄, *sady*₂, *zahrada*₄; m. č. 29 atd.

5 Z apel. *bahno* ‚velmi rozbředlé bláto‘ (SSJČ). Název mokré (až bažinaté) louky (SPJ).

BAŽANTNICE_{4/6/663} f., celočeské (nejvíce BL, Opo, Čás, Chru)

1 a *Bažantnice*₂ V. Chlumec **b** *Pod bažantnicí* V. Chlumec, *V bažantnici* V. Chlumec

2 a ulice, les (obora) **b** část obce, neuveden

3 a *Bažantnice*₃₀₉, *Dolní*, *Malá*₅, *Stará*₂, *Velká*₆, *Zámecká b.*, *B. Bezděk*₂, *B. za pazdernou* atd. **b** *U b-ce*, *Do B-ce*₄, *K b-ci*₄, *Na b-ci*₂₄, *Nad b-cí*₁₃, *Pod b-cí*₁₄, *U B-ce*₁₀₈, *V b-ci*₇₃, *Za B-ci*₃, *Za b-cí*₄₃, *U staré b-ce*, *V B-ci u patníku*, *V B-ci u studánky* atd.

4 a (býv.) *bažantnice*₅, *háj*₁₃, *hon*₄₂, *les*₁₅₉, *louka*₂₈, *obora*₃, *pastvina*₆, *pole*₆₃, *pozemek*₁₁, *rybník*₄, *sad*₃; *dům*₄, m. č. 11, *samota*₃ atd. **b** *bažantnice*₂, *cesta*₅, *hon*₇₁, *les*₂₀, *louka*₅₀, *pastvina*₆, *pole*₁₅₄, *pozemek*₆, *rybník*₅, *sad*₃; m. č. 12, *samota*₂ atd.

5 Z apel. *bažantnice* ‚část porostu vyhrazená pro chov bažantů‘ (SSJČ). Název obory, ve které se chovali (a dnes opět chovají) bažanti, přenesen na ulici, která tudy vede (Habart 75).

Označení části obce podle polohy (Cihlár 7).

BĚLIDLO_{1/3/138} n., celočeské (nejvíce Lty, Chru, KO)

1 b *Na bělidle* V. Chlumec

2 b rybník

3 a *Bělídlo*₄₀, *Bělídla*₁₁, *Hejčmanovo*, *Tomanovo*, *Kličkovo*₂, *Koldovo*, *Obecní*, *Velké b.* atd. **b** *Na b-dle*₆₀, *U b-dla*₃, *Na b-dlech*₅, *V b-dlech*, *Na Starém B-dle* atd.

4 a *hon*₄, *louka*₂₁, *pole*₆, *poloha*₅, *pozemek*₅; m. č. 19 atd. **b** *hon*₃, *les*₂, *louka*₂₃, *pastvina*₅, *pole*₁₁, *poloha*₇, *pozemek*₃, *studna*₂, *ulice*₂; m. č. 17 atd.

5 Z apel. *bělídlo* ‚místo určené k bílení prádla, tkanin ap.‘ (SSJČ). Název rybníka, k němuž se dříve chodilo bílit prádlo (Kuthan 114). /Paralelní název rybníka je *Spodní (Dolní) koupadlo*. V jeho blízkosti se nachází rybník *Horní koupadlo*, neboli *Hirschberg* (Kuthan 114)./

BÍLÝ_{2/7/580} 1 adj. 3 I adj. II subst. adj., celočeské (nejvíce Nym, MK, Kdy, Jar)

1 a *Bílá skála* Hrabří **b** *Na Bílé skále* Hrabří

2 a pole **b** pole

3 I a *B-á cesta*₈, *hlína*₁₉, *hora*₈, *jáma*₄, *skála*₁₇, *voda*₄, *B-ý břeh*₃, *dům*₄, *kámen*₉, *kopec*₁₃, *kříž*₄, *mlýn*₄, *most*₄, *vrch*₆, *B-é břehy*₅, *cesty*₅, *hlíny*₈ atd. **b** *Na b-é hlíně*₁₃, *skále*₄, *Na b-ém kameni*₄, *kopci*₁₀, *vrchu*₁₄, *Na B-é hlíně*₅, *U B-é hlíny*₄, *skály*₁₁, *vody*₄, *U b-ého beránka*₃, *kamena*₈, *kamene*₄₃, *kříže*₇, *křížku*₉, *mostu*₄, *kamene*₅, *kříže*₅, *U b-ých kamenů*₁₀ atd. II a *Bílá*₆, *Bílý*₇, *Přední bílý*₂, *Zadní bílý*₂ **b** *Na b-é*₆, *Na b-om*₂, *Na B-ý*₃, *Na b-ým*₄, *Na b-ejch*₂₂, *Na b-ých*₃₅ atd.

4 a *cesta*₁₃, *hon*₃₇, *kámen*₃, *kopec*₁₁, *kříž*₅, *les*₂₂, *lom*₄, *louka*₇, *most*₄, *pole*₅₅, *poloha*₆, *potok*₄, *pozemek*₄, *rokle*₂, *rybník*₇, *řeka*₂, *skála*₃, *tůň*₂; m. č. 15 atd. **b** *cesta*₇, *hon*₆₁, *kopec*₄, *les*₃₇, *lom*₂, *louka*₁₇, *pastvina*₄, *pole*₁₅₀, *poloha*₂₀, *pozemek*₁₁, *skála*₂, *studánka*₂, *tůň*₂; *hostinec*₃, m. č. 10 atd.

5 Z apel. *bílý* ‚mající barvu sněhu, mléka‘ (SSJČ). Podle světlého zbarvení. – Srov. ČERNÝ, SKÁLA.

BOROVÝ_{2/2/145} 1 subst. adj. 3 I adj. II subst. adj., celočeské (nejvíce Hři, Jar, Říč)

1 a *Borová* Hrabří **b** *Na Borové* Hrabří

2 a pole **b** pole

3 I a *B-á cesta, skála, B-ý les₃, kopec* atd. **b** *U b-ého lesa, U b-é hráze₂, Za b-ým vrškem, Pod B-ými kouty* atd. II a **Borová₁₂, Borový₁₉** **b** *K B-é₂, Na B-é, Na B-ém₂, Na B-om₃, Nad b-ým₃, Pod B-ou₂, Pod b-ým₂₃, U b-é₉, U b-ého₇, U B-ýho₇, V b-ém₄, V b-ým₁₀, Za b-ým₉* atd.

4 a *cesta₄, hon₂₄, les₄₃, louka₁₁, pole₆₃, pozemek₃, zahrada₂*; m. č.4 atd. **b** *cesta₂, hon₁₈, les₂₀, louka₁₄, pole₅₅, pozemek₂, zahrada₂*; m. č.2 atd.

5 Z adj. *borový* ,adj. k bor, borovicový‘ (SSJČ). Podle borového lesa nacházejícího se v blízkosti pole (SPJ).

BRAH_{1/1/34} m.; viz mapa

1 **b** *Na brazech (brázech)* V. Chlumec

2 **b** pole

3 a *Braha₆, Brahy₅, Braha dolní, horní₂, Starý braha* **b** *Na brahu₂, Na brazech, Pod Brahem, U braha₂, V Brahu, Na brahách, Na brazích, Nad brahy, Pod Brahy₃, U Brahů₃, V Brazích₂, V hlinišťích u Brahů*

4 a *hon₄, les₃, louka₆, pole₇* **b** *hon₆, lesy, louka₈, pole₉, rybníky*

5 Z apel. *brah* ,mírný, nevysoký, zvláště oblý kopec‘ (CuřínKap). Podle polohy pole na mírném kopci.

BRŮDEK_{1/1/222} m., celočeské (nejvíce Táb, Měl, Sla, Sbs)

1 **b** *V brůdku* V. Chlumec

2 **b** pozemek

3 a *Brůdek₃₃, Brůdka₄, Brůdky₅, Velký b.₂* atd. **b** *Na b-ku₃₅, Nad b-kem₃, Pod B-kem₂, U b-ku₆₈, V B-ku₂₈, Za b-kem₈, Na b-kách₃, V B-kách₆, Za b-ky₂, Pod velkým b-kem₂, V hlinách u b-ku₂* atd.

4 a *brod, hon₁₂, les₃, louka₁₃, pole₁₄, poloha₂, potok₃, rybník₃*; m. č.2 atd. **b** *brod₂, cesta₃, hon₂₄, les₆, louka₅₁, pastvina₃, pole₆₀, poloha₈, pozemková trať₂, pozemky₂, údolí₂*; m. č.7 atd.

5 Z apel. *brůdek* dem. k *brod* ,koupaliště n. napajedlo dobytka‘ (SSJČ). Místo, které dříve patrně sloužilo jako napajedlo dobytka.

BŘEZINA_{6/24/1128} f., celočeské (nejvíce Chot, Sdč, Klt, Nas, Pbm)

1 a *Březina₂* Hrabří **b** *Na Březině¹* V. Chlumec, *U Březiny* Hrabří, *V Březině²* Hrabří, *Za Březinou* Hrabří

2 a *les₂* **b** *les², pole₂, pozemek (pole)¹*

3 a *Březina₂₃₆, Březiny₁₀₀, Malá₆, Přední₃, Velká₄, Zadní₄ b., Dolejší₂, Horní₂, Přední a Zadní b-ny* atd. **b** *Na b-ně₁₂₂, Nad b-nou₉, Pod B-nou₄₉, U b-ny₁₁₅, V B-ně₄₇, Ve b-ně₂₀, Za b-nou₂₇, K b-nám₆, Na B-nách₇₅, Pod b-ny₅, U B-n₄₇, V b-nách₉₅, Ve b-nách₁₄* atd.

2 a *hon₇₈, les₁₇₀, louka₄₃, pastvina₁₇, pole₁₂₄, pozemek₅, svah₂*; m. č.9, *hájovna₃, samota₅* atd. **b** *cesta₅, hon₁₆₁, les₁₀₅, lom₃, louka₁₁₉, pastvina₃₉, pole₃₅₉, poloha₄, pozemek₁₁, rybník₃, zahrada₄; domek₃, m. č.14, samota₂* atd.

5 Z apel. *březina* ,březový les, háj‘ (SSJČ). Název březového lesa, ostatní objekty pojmenovány podle polohy vzhledem k němu.

CIHELNA_{1/19/2016} f., celočeské (nejvíce Sla, Táb, Lou, MB, Klt)

1 **b** *U cihelny* Hradce, Oříkov

2 **b** louky

3 *Cihelna₁₆₂, Cihelny₁₁, Malá₃, Panská₇, Stará₁₇, Velká₄ c.* atd. **b** *K c-ně₁₉, Na C-ně₁₁₇, Nad c-nou₈₆, Pod c-nou₇₁, U c-ny₈₂₉, V c-ně₂₃₀, Za c-nou₁₀₇, Na c-nách₉, U c-en₆, V c-nách₁₁, Ve staré c-ně₇, Nad c-nou u svodnice₂, V c-ně u křížku na Lhotech₂, Mezi c-nami v Němcích₂* atd.

4 a *hon₂₃, les₁₁, lom₃, louka₁₄, pastvina₅, pole₃₀, poloha₉, pozemek₆, rybník₃; budova₄, (býv.) cihelna₆₈, domek₄, chata₃, m. č.89, samota₁₈* atd. **b** *bažina₃, cesta₁₆, hlinišť₁₅, hon₃₀₈,*

chmelnice₄, les₇₀, louka₂₁₆, neplodná půda₆, pastvina₈₆, pole₇₂₉, poloha₄₇, pozemek₄₁, rokle₆, rybník₁₆, sad₁₁, stráž₅, zahrada₁₅; (býv.) cihelna₂₀, dům₃₂, m. č.₁₇₂, samota₁₉ atd.

5 Z apel. *cihelna* ‚závod na výrobu cihel‘ (SSJČ). Název luk nacházejících se v blízkosti cihelny, v místech, kde se dříve těžila hlína na výrobu cihel (SPJ).

CIKÁNKA_{3/6/161} f., celočeské (nejvíce Jič, RL, Tře, VM)

1 a *Cikánka* V. Chlumeč **b** *Na Cikánce*₂ V. Chlumeč

2 a ulice **b** pozemek, ulice

3 a *Cikánka*₅₁, *Cikánky*₂, *Malá a Velká C.* **b** *Na c-ce*₇₉, *U c-ky*₁₄, *V c-ce*₃, *Za C-kou*, *Na C-kách*, *U c-ek*, *Borka na C-ce*, *Na C-ce k Bechyni*, *Studánka na C-ce*, *Šerhavlů u c-ky*

4 a cesta₅, hon₆, les₃, lom₂, louka₅, pole₁₄, skála₄, studánka₄; m. č.₅ atd. **b** cesta₃, hon₁₃, les₉, louka₁₂, pastvina₃, pole₃₀, poloha₄, silnice₂, studánka₃; domky₂, hostinec₄, m. č.₁₃ atd.

5 Z etnonyma⁵⁵ *Cikán* ‚příslušník jedné z národností indického původu, rozptýlených po celém světě a zčásti podnes žijících potulným způsobem života‘ (SSJČ) + *-ka*. Označení ulice vedoucí od pošty až na konec vesnice směrem ke Hrabří, která byla dříve vyhrazena pro kočující cikány (Kuthan 115).

CÍP_{2/4/68} m., pouze již., stř. a záp. Čechy (nejvíce Ber, MV, Sdč, Vla)

1 a *Cíp* Oříkov, Hradce **b** *Na Cípu* Oříkov, Hradce

2 a louka **b** pole

3 a *Cíp*₂, *Cípy*₅, *Matoušů*, *Vorlův*, *Zlodějský c.*, *C. u křížku*, *C. u stodoly* atd. **b** *Na Cípě*₄, *Na cípu*₁₆, *V cípě*₄, *V cípu*₉, *Na cípech*₄, *V cípech*₅, *U českého cípu*, *U Synkojc cípu* atd.

4 a hon₃, louka₅, pastvina, pole₃ atd. **b** hon₅, les₃, louka₁₀, pastvina₃, pole₂₃, poloha₂ atd.

5 Z apel. *cíp* ‚výběžek pozemku, krajiny apod. tvořící roh, špičku‘ (SSJČ). Označení objektů podle tvaru (SPJ).

ČÁCHOVNA_{1/1/2} f.

1 b *Na Čáchovně* Hrabří

2 a pole

3 a *Čáčovna* JH/Stráž nad Nežárkou **b** *Na Čáchovně* Sdč/Hrabří

4 a louky, pole **b** pole

5 Z OJ *Čácha* (Kk) + *-ovna*. Patrně podle býv. majitele. Nedoloženo.

ČERNÝ_{2/14/1120} **1** adj. **3** I adj. II subst. adj., celočeské (nejvíce ChC, Nech, Přl)

1 a *Černá skála* Hrabří **b** *Na Černé skále* Hrabří

2 a les **b** les

3 I a *Č-á* *alej*₄, *cesta*₄, *díra*₄, *hora*₆, *jáma*₆, *kočka*₄, *louka*₇, *píla*₄, *rokle*₉, *skála*₁₇, *stráž*₁₀, *strouha*₄, *tůň*₄, *zem*₇, *Č-é bláto*₃, *pole*₃, *Č-ý háj*₄, *kopec*₁₁, *kříž*₇, *les*₅₆, *most*₇, *potok*₂₄, *rybník*₁₄, *vrch*₄, *Velká č-á*₃ atd. **b** *Na č-é skále*₅, *Na č-ém vrchu*₅, *U Č-é skály*₉, *U č-ého kříže*₂₅, *U č-ého křížku*₆, *U Č-ého lesa*₁₇, *U č-ýho kříže*₇ atd. II a *Černá*₂₈, *Černý*₂₃ **b** *Na č-é*₃₄, *Na č-ej*₆, *Na č-ém*₆, *Na Č-ý*₄₇, *Na Č-ým*₁₂, *U č-ého*₅, *V Č-ém*₆, *Na č-ejch*₁₇, *Na č-ých*₂₈, *V č-ejch*₁₀, *V č-ých*₁₀ atd.

4 a bažina₃, cesta₂₁, hon₅₂, kámen₂, kříž₆, les₁₂₆, lom₄, louka₂₆, most₈, pastvina₈, pole₉₇, poloha₃, potok₂₇, rokle₇, rybník₄₂, samota₃, skála₁₃, stráž₃, studánka₂, tůň₅, údolí₅; m. č.₉ **b** cesta₈, hon₁₂₃, kopec₄, les₈₉, lom₂, louka₇₆, pastvina₁₄, pole₂₇₄, poloha₂₁, pozemek₁₃, skála₄, stráž₃; hostinec₈, chaty₃, m. č.₁₃

5 Z apel. *černý* ‚mající barvu sazí‘ (SSJČ). Podle tmavého zbarvení. – Srov. BÍLÝ, SKÁLA.

⁵⁵ Etnonymum – vlastní jméno kmene, národa atd. – Viz Svoboda, J. – Šmilauer, V. – Olivová-Nezbedová, L. – Oliva, K. – Witkowski, T. Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky. ZMK 14, 1973, s. 47.

ČERT_{1/1/209} **1** m. jen ve tvaru adj. pos. -ŮV **3 I** m. **II** -ŮV adj. pos., celočeské (nejvíce Plz, JH, Pel, Unh, Krl)

1 a Čertův mlýnec V. Chlumeč

2 a rybníček

3 I b Na č-tu, U č-ta, U Třech č-tů **II a** Č-tova brázda₉, kazatelna₃, rokle₅, skála₁₀, šlápota₃, zed₄, Č-tovo břemeno₂, kopyto₅, sedlo₂, Č-tův důl₇, hrádek₃, kámen₁₀, kopec₃, mlýn₇, most₃, vejměnek₃, vrch₃, Č-tovy kameny₂, schody₃ **b** Na č-tovy hrobce₂, U č-tova kamene₆, U č-tovo mlýna₃, U č-tovo vrby₄, U č-tovy brázdy₃, U Č-tovy rokle₃, U č-tovy skály₂, V č-tový rokli₂ atd.

4 a balvány₃, kámen₁₅, les₃₄, mlýn₅, most₃, pole₆, rokle₅, skála₂₉, údolí₅; m. č. 3 atd. **b** hon₃, les₂₁, louka₁₁, pastvina₃, pole₂₃, poloha₄; m. č. 3 atd.

5 Z apel. čert ‚nadpřirozená bytost obývající peklo, zosobňující zlo, nepřátelská člověku a představovaná obyčejně v podobě člověka s chlupy, rohy, kopytem a s ocasem‘ (SSJČ). Patrně podle lid. představ n. vyprávění vztahujících se k tomuto místu. Nedoloženo. – Srov. MLÝNEC.

ČIHADLO_{1/5/531} n., celočeské (nejvíce Ben, Měl, UJ, Bla, KuH)

1 b Na čihadle (čihadle) V. Chlumeč

2 b pozemky

3 a Čihadlo₁₀₈, Čihadla₆₃, Malá₂, Velká₂ č-dla, Č-dla přední₂, zadní₂ atd. **b** Na č-dle₁₁₃, Pod č-dlem₁₈, U č-dla₄₁, V č-dle₃₂, Mezi č-dly₃, Na č-dlách₇, Na č-dlech₆₀, Pod č-dly₁₁, U č-del₁₁, V č-dlech₂₄, V Č-dlich₅, Cesta od Č-dla, Na č-dle za školou atd.

4 a hon₂₇, kopec₈, les₆₄, louka₁₀, pastvina₂, pole₅₃, pozemek₃, vrch₅; m. č. 3 atd. **b** cesta₂, hon₅₉, kopec₃, les₇₇, louka₂₂, pastvina₁₄, pole₁₇₆, poloha₄, pozemky₅, vrch₂; m. č. 8 atd.

5 Z apel. čihadlo ‚místo n. zařízení na lapání ptáků‘ (SSJČ). Podle využívání pozemků k lapání ptáků (Kuthan 114).

ČTVRT_{1/1/258} f., celočeské (nejvíce Nym, Chot, Pbv, Čás)

1 b V panské čtvrti V. Chlumeč

2 b pozemek

3 a Čtvrť₃, Čtvrťe₃₁, Zadní č. 3, Dolení₃, Hoření₃, Malý₂, Přední₂, Tři₂, Velký₂, Zadní č-tě, Č-tě u rybníka atd. **b** Na č-ti₈₄, U č-tě₃, U Č-ti₃, Ve č-ti₁₅, Na Č-tech₃, Na č-tích₄₃, Ve č-tích₅, Na předních₂, třech₃, zadních₂ č-tích atd.

4 a hliniště, hon₂₁, les₆, louka₁₆, pole₄₀, pozemková trať; m. č. 11 **b** cesta₂, hon₃₈, les₁₅, lom, louka₁₉, pole₁₀₇, pozemek₄, pozemková trať, pramen, sad; m. č., samota₃

5 Z apel. čtvrť ‚čtvrtina, čtvrtý díl‘ n. ‚čtvrťlán, usedlost o 60-70 měřácích výsevky‘ (PSJČ). Patrně se jednalo o čtvrtinu pozemku, která vznikla jeho dělením. – Srov. PANSKÝ.

DLOUHÝ_{1/1/2079} **1** adj. **3 I** adj. **II** subst. adj., celočeské (nejvíce TV, Tábo, Bla, Přš, Čbu)

1 a Dlouhá louka V. Chlumeč

2 a louka

3 I a D-á cesta₆, louka₈₄, mez₁₄, paseka₆, skála₅, D-ý kus₁₀, vrch₅, Zadní d-ý₈, D-é díly₂₄, hony₂₃, louky₁₈, pole₇, záhony₂₀, D-ý dílce₅, hona₉, louky₁₃ atd. **b** Na d-é louce₁₂, mezi₁₄, Na d-ém kuse₈, Na d-ěch honech₁₄, Na d-ých dílech₇, honech₉, lukách₈, záhonech₉ atd. **II a** Dlouhá₅₁, Dlouhé₁₉, Dlouhej₉, Dlouhý₉₄, Dlouhý₁₄ **b** Na d-é₃₈, Na D-ěj₅₃, Na d-ém₅₇, Na d-om₁₃, Na d-ý₂₃, Na d-ym₃₃, Na d-ým₉₇, Pod D-ým₇, V d-ým₁₁, Na d-ějch₂₂₅, Na d-ých₃₃₈, V d-ějch₇, V d-ých₁₀ atd.

4 a cesta₂₃, hon₁₃₅, les₈₀, louka₁₃₈, mez₅, pastvina₁₁, pěšina₅, pole₂₉₄, potok₅, pozemek₁₄, pozemková trať₃, rybník₂₄, skála₃, ulice₃; m. č. 6 atd. **b** cesta₈, hon₂₇₀, les₅₀, louka₁₇₁, mez₂, pastvina₁₅, pole₇₈₉, poloha₅, pozemek₂₁, pozemková trať₄, sad₃, zahrada₅; m. č. 7 atd.

5 Z apel. *dlouhý* ‚mající velký rozměr na délku‘ (SSJČ). Název louky podle protáhlého tvaru. – Srov. LOUKA.

DOLEJŠEK_{2/2/56} m., celočeské (nejvíce Kol, Přš, Sbs, ČBr)

1 a *Dolejšky* Hrabří **b** *Na dolejškách* Hrabří

2 a louky **b** louky

3 a *Dolejšek*₁₈, **Dolejšky**₅ **b** *Na d-ku*₂₂, *V d-ku*₆, *Na d-kách*₃, *Pod D-ky*, *Za ulicí s d-kem*

4 a hon, louky₄; m. č.18 **b** hon, louky₃, pěšina, pole₃; m. č.25

5 Z apel. *dolejšek* ‚dolní část, spodek‘ (SSJČ). Podle polohy v dolní části vsi. – Srov. HOŘEJŠEK.

DOLEJŠÍ_{2/12/810} **1** adj. **3** I adj. II subst. adj. pos., celočeské (nejvíce Nep, Kdy, Sbs, Str)

1 a *Dolejší plužina* Hrabří **b** *Na dolejší plužině* Hrabří

2 a pole **b** pole

3 I a *D-í alej*₂, *cesta*₃, *doubek*₃, *konec*₁₀, *lipí*₅, *louka*₄, *mlýn*₇, **plužina**, *rovina*₃, *rybník*₂₂, *ves*₉, *zahrada*₃, *díly*₄, *draha*₉, *dráhy*₈, *louky*₁₆, *trávníky*₅ atd. **b** *Na d-í louce*₂, **plužině**, *Na d-ím rybníku*₂, *U d-í hospody*₃, *U d-ího kříže*₄, *Na D-ích Drahách*₇, *lukách*₆, *U d-ích drah*₃ II a *Dolejší*₂ **b** *Na D-í*₁₆, *Na d-ím*₃, *U d-ího*₇, *V d-í*₂, *V D-ím*₄, *Na d-ích*₈ atd.

4 a *cesta*₁₁, *hon*₆₇, *les*₄₃, *louka*₁₀₇, *mlýn*₆, *park*₄, *pastvina*₃₀, *pole*₁₇₂, *pozemky*₅, *rybník*₇₁, *sady*₅; m. č.59 atd. **b** *cesta*₃, *hon*₂₁, *les*₁₇, *louka*₆₄, *pastvina*₁₃, *pole*₈₄, *poloha*₆, *rybník*₃; m. č.18 atd.

5 Z adj. *dolejší* ‚umístěný, ležící dole n. doleji, nízko n. níže, naspodu; dolní, dolení, spodní‘ (SSJČ). Označení jednoho ze dvou objektů stejného druhu, který je položen níže. – Srov. HOŘEJŠÍ, PLUŽINA.

DOLÍK_{3/6/738} m., celočeské (nejvíce Chot, Krl, Sla, Vla)

1 a *Dolík*₂ Hrabří **b** *V dolíku* Hrabří

2 a hon, pole **b** pole

3 a *Dolík*₄₆, *Dolíky*₂₂, *Hluboký*₂, *Lípový*₂, *Malý*₃, *Přední*₃, *Zadní*₆ *d-ík*, *D-ík u sušky*₂ atd. **b** *Na d-íce*₁₄, *Na d-íku*₁₃₇, *Nad d-íkem*₂, *U d-íka*₁₅, *U D-íku*₉, **V d-íku**₆₀, *Za d-íkem*₉, *Na d-íkách*₁₀₃, *U d-íků*₈, *V d-íkách*₅₆, *Za d-íky*₇, *U hadích d-íků*₃, *Na d-íku k háji*₃, *V d-íkách u vrb*₂ atd.

4 a *cesta*₃, *dolík*₇, *hon*₂₉, *les*₃₆, *lom*₃, *louka*₄₇, *pastvina*₁₁, *pole*₄₁, *poloha*₃, *pozemek*₇, *rokle*₁₁, *údolí*; m. č.9 atd. **b** *bažiny*₃, *cesta*₉, *dolík*₃, *hon*₈₅, *les*₅₁, *louka*₉₂, *pastvina*₃₁, *pole*₂₂₀, *poloha*₇, *pozemek*₁₅, *údolí*₃, *zahrada*₄, m. č.27 atd.

5 Z apel. *dolík* ‚dolinka, údolíčko‘ (SSJČ). Název pole, které se svažuje do malého údolí (SPJ).

DOLINA_{5/15/478} f., celočeské s výjimkou severových. Čech (nejvíce již. Čechy, z okresů TS, Tábor, Sdč, HV)

1 a *Dolina*₂ Hrabří **b** *Na Dolině*₂ Hrabří, V. Chlumec, *V dolínách*¹ Oříkov, Hradce

2 a les, travina **b** les¹, pozemek, travina

3 a *Dolina*₁₁₄, *Doliny*₅₇, *Malá*₂, *Markova*, *Novotnejch*, *Zadní d-na*, *Velké d-ny* atd. **b** *Na d-ně*₁₁₂, *Nad d-nou*₄, *U d-ny*₇, *V d-ně*₃₄, *Za d-nou*₃, *Na D-nách*₄₂, **V d-nách**₃₉, *V černejch d-nách*, *Hrb na d-ně*, *Luka v d-nách* atd.

4 a *hon*₆₃, *les*₁₂, *louka*₅₁, *pastvina*₆, *pole*₈₁, *poloha*₄; m. č.4 atd. **b** *hon*₂₉, *les*₂₅, *louka*₇₂, *pastvina*₁₂, *pole*₁₂₅, *pozemek*₆; m. č.8 atd.

5 Z apel. *dolina* ‚údolí, úval‘ (SSJČ). Podle polohy objektů ve svahu (SPJ pro Hrabří) nebo v údolí (SPJ pro Oříkov, Hradce).

DOLNÍ_{2/4/1108} **1** adj. **3** I adj. II subst. adj., celočeské (nejvíce VM, Čbu, JH, Lty)

1 a *Dolní koupadlo* V. Chlumec, *Dolní sádka* V. Chlumec

2 a rybník₂

3 i a *D-í brána*₃, *cesta*₇, *dvůr*₅, *hospoda*₄, *konec*₆₉, *les*₇, *louka*₁₆, *mlýn*₈, *náves*₈, *pastviště*₃, *rybník*₂₀, *ulice*₄, *vobec*₄, *zahrada*₇, *Dolní dílce*₃, *draha*₈, *hona*₃, *humna*₅, *trávníky*₃, *Obora d-íá*, atd. **b** *Na d-í louce*₅, *Na d-ím konci*₉, *kopci*₃, *U d-ího kříže*₃, *rybníka*₄ atd. **II a** *Dolní*₁₃ **b** *Na dolní*₂

4 a *cesta*₂₄, *hon*₁₅₁, *les*₉₆, *louka*₁₃₁, *palouk*₆, *pastvina*₃₁, *pole*₂₅₅, *pozemky*₆, *rybník*₈₃, *ulice*₇, *zahrada*₁₀; m. č.₁₇₄, *mlýn*₇ atd. **b** *cesta*₅, *hon*₂₅, *les*₁₄, *louka*₃₈, *pastvina*₇, *pole*₅₀; m. č.₁₉ atd.

5 Z adj. *dolní* ‚umístěný, ležící dole, nízko n. níže, naspodu‘ (SSJČ). Označení rybníka, který se nachází níže než sousední rybník. /V blízkosti *Dolních sádek* leží *Horní sádka*, nedaleko *Dolního* (též *Spodního*) *koupadla* *Horní koupadlo* (Kuthan 114)./ – Srov. HORNÍ, KOUPADLO, SÁDKA, SPODNÍ.

DRAHA_{6/47/1724} plt., celočeské (nejvíce Lty, Hor, Sdc, Bře)

1 a *Draha*₂ Hrabří, V. Chlumec **b** *Na dráhách*₂ Hrabří, V. Chlumec, *U drah*₂¹ Hrabří, V. Chlumec

2 a *pastvina*, *pastviny* **b** *neuveden*₂, *pastvina*, *pole*¹

3 a *Draha*₂₇₇, *Dolejší*₈, *Dolní*₈, *Horní*₈, *Hořejší*₉, *Husí*₃, *Obecní*₁₃, *Velká*₇, *Velký*₃ *d.* atd. **b** *Na D-ach*₃₂, *Na d-ách*₆₃, *Na d-ech*₁₁, *Nad d-ama*₆, *Nad d-ami*₄, *Nade d-y*₇, *Pod d-ama*₅, *Pod d-ami*₅, *Pode d-y*₂₁, *U d-h*₉₇, *V d-ách*₈₀, *Ve d-ách*₄₃, *Za d-ama*₁₉, *Za d-ami*₇, *Za d-y*₄₆, *Na Dolejších*₆, *dubových*₃, *hořejších*₁₀, *velkejch*₅, *vysokých*₃ *d-ách*, *U dolejších*₃, *zadních*₁₁ *d-h* atd.

4 a *cesta*₁₅₄, *draha*₄, *hon*₁₉₈, *les*₃₃, *louka*₁₃₄, *pastvina*₁₄₆, *pole*₁₂₂, *pozemky*₁₈; m. č.₃₆ atd. **b** *cesta*₁₀, *hon*₂₆, *les*₂₇, *louka*₈₄, *pastvina*₁₉₅, *pole*₃₉₇, *pozemky*₃₂, *silnice*₁₁; m. č.₁₅₀ atd.

5 Z apel. *draha* ‚pozemek ležící ladem n. jen široká cesta mezi ploty, poli, kudy se volně chodí n. jezdí a kde se i pase‘ (SSJČ). Název cesty, kterou se vyháněl dobytek na pastvu, a pastvin u cesty (Kuthan 117, Cihlár 6). Další objekty podle polohy. /Paralelní název pastvin ve Vysokém Chlumci je *Na pastvišti* (Kuthan 117)./ – Srov. PASTVIŠTĚ.

DUDAŘ_{1/1/1} m. jen ve tvaru jména rodiny -OVI(C)

1 b *U Dudařů* V. Chlumec

2 b *hostinec*

5 Z OJ *Dudař* (Mold). Podle býv. hostinského (Kuthan 32).

DUB_{3/14/1085} m., celočeské (nejvíce VM, Jíl, Pra, Říč)

1 b *U dubu*₃ Oříkov, Hradce; Hrabří; V. Chlumec¹

2 b *pole*₂, *pozemek*¹

3 a *Dub*₆, *Duby*₄, *Heřmanův*, *Hlaváčkův*, *Holečkův*, *Knížecí*, *Nejstarší*, *Umučený*₂ *dub*, *Kláštevní*, *Kučerovy duby*, *Staletý dub s obrázkem* atd. **b** *K dubu*₅, *Na Dubě*₃, *Na dubu*₃, *Pod dubem*₁₇, *U duba*₆, *U dubu*₇₀₀, *Za dubem*₁₂, *Na dubech*₅, *Pod duby*₂₉, *U dubů*₅₅, *V Dubách*₅, *V dubech*₁₆, *Za duby*₁₂, *U křivého dubu*₂, *U parádního dubu*₂, *U Spáleného dubu*₂, *U spáleného dubu*₂, *U suchého dubu*₆, *U pěti dubů*₃, *U třech dubů*₁₀, *U tří dubů*₁₀, *Koutek u dubů* atd.

4 a *les*₁₀, *pole*₅, *strom*₃₄; m. č.₂ atd. **b** *břeh*₂, *cesta*₁₂, *hon*₁₆₄, *křižovatka*₂, *les*₁₂₂, *louka*₁₈₃, *pastvina*₁₉, *pole*₄₁₈, *poloha*₈₂, *pozemek*₁₅, *rokle*₂, *rozcestí*₇, *rybník*₆, *silnice*₂, *stráž*₈, *zahrady*₂; m. č.₃₂ atd.

5 Z apel. *dub* ‚strom se zpeřeně laločnatými listy a s plody žaludy, poskytující tvrdé dřevo‘ (SSJČ). Podle polohy u starého dubu (SPJ pro Hradce, Oříkov, Kuthan 113).

DVOREK_{1/1/34} m., celočeské (nejvíce NBr, Jič, Pel, Blo, Hab)

1 a *Postarší dvorek* V. Chlumec

2 a *dvůr*

3 a *Dvorek*₉, *Dvorky*₂, *Kloboučnickův*, *Lipský*, *Světlický* *d.* **b** *Ke D-ku*, *Pode d-kem*, *U d-ka*₉, *U d-ku*, *V d-ku*₂, *Ve d-ku*₄, *Ve d-kách*, *Za d-kama*, *Kopec u D-ka*

4 a hon₂, louka₂, pole; hájovna, m. č.8 **b** cesta, hon₄, les, letiště, louka₂, pastviny, pole₆; m. č.7
5 Z apel. *dvorek*, dem. k *dvůr* ‚nekryté uzavřené prostranství u domu n. uprostřed usedlosti (statku)‘ (SSJČ). Název prostranství v areálu pivovaru za pivovarským komínem (Kuthan 98). – Srov. POSTARŠÍ.

FLUSÁRNA_{2/2/81} f., hlavně stř., již. a záp. Čechy (nejvíce Pbm, Mir, Táb, TV)

1 a *Flusárna* V. Chlumeč **b** *U Flusárny* V. Chlumeč

2 a rybník **b** pozemek

3 a *Flusárna*₂₈, *F. a vinopalna* **b** *K f-ně*, *Na F-ně*₂₁, *Pod f-nou*₅, *U f-ny*₁₄, *Ve f-ně*₂, *Za f-nou*₆, *Cesta k F-ně*

4 a les₂, louka₃, pole₂, rybník₄; budova₃, dům₃, m. č.6, samota₂ atd. **b** hon₄, louka₁₂, pole₂₂, pozemky₂; m. č.11 atd.

5 Z apel. *flusárna* (z něm. zákl., zast.) ‚draslárna‘ (SSJČ). Rybník býval patrně součástí draslárny, tj. výroby potaše. Název pozemku podle polohy vzhledem k rybníku.

HABROVKA_{1/1/30} f., západně od Vltavy a Rok

1 b *Na habrovce* Hrabří

2 b pole

3 a *Habrovka*₉, *Habrovky*₄, *Malá*₂, *Velká h.* **b** *K H-ce*, *Na h-ce*₃, *U h-ky*₄, *V H-ce*₅, *Na h-kách*

4 a hon₃, les₆, louka, pastvina, pole, rokle, samota₂, studánka₂, studna **b** hon₂, les₂, louky₂, pastvina, pole₆, sady, ulice₂

5 Z apel. *hábr* ‚lesní strom s význačně řasenými listy‘ (SSJČ) + *-ovka*. Název pole nacházejícího se v blízkosti habrového lesíka (SPJ).

HÁJEK_{1/16/1267} **1** m. jen ve tvaru adj. pos. -ŮV **3** I m. II -OVI(C) jméno rodiny, celočeské (nejvíce Str, Klt, Táb, Vly)

1 a *Hájkův sad* V. Chlumeč

2 a pozemek

3 I **a** *Hájek*₁₉₉, *Hájký*₃₁, *Malý*₅, *Velkej*₃, *Zadní*, *Zelený h.*, *Horní h-ky*₂ **b** *Do H-ku*₄, *K h-ku*₁₃, *Na H-ku*₁₄₂, *Nad h-kem*₂₈, *Pod h-kem*₈₄, *Pod h-ky*₃, *U H-ka*₄, *U h-ku*₁₈₉, *V h-ku*₁₄₅, *Za h-kem*₄₇, *Mezi h-ky*₅, *Na h-cích*₁₈, *Na h-kách*₂₄, *Nad h-ky*₉, *Pod H-ky*₄₅, *V H-cích*₅, *V h-kách*₁₆, *Za h-ky*₄₄, *Na dolejším H-ku*₂, *U Mánkova h-ku*₂, *Cesta po h-ku*₂ atd. II **a** *H-kojc louže*, *Klein*, *H-kouc louka*, *H-ků dolík*, *kout*, *rybník*, *Široké* **b** *U H-kojc mlejna*

4 a háj₅, hon₃₈, kopec₃, les₁₇₇, louka₁₈, pastvina₈, pole₅₅, rybník₇; m. č.14, samota₄ atd. **b** cesta₁₃, háj₅, hon₂₀₉, les₁₁₀, lom₄, louka₁₃₂, pastvina₃₅, pole₄₈₀, pozemek₁₈, rybník₃, zahrada₄; m. č.20 atd.

5 Z OJ *Hájek* (Bš). Ovocný sad nazván podle Josefa Hájka (1898-1984), který jej založil (Kuthan 111). /Dříve zde bývala chmelnice, pozemek u cesty do Pořešic se proto nazýval *Na chmelnici* (Kuthan 111). – Srov. SAD.

HAVÍŘOVNA_{1/1/1} f.

1 b *U havířovny* Hrabří

2 b louka, pole

5 Z apel. *havíř* ‚dělník zaměstnaný rubáním rudy n. uhlí, horník‘ (SSJČ) + *-ovna*. V těchto místech se v minulosti údajně dolovalo (SPJ).

HEJK_{12/16/43} m., pouze stř. Povltaví (nejvíce Sdč, Sdc, Vot, Nev) a DoK; viz mapa

1 a *Hejk*₃ Hrabří; Oříkov, Hradce **b** *Pod Hejkem*¹ Hrabří, *U Hejka* Oříkov, Hradce, *U Hejku*₂² Hrabří, *V Hejku*₂³ Hrabří, *Za Hejky*₃ Hrabří

2 a les₃ **b** les₂³, louky₂, pastviny², pole₃², travina¹

3 a *Hejk*₈, *Hejky*₄, *H-ka přední, zadní* **b** *Na h-ku, Pod h-kem*₄, *U H-ka, U h-ku*₄, *V h-ku*₄, *Za h-kem*₂, *Na H-kách*₄, *V h-cích, V h-kách*₅, **Za H-ky, U H-ku nad rybníkem, Na h-cích II**

4 a hon, les₈, lesík, louky, pastvina, pole **b** hon₄, les₄, louka₅, pastvina₂, pole₁₆, travina

5 Z apel. *hejk*, nář. ‚hájek‘ dem. k *háj*, lesík, zprav. listnatý‘ (SSJČ). Dříve častý název menších lesů v této oblasti (SPJ pro Oříkov, Hradce). Jména ostatních objektů podle polohy vzhledem k takto nazvanému lesu. Podoba *hejk* vznikla analogií podle nepřímých pádů *hájku* > *hejku*, *hájky* > *hejky* apod., v nichž došlo k přehlásce *aj* > *ej* (MatHlás 136-137).

HIRSCHBERG_{1/1/1} m.

1 a *Hirschberg* V. Chlumeč

2 a rybník

5 Z OJ *Hirschberg* (BšNěm). Název rybníka, v němž se koupalo hradní panstvo (Kuthan 114), snad podle OJ některého z pánů.

HLÁSNOV_{1/1/1} m.

1 b *Hlásnově* V. Chlumeč

2 b pozemek

5 Z OJ *Hlásný* (Bš) + *-ov*. Patrně podle býv. majitele.

HLAVÍN_{1/1/1} m. jen ve tvaru adj. pos. -ŮV

1 b *U Hlavínového křížku* Oříkov, Hradce

2 b poloha

5 Z OJ *Hlavín* (Bš). Podle polohy u křížku, který byl nazván podle vlastníka pozemku, na kterém stojí (SPJ). – Srov. KŘÍŽEK.

HLÍNA_{1/8/348} **1** f. **3** f. (plt.), celočeské (nejvíce Přl, Přeš, Vod, HV, Str)

1 b *Na hlíně* Oříkov, Hradce

2 b louka

3 a *Hlína*₁₅, *Hlíny*₂₀, *Bílá*₁₈, *Černá, Červená, Trmalova*₂ *h.*, *Bílé*₇, *Dolejší, Malé h-ny, Bílý h-na*₂ atd. **b** *Na h-ně*₁₁₀, *U h-ny*₆, *V H-ně*₃, *Za h-nou*₂, *Do h-n*₄, *Na h-nách*₃₈, *V h-nách*₈, *Na Bílé*₁₃, *Bílý*₅, *červené*₃ *h-ně, Pod bílou h-nou*₃, *U Bílé*₄, *červené*₃, *červený*₂, *modrý*₂ *h-ny, Na bílých h-nách*₃ atd.

4 a hon₂₇, kopec₂, les₉, louka₅, pole₅₂ **b** hon₃₉, les₁₄, louka₁₉, pastvina₅, pole₁₆₄, pozemek₅, sad₂; m. č.₃, samota₂

5 Z apel. *hlína* ‚zemitá hornina, jíl promíšený pískem, vápnitými, železitými a organickými látkami‘ (SSJČ). Název louky podle vlhké, jílovité půdy (SPJ).

HLINKA_{2/7/217} f. (plt.), celočeské (nejvíce Nep, Str, Mil, Man, Nev)

1 a *Hlinka* V. Chlumeč **b** *V hlinkách* V. Chlumeč

2 a pole **b** pole

3 a *Hlinka*₃₄, *Hlinky*₁₃, *Dolní*₂, *Malý, Prostřední, Velký*₂ *h-ka, H-ky přední, zadní, v příkopech*₂ atd. **b** *Na h-ce*₂₄, *U h-ky*₄, *V h-ce*₃, *Za h-kou*₂, *Na H-kach*₂, *Na h-kách*₄₁, *Nad h-ky*₄, *Pod H-ky*₃, *V h-kách*₄₂, *Ve h-kách*₇ atd.

4 a hon₂₁, les₇, louka₁₄, pastvina₃, pole₃₅ **b** cesta₂, hon₂₄, les₉, louka₁₂, pastvina₇, pole₈₉, pozemky₆; m. č.₅ atd.

5 Z apel. *hlinka* ‚hornina podobná hlíně, obsahující různé barevné příměsi, užívaná jako barvivo‘ (SSJČ). Název pole s mokrou, jílovitou a mazlavou hlínou (Kuthan 114).

HOLAN_{1/5/11} **1** m. jen ve tvaru adj. pos. -ŮV **3** I m. **II** -OVI(C) jméno rodiny **III** -ŮV adj. pos., celočeské (nejvíce Sdč, Mil)

1 a *Holanova vila* V. Chlumeč

2 a budova

3 I a *Holan, Holan Jaroslav* **b** *U H-na₂* **II** a *H-nů a Kukačů les* **b** *U H-nů* **III** a *H-nova louka, stráň, H-novo pole, H-novy louka a pole*

4 a cesta, les₂, louka, louky, pole₆, samota **b** pole; chalupa, samota

5 Z OJ *Holan* (Bš). Podle býv. majitele, stavitele Františka Holana (Kuthan 58). – Srov. VILA.

HOMOLE_{5/8/497} f., celočeské, hlavně stř., již. a vých. Čechy (nejvíce Ben, UJ, Vot, Bla, Nev)

1 a *Homole₃* Hrabří **b** *Na homoli₂* Hrabří

2 a les, pole₂ **b** pole₂

3 a *Homole₁₄₄, Červenova₂, Malá₂, Spodní, Srní, Šabatova, Velká₃ h., H. do úvozu, u Štěchovic, v kotli* atd. **b** *K h-li₆, Na H-li₂₀₈, Nad H-lí₄, Pod H-lí₄₃, U h-le₁₉, Za H-lí₁₂, Na h-lích₁₄, Pod h-lema₂, V H-lích₂, Na malých h-lích, Na h-li v dolích, U tvrže na H-li* atd.

4 a hon₂₉, kopec₂₁, les₄₆, lom₃, louka₇, pastvina₅, pole₅₀, rybník₂, vrch₄, vršek₃; m. č.3 **b** hon₇₁, kopec₁₂, les₄₄, lom₂, louka₃₀, pastvina₁₂, pole₁₆₉, pozemek₁₃, vrch₃; m. č.10

5 Z apel. *homole* ‚kuželovitý útvar nahoře zaoblený‘ n. zeměp. ‚hora s tupým vrcholem‘ (SSJČ). Název objektů nacházejících se na kopci homolovitého tvaru (SPJ).

HORA_{7/54/1982} f., celočeské (nejvíce Bla, Sdč, Hor, Klt, Str)

1 a *Pivovarská hora* V. Chlumeč **b** *Na horách₃* Hradce, Oříkov; Hrabří, *Pod horami* V. Chlumeč, *U hor* V. Chlumeč, *V horách¹* V. Chlumeč

2 a les **b** cesta, les,¹ neuveden, pastvina, pole₃

3 a *Hora₉₉, Hory₃₀, Bílá₆, Černá₇, Kněží₅, Kraví₅, Planá₇, Stará₆, Zelená₈, Zlatá₈ h., Přední₇, Vlčí₆, Zadní₈ h-y* atd. **b** *Mezi Horou₄, Na hoře₅, Nad horou₂₄, Pod horou₃₀₆, U hory₆₁, V Hoře₉₀, Za horou₁₇₁, K Horám₁₁, Mezi horama₈, Na horách₉₈, Pod horama₅₈, Pod horami₁₂, Pod Hory₃₅, U Hor₂₃, V Horách₆₃, Za horama₃₀, Za horami₅, Za hory₂₆, Na dlouhé₄, Veselé₅, vlčí₄ hoře, Pod Dlouhou Horou₅, Na zadních horách₄, Ve Vlčích horách₅* atd.

4 a hon₅₈, hora₂₃, kopec₅₅, les₂₄₄, louka₂₃, návrší₈, pastvina₁₅, pohoří₂, pole₉₄, pozemky₆, stráň₆, terénní útvar₂, vrch₂₁, vyvýšenina₆; m. č.19, samota₅ atd. **b** cesta₉, hon₃₆₁, hora₂, kaplička₂, kopec₇, les₂₀₄, lom₂, louka₂₄₃, pastvina₆₈, pole₆₇₆, poloha₇, pozemek₃₇, pozemková trať₂, rokle₃, sad₅, skála₅, studánka₃, zahrady₂; chaty₃, m. č.45, samota₄ atd.

5 Z apel. *hora* ‚přirozená vyvýšenina zemského povrchu vrcholovitě vystupující nad ostatní krajinu, velký kopec, vysoký vrchol‘ n. nář. ‚les‘ (SSJČ). Název lesa ve Vysokém Chlumci a objektů podle polohy vzhledem k němu (Kuthan 116). Jména vysoko položených objektů (SPJ) a názvy podle polohy. – Srov. PIVOVARSKÝ.

HORNÍ_{2/5/1146} **1** adj. **3** I adj. **II** subst. adj., celočeské (nejvíce JH, Lty, VM, ČBu)

1 a *Horní koupadlo* V. Chlumeč, *Horní sádka* V. Chlumeč

2 a rybník₂

3 I a *H-í Bor₄, konec₆₆, les₁₃, louka₁₆, mlýn₈, náves₇, pláň₃, pole₅, stráň₆, strana₄, ves₆, louky₆, luka₅, trávníky₅, Paseky H-í₃* atd. **b** *Na h-í louce₃, návsí₄, Na h-ím konci₁₂, U h-í hospody₂, U h-ího rybníka₃* atd. **II** a *Horní₁₅* **b** *Na h-í₂, U H-ího₃, V H-ím₂, U h-ích₃*

4 a cesta₂₂, hon₁₅₈, les₁₀₉, louka₁₂₀, pastvina₁₆, pole₂₄₄, pozemek₈, pozemková trať₄, rybník₉₆, silnice₃, ulice₅, vodní nádrž₂, zahrada₈, hospoda₄, m. č.173, mlýn₆ atd. **b** cesta₂, hon₂₆, les₁₄, louka₃₅, pastvina₆, pole₆₂, pozemky₄; m. č.25 atd.

5 Z apel. *horní* ‚umístěný, ležící nahoře, vysoko n. výše, navrchu‘ (SSJČ). V obou případech jde o označení rybníka, který se nachází výše než sousední rybník. - Srov. DOLNÍ, KOUPADLO, SÁDKA, SPODNÍ.

HOŘEJŠEK_{2/2/39} m., celočeské (nejvíce Sbs, Klt, ČBr, Dom)

1 a *Hořejšsky* Hrabří b *Na hořejškách* Hrabří

2 a louky b louky

3 a *Hořejšek*₁₅, *Hořejšky*₃ b *Na hořejškách*, *Na h-ku*₁₈, *U h-ka*, *V H-kách*

4 a cesta, louka, pole, rybník; m. č.₁₄ b louky, pastvina, pole; m. č.₁₉

5 Z apel. *hořejšek* ‚horní část něčeho, vršek‘ (SSJČ). Podle polohy nade vsí (SPJ). – Srov. DOLEJŠEK.

HOŘEJŠÍ_{3/11/770} **1** adj. **3** I adj. II subst. adj., celočeské (nejvíce Hor, Kdy, Klt, Táb, Nep)

1 a *Hořejší plužina* Hrabří b *Na hořejší louce* Hrabří, *Na Hořejší plužině* Hrabří

2 a pole b louky, pole

3 I a *Hořejší alej*₂, *cesta*₄, *dílce*₄, *díly*₄, *draha*₉, *dráhy*₉, *hospoda*₄, *konec*₁₃, *les*₃, *louka*₇, *louky*₁₃, *luka*₆, *mlýn*₃, *plužina*, *rovina*₃, *rybník*₃₀, *trávník*₅, *ves*₇, *zahrada*₄, *Pláňava h-í*₃ atd. b *Na H-í cestě*₄, *louce*, *plužině*, *Nad h-ím mlýnem*₂, *U h-ího kříže*₃, *Za H-ím mlýnem*₂, *Na h-ích dílech*₃, *drahách*₈, *lukách*₃, *U h-ích luk*₄ atd. II a *Hořejší*₃₄ b *Na h-í*₁₇, *U h-ího*₆, *V H-ím*₇, *Na h-ích*₅, *Za H-ích*₃

4 a cesta₁₅, hon₈₂, kříž₃, les₃₇, louka₈₂, pastvina₃₂, pole₁₆₀, pozemek₉, rybník₆₁, sady₃; m. č.₅₆, mlýn₅, samota₂, stavení₂ atd. b hon₂₉, les₁₂, louka₅₀, pastvina₁₄, pole₉₀, poloha₃, pozemek₂, rybník₃, stráň₂; m. č.₂₉ atd.

5 Z apel. *hořejší* ‚umístěný, ležící nahoře, vysoko n. výše, navrchu; horní, hoření vrchní‘ (SSJČ). Označení objektu, který je položen vysoko (zpravidla vzhledem k jinému objektu). – Srov. DOLEJŠÍ, LOUKA, PLUŽINA.

HOSPODA_{1/8/654} f., celočeské (nejvíce Chru, Chot, Nep, Kou, Lou)

1 a *Stará hospoda* V. Chlumec

2 a hostinec

3 a *Hospoda*₆, *Dolejší*₄, *Dolní*₅, *Horní*₄, *Hořejší*₅, *Nová*₁₃, *Panská*₉, *Stará*₁₀, *Velká*₇ h., *H. u Studené Vody* atd. b *Na h-dě*₁₁, *Nad h-dou*₅₂, *Pod h-dou*₈₃, *Před h-dou*₁₂, *U h-dy*₆₃, *V h-dě*₆, *Za h-dou*₂₁₄, *U dolejší*₃, *horní*₂, *nové h-dy*₈, *Ve staré h-dě*₂, *Za novou h-dou*₅, *Kříž u h-dy* atd.

4 a kopec, pole₂; budova₂, býv. hospoda₆₂, dům₃, hospoda₁₅, hostinec₉, m. č.₁₈, restaurace₂, samota₅ b cesta₃, hon₁₃₂, les₁₃, louka₅₉, pastvina₃, pole₂₃₄, poloha₄, pozemek₁₃, prostranství₃, rybník₃, sad₂, zahrada₆; budovy, býv. hospoda₂, hostinec, chalupa, m. č.₆₆

5 Z apel. *hospoda* ob. ‚hostinec‘ (SSJČ). Název jediného dlouhodobě fungujícího pohostinství ve Vysokém Chlumci (Kuthan 30). – Srov. STARÝ.

HOSTOMSKÝ_{1/1/2} adj.

1 b *Na Hostomských vrškách* V. Chlumec

2 b kopec

3 b *Na Hostomských vrškách* Hřo/Skřípel

4 b pole

5 Z adj. *hostomský* k MJ *Hostomice* (Pf) + *-ský*. Podle nějaké souvislosti se vsí Hostomice. Při tvoření adj. došlo k redukci výchozího jména (*Hostom-* + *-ský*). /Hostomice je starší podoba názvu vsi Hostovnice (Pf), která je od Vysokého Chlumce vzdálena cca 6 km (TurM)./ – Srov. VRŠEK.

HRAD_{1/1/305} m., celočeské (nejvíce Vla, Ben, Blo, DoK)

1 b *Pod hradem* V. Chlumec

2 b hostinec

3 a *Hrad*₂₁, *Hrada*₈, *Čertův*, *Liškův*, *Chodský*, *Nový*, *Kočičí*, *Pustý*, *Starý*, *Vlčí*, *Výří h.*, *Čertovy*, *Dívčí*₂, *Kočičí*₂, *Kozí*₄, *Staré H-dy*, *H. Dobronice* atd. **b** *Na h-dě*₈₂, *Nad h-dem*₆, **Pod h-dem**₅₆, *U h-du*₄₂, *V h-dě*₇, *V h-du*₆, *Za H-dem*₃, *Na h-dech*₉, *Na starém h-dě*₂, *K H-dům horní* atd.

4 a *hon*₆, *hrad*, *les*₁₃, *louky*₂, *návrší*₃, *pole*₅, *skála*₄, *vrch*₂; m. č.₅, *zřícenina*₈ **b** *cesta*₂, *hon*₄₁, *kopec*₅, *les*₄₇, *lom*₂, *louka*₂₈, *pastvina*₆, *pole*₆₄, *poloha*₄, *pozemky*₂, *skála*₂, *ulice*₃; *budova*₂, *býv. hostinec*, *býv. tvrz*, *dům*₄, m. č.₄₃, *zřícenina*₆

5 Z apel. *hrad* ‚opevněné sídlo panovníků n. šlechticů‘ (SSJČ). Podle polohy pod hradem (Kuthan 47).

HRADCE_{2/2/50} plt., celočeské (nejvíce Mir, Hor, Net)

1 b *V Hradcích* v. Chlumec, *Za Hradcemi*¹ Hrabří

2 b *hon*¹ neuveden

3 a *Hradce*₁₇, *H-ce dolní*, *Vojáků H-ce* **b** *K H-cům*, *Na H-cích*₁₆, *Pod h-ci*₅, *U H-ců*₂, **V h-cích**₂, **Za H-cemi**, *Malá stráž na H-cích*, *Pod Sadílkem na H-cích*, *U hrušky na H-cích*, *U louže na H-cích*

4 a *hon*₄, *les*₅, *louky*₃, *pole*₇ **b** *hon*₁₀, *les*₃, *louka*₅, *pole*₂₂

5 Z MJ *Hradce* (Pf). Podle polohy vzhledem ke vsi Hradce.

HRADECKÝ/HRÁDECKÝ_{3/3/55} **1** adj. **3** I adj. II subst. adj., celočeské (nejvíce Jič, KL, Par, Hři)

1 a *Hrádecký les* Oříkov, Hradce, *Hradecký rybník* Oříkov, Hradce **b** *Za Hrádeckým lesem* Oříkov, Hradce

2 a *les*, *rybník* **b** *pole*

3 I a *Hradecká cesta*₁₀, *luka*, *silnice*, *ulice*, **H-ý rybník**, **Hrádecký les**, *Potok H-ý* **b** *K h-é cestě*, *Pod h-ou cestou*₆, *U H-é cesty*₄, *U h-ý silnice*, *Za H-ou cestou*, **Za Hrádeckým lesem**, *Louka u H-é skály*, *Na kopci pod H-ou cestou*, *Veselkovo při cestě H-é* **II a** *Hradecká*₄, *Hradecké* **b** *Na h-ým*, *U H-é*, *Za h-ou*

4 a *cesta*₁₂, *rybník*, *silnice*₂, *skalní věž* **b** *hon*₁₃, *pole*₁₃, *poloha*, *ulice*

5 Z adj. *hradecký* k MJ *Hradce* (Pf). Název objektů v Hradcích a pole podle polohy. – Srov. LES, RYBNÍK.

HRÁZ_{1/11/927} f., celočeské (nejvíce Par, KuH, VM, Hor, Jič)

1 b *Pod hrází* Oříkov, Hradce

2 b *louka*

3 a *Hráz*₁₇, *Hráze*₄, *Černá*₂, *Dlouhá*₃, *Stržená*₃, *Velká*₂ *h.* atd. **b** *Ke h-zi*₃, *Na h-zi*₁₉₃, *Nad h-zí*₁₄, *Pod H-zej*₆, *Pod h-zi*₁₁, **Pod h-zí**₂₇₃, *U h-ze*₇₅, *Za h-zi*₅, *Za h-zí*₂₉, *Pod h-zema*₈, *Na bílej*₂, *kamenné*₂, *Velké*₂ *h-zi*, *Pod malou*₂, *Novou*₄, *starou*₆, *velkou*₂ *h-zi*, *U Čertovy*₂, *pusté*₂, *strhané*₇ *h-ze*, *Za novou h-zí*₂, *Pod h-zí u rybníka*₂ atd.

4 a *býv. hráz*₄, *cesta*₈, *hon*₇, *hráz*₂₉, *les*₅, *louka*₁₀, *pastvina*₉, *pole*₈, *silnice*₂; m. č.₄ atd. **b** *býv. hráz*₄, *cesta*₄₆, *hon*₁₂₇, *hráz*₃₂, *chmelnice*₄, *les*₃₂, *louka*₂₈₃, *pastvina*₂₅, *pole*₂₃₃, *poloha*₄, *pozemek*₁₈, *rybník*₉, *silnice*₁₅, *zahrada*₅; m. č.₄₁ atd.

5 Z apel. *hráz* ‚země navršená přirozenou činností vodního toku n. umělá stavba k ochraně pozemku před zaplavováním‘ (SSJČ). Název louky nacházející se pod rybníkem (SPJ).

HRB_{1/3/337} m., převážně v jižní polovině Čech (nejvíce DoK, Vim, LS, Vla); viz mapa

1 b *Na hrbech* Hrabří

2 b *pole*

3 a *Hrb*₉, *Hrba*₁₅, *Hrby*₂₈, *Kozí*, *Lišků*, *Přední*, *Velkej hrb*, *Kozí3*, *Přední2*, *Zadní2 hrby* atd. **b** *Na hrbě*₁₅, *Na hrbu*₄₆, *Pod Hrbem*₁₂, *V hrbu*₄, *Za hrbem*₄, *Na hrbech*₈₉, *Nad hrby*₁₁, *Pod hrby*₁₃, *V hrbech*₇, *Za hrby*₁₃, *Velká louka na hrbech*, *Za hrby u trní* atd.

4 a *hon*₁₅, *kopec*₂, *les*₁₇, *louka*₆, *pastvina*₂, *pole*₃₀, *sad* (býv. *pole*)₂; m. č. atd. **b** *hon*₄₈, *les*₁₈, *louka*₅₄, *pastvina*₁₅, *pole*₁₂₈, *poloha*₃, *pozemek*₂, *skalka*₂, *stráně*₂; m. č.6 atd.

5 Z apel. *hrb* ‚vyvýšenina, kopeček‘ (PSJČ). Podle polohy na svahu (SPJ).

HŘIB_{1/1/9} m.; viz mapa

1 b *Na hřibu* v. Chlumeč

2 b *louky*

3 a *Hřib* Ber/Korno, *Okolo hřibu* Ber/Korno, *U hřibu* Bře/Drahenice **b** *Na hřibu*₂ Ber/Korno, *Hřo/Hostomice*, *U hřibu*₂ Ber/Korno, *Ke Hřibům*₂ ČBr/Lipany

4 a *hon*, *les*₂ **b** *hon*₂, *louka*, *pole*₄

5 Z apel. *hřib/chřib* ‚nevysoký, oblý kopec, svah‘ (Cuřín 145). Patrně podle polohy na zaobleném kopci.

HŮŠOVKA/HUŠAVKA_{4/5/5} f.

1 a *Hušovka* Oříkov, Hradce **b** *Na Hušavce*¹ v. Chlumeč, *Pod Hušovkou* Oříkov, Hradce, *U Hušovky*² Hrabří

2 a část lesa **b** *les*, *pozemek*,¹ *travina*²

3 a *Hušovka* Sdč/Příčovy, **Hušovka** Oříkov, Hradce **b** *Pod Hušovkou* Oříkov, Hradce, *U Hušovky* Sdč/Hrabří

4 a část lesa, neuveden **b** *les*, *travina*

5 Z OJ *Huša* (Bš) + *-ovka*. Název lesa a pozemku patrně podle býv. majitele. /Paralelní název lesa je *Hušová* (SPJ pro Hrabří). /Jména dalších objektů podle polohy.

HUMNA_{8/8/2377} plt., celočeské (nejvíce VM, MB, JH, Str, Krl)

1 b *Za humny*₆ Hrabří; Oříkov, Hradce, *Za humny pod Razvánkou* Oříkov, Hradce, *Za Humny u Oříkovce* Oříkov, Hradce

2 b *hon*, *louka*, *pastviny*₂, *pole*₄

3 a *Humna*₁₂₀, *Dolní*₄, *Horní*₅, *Prostřední*, *Vojnická*₂, *Zadní*_{5 h.}, *Konec h-en*₂ atd. **b** *Na h-na*₂, *Na h-nách*₂, *Na h-nech*₂₀, *Nad h-ny*₁₉, *Pod h-nama*₂, *Pod h-ny*₁₄₁, *V h-nech*₁₀, *Za h-nama*₂₈, **Za h-ny**₁₆₇₁, *Cesta za h-ny*₂, *Díly za h-ny*₂, *Pole za h-ny*₂, *Za h-ny k lesu*₃, *Za h-ny u silnice* atd.

4 a *cesta*₂, *hon*₆₅, *louka*₂₃, *pole*₁₀₇, *pozemky*₁₂, *prostranství*₂, *sad*₃, *zahrady*₆; m. č.8 atd. **b** *cesta*₄₄, *hon*₄₅₀, *chmelnice*₆, *les*₃₃, *louka*₂₇₈, *pastvina*₅₆, *pěšina*₂, *pole*₁₃₁₉, *poloha*₃, *pozemek*₅₇, *prostranství*₄, *sad*₁₈, *skalka*₂, *stezka*₃, *ulice*₄, *zahrad*₇₁, *záhumenky*₃; m. č.77 atd.

5 Z apel. *humna* ‚pozemek za stodolou venkovské usedlosti‘ (SSJČ). Názvy objektů nacházejících se za venkovskými usedlostmi. – Srov. OŘÍKOVEC, RAZVÁNKA.

HŮRKA_{2/25/1359} f., celočeské (nejvíce Klt, Kdy, Vla, Ben)

1 a *Hůrka* Hrabří **b** *Na Hůrce* Hrabří

2 a *pole* **b** *pole*

3 a *Hůrka*₂₇₉, *Hůrky*₅₁, *Farská*₄, *Malá*₇, *Ostrá*₃, *Přední*₂, *Stará*₂, *Stříbrná*_{2 h.}, *H. malá*₂, *přední*₂, *zadní*₂, *H-ky přední*₂, *Zadní Hůrky*₃, *H-ky za křížem*₂ atd. **b** *Na h-ce*₁₇₈, *Nad H-kou*₄, *Pod h-kou*₁₄₃, *U H-ky*₅₃, *V H-ce*₄₃, *Za h-kou*₉₄, *Do H-ek*₃, *K H-kám*₃, *Na h-kách*₁₀₃, *Pod h-kama*₆, *Pod H-kami*₅, *Pod H-ky*₃₁, *U H-ek*₁₄, *V H-kách*₇₀, *Za h-ky*₂₂, *Na kraví h-ce*₂, *Pod H-ky za kapličkou*₂ atd.

4 a *hon*₆₆, *hora*₅, *kopec*₄₃, *les*₁₇₅, *lom*₁₀, *louka*₁₄, *pahorek*₄, *pastvina*₂₅, *pole*₁₂₅, *rybník*₅, *vrch*₂₈; m. č.23 **b** *cesta*₆, *hon*₁₉₄, *kopec*₉, *les*₈₄, *lom*₆, *louka*₇₅, *pahorek*₃, *pastvina*₅₈, *pole*₄₅₅, *pozemky*₁₇; m. č.39

5 Z apel. *hůrka*, dem. k *hora* ,přirozená vyvýšenina zemského povrchu vrcholovitě vystupující nad ostatní krajinu, vysoký vrch‘ (SSJČ). Název pole nacházejícího se na kopci.

CHALUPA_{1/19/688} f., celočeské (nejvíce Vly, Sdč, Vod, Táb, Hum)

1 b *Za chalupy* Oříkov, Hradce

2 b louka

3 a *Chalupa*₄, *Chalupy*₃₄, *Červené*₃, *Dolejší*₂, *Horní*₂, *Malé*₂, *Mazurovy*₄, *Zadní chalupy* **b** *Na ch-pě*₄, *Nad ch-pou*₈, *Pod ch-pou*₂₈, *U ch-py*₅₇, *V ch-pě*₇, *Za ch-pou*₅₂, *Na Ch-pách*₈, *Nad ch-pama*₁₃, *Nad ch-pami*₈, *Nad Ch-py*₁₇, *Pod Ch-pama*₁₁, *Pod ch-pami*₉, *Pod ch-py*₁₉, *Před ch-pama*₃, *Před ch-py*₃, *U ch-p*₂₉, *V ch-pách*₁₀₀, *V ch-ech*₁₅, *Za ch-pama*₂₃, *Za ch-pami*, **Za ch-py**₂₅ atd.

4 a hon, les₆, pole₃, ulice; dům₅, chalupa₈, m. č.₇₅, samota₁₈, stavení₃ **b** cesta₄, hon₈₂, les₁₈, lom, louka₇₄, pastvina₁₄, pole₂₃₄, pozemky₇, sad₁₁, zahrada₂₀; domek₃, chalupa₅, m. č.₁₄₀

5 Z apel. *chalupa* ,prosté menší obytné (venkovské) stavení (dř. s malou výměrou polí)‘ (SSJČ). Název louky nacházející se za vsí (SPJ).

CHARVÁT_{1/1/22} **1** m. jen ve tvaru adj. pos. -ŮV **3** I m. II -OVI(C) jméno rodiny III -ŮV adj. pos. IV subst. adj. pos., celočeské (nejvíce Dbš, Sbt, Hum, Suš)

1 a *Charvátova stezka* V. Chlumeč

2 a pěšina

3 I a *Charvát* **b** *Pod Ch-tem*, *U Ch-ta*, *Za Ch-tem* II **a** *Ch-tojc les*, *Ch-tojc volší*₂, *Ch-tů kopec* **b** *Nad Ch-tovi*, *U Ch-tovejch*, *U Ch-tů*₂, *U Ch-tu*, *U Ch-tojic palouku*, *U Ch-tovic cihelny*, *U Ch-tů lomu*, *Rybník u Ch-tů* III **a** *Ch-tova louka*, *skála*, *Ch-tovo březí* **b** *Nad Ch-tovým paloukem*, *U Ch-tových polí* IV **b** *Na Ch-tovým*

4 a hon₂, les₃, louka₂, vrch **b** hon, les₅, louky, pole, poloha, rybník; býv. hospoda, m. č., statek

5 Z OJ *Charvát* (Bš). Stezka mezi Sedlčany a Vysokým Chlumcem, kterou pojmenoval Klub turistů podle učitele Ed. Charváta (Habart 77). – Srov. STEZKA.

CHLOUBOVINA_{1/1/1} f.

1 a *Chloubovina* V. Chlumeč

2 a budova

5 **1.** Z OJ *Chlouba* (Bš) + *-ovina*. Patrně podle býv. majitele. Nedoloženo. – **2.** Z apel. *chlouba* ,věc, kterou se kdo vynáší, pyšní‘ (PSJČ) + *-ovina*. Jednalo se o starý panský domek (Habart 68).

CHLUMEC_{1/1/48} m., především stř. a záp. Čechy (nejvíce Nep, Bře, Klt)

1 b *U Chlumce* Hrabří

2 b louky, traviny

3 a *Chlumec*₇, *Chlumce*, *Dolejší*, *Horejší*, *Přední*, *Zadní*, *Zádušní Ch.* **b** *Na Ch-ci*₈, *Pod ch-cem*₁₁, *U Ch-ce*₈, *U horejší meze nad Ch-cem*, *U lesa Ch-ce* atd.

4 a hon, kopec₂, les₇, louka, pole₂; m. č. **b** cesta₂, hon₈, kopec, les₂, louky₄, pastvina, pole₁₅, potok, vrch; m. č.₂

5 Z MJ (*Vysoký*) *Chlumec* (Pf). Podle polohy u obce Vysoký Chlumeč (SPJ).

CHLUMECKÝ_{1/2/28} **1** adj. **3** I adj. II subst. adj., celočeské (nejvíce JH, HV, Sku, ChC)

1 a *Chlumecká silnice* Oříkov, Hradce

2 a cesta

3 I a *Chlumecká cesta*₇, *domovina*, *paseka*, *pěšina*, *silnice*, *ulice* **b** *Nad ch-ou cestou*, *Pod ch-ou pasekou*, *silnicí*₂, *Pod Ch-ým hliňákem*, *U ch-é cesty*, *U ch-ý silnice*₂, *U Ch-ých hranic* II **a** *Chlumecká*₅, *Chlumecké* **b** *Na Ch-ym*

4 a cesta₁₀, hon, les₂, louka, pěšina, pole, silnice, ulice **b** hon₃, pole₇

5 Z adj. *chlumecký* k MJ (*Vysoký*) *Chlumec* (Pf). Silnice vedoucí na Vysoký Chlumec a Skrýšov (SPJ). – Srov. SILNICE.

CHMELNICE_{1/13/608} f., celočeské (nejvíce Krl, Sla, Táb, Chru, Pís)

1 b *Na chmelnici* V. Chlumec

2 b pozemek

3 a *Chmelnice*₁₅₆, *Obecní, Panská, Stará ch.*, *V lukách nová ch.*₂ atd. **b** *Na ch-ci*₂₉₇, *Nad ch-cí*₆, *Pod ch-cí*₁₄, *U ch-ce*₂₄, *Ve ch-ci*₂₇, *Za ch-cí*₁₀, *Na ch-cích*₁₇, *U ch-c*₅, *Ve ch-cích*₃ atd.

4 a (býv.) chmelnice₁₃, hon₃₈, les₉, louka₂₁, pastvina₃, pole₇₃, pozemek₃; m. č.8 atd. **b** (býv.) chmelnice₉, cesta₄, hon₇₈, les₈, louka₄₉, pastvina₆, pole₂₃₉, pozemek₁₂, ulice₃, zahrada₉; m. č.27 atd.

5 Z apel. *chmelnice* ‚pozemek, na kt. se pěstuje chmel‘ (SSJČ). Na pozemku bývala chmelnice (Kuthan 111). – Srov. HÁJEK.

CHOMÁTKA_{3/3/3} f.

1 a *Chomátka*₂ Hrabří **b** *Na Chomátce* Hrabří

2 a hon, pole **b** pole

5 Z OJ *Chomát* (BŠ) + *-ka*. Patrně podle býv. majitele. Nedoloženo.

CHUDOBINKA_{1/1/1} f.

1 b *Na chudobince* Hrabří

2 b pole

5 Z apel. *chudobinka* ‚chudinka‘ (PSJČ). Název neúrodného pole (SPJ).

JAMKA_{2/2/174} f., převážně v již., jz. a záp. Čechách (nejvíce Nep, Man, Bla)

1 a *Jamky* Hrabří **b** *Na jamkách* Hrabří

2 a pole **b** pole

3 a *Jamka*₁₂, *Jamky*₂₁, *Červenkojc, Mlsná, Zlatá j., Dolní, Horní, Přední, Zadní J-ky, J-ky u Jablonic*₂ **b** *U j-ky*₄, *V j-ce*₂, *Mezi J-kama*₂, *Na j-kách*₈, *Nad j-kama*₂, *Pod j-ky*₄, *U j-ek*₅, *V J-kách*₇₃, *Za j-kama*₄, *U kamenné j-ky, U Bílých J-ek*₂, *Pod lesem k j-kám*₂, *Za cestou k j-kám*₂ atd.

4 a hon₁₆, les₅, louka₇, pastvina₄, pole₁₅, poloha; m. č., samota **b** býv. důl, cesta₂, dolíky, hon₂₀, les₂₂, louka₃₃, park, pastvina₁₃, les, pole₄₉, poloha, potok, pozemek₂, údolí; m. č.5

5 Z apel. *jamka* ‚důlek, dolík‘ (SSJČ). Podle polohy ve svahu (SPJ).

JAN/JÁN_{1/7/58} **1** m. **3** I m. II -OVI(C) jméno rodiny, celočeské (nejvíce Lou, Str, Tr, Lbo)

1 b *U svatého Jána* V. Chlumec

2 b poloha

3 I **a** *Jan*₂, *Svatý Jan*₁₈, *Svatej Ján*₃, *Svatý Ján*₁₂, *Kaplička svatého Jána*₂, *Svatý Jan Nepomucký*₂ **b** *K Jánu*₃, *Na Jáně*₅, *Pod Janem*₄, *Jánem*₁₀, *U Jána*₁₅₆, *Jana*₁₁, *Za Janem*₃, *Jánem*₇, *Pod svatým Janem*₇, *Jánem*₁₄, *U svatého Jana*₆₆, *Jána*₁₁₉, *U svatého Jána*₃₅, *Jana*₉, *Za svatým Janem*₁₀, *Jánem*₆ atd. II **a** *Jánů klín*₂ **b** *U Janů*₂, *Za Janovy*₃

4 a hon₆, kaple₃, kaplička₈, kopec₂, les₄, louka₃, pole₅, pomník₄, prostranství₃, rybník₂, socha₁₂; m. č.6 atd. **b** cesta₈, hon₇₄, chmelnice₂, kaple₃, kaplička₁₀, kopec₅, kříž₃, les₄₀, louka₃₃, obrázek₂, pastvina₁₀, pole₁₆₀, poloha₁₆, pozemek₆, prostranství₂₂, rozcestí₅, rybník₃, socha₃₃; m. č.58 atd.

5 Z OJ (RJ) *Jan* (Kna). Podle polohy u sochy sv. Jana Nepomuckého na návsi ve Vysokém Chlumci (Cihlář 7). – Srov. SVATÝ.

JANKOV_{2/2/22} m., pouze stř., již. a jv. Čechy a Jil

1 a *Jankov* Hrabří **b** *Na Jankově* Hrabří

2 a pole **b** pole

3 a *Jankov*₈ **b** *K J-kovu*₃, *Na J-kově*₅, *Pod J-kovem*₂, *U J-kova*, *V J-kově*₃

4 a hon, les, louky (býv. rybník), pole₂, poloha, stráž; mlýn, samota **b** hon₂, les₂, louky₂, návrší, pastviny, pole₆; m. č.₂

5 Z OJ *Janek* (Bš, Kna) + -ov. Patrně podle býv. majitele.

JAREŠ/JARŠ_{1/1/5} **1** m. jen ve tvaru jména rodiny -OVI(C) **3 I** m. **II** -OVI(C) jméno rodiny **III** -ŮV adj. pos.

1 b *Za Jaršovými* Hradce, Oříkov

2 b louky

3 I b *U Jareše* Vot/Karasova Lhota **II b** *Za Jaršovými* Sdč/Hradce, Oříkov **III a** *Jaršova cesta* RK/Javornice, *Jaršův důl* Žam/Rybná nad Zdobicí, *Jaršův les* Chot/Vepřikov

4 a cesta, les, louka, louky **b** louky, pole

5 Z OJ *Jareš/Jarš* (Bš). Patrně podle polohy za stavením rodiny Jarešovy/Jaršovy.

JEDLE_{1/5/88} f., celočeské (nejvíce Nep, Pís, Přš, Sdč)

1 b *U jedle* Hrabří

2 b pole

3 a *Hromová, Velká, Vysoká j.* atd. **b** *Pod j-lí*₇, *U J-le*₃₁, *Za j-lí*₂, *U j-lí*₆, *V j-lích*₈, *U Hromové*₄, *křivé, spálené, suché, tlusté, veliké, vysoké*₂, *zlámané*₂ *j-le*, *U třech j-lí*₂ atd.

4 a les₂, strom₂, vrch **b** hon₇, les₃₅, louka₉, pole₁₇, poloha₅, strom₃; m. č.₂

5 Z apel. *jedle* jehličnatý lesní strom s přímým štíhlým kmenem a s jehlicovými plochými listy rozestavenými ve dvou řadách (SSJČ). Podle polohy u jedle.

JEDLINA_{1/3/159} f., celočeské (nejvíce UJ, Pel, DoK, Krl, LS)

1 b *V jedlinách* Hrabří

2 b pole

3 a *Jedlina*₄₇, *Jedliny*₁₀, *J-na dolejší*₂, *Malá J-na*, *Přední j-ny*₄ atd. **b** *Na j-ně*₈, *Nad J-nou*₅, *Pod j-nou*₈, *U J-ny*₁₇, *V j-ně*₁₀, *Za J-nou*₃, *Pod j-nami*₂, *U J-n*₈, *V j-nách*₁₂, *Vedle malé j-ny*₂ atd.

4 a hon₁₁, les₄₅, louka₄, pole₉, **b** domky, hon₁₉, les₂₅, louka₁₁, pastvina₃, pole₃₆ atd.

5 Z apel. *jedlina* 'jedlový porost, les' (SSJČ). Podle jedlového lesa nacházejícího se v blízkosti pole (SPJ).

JÍLEC_{2/2/5} m.

1 b *V jelcích* V. Chlumec, *V jílci* V. Chlumec

2 b louky, neuveden

3 a *Jílec* NBd/Chotělice, *Jílce* Lbá/Brodek **b** *Na Jílci* NBe/Hrušov

4 a neuveden, pole **b** pole

5 Z apel. *dílec* arch. 'díl, část; kus pole, lesa' (PSJČ). Pamětníci se domnívají, že pův. název zněl *V dílcích* (Kuthan 116), což je časté jméno pozemků.

JELITO_{1/4/10} n., jednotlivě po celých Čechách (nejvíce Sdč, TS, ČKr)

1 b *Na jelitě* V. Chlumec

2 b pěšina

3 a *Jelito*₄ **b** *Na jelitě*₃, *Na jelitech*₂

4 a les, pole₃, rybník **b** louka, pole₂, pozemky, silnice

5 Z apel. *jelito* ‚masný výrobek z vepřové krve, rozsekaného masa, krup n. žemlí, nadtých do vepřového střeva‘ (SSJČ). Podle tvaru, který připomíná jelito (Kuthan 114).

JEZERO_{2/10/483} n., celočeské (nejvíce HK, Mil, Bech, Par)

1 a *Jezerá* V. Chlumec, *Vápenická jezera* V. Chlumec

2 a rybník₂

3 a *Jezero*₄₄, *Jezerá*₆₂, *Farské*₂, *Hluboké*₂, *Prokúpkovo*₂, *Velké j-ro*, *Malý*₂, *Velký j-ra* atd. **b** *Na j-ře*₁₉, *Nad j-rem*₆, *Pod j-rem*₆, *U J-ra*₈₉, *V j-ru*₅, *V j-ře*₁₆, *Za J-rem*₇, *Na j-rách*₂₂, *Nad j-ry*₃, *Pod j-ry*₅, *U j-r*₁₃, *V j-rách*₅₉, *V j-rech*₁₂, *Za j-ry*₆, *Cesta k j-ru*, *Za mosty k j-rům* atd.

4 a bažina₃, hon₂₉, jezero₁₇, jezírko₈, les₇, louka₃₂, pole₃₉, rybník₃₂, studna₂ atd. **b** bažina, býv. jezírko, cesta₂, hon₅₇, jezero (býv. pole)₂, les₁₅, louka₁₀₃, pastvina₅, pole₁₄₄, pozemky₄; m. č.5

5 Z apel. *jezero* ‚přirozená vodní nádrž‘ (SSJČ). Častý název rybníka. /V rybníce *Vápenická jezera*, zvaném též *Na jezírkách*, se do 90. let chovaly kachny. Dnes je tato oblast ornitologicky chráněným územím, neboť se tu vyskytuje mnoho druhů vodního ptactva (Kuthan 117)./ – Srov. VÁPENICKÝ.

JEZÍRKO_{1/6/353} n., celočeské (nejvíce Říč, KuH, Unh, Pdě)

1 b *Na jezírkách* V. Chlumec

2 b rybník

3 a *Ježířko*₄₂, *Ježířka*₃₄, *Čertovo*, *Leknínové j.*, *J-ka dolní*, *Libušino j. a vodopád* **b** *K j-ku*₃, *Na j-ku*₁₉, *U j-ka*₈₅, *V j-ku*₂₅, *Za j-kem*₄, *Na j-kách*₁₁, *U j-ek*₁₁, *V j-kách*₆₃, *U čertova j-ka*₂ atd.

4 a býv. jezírko₂, hon₁₃, jezero₃, jezírko₁₂, les₇, louka₁₂, močál₃, pastviny₃, pole₁₈, rybník₁₃, tůň₆, vodní nádrž₆ **b** bažina, býv. jezírko, býv. lom₃, cesta₄, hon₃₆, jezírko₆, les₂₂, louka₄₆, pastviny₇, pole₁₁₃, rybník₅; m. č.8

5 Z apel. *jezířko*, dem. k *jezero* ‚přirozená vodní nádrž‘ (SSJČ). Paralelní název rybníka *Vápenická jezera* (Kuthan 117). – Srov. JEZERO.

JEZVINA_{1/4/22} f., pouze již. Čechy a Sdč

1 b *Pod Jezvinou* Hrabří

2 b louky

3 a *Ježvina*₂, *Ježviny*₅ **b** *Pod J-nou*₂, *V J-ně*, *Za j-nou*, *Na J-nách*₂, *Pod J-ny*₅, *U J-n*, *V J-nách*₂, *Na českách pod J-nou*

4 a hon, kopec, les₂, louka, skály; samota **b** hon₄, louka₅, pole₈; m. č.

5 Z MJ *Ježvina* (Pf). Podle polohy vzhledem k osadě Ježvina (SPJ).

JONÁŠ_{9/9/16} **1** m. **3** I m. II -OVI(C) jméno rodiny, jednotlivě v různých místech Čech

1 a *Jonáš*₃ Oříkov, Hradce; Hrabří; V. Chlumec **b** *Na Jonáši* Hrabří, *Pod Jonášem*₃¹ Oříkov, Hradce; Hrabří, *V předním Jonáši* V. Chlumec, *V zadním Jonáši* V. Chlumec

2 a les, pole, pozemek **b** neuveden₂, pole₄¹

3 a *Jonáš*₂ **b** *Na J-ši*, *Pod J-šem*₂, *U j-še*, *V j-ši*₂ **II b** *U J-šů*, *Nad J-šů*, *Za J-šovi*, *J-šů kopec*, *J-šů*

4 a les, pole₂; m. č. **b** hon₂, les₂, pole₄; m. č.

5 Z OJ *Jonáš* (Bš). Patrně podle býv. majitele. Název polí podle polohy vzhledem k lesu *Jonáš* (SPJ pro Hradce, Oříkov). – Srov. PŘEDNÍ, ZADNÍ.

JORDÁN_{2/2/145} m., celočeské (nejvíce Pac, Chot, Táb, MK)

1 a *Jordán* V. Chlumec **b** *U Jordána* V. Chlumec

2 a rybník **b** louky

3 a *Jordán*₆₄, *Malý*, *Přední*, *Velký*, *Zadní*₂ *J.*, *Údolí J.* **b** *K J-nu*₂, *Na J-ně*₂₀, *Na J-nu*₂, *Nad J-nem*₄, *Pod J-nem*₂, *U J-na*₂, *U J-nu*₁₃, *V J-ně*₁₁, *V J-nu*₂, *Za J-nem*₄, *Na Stráni nad J-nem* atd.

4 a býv. rybník₄, býv. studánka₂, hon₄, les₃, louka₅, pole₁₇, potok₄, rybník₂₃; m. č. **b** býv. rybník, cihelna, hon₁₅, les₆, louka₁₄, pastvina₄, pole₂₈, prostranství₂, rybník₃, údolí₂; m. č.₃
5 Z PJ *Jordán* ‚řeka v Izraeli‘ (SSJČ). Rybník nazván patrně podle biblické řeky Jordán. /Jedná se o častý název rybníků v Čechách a na Moravě (SSJČ)./ Název luk v místech býv. rybníka (Cihlář 5). – Srov. JORDÁNEK.

JORDÁNEK_{2/2/49} m., celočeské (nejvíce Bla, Chru, Mir, Vot)

1 a *Jordánek* V. Chlumeč **b** *U Jordánku* V. Chlumeč

2 a rybník **b** neuveden

3 a *Jordánek*₂₆, *Jordánky* **b** *Na J-ku*₅, *Nad J-ek*, *Nad J-kem*₂, *Pod J-kem*, *U J-ku*₉, *V J-ku*₃, *U j-ků*

4 a bažina, býv. rybník₄, louka, pole₂, rybník₁₅, sad (býv. rybník)₂; hostinec **b** hon₂, louka₈, pastvina, pole₁₀, rybník₄, zahrady (býv. pole); domek

5 Z PJ *Jordánek*, dem. k *Jordán* ‚řeka v Izraeli‘ (SSJČ). Deminutivní název rybníka *Jordán*. – Srov. JORDÁN.

KAMENNÝ_{3/7/434} **1** adj. pouze ve tvaru subst. adj. **3 I** adj. **II** subst. adj., celočeské (nejvíce Kou, Mil, NBr, JH)

1 a *Kamenná* V. Chlumeč **b** *Pod Kamennou* V. Chlumeč, *V Kamenné* V. Chlumeč

2 a les **b** les, pole

3 I a *K-á alej*₄, *cesta*₉, *lávka*₃, *stráž*₃, *zahrada*₃, *K-ý kopec*₂, *kříž*₂, *most*₂, *vrch*₂₅, *Kříž k-ý*₃, *Malý k-ý*₃, *K-é hůrky*₂, *K-ý vrata*₂ **b** *Na k-é hrázi*₂, *Pod k-ým křížem*₃, *vrchem*₃, *U k-é báby*₄, *boudy*₃, *U k-ého kříže*₂₅, *mostu*₇, *stolu*₃, *U k-ého křížku*₂, *Za k-ou kapličkou*₂ **II a** *Kamenná*₁₆, *Kamenné*, *Kamenný*₁₅ **b** *Na K-é*₁₁, *Pod k-ou*₇, *U k-ého*₆, *V k-é*₂, *V k-ém*₃, *V k-ým*₆ atd.

4 a *cesta*₁₄, *hon*₁₄, *kopec*₆, *kříž*₇, *les*₄₄, *lom*₉, *louka*₂₁, *most*₅, *pastvina*₃, *pole*₂₈, *pozemek*₇, *rybník*₁₁, *studánka*₂, *ulice*₂; m. č.₂ atd. **b** *cesta*₃, *část řeky*₂, *hon*₃₇, *kříž*₄, *les*₃₂, *louka*₃₄, *most*₃, *pastvina*₁₃, *pole*₁₀₇, *poloha*₈, *pozemky*₃, *studánka*₂; m. č.₈ atd.

5 Z adj. *kamenný*, vytvořený z kamene, týkající se ho‘ (SSČ). Název lesa podle kamenitého podkladu a mnoha bludných kamenů (Cihlář 3) a jméno pole podle polohy pod tímto lesem.

KAPLE_{1/3/193} f., celočeské (nejvíce Dbš, Čbu, Bla, Klt, Lou)

1 a *Tůmova kaple* V. Chlumeč

2 a kaple

3 a *Kaple*₅, *Baronova*, *Premonstrátská*, *Stará k.*, *K. sv. Markéty*, *sv. Prokopa*₂, *svaté Anny*₂ atd. **b** *Ke k-li*₃, *Na k-li*₆, *Nad k-lí*₁₁, *Pod k-lí*₁₆, *U k-le*₅₂, *Za k-lí*₁₈, *Na vsi u k-le*, *U k-le klínek*, *U k-le sv. Antonína*, *sv. Jana*, *sv. Kříže*, *sv. Lazara*, *sv. Vojtěcha* atd.

4 a *kaple*₂₇, *kaplička*₆, *louka*₂, *pole*₄ atd. **b** *cesta*₃, *hon*₃₇, *kaple*₂, *les*₉, *louka*₇, *pastviny*₄, *pole*₆₉, *pozemky*₆, *sad*₂, *zahrady*₃; m. č.₉ atd.

5 Z apel. *kaple* ‚chrámová budova (zprav. menší) n. místnost bez farních práv; oddělená část chrámupro samostatné bohoslužby‘ (SSJČ). Název kaple, která byla r. 1998 opravena a o rok později vysvěcena (Kuthan 126). – Srov. TŮMA.

KAPLIČKA_{4/24/1436} f., celočeské (nejvíce Pís, ČBu, Ber, Sdč, Táb)

1 b *U kapličky*₄ Hrabří, V. Chlumeč

2 b hon, pole₂, pozemek

3 a *Kaplička*₁₁, *Kapličky*₂, *Dolení*₂, *Mariánská*, *Svatohorská*, *Vaňkova*₂ k., *K. Panny Marie*₂, *K. svatého Antonína*₂, *K. svatého Jana*₃, *K. svatého Jána*₃, *K. svatého Václava*₃ atd. **b** *Ke k-ce*₉, *Na k-ce*₇, *Nad k-kou*₄₃, *Pod k-kou*₇₄, *U k-ky*₈₅₀, *Za k-kou*₇₂, *U bílé*₂, *hořejší*₂, *první*₄, *svatohorské*₂ k-ky, *Za kamennou k-kou*₂, *Kříž u k-ky*₂, *Pod Hůrky za k-kou*₂, *U k-ky za kostelem* atd.

4 a kaple₁₃, kaplička₁₁₁, louka₄, pole₃; m. č.₅ atd. **b** boží muka₃, cesta₁₀, hon₂₀₃, chmelnice₃, kaple₁₀, kaplička₄₂, kopec₃, kříž₄, křížovatka₆, les₄₀, louka₆₀, náves₂₂, pastvina₂₄, pole₅₁₆, poloha₂₈, pozemek₂₅, prostranství₃₃, rozcestí₅, rybník₅, sad₅, silnice₃, svah₄, ulice₅; m. č.₁₉₅ atd.
5 Z apel. *kaplička*, dem. k *kaple* ‚chrámová budova (zprav. menší) n. místnost bez farních práv; oddělená část chrámu pro samostatné bohoslužby‘ (SSJČ). Podle polohy vzhledem ke kapličce.

KAŠTAN_{1/1/131} m., celočeské (nejvíce Nep, Lty, Měl, Říč, Dbš)

1 b *V kaštanech* V. Chlumec

2 b ulice

3 a *Kaštany*₃, *Pitrův k.* **b** *Pod k-nem*₅, *U k-nu*₃₉, *Pod k-nama*₂, *Pod k-ny*₁₂, *U k-nů*₁₉, *V K-nách*₂, *V k-nech*₃₁, *U tří k-nů*₄, *U kříže pod k-nem* atd.

4 a les, strom; m. č. **b** alej₄, cesta₇, hon₂₀, les₅, louka₆, pole₄₁, poloha₄, pozemek₃, prostranství₄, sad₂, silnice₄; m. č.₁₇ atd.

5 Z apel. *kaštan* ‚jírovec maďal‘ (SSJČ). Název ulice vedoucí téměř od návsi až ke Kamenné podle kaštanů, které ji lemují (Kuthan 115).

KLÍNEK_{1/23/551} m., celočeské (nejvíce Sdč, Vla, Táb, TV, Sbs)

1 b *Na klínku* Hrabří

2 b pole

3 a *Klínek*₁₁₉, *Klínka*₁₁, *Klínky*₁₆, *Horní*, *Kosinů*₂, *Malý*₅, *Velký*₃, *Zadní k.*, *K. mezi cestami*, *K. za lesem*, *K-ky u přední strouhy* atd. **b** *Na k-ku*₂₇₅, *Pod K-kem*₃, *U k-ku*₁₁, *V k-ku*₈, *Za k-kem*₂, *Na k-kách*₂₆, *Pod k-kama*₂, *Pod k-ky*₂, *V k-kách*₈, *Na k-ku u dubu*, *Na vápence v k-kách* atd.

4 a hon₄₂, les₆, louka₂₀, pastvina₇, pole₁₁₉, rybník₂; m. č.₂ **b** cesta₂, hon₂₅, les₉, louka₂₅, pastvina₅, pole₂₆₈, pozemek₇, rozcestí₄, sad₃; m. č.₉

5 Z apel. *klínek*, dem. ke *klín* ‚pole cípového tvaru‘ (PSJČ). Podle trojúhelníkového tvaru pole (SPJ).

KNÍŽECÍ_{1/3/60} **1** subst. adj. **3 I** adj. **II** subst. adj., celočeské, především stř. a již. Čechy (nejvíce Net, Říč, VL)

1 b *Na knížecím* Hrabří

2 b pole

3 I a *Knížecí alej*₂, *cesta*₇, *hrobka*, *les*₂, *paseka*, *studánka*₂ atd. **b** *U k-í cesty*₄, *U k-ích dubů* **II a** *Knížecí*₅ **b** *Na k-í*₉, *Na k-ím*₄, *Na K-ích*₃

4 a cesta₁₀, část města, hrobka, les₆, louka₂, pole₃, rybník₂, studánka₂; m. č.₄, myslivna₂ **b** hon₃, les₂, louky₆, pastviny, pole₇, pozemky; m. č.₅

5 Z adj. *knížecí* k apel. *kníže* ‚šlechtic vyššího stupně‘ (SSJČ). Pole bylo odkoupeno od rodu Lobkowiczů (SPJ).

KOHOUT_{2/3/47} **1** m. jen ve tvaru **I** -OVI(C) jméno rodiny **II** -ŮV adj. pos. **3 I** m. **II** -OVI(C) jméno rodiny, celočeské (nejvíce Vim, NBr, Sdč, Táb)

1 I b *U Kohoutů* V. Chlumec **II a** *Kohoutova strž* V. Chlumec

2 a býv. lom **b** hostinec

3 I a *Kohout*₁₁, *Kohouty*, *Černý k.*, *Cestička za K-tem* **b** *Na K-tě*₃, *U k-ta*₂, *Za K-tem*, *Na K-tech*₂, *U třech k-tů* **II a** *K-tojc dráhy*, *K-tů jednota*, *křížek*, *Stráž K-tojc* **b** *Nad K-tojc*₂, **U K-tů**₃, *V k-tích*₄, *Za K-tovými*, *Na K-tovic vrškách*₂, *U K-tovic studánky*, *U K-tů chalupy* atd.

4 a draha, hon, hora, křížek, les₂, pěšina, pole₄, samota₅, vrch, zatačka; m. č. **b** hon₉, les₄, louka₂, močál (býv. louka), pastviny, pole₅; býv. hájovna, býv. hostinec, m. č.₂

5 Z OJ *Kohout* (Bš). Podle býv. majitele. /Kohoutovi byli majiteli hospody v letech 1896-1953, po nich provozovnu převzala Jednota (Kuthan 32)./ – Srov. STRŽ.

KOPANINA_{4/25/1212} f., celočeské (nejvíce Nep, Táb, Pís, TV, Pel)

1 a *Kopanina*₂ Hrabří; Oříkov, Hradce **b** *Na kopaninách* Hrabří, *Na kopanině* V. Chlumec

2 a pole₂ **b** pole, pozemek

3 a *Kopanina*₂₆₆, *Kopaniny*₁₁₄, *K-na malá*₃, *velká*₂, *Malá k-na*₇, *Zadní k-na*₂, *K-ny dolní*₃, *horní*₂, *zadní*₃, *Vrchní k-ny*₂, *Přední a Zadní K-ny* atd. **b** *Na k-ně*₁₄₅, *Nad K-nou*₃, *Pod k-nou*₉, *U k-ny*₅, *V k-ně*₁₉, *Za K-nou*₂, *Do k-nin*₂, *Na k-nách*₂₅₇, *Pod K-nama*₆, *Pod K-ny*₄, *U K-n*₉, *V k-nách*₁₃₇, *Na Zemánkově k-ně*₂, *Na společných k-nách*₂, *Svobodova cesta v k-nách*, *Za cesty v k-nách* atd.

4 a hon₁₁₈, kopec₃, les₈₇, louka₄₇, pastvina₂₇, pole₂₉₄, pozemek₁₀, samota₄, stráně₃; m. č.₂₂ atd. **b** cesta₈, hon₁₀₅, les₈₂, louka₆₉, neplodná půda₇, pastvina₂₅, pole₃₇₉, pozemek₁₄, remíz₃, sad₃, samota₃, stráň₄, zahrada₆; m. č.₁₀ atd.

5 Z apel. *kopanina* ‚pole na příkrém svahu, jež lze obdělávati toliko ručně motykami a rýči, kopanice‘ (SSJČ). Název pole ve svahu (SPJ pro Hradce, Oříkov).

KOUPADLO_{5/5/21} n., pouze Sdč a vých. polovina Čech (nejvíce DoK, Ben, Jič)

1 a *Koupadlo* V. Chlumec, *Dolní koupadlo* V. Chlumec, *Horní koupadlo* V. Chlumec, *Spodní koupadlo* V. Chlumec **b** *V koupadle* V. Chlumec

2 a neuveden (patrně rybník), rybník₃ **b** pozemek

3 a *Koupadlo*₅, *Pánovo k.*, *Fialova k-la* **b** *Na k-le*, *U k-la*₃, *V k-le*, *Za k-lem*, *U k-el*, *V k-lech*₅, *U barončinyho k-la*

4 a domek, hon, koupaliště, louka₂, rybník₂ **b** část řeky, hon, les₃, louka₄, pastvina, pole₂, poloha, potok, pozemková trať, rybník

5 Z apel. *koupadlo* ‚místo n. nádoba ke koupání‘ (PSJČ). Název rybníků, které sloužily ke koupání (Kuthan 114) a pozemku, který se patrně nacházel v místě býv. rybníka. – Srov. DOLNÍ, HORNÍ, SPODNÍ.

KOUTNÍK_{1/1/2} m. jen ve tvaru jména rodiny -OVI(C)

1 b *U Koutníků* V. Chlumec

2 b hostinec

3 a *Koutníkojc palouk* Rak/Všetaty

4 a louka

5 Z OJ *Koutník* (Bš). Patrně podle býv. majitele hostince n. hostinského.

KOVÁRNA_{2/4/646} f., celočeské (nejvíce Čís, DoK, Říč, Nym, KuH)

1 b *Na kovárně*¹ V. Chlumec, *Za kovárnou* V. Chlumec

2 b budova,¹ pozemek

3 a *Kovárna*₃₃, *Kovárny*, *Bratrská*, *Dolní*, *Panská*₂, *Stará*₈ k., *K. přední*₂, *zadní*₂, *K. u Beránků* atd. **b** *Na K-ně*₄₃, *Nad k-nou*₄₁, *Pod k-nou*₆₃, *Proti k-ně*₃, *U K-ny*₁₂₀, *V k-ně*₁₇, *Za k-nou*₂₃₇, *U dolejší k-ny*₂, *U staré k-ny*₄, *Ve staré k-ně*₃, *Za starou k-nou*₄, *Za k-nou v olšinkách*₂ atd.

4 a hon₃, les₃, pole₆, rybník₂; býv. hostinec, býv. chalupa, (býv.) kovárna₂₅, dům₈, m. č.₈ **b** býv. rybník₂, cesta₂, hon₁₁₅, chmelnice₃, les₅, louka₅₄, pastvina₁₅, pole₂₄₂, poloha₃, pozemek₆, rybník₈, ulice₃, zahrada₁₇; býv. hostinec, býv. kovárna₄₁, domek₂, m. č.₇₆ atd.

5 Z apel. *kovárna* ‚kovářská dílna; tovární dílna pro zpracovávání kovových polotovarů za tepla‘ (SSJČ). Název pozemku podle polohy za kovárnou (Cihlář 7) a jméno budovy podle sousedství s kovárnou. /Budova sloužila jako hostinec, který r. 1881 založil Emanuel Hostomský, od r. 1955 byla majetkem národního výboru (Kuthan 49-50)./

KOVÁŘOVKA_{2/2/11} f., pouze Hor, Pís, Suš, Sdč

1 a *Kovářovka* Hrabří **b** *Na Kovářovce* Hrabří

2 a louka **b** louka

3 a Kovářovka₃, *Kovářovky* **b Na k-ce**₂, *Pod K-kou*₃, *U K-ky*, *Za K-kou*

4 a les, louka, pole; m. č. **b** hon, les, louka, pastvina₃, pole₅

5 1. Z apel. *kovář* ‚kdo zpracovává kovy kováním‘ (SSJČ) + *-ovka*. Možná podle býv. majitele, který byl kovářem. Nedoloženo. – **2.** Z OJ *Kovář* (Bš) + *-ovka*. Podle býv. majitele. Nedoloženo.

KOZELKOV_{4/4/4} m.

1 a *Kozelkov*₂ Hradce, Oříkov, V. Chlumeč **b** *Pod Kozelkovem*₂ Hrabří; Oříkov, Hradce

2 a les, vrch **b** louka, pole

5 Z OJ *Kozelka* (Bš) + *-ov*. Patrně podle býv. majitele pozemku. Louka podle polohy pod vrchem Kozelkovem (SPJ).

KŘÍŽ_{4/8/2388} m., celočeské (nejvíce Táb, Klt, JH, Str, DoK)

1 b *Pancíře u kříže* Oříkov, Hradce, *U kříže*₃ Hrabří

2 b hon, pole₃

3 a *Kříž*₁₃, *Kříže*₁₄, *Černý*₈, *Červený*₁₇, *Horký*₄, *Hraběncin*₃, *Zelený*₃, *Zemanů*₂ k., *Devět křížů*₂, *Tři k-že*₂, *K. u kapličky*₂, *K. u potoka*₃ atd. **b** *Ke k-ži*₁₃, *Na k-ži*₁₆, *Nad k-žem*₃₃, *Pod k-žem*₁₀₂, *U k-že*₉₉₄, *V k-ži*₆, *Za k-žem*₆₅, *Na k-žích*₁₆, *Pod k-ži*₃, *U k-žů*₁₇, *V k-žích*₂₂, *Pod červeným k-žem*₅, *U bílého*₇, *Bílýho*₅, *černého*₂₈, *Černýho*₈, *červeného*₄₈, *Červenýho*₉, *dřevěného*₈, *kamenného*₂₂, *Pavlova*₄, *starého*₁₀, *zeleného*₁₉, *zlámaného*₄, *zlámanýho*₅ *kříže*, *U dvou*₃, *třech*₁₅, *Tří*₆ *k-žů* atd.

4 a boží muka₅, cesta₄, hon₁₂, kopec₃, kříž₂₁₇, křížek₁₀, křížovatka₄, les₂₅, pastvina₄, pole₂₄, poloha₃, pomník₃; m. č.₁₄ atd. **b** cesta₃₀, hon₃₈₈, kopec₃, kříž₈₂, křížek₃, křížovatka₁₆, les₈₅, louka₁₂₅, náves₃, pastvina₅₆, pole₉₈₄, poloha₅₅, pozemek₃₉, pozemková trať₆, prostranství₂₂, rozcestí₂₉, rybník₃, silnice₆, socha₄, vřesoviště₃, zahrada₇; m. č.₈₆ atd.

5 Z apel. *kříž* ‚svislý kůl s příčným břevnem; jeho zpodobení jako symbol křesťanství‘ (SSJČ). Podle polohy u kříže (SPJ). – Srov. PANCÍŘ.

KŘÍŽEK_{3/26/2567} **1** m. **3 I** m. II -OVI(C) jméno rodiny, celočeské (nejvíce Lou, RL, Pbm, Pac)

1 a *Pečeného křížek* V. Chlumeč **b** *U Hlavínového křížku* Hradce, Oříkov, *U Plavcoveho křížku* Hradce, Oříkov

2 a křížek **b** poloha₂

3 I a *Křížek*₁₇, *Křížka*₁₅, *Křížky*₄, *Hatláku*₂, *Patočkův*₂, *Šimků*₂, *Vybralů* k., *K. na Zadních vrších*, *K. u Matičky Boží* **b** *Ke K-ku*₁₀, *Na k-ku*₂₃, *Nad k-kem*₈, *Pod K-kem*₃₃, *Před k-kem*₂, *U k-ka*₅₁, *U k-ku*₁₄₃₄, *Za k-kem*₃₁, *Na k-kách*₄₉, *Pod k-ky*₃, *V k-kách*₂₂, *Za k-ky*₃, *U bílého*, *Borovinskýho*₂, *červeného*₁₃, *Daňkouc*₂, *farského*₃, *Šimků*₂ *k-ku*, *U třech k-ků*₄, *U k-ku* *vzadu*₂ atd. **II b** *U K-ků*₁₉

4 a boží muka₃, hon₁₄, kříž₆₂, křížek₁₀₉, les₈, louka₃, pole₂₃, poloha₃, pomník₅; m. č.₉ **b** boží muka₈, cesta₃₇, hon₃₅₄, kříž₄₅, křížek₅₅, křížovatka₁₉, les₇₉, louka₁₅₈, mez₅, náves₈, památník₃, pastvina₅₅, pole₁₀₅₀, poloha₁₅₄, pomník₆, pozemek₂₅, prostor₆, prostranství₈, rozcestí₄₁, silnice₃, skála₇, socha₆, stráž₃, strom₄, studánka₄, zahrady₆; domky₄, m. č.₁₇₉

5 Z apel. *křížek*, dem. k *kříž* ‚svislý kůl s příčným břevnem; jeho zpodobení jako symbol křesťanství‘ (SSJČ). Pojmenování křížku a polohy vzhledem k němu. – Srov. HLAVÍN, PEČENÝ, PLAVEC.

KULAŤÁK_{1/1/7} m.

1 a *Kulaťák* Hradce, Oříkov

2 a pole

3 a *Kulaťák*₅ Dbš/Stará Huť; Sdč/Hradce, Oříkov; ŽB/Malá Skála; Sněhov; Vod/Vodňany **b** *U Kulaťáku*₂ NMM/Bohdašín; Unh/Chrástany

4 a cesta, pole, rybník₂, vrch **b** les, pole; m. č.

5 Z adj. *kulatý* ‚mající kruhový průřez‘ (SSČ) + *-ák* nebo sufixem *-ák* ze slovního spojení *Kulatý pozemek* apod. > *Kulaťák*, tj. univerbizací. Název pole podle tvaru kruhu (SPJ).

LAMPÍR_{2/3/8} m., pouze Bla, Hum, KL, Plá, Poč a Sdč

1 a *Lampír* Hrabří **b** *Pod Lampírem* Hrabří

2 a kopec **b** pole

3 a *Lampír*₆ Hum/Kaliště; KL/Těmice; Plá/Zborovy; Poč/Benátky; Sdč/Pořešice; Hrabří **b** *Pod Lampírem* Sdč/Hrabří, *V lampíru* Bla/Skaličany

4 a les, louka (býv. rybník), pole₂; samota **b** les, pole

5 Z OJ *Dampierre* (OSN 927). Název kopce, nacházejícího se při silnici z Vysokého Chlumce do Hrabří, vznikl zkomolením jména francouzského generála (Kuthan 137). /Henri Duval Dampierre si na tomto vrchu v době třicetileté války se svým vojskem zbudoval ležení (Kuthan 137)./ Pole pojmenováno podle polohy (SPJ).

LAZNA_{1/3/34} **1** f. **3** I f. II m. jen ve tvaru jména rodiny *-OVI(C)*, hlavně již. Čechy (nejvíce Suš, Vot, KaH, Sdč, Kap)

1 a *Lazna* V. Chlumeč

2 a studna

3 I a *Lazna*₁₃, *Lazny*₃ **b** *Nad L-nou*, *Pod L-nou*₄, *U l-ny*₂, *Za l-nou*₃, *Na l-nách*, *Nad l-ny*, *U l-en*, *V L-nách*₂, *Dílečky u L-ny*, *Remízek u L-ny* II **b** *Za L-noc*

4 a hon, louka₂, pole₂, rybník₄, studně; m. č.7 **b** hon₂, les, louky₇, pastviny, pole₃, rybník₂, ulice; m. č.3

5 Z apel. *lázna*, stč. *lázeň* ‚místo, budova n. město, kde se lze koupat n. konati některé jiné léčebné výkony‘ (PSJČ). Studna, ze které se dříve odváděla voda do místní lázně či koupadla (Habart 76). /Dosud jč. blan. *lazna* ‚rybník‘ (Machek ES)./

LES_{1/20/3544} m., celočeské (nejvíce JH, NBr, Pel, Chot, Nep)

1 b *Za Hrádeckým lesem* Hradce, Oříkov

2 b pole

3 a *Les*₁₂, *Lesy*, *Černý*₅₃, *Farskej*₈, *Farský*₂₆, *Horní*₁₁, *Panský*₂₅, *Prostřední*₅, *Selský*₅, *Spálený*₆, *Státní*₅, *Suchý*₅, *Velký*₁₃, *Vobecní*₁₅, *Zadní*₇ *les*, *Selské*₂₃ *lesy* atd. **b** *K lesu*₂₂, *Mezi lesem*₂₃, *Na lese*₆, *Nad lesem*₁₉, *Pod lesem*₂₉₂, *U lesa*₃₈₂, *V lese*₃₀, *Za lesem*₁₅₀, *K lesům*₅, *Mezi lesy*₁₃₅, *Nad lesy*₅, *Pod lesy*₃₅, *U lesů*₂₀, *V lesích*₃₅, *Za lesy*₃₁, *Pod obecním*₆, *panským*₅ *lesem*, *U Černého*₁₇, *Černého*₅, *obecního*₁₆, *suchého*₅, *Velkého*₅, *zádušního*₁₂ *lesa*, *V černém*₈, *obecním*₆ *lese*, *Za Hrádeckým lesem* atd.

4 a cesta₈, hon₃₇, chmelnice₂, les₁₄₀₃, louka₈₈, pastvina₂₄, pole₅₀₄, poloha₃, pozemek₁₄, sad₁₄, stráň₅, travina₂, zahrada₂; m. č.38, samota₆ atd. **b** cesta₂₆, část struskoviště₄, hon₆₀₄, les₁₈₁, lom₆, louka₂₈₄, pastvina₅₀, pole₁₀₀₀, poloha₁₂, pozemek₁₅, rybník₄, sad₆, zahrada₄; m. č.36, samota₁₀ atd.

5 Z apel. *les* ‚souvislý porost jehličnatých n. listnatých (nikoli ovocných) stromů‘ (SSJČ). Podle polohy za lesem v Hradcích. – Srov. HRADECKÝ.

LESÁKOVINA_{2/2/2} f.

1 a *Lesákovina* V. Chlumeč **b** *Na Lesákovině* V. Chlumeč

2 a pozemek **b** pozemek

5 Z OJ *Lesák* (Bš)+ *-ovina*. Název pozemku, na němž stával dům pokrývače Hynka Lesáka, který vyhořel (Kuthan 62). /Pozemek pod hradem sloužil od roku 1923 až do nedávné doby jako školní hřiště (Kuthan 62)./

LESÍK_{1/26/1125} m., celočeské (nejvíce Nep, Tře, Bla, Plz)

1 b *U lesíka* V. Chlumeč

2 b neuveden

3 a *Lesík*₃₇, *Lesíky*₁₉, *Březový*₃, *Obecní*₆, *Panský*₃, *Vacků*_{3 l.}, *Obecní*₂, *Selské*_{7 l-íky}, *L. na Hrobce*, *L. u kulturáku* atd. **b** *Na l-íku*₁₉, *Nad l-íkem*₁₉, *Pod l-íkem*₅₃, *Před l-íkem*₄, *U l-íka*₁₃₇, *V l-íku*₅₈, *Za l-íkem*₅₀, *Mezi l-íky*₈, *Na l-íkách*₄, *Nad l-íky*₉, *Pod l-íky*₂₆, *U l-íků*₂₁, *V l-íkách*₂₆, *Za l-íky*₁₆ atd.

4 a *hon*₁₅, *kopec*₂, *les*₃₁₁, *lesík*₉₂, *pastvina*₄, *pole*₁₂, *pozemek*₃, *stráň*₄, *vršek*₅; m. č.4 atd. **b** *cesta*₈, *hon*₁₆₇, *les*₈₇, *lesík*₂₅, *louka*₆₂, *pastvina*₂₃, *pole*₃₁₀, *poloha*₄, *pozemek*₆ atd.

5 Z apel. *lesík*, dem. k *les* ‚souvislý porost jehličnatých n. listnatých (nikoli ovocných) stromů‘ (SSJČ). Podle polohy u menšího lesa.

LIPOVÝ_{1/1/55} **1** adj. **3 I** adj. **II** subst. adj., celočeské (nejvíce Hab, KO, Str, Opo)

1 a *Šotnerova lipová alej* V. Chlumeč

2 a alej

3 I a *Lipová alej*₈, *álej*₂, *stráň*₅, *L-ý luh*₂, *Šotnerova l-á alej* atd. **b** *U l-é stráně*, *U l-ého pařezu*, *U l-ého rybníčku*, *V L-ej aleji*, *V l-ém mlázu* atd. **II a** *Lipová*₈, *Lipový* **b** *Na Lipové*₃, *Na Lipovém*, *Za Lipovou*₃, *V Lipových*₅ atd.

4 a alej₄, cesta₄, hon₅, les₇, pole₃, vršek₂; m. č.2 atd. **b** hon₄, les₄, louka₆, pole₁₂, rybník₂

5 Z adj. *lipový* k apel. *lípa*, strom s mohutnou korunou a se srdčitými listy, bohatě kvetoucí drobnými vonnými květy, často symbol slovanství n. češství‘ (SSJČ). Název cesty vroubené lípami. – Srov. ALEJ, ŠOTNER.

LOCH_{1/3/20} **1** m. jen ve tvaru jména rodiny -OVI(C) **3 I** m. **II** -OVI(C) jméno rodiny **III** -ŮV adj. pos., v různých oblastech Čech (nejvíce Sdč, Kdy, NBr)

1 a *Lochů vršek* Hrabří

2 a pole

3 I a *Loch*₂, *Dolní*, *Horní l.* **b** *Na Lochu*₂, *U lochu*₂, *V lochu*, *Na Lochách*, *Pod Lochy*₂, *V lochách*, *V lochach*₂, *Za lochy* **II a** *Lochů vršek* **b** *U Lochů*₂ **III a** *Lochova studánka* Hum/Pavlov

4 a *hostinec*₂, *pole*₂, *rybník*, *studánka* **b** býv. *rybník*, *hon*, *les*₂, *louka*, *pole*₅, *pozemky*; m. č.5

5 Z OJ *Loch* (Bš). Patrně podle býv. majitele pozemku. – Srov. VRŠEK.

LOPATA_{1/6/179} f., celočeské (nejvíce Táb, ČKr, TV, Chot), Sdč₆

1 a *Lopata* Hrabří

2 a pole

3 a *Lopata*₄₂, *Lopaty*₇, *Dolejší*, *Doskočilova*, *Kubištova*, *Novákova*, *Přední l.* atd. **b** *Na l-tě*₉₉, *U l-ty*₃, *Na l-tách*₉, *V l-tách*₃ atd.

4 a *hon*₁₇, *les*₂, *louka*₆, *pole*₃₃ atd. **b** *hon*₁₈, *les*₆, *louka*₁₆, *pastvina*₄, *pole*₈₁, *pozemek*₅ atd.

5 Z apel. *lopata* ve významu ‚věc lopatě podobná, připomínající ruční lopatu tvarem n. též funkcí‘ (SSJČ). Název části pole ve tvaru lopaty (SPJ).

LOUČKA_{1/1/593} f., celočeské (nejvíce Nep, UJ, Str, HV, TS)

1 b *V loučkách* V. Chlumeč

2 b pozemek

3 a *Loučka*₈₀, *Loučky*₃₇, *Zadní l.*₂, *Přední*, *Zadní l-ky*, *Zelerova l-ka u lesa* atd. **b** *Na l-ce*₃, *Pod l-kou*₃, *U l-ky*₅, *Za l-kou*₄, *Do L-ek*₄, *K L-kám*₃, *Na L-kách*₈₁, *Nad l-ky*₁₄, *Pod l-kama*₃, *Pod l-ky*₇, *U l-ek*₂₁, *V l-kach*₇, *V l-kách*₂₁₀, *Za l-kama*₇, *Za l-ky*₂₈, *U zlých l-ek*₂, *V l-kách nad cestou* atd.

4 a *hon*₃₉, *les*₆, *louka*₈₂, *pole*₃₄; m. č.3 **b** *cesta*₄, *hon*₇₇, *les*₂₁, *louka*₁₉₀, *pastvina*₁₄, *pole*₁₇₄, *pozemky*₄, *rybník*₄, *studánka*₂, *zahrada*₃; m. č.7

5 Z apel. *loučka*, dem. k *louka* ,pozemek s pěstěným souvislým porostem složeným z rozličných rostlinných společenstev, zejm. z trav a bylin' (SSJČ). Název travnatého pozemku.

LOUKA_{2/33/4765} f., celočeské (nejvíce VM, Chot, Chru, Bla, Říč)

1 a *Dlouhá louka* V. Chlumec **b** *Na hořejší louce* Hrabří

2 a *louka* **b** *louky*

3 a *Louka*₂₀, *Louky*₉, *Luka*₄₀, **Dlouhá**₈₃, *Dolní*₁₈, *Farská*₄₆, *Horní*₁₅, *Nová*₃₅, *Obecní*₁₈, *Panská*₇₁, *Přední*₁₈, *Suchá*₅₄, *Velká*₁₁₁, *Zadní*₂₁ l., *Dlouhé*₂₁, *Dlouhý*₁₃, *Dolejší*₁₅, *Hořejší*₁₃, *Suché*₂₆, *Velké*₃₃, *Zadní*₁₅ *louky*, *Zadní luka*₁₈, *Louka pod vsí*₄ atd. **b** *Na louce*₄₃, *Nad loukou*₂₄, *U louky*₃₃, *V louce*₁₀₁, *Za loukou*₂₅, *Na lukách*₈₆, *Nad lukama*₃₉, *V loukách*₂₂, *V lukách*₄₅₇, *Za louky*₂₁, *Za lukama*₅₇, *Za luku*₂₆, **Na dlouhé**₁₃, **hořejší louce**, *Na velkých lukách*₁₆, *V suchých lukách*₁₅ atd.

4 a *hon*₅₂₇, *hřiště*₅, *koupaliště*₃, *les*₁₀₀, *louka*₁₇₃₃, *pastviny*₃₃, *pole*₁₈₀, *pozemek*₂₀, *rybník*₈; m. č.₂₂ atd. **b** *cesta*₂₂, *hon*₄₀₈, *chmelnice*₁₆, *les*₁₄₈, *louka*₆₉₆, *pastvina*₃₇, *pole*₇₁₃, *pozemková trať*₅, *pozemky*₂₇, *rybník*₁₃, *sad*₄, *samota*₈, *stráž*₇, *studánka*₁₂, *zahrady*₆, *chalupa*₈, m. č.₈₉ atd.

5 Z apel. *louka* ,pozemek s pěstěným souvislým porostem složeným z rozličných rostlinných společenstev, zejm. z trav a bylin' (SSJČ). Rozlišení jednotlivých luk pomocí přívlstků. – Srov. DLOUHÝ, HOŘEJŠÍ.

LUH_{5/22/592} m., celočeské (nejvíce Str, Hor, Kři, Bla, Sdč)

1 a *Luh*₂ Hradce, Oříkov; V. Chlumec, *Luh* V. Chlumec **b** *Na luhu* Hrabří, *V luhu* V. Chlumec

2 a *les*₂, *louka* **b** *les*, *louky*

3 a **Luh**₅₃, *Luha*₁₃, **Luh**₃₇, *Hořejší*₂, *Hubičkův*₂, *Lipový*₂, *Malý*₃, *Pastuší*₂, *Velký*₃, *Zadní*₃ l., *Hořejší luha*, *Přední luh* atd. **b** *Na luhu*₁₆, *Nad luhem*₁₃, *Pod Luhem*₁₂, *U Luhu*₃₂, **V luhu**₂₀₆, *Za luhem*₂₃, *Na Luhách*₆, *Na Luzích*₆, *Pod luh*₄, *U luhů*₄, *V luhách*₂₁, *V luzích*₂₀, *Za luh*₁₉ atd.

4 a *hon*₂₅, *les*₅₃, *louka*₄₅, *pastvina*₄, *pastviny*₅, *pole*₃₂, *pozemek*₂, *rybník*₃, *údolí*₆; m. č.₅ atd. **b** *hon*₇₃, *les*₄₈, *louka*₁₄₆, *pastvina*₃₆, *studánka*₄, *údolí*₈, *zahrada*₆; m. č.₁₇ atd.

5 Z apel. *luh* ,louky podél řeky, vody' (SSČ). Název mokrých pozemků, zprav. v blízkosti vodního zdroje. /Název lesíka (křoví, maliní a ostatní bujná vegetace) na bažinaté půdě, odkud se při dešti a tání sněhu stahuje voda do málo přístupného jezírka (Kuthan 114)./ – Srov. MEZILUŽÍ.

LYSKA_{2/2/6} f. (plt.)

1 a *Lyska* Hrabří **b** *Na Lyskách* Hrabří

2 a *pole* **b** *pole*

3 a **Lyska**₃ Opo/Dobruška; Sdc/Ředice; Sdč/Hrabří **b** *Na lyskách*₂ Sdc/Nové Dvory; Sdč/Hrabří, *U Lysek* Sbs/Zářiči

4 a *cesta*, *pole*₂ **b** *pole*, *pozemek*

5 Z apel. *lyska* ,lysina' (Kott). Název místa bez porostu (SPJ).

MACEDONKA_{2/2/2} f.

1 a *Macedonka* Hrabří **b** *Na Macedonce* Hrabří

2 a *louka* **b** *louka*

5 Z choronyma *Makedonie* (zř. a zast. *Macedonie*) ,území na Balkánském poloostrově obývané (ve starověku) Makedony, dnes rozdělené mezi Jugoslávií, Bulharsko a Řecko a obývané slovanským obyvatelstvem' (SSJČ). Patrně podle nějakého vztahu býv. majitele louky k Makedonii. Nedoloženo.

MALINA_{1/1/17} **1** f. **3** I f. (m.) II -OVI(C) jméno rodiny, v různých místech Čech (nejvíce Kři)

1 **b** *Na malinách* Hrabří

2 b les

3 I a *Malina*₂, *Maliny*₂ **b** *Na M-ně*₃, *U M-ny*₂, *Na M-nách*₃, *Pod m-ny*, *U M-n II a M-nů vršek*
b *U M-nových*₂

4 a hon₂, les, pole; samota **b** hon₇, les₂, pole₃

5 Z apel. *malina* ‚červený šťavnatý jedlý plod maliníku‘ nebo ob. ‚maliník‘ (SSJČ). Patrně podle malinového porostu.

MALINNÝ_{7/7/7} adj. pouze ve tvaru subst. adj.

1 a *Malinná u vodárny* Hradce, Oříkov, *Malinná vzadu* Hradce, Oříkov, *Malinné* V. Chlumec **b** *Na Malinném*₂ Hrabří, *Na malinom (Na malinejm)* V. Chlumec, *V malinném* V. Chlumec

2 a louka, pole₂ **b** pole₄

5 Z adj. *malinný* k apel. *malina* ‚červený šťavnatý plod maliníku‘ (SSJČ). Podle velkého množství malinových keřů rostoucích na dlouhých mezích, které byly později rozorány (Kuthan 114). – Srov. VODÁRNA, VZADU.

MALÝ_{2/24/2647} **1** adj. **3 I** adj. **II** subst. adj., celočeské (nejvíce VM, Tře, BL, ChC)

1 a *Malý Pýrný (Pejrný, Pejrný, Malej Pejrnej)* V. Chlumec, *Pivovarský malý rybník* V. Chlumec

2 a kopec (les), rybník

3 I a *Malá Amerika*₅, *Baba*₇, *březina*₅, *homolka*₆, *horka*₅, *Hůrka*₆, *kopanina*₇, *louka*₁₇, *obora*₆, *ohrada*₆, *pláň*₅, *skála*₇, *Skalka*₉, *Strana*₁₉₁, *široká*₅, *Štěpnice*₅, *vinice*₅, *Malý bor*₅, *borek*₅, *háj*₇, *hájek*₅, *Hrádek*₅, *klín*₁₇, *klínek*₅, *kopec*₉, *les*₅, *rybník*₂₁, *vrch*₁₁, *Malé vrchy*₄ atd. **b** *Na malé louce*₃, *Na Malé Straně*₃₅, *Na malé zahradě*₃, *U malé louky*₃ **II a** *Malá*₁₄, *Malý*₁₅ **b** *Na malé*₇, *Na malej*₁₀, *Pod Malým*₄, *U Malého*₄, *Za Malým*₆, *Na malejch*₅, *U Malejch*₄, *U Malých*₃

4 a cesta₃₁, hon₂₆₈, kopec₁₂, les₂₅₆, louka₂₃₁, pastvina₅₂, pole₆₇₈, poloha₈, potok₅, pozemek₃₃, rybník₁₄₅, skála₁₂, skalní věž₃, stráž₉, vrch₁₃, zahrada₁₂; m. č.₂₆₉, samota₆ **b** cesta₁₂, hon₉₄, les₄₂, louka₉₀, palouky₃, pastvina₂₅, pole₂₅₅, pozemek₉, rybník₇, silnice₅, skalka₃, zahrada₇; m. č.₃₄ atd.

5 Z apel. *malý* ‚neveliký hmotnými rozměry, počtem n. časovým rozsahem‘ (SSJČ). Označení objektu, který je svými rozměry menší než sousední objekt stejného druhu. – Srov. PIVOVARSKÝ, PÝRNÝ, RYBNÍK, VELKÝ.

MANOVY_{2/2/2} plt.

1 a *Manovy* Hrabří **b** *V Manovech* Hrabří

2 a pole **b** pole

5 Z OJ *Man* (Bš) + *-ovy*. Patrně podle býv. majitele. Nedoloženo.

MANDELÍČEK_{1/1/1} m. jen ve tvaru jména rodiny –OVI(C)

1 b *U Mandelíčků* V. Chlumec

2 b hostinec

5 Z OJ *Mandelíček* (Bš). Podle býv. hostinského (Kuthan 32).

MARÁŠKOVINA_{1/1/1} f.

1 a *Maráškovina* V. Chlumec

2 a budova

5 Z OJ *Marášek* (Bš) + *-ovina*. Patrně podle býv. majitele.

MAREK_{4/4/157} **1** m. **3 I** m. **II** -OVI(C) jméno rodiny **III** -ŮV adj. pos. **IV** -ŮV subst. adj. pos., celočeské (nejvíce Lty, Opo, Par, Chot, KO)

1 a *Poušť svatého Marka* V. Chlumec **b** *Pod Markem* V. Chlumec, *U svatého Marka*₂ V. Chlumec

2 a myslivna **b** myslivna, pozemek₂

3 I a *Marek*₄ **b** *U M-ka*₁₆, *K svatému M-ku*, *Pod M-kem*, *U polního M-ka*₂, *U svatého M-ka*₂ **II a** *M-kovic pláň*₂, *M-ku kopec*₂, *M-ků kopec*₃, *vršek*, *Za M-kovy*₆, *Za M-ků*₅, *U M-kovic křížku*
III a *M-kova borovina*₂, *louka*₂, *příčka*₃, *stráž*₃, *ulička*₂, *vyhlídka*₂, *M-kův kopec*₃ atd. **b** *U M-kova statku* **IV a** *M-kova*₂, *M-kovo*₃ **b** *Na M-kově*₈, *Na M-kovým*₂
4 a *cesta*₂, *hon*₆, *kopec*₃, *les*₁₉, *louka*₁₀, *pastvina*₄, *pole*₁₃, *rybník*₃, *samota*₂, *skála*₂, *skaliska*₂; *býv. mlýn*₃, *hájovna*, m. č.₃ atd. **b** *cesta*₃, *hon*₁₉, *les*₄, *louka*₈, *pole*₃₇, *socha*₃; *doměk*, m. č.₃
5 Z OJ (RJ) *Marek* (Kna). Název myslivny, která byla zřízena v 18. st. ze zrušeného kostela, vysvěceného r. 1549 v den sv. Marka (Kuthan 127). Podle myslivny pojmenován sousední pozemek. – Srov. MARKA/MARKY, POUŠŤ, SVATÝ.

MARKA/MARKY_{9/9/14} plt.

1 a *Marka* V. Chlumec, *Marky* V. Chlumec **b** *Pancíře pod Marky* Hradce, Oříkov, *Pod Markami* V. Chlumec, *Pod Markem* V. Chlumec, *Pod Marky*₂ Hradce, Oříkov; Hrabří, *V Marcích* V. Chlumec, *V Markách* V. Chlumec

2 a *les*₂ **b** *hon*, *les*₂, *louka*, *pole*, *pozemek*₂

3 a *Marky* Sbs/Budislav **b** *Na Markách*₄ Dbš/Drásov, Sbs/Budislav₃, *Pancíře pod Marky* Sdč/Hradce, Oříkov, *Pod Marky*₂ Sdč/Hrabří; Hradce, Oříkov

4 a *hon* **b** *louka*₂, *pole*₅

5 Ze jména kostela, které vzniklo z OJ (RJ) *Marek*, + *-a/-y*. Les pojmenován podle kostela sv. Marka. /Původně se zde nacházela celá vesnice Marky, která zanikla během třicetileté války, zbyl pouze kostel sv. Marka s jednou chalupou (Kuthan 127). Ve starých katastrálních mapách je zaznamenán název lesa *Marcus* (Cihlár 5). /Názvy ostatních objektů podle polohy vzhledem k lesu (SPJ). – Srov. MAREK, PANCÍŘ, POUŠŤ.

MEZ_{1/26/563} f., celočeské (nejvíce Sdč, BL, Nep, Vot)

1 b *Pod mezi* Hradce, Oříkov

2 b *louka*

3 a *Mez*, *Meze*₃, *Dlouhá*₁₆, *Hraniční*₃, *Panská*₃, *Široká*₁₁, *Velká*₂, *Vysoká*₁₅ m., *Dlouhé meze*₃ **b** *Na mezi*₇, *Nad mezi*₁₄, *Pod mezi*₂₆, *V mezi*₄, *Za mezi*₅, *Mezi mezema*₁₀, *Mezi mezma*₄, *Na mezích*₄, *V mezích*₃₃, *Na dlouhé*₁₅, *Široké*₅, *vysoké*₂₃, *vysoký*₄ *mezi*, *Nad vysokou mezi*₂₉, *Pod dlouhou*₅, *širokou*₁₄, *vysokou*₆₇ *mezi*, *U široké*₇, *vysoké*₇ *meze* atd.

4 a *cesta*₁₈, *hon*₆, *les*₃, *louka*₂, *mez*₂₆, *pastvina*₁₁, *pěšina*₅, *pole*₂₂; m. č.₄ **b** *cesta*₄, *hon*₇₅, *les*₁₃, *louka*₂₅, *mez*₁₃, *pastvina*₁₅, *pole*₂₉₁, *pozemek*₁₁, *sad*₃, *zahrada*₂; m. č.₁₂ atd.

5 Z apel. *mez* 'úzký pruh neobdělané půdy tvořící hranici mezi dvěma pozemky' (SSJČ). Podle polohy louky pod mezi (SPJ).

MEZIHORŮ_{1/4/49} n., hlavně stř. a jihozáp. Čechy (nejvíce Hor, Krl, Sdč, Čás)

1 a *Mezihoří* V. Chlumec

2 a *les*

3 a *Mezihoří*₃₅ **b** *Na m-ří*₄, *U M-ří*, *V m-ří*₈, *Klín u M-ří*

4 a *cesta*, *hon*₆, *hora*, *kotlina*, *les*₃, *louka*₅, *pastvina*₂, *pole*₁₂, *rybník*, *silnice*, *svah*, *údolí*₃, *úžlabina*; m. č.₂ **b** *hon*₄, *louky*₃, *pole*₇, *rybníky*, *ulice*

5 Z apel. *mezihoří* 'pohoří táhnoucí se mezi jinými pohořími, střední pásmo hor' (PSJČ). Podle polohy mezi kopci. – Srov. MEZILUŽÍ.

MEZILUŽÍ_{2/2/13} n., hlavně již. Čechy a Čás, Sbt, Sdč

1 a *Meziluzí* V. Chlumec **b** *Na Meziluzí* V. Chlumec

2 a *pozemek* **b** *neuveden*

3 a *Meziluzí*₈ **b** *Na m-ží*, *Pod M-ží*₂, *V m-ží*, *Pastviny v m-ží*

4 a *hon*, *louka*₃, *pole*₅ **b** *louka*₂, *pastvina*, *pole*

5 Z apel. **meziluží*. Podle polohy mezi mokřými loukami, tj. luhy (Cihlář 4). /Apel. *meziluží*, které není doloženo v žádném slovníku, bylo vytvořeno prefixem *mezi-*, nalézá se mezi dvěma n. více věcmi téhož druhu‘ (SSJČ) a *luh* ‚louky podél řeky, vody‘ (SSČ) stejným způsobem jako např. *mezilesí*, *mezidobí*, *mezidveří*, *mezihorí*, *mezihrobí*, *mezimoří* (SSJČ) atd./ – Srov. MEZIHORÍ.

MILENA_{1/1/1} f.

1 b *Na Mileně* Hrabří

2 b louka

5 Z OJ (RJ) *Milena* (Kna). Podle nějakého vztahu k ženě jménem Milena. Nedoloženo.

MILENEC_{2/2/2} m.

1 b *U milenců*₂ Hradce, Oříkov

2 b les, pole

5 Z apel. *milenec* pl. ‚milostná dvojice‘ (SSJČ). Podle legendy o nešťastných milencích vztahující se k těmto místům (SPJ).

MLÝNEC_{1/1/32} m., celočeské (nejvíce Smí, Kři, Rak, Vod)

1 a *Čertův mlýnec* V. Chlumec

2 a rybníček

3 a *Mlýnec*₆, *Mlýnce* **b** *K m-ci*, *Ku m-ci*, *Na m-ci*, *Nade m-cem*₂, *Pod m-cem*, *U m-ce*₈, *Ve m-ci*₃, *Na m-cích*₃, *Pode m-ci*, *Ve m-cích*, *U malého m-ce*₂, *U m-ce za cestou*

4 a les, pole, pozemky (býv. mlýn); budova, m. č., mlýn, stavení **b** cesta, hon₄, chmelnice, les, louka₇, pastvina₂, pole₁₀, potok, strouha; býv. mlýn₃, hájovna

5 Z apel. *mlýnec* poněk. zast. ‚menší mlýn‘ (PSJČ). Patrně šlo o rybníček u mlýna. – Srov. ČERT.

MUSÍK_{1/1/1} m.

1 a *Musík* Hradce, Oříkov

2 a potok

5 Z PJ *Musík* (TurM). Na potok přeneseno jméno rybníka, který se nachází v horní polovině jeho toku (SPJ). /Potok pramení 2 km jv. od Oříkova a ústí zprava do Vltavy v nádrži Slapy u Hrazan (LexVod). Rybník Musík se nachází mezi Dublovcemi a Nařovicemi. Je to největší rybník na Sedlčansku (48 ha), jedná se o jedinečnou ornitologickou lokalitu (www.mu.sedlčany.cz/).

NADEVSI_{2/2/33} n., celočeské (nejvíce Pel, MV, UJ, Kdy)

1 a *Nadevsí*₂ Hrabří

2 a louky, pole

3 a *Nadevsí*₂₉, *N-sí za Mezí* **b** *Nad n-sí*, *Na n-sí*, *V N-sí*

4 a hon₉, louky₃, pole₁₈, rybník **b** hon, pole₂

5 Z předložkového spojení *nade vsí*. Podle polohy vzhledem k nejbližší vesnici. – Srov. PODEVSI, VES.

NÁVESNÍK_{1/6/72} m., celočeské (nejvíce Sbs, MV, Nech, Sdč, Táb)

1 a *Návesník* Hradce, Oříkov

2 a rybník

3 a *Návesník*₅₈, *Dolejší*, *Hořejší N.*, *N. 1.*, *2.*, *3.*, *Hůrka* **b** *Na n-ku*₂, *Nad N-kem*, *U n-ka*, *V n-ku*₆

4 a hon, les, louka₇, pole₃, rybník₄₉, vodní nádrž; m. č. **b** hon₂, les, louka₃, pole₃, rybník

5 Z adj. *návesní* k apel. *náves* ‚prostranství uprostřed vsí‘ (SSJČ) + *-ík* nebo sufixem *-ík* ze slovního spojení *Návesní rybník* > *Návesník*, tj. univerbizací. Podle polohy rybníka na návsi (SPJ).

NÁVOZ_{6/35/276} m., celočeské (nejvíce Táb, Sdc, Sdč, Mil)

1 a *Návoz*₃ Hrabří **b** *Na návoze*₃ Hrabří

2 a pole₃ **b** pole₃

3 a *Návoz*₄₉, *Návozy*₄₅, *Bartoňů*, *Dolejší*, *Dubský*, *Velký*, *Zadní n.*, *N-zy Kotherovy*₂, *Zadní n-zy*₂, *N-ze pod pěšinkou*₃ atd. **b** *Na N-ze*₆₉, *Pod n-zem*₄, *V n-ze*₆, *Na n-zech*₁₃, *Na n-zích*₉, *Pod n-zy*₈, *V n-zích*₁₂, *Za n-zy*₂ atd.

4 a hon₃₃, les₃, louka₁₂, pole₉₂, poloha₃ atd. **b** hon₁₉, les₆, louka₁₇, pastvina₆, pole₉₀ atd.

5 Z apel. *návoz* ‚co vzniklo n. bylo vytvořeno navezením, navážka‘ (PSJČ). Patrně podle vzniku pole navezením ornice.

NIVA_{4/15/406} f., celočeské (nejvíce Sdc, Táb, TS, Přej)

1 a *Niva*₂ Hrabří **b** *Na nivě*₂ Hrabří

2 a pole₂ **b** pole₂

3 a *Niva*₉₆, *Nivy*₂₉, *Malá*, *Pánkova*, *Přední*, *Velká*, *Zadní n.*, *N. pod cestou*₂, *Nivy pod rybníkem* atd. **b** *Na nivě*₁₁₀, *Na Nivě*₁₅, *Na Nivu*₃, *Nad Nivou*₂, *Pod nivou*₅, *Před Nivou*₂, *Za Nivou*₅, *Na nivách*₆₁, *Na nivech*₈, *Pod nivama*₃, *Pod Nivy*₂, *V nivách*₅, *Na panské nivě*₂, *Na selské nivě*₂ atd.

4 a hon₅₈, les₇, louka₁₂, pastvina₄, pole₈₇, pozemek₃ atd. **b** cesta₃, hon₄₈, les₁₆, louka₃₁, pastvina₇, pole₁₄₉, poloha₂, pozemek₃, rovina₂; m. č.5 atd.

5 Z apel. *niva* ‚rozsáhlá rovná plocha polní n. luční‘ (PSJČ). Dříve časté označení polí.

NOHAVICE_{1/1/237} f., celočeské (nejvíce Bech, Bla, Ben, Sbs, Nep)

1 a *Stiborova nohavice* Hradce, Oříkov

2 a louka

3 a *Nohavice*₁₁₀, *Duštova*, *Košákouc*, *Stiborova*, *Šundova*, *Velká n.*, *N. u Hlinek v Lipí*, *N. u Plánek* **b** *Na n-ci*₈₁, *U n-ce*₁₁, *V n-ci*₁₂, *K N-cům*₂, *Na n-cích*₆, *V n-cích* atd.

4 a hon₁₂, les₇, louka₁₈, pole₆₁, pozemek, rybník₁₀, zahrada; m. č.4 **b** hon₁₀, les₈, louka₃₂, pastvina₅, pole₇₀, pozemek₃, rybník, sad; m. č.2

5 Z apel. *nohavice* ‚část kalhot, kt. kryje dolní končetinu (kromě chodidla)‘ (SSJČ). Název louky podle tvaru nohavice (SPJ). – Srov. STIBOR.

OBĚŠENÝ/VOBĚŠENÝ_{1/3/99} **1** subst. adj. **3 I** adj. **II** subst. adj., celočeské (nejvíce Pel, Blo, Dbš, Vod)

1 b *U voběšeneho* Hrabří

2 b louka

3 I a *O-ná stráň*, *O-ný vrch* **b** *Na o-né hrázi*, *U o-né hrušky*, *Pole u o-ného habru* **II a** *Oběšená*₃, *Oběšený*₈, *Voběšený*₂ **b** *K o-nému*₂, *Na O-né*₃, *Na o-ném*₃, *U o-ného*₁₉, *U o-nýho*₁₂, *U v-eho*, *v-ného*₇, *U v-ný*₂, *U v-nýho*₁₄ atd.

4 a hon₃, les₇, pastviny, pole₄, rybník, vrch **b** hon₃, les₂₉, louka₄, pastviny₃, pole₂₅, poloha₁₀, rokles₃; m. č.3

5 Z adj. *oběšený* k *oběsit* ‚usmrtit pomocí smyčky, kt. se tíží pověšeného těla zadrhne kolem hrdla‘ (SSJČ). Podle tragické události, která se odehrála v těchto místech. /Oběsil se zde občan z Hrabří (SPJ)./

OBORA/VOBORA_{1/4/1002} f., celočeské (nejvíce Chot, Měl, Táb, ČBr)

1 b *Ve voborách* V. Chlumec

2 b louky

3 a *Obora*₂₂₉, *Vobora*₄₉, *Obory*₂₅, *Vobory*₁₅, *O. dolní*₄, *horní*₄, *velká*₃, *Stará*₆, *Velká*₄, *Malá*₄, *Nová*₄ o., *Stará* v.5 **b** *Do O-ry*₅, *K o-ře*₄, *K v-ře*₅, *Na o-ře*₆₇, *Na vo-ře*₅₇, *Nad o-rou*₈, *Nad v-*

*rou*₈, *Pod O-rou*₃₃, *Pod v-rou*₁₅, *U o-ry*₉₁, *U v-ry*₂₈, *V o-ře*₅₅, *Ve v-ře*₂₇, *Za O-rou*₃₄, *Za v-rou*₁₅, *Na o-rách*₁₆, *Na v-rách*₁₆, *V o-rách*₇, **Ve v-rách**₁₀, *Za v-ry*₄, *V prostředních o-rách*₃ atd.

4 a býv. obora₆, dvůr₃, hon₆₀, kopec₂, les₁₂₇, louka₅₂, neplodná půda₂, obora₁₂, park₃, pastvina₁₃, pole₈₉, pozemky₅, rybník₁₉, sad₂, stráž₂, zahrada₁₁; m. č.₄₀, samota₄ **b** cesta₁₁, hon₁₃₉, les₆₄, louka₁₀₅, obora₄, parcela₂, pastvina₂₁, pole₂₆₅, poloha₅, pozemek₁₂, rybník₃, sad₇, strom₃, zahrada₄; m. č.₁₇, samota₂

5 Z apel. *obora* ‚ohrazený lesní pozemek pro chov zvěře‘ (SSJČ). Název luk podle polohy v oboře (Cihlár 4).

OBORSKÝ/VOBORSKÝ_{2/2/16} I adj. II subst. adj., celočeské (nejvíce Čás, MB, Plz)

1 I a *Voborský rybník* V. Chlumeč II b *U Voborskeho* V. Chlumeč

2 a rybník **b** neuveden

3 I a *O-á pěšinka*, *O-ý potok*, *spálený*, *Tuřez*, *V-ý rybník* **b** *U O-é pěšiny*, *U o-ého kanálu* II a *Oborská*₃, *Oborský*₅

4 a hon₃, les₂, louka, pěšinka, pole, potok, pozemkový areál, pozemky, rybník; m. č. **b** les, silnice; m. č.

5 Z adj. *oborský* k apel. *obora* ‚ohrazený lesní pozemek pro chov zvěře‘ (SSJČ). Podle polohy v oboře. – Srov. RYBNÍK.

OBRÁZEK/VOBRÁZEK_{2/3/316} m., celočeské (nejvíce KO, VM, MH, Žam)

1 b *U obrázku*¹ V. Chlumeč, *U vobrázku* Hrabří

2 b pole, poloha¹

3 a *Obrázek*₃, *Blažků*, *Malý*, *Němců*, *Starý o.* **b** *Na o-ku*₂, *Pod o-kem*₄, *U o-ku*₂₆₇, *U o-ků*₄, *Pod velkým o-kem*₂, *U Málkova*₂, *Starýho*, *Urbánkového*₂, *velkého*₂ *o-ku*, *Cesta k o-ku*, *Malý lesík u o-ku*, *Pod cestou u o-ku*, *U o-ku na rozcestí* atd.

4 a hon₂, les₂, louka, obrázek, pole; samota **b** cesta₁₅, hon₃₃, kříž₂, křižovatka₃, les₉₆, louka₁₀, neplodná půda₃, obrázek₁₀, pastvina₃, pole₇₂, poloha₃₁, pozemek₃, prostor₅, rozcestí₆, sloup₃, strom₁₅, studánka₂; m.č.₁₀ atd.

5 Z apel. *obrázek*, dem. k *obraz* ‚znázornění, zobrazení někoho, něčeho malbou, kresbou, rytím ap. na ploše, malba, kresba, podobizna ap.‘ (SSJČ). Podle polohy u obrázku na stromě (SPJ, Kuthan 114). /Svatý obrázek byl připevněn na strom uprostřed lesa na památku Jaroslava Zálužského, místního občana, který se tam v r. 1949 zastřelil. Později byl obrázek přemístěn na dnešní místo u silnice na okraji lesa Kamenná (Kuthan 114)./

OLEŠNÝ/VOLEŠNÝ_{1/4/12} **1** adj. **3** subst. adj., pouze Kdy, Vla, VL a Sdč

1 a *Olešný rybník* V. Chlumeč

2 a rybník

3 a *Olešná*₃, *Volešná*, *Olešný*₃, *Volešný*₂ **b** *Pod Olešným*, *Na Volešné*, *Na Volešné II*

4 a hon₂, louka₂, louky, pole, rybník₃; m. č. **b** hon₂, pole

5 Z adj. *olešný* k apel. *olše* ‚listnatý strom n. keř se samčími květy v jehnědách a se samičími květy v dřevnatých šišticích (SSJČ). Podle olší rostoucích kolem rybníka. – Srov.

VOLEŠŇÁK.

OLŠINA/VOLŠINA_{2/2/248} f., celočeské, hlavně vých. Čechy (nejvíce Par, KuH, Jar, KO, Sku)

1 a *Olšiny (Volšiny)* V. Chlumeč **b** *V olšinách (Ve volšinách)* V. Chlumeč

2 a pozemek **b** pozemek

3 a *Olšina*₄₂, *Olšiny*₂₇, *Přední*, *Velká*, *Zadní*₃ *olšina*, *Dvorské o-ny* atd. **b** *K O-ně*, *Na O-ně*₁₁, *Nad O-nou*₂, *Pod O-nou*₄, *U o-ny*₂₅, *V O-ně*₁₇, *Za O-nou*₉, *K O-nám*₅, *Mezi O-nami*, *Na o-nách*₅, *Nad o-nami*₂, *U o-n*₁₅, *V o-nách*₄₂, *Ve vo-nách*₂, *U O-ny nad dráhou*

4 a bažina, hon₂₀, les₂₆, louka₁₆, olšina, park, pole₁₅, porost₃, pozemek₂, rybník₂, větrolam; m. č.₆ **b** bažina, cesta₆, hon₃₄, hřiště, les₁₆, louka₄₆, pastvina₇, pole₅₇, pozemek₅, sad, údolí; m. č.₃

5 Z apel. *olšina* ,olšovový porost, olší‘ (SSJČ). Podle porostu olší (Cihlár 4).

OŘECH/VOŘECH_{1/1/110} m., nejvíce stř. Čechy, Pojizeří a Poohří

1 b *Ve vořechách* V. Chlumec

2 b doplnit

3 a *Vořech*₂, *Vořecha*₂, *Hartmanů v.* **b** *K O-chu*₂, *Na v-chu*₂, *Pod o-chem*₄, *U o-cha*₇, *U o-chu*₁₀, *U v-cha*₁₁, *U v-chu*₁₄, *Pod o-chy*₅, *U o-chů*₆, *U v-chů*₁₃, *V o-chách*₆, ***Ve v-chách***₁₀, *Pod v-chama*₂ atd.

4 a alej, hon, pole, pozemková trať, pozemky, sad, strom **b** alej₃, cesta₃, hon₂₁, les₂, louka₂, parcely, pastvina₅, pole₄₇, poloha₄, pozemky₂, průrva, příkop₂, rozcestí, sady, strom, úvoz; m. č.8

5 Z apel. *ořech* ,plod, část plodu n. semeno různých rostlin vyznačující se tvrdým obalem‘ n. ,ořešák‘ (SSJČ). Podle hojného výskytu ořešáků.

OŘÍKOVEC_{6/6/6} m.

1 a *Oříkovec* Hrabří **b** *Nad Oříkovcem* Hradce, Oříkov, *Pole za Oříkovcem* Hradce, Oříkov, *U Oříkovce*₂¹ Hrabří, *Za humny u Oříkovce* Hradce, Oříkov

2 a pole **b** hon¹, pole₄

5 Z MJ *Oříkovec* (Pf). Názvy objektů podle polohy vzhledem k osadě Oříkovec (SPJ). – Srov. HUMNA, POLE.

PAHRBEK_{1/5/55} m., pouze již. Čechy a jih stř. Čech (nejvíce Nev, Pac, Sdc, Táb, MV); viz mapa

1 b *U pahrbku* Hrabří

2 b pole

3 a *Pahrbek*₁₂, *Pahrbky*₄, *Balíků*, *Hořejší*, *Malej*, *Panský*, *Polánecký*, *Tomášů p.*, *Křivošínské p-ky* **b** *Na p-ku*₁₃, *Pod p-kem*₄, ***U p-ku***₄, *Za p-kem*₃, *Na p-kách*₂, *Pod Čertovým p-kem* atd.

4 a hon₄, kopeček, les₅, louka, neplodná půda, pastvina, pole₉ **b** hon₆, les₂, louka₃, pole₂₀, pozemek; m. č.2

5 Z apel. *pahrbek* kniž. ,pahorek, kopec, vrch, vyvýšenina‘ (SSJČ). Podle polohy u pahorku.

PALOUČEK_{1/5/233} m., celočeské (nejvíce Pel, Sbs, Tur, Žam)

1 b *Pod paloučky* Hrabří

2 b pole

3 a *Palouček*₂₇, *Paloučky*₂₇, *Mlynářův*₂, *Princeznin*₂, *Tylův*₂ p., *P-ky u potoka* **b** *Na p-ku*₄₇, *Pod p-kem*₂, *U p-ku*₁₃, *Na p-kách*₃₀, ***Pod p-ky***₃, *U P-ků*₃, *V P-kách*₉, *Za p-ky*₃, *U železného p-ku* atd.

4 a část obory, hon₅, les₂, louka₇₃, pastvina₁₀, pole₈, poloha, pozemek₂, přírodní divadlo, vodní nádrž₂; m. č.2 **b** cesta, hon₉, les₇, louka₆₀, paseka, pastvina₆, pole₄₃, poloha, pozemek, sad₂, stromy, studánka₂, trávník, údolí; m. č.2

5 Z apel. *palouček*, dem. k *palouk* ,malá louka (zprav. něčím ohraničená)‘ (SSJČ). Podle polohy pod malými loukami.

PALOUK_{1/16/1234} m., celočeské (nejvíce Táb, DoK, Ben, Chot)

1 b *Na palouku* Hradce, Oříkov

2 b louka

3 a *Palouk*₆₁, *Palouka*₁₀, *Palouky*₁₂₀, *Dlouhý*₃, *Pánův*₃, *Velký*₄, *Železný*₆ p., *Dlouhý*₅, *Hluboký*₃, *Přední*₃, *Zadní*₅ p-ky, *P-ky pod silnicí*₂ atd. **b** *Na p-ce*₃₆, ***Na p-ku***₉₃, *Nad p-kem*₁₅, *Pod p-kem*₈, *U p-ka*₆, *U p-ku*₅₂, *V p-ku*₈, *Za p-kem*₈, *Mezi p-ky*₁₃, *Na p-cích*₂₀, *Na p-kách*₉₅, *Nad p-ky*₂₄, *Pod p-ky*₁₁, *U p-ků*₁₅, *V P-cích*₃₉, *V p-kách*₆₅, *Za P-ky*₆₅, *U zadních p-ků*₃, *V Hlubokých p-cích*₂ atd.

4 a cesta, hon₇₅, les₂₇, louka₃₀₀, pastvina₂₃, pole₆₄, pozemek₆, sad₄; m. č.₅ **b** cesta₄, hon₁₀₀, les₄₃, louka₂₉₄, pastvina₂₈, pole₃₀₃, pozemek₆, rybník₂, sad₄, zahrada₅; m. č.₆, samota₅
5 Z apel. *palouk* ‚malá louka (zprav. něčím ohraničená)‘ (SSJČ). Název louky.

PANEC/PANC_{1/1/1} m. jen ve tvaru jména rodiny -OVI(C)

1 b *U Panců* V. Chlumeč

2 b hostinec

5 Z OJ *Panec/Panc* (Bš). Podle býv. hostinského (Kuthan 32).

PANCÍŘ_{5/5/6} m.

1 a *Pancíře pod Marky* Hradce, Oříkov, *Pancíře pod silnicí* Hradce, Oříkov, *Pancíře u kříže* Hradce, Oříkov **b** *Na Pancířích*₂ Hrabří

2 a pole₃ **b** pole₂

3 a *Pancíře pod Marky* Sdč/Hradce, Oříkov, *Pancíře pod silnicí* Sdč/Hradce, Oříkov, *Pancíře u kříže* Sdč/Hradce, Oříkov **b** *Na Pancířích*₂ Sdč/Hrabří, *U trianglu za Pancířem* Jar/Jasenná

4 a pole₃ **b** hon, pole₂

5 Z apel. *pancíř* ‚středověké ochranné odění; krunýř, kyrys‘ (SSJČ). Patrně metaforické označení terénního útvaru. – Srov. KRÍŽ, MARKA/MARKY, SILNICE.

PANČULE/PANŠULE_{3/3/12} f., celočeské (nejvíce KČL, Rok)

1 a *Pančule* V. Chlumeč **b** *V panšule* V. Chlumeč, *V panšuli* V. Chlumeč

2 a pozemek **b** pozemek₂

3 a *Pančule*₃, *Panšule*₄ **b** *Na Pančule*₂, *Na Pančuli*, *Na Panšuli*, *V Panšuli*

4 a les, pěšina, pole₂, zahrada; m. č. **b** hon, les, pozemek, silnice (býv. školka), zahrada

5 Z něm. apel. *Baumschule* ‚školka, štěpnice‘ (SiebenNěmSI). Pojmenování místa, kde se nacházela ovocná školka.

PANSKÝ_{3/2/1514} I adj. II subst. adj., celočeské (nejvíce Nep, Bře, Klt, Lty, Přš)

1 I a *Panský rybník* V. Chlumeč **b** *V panské čtvrti* V. Chlumeč II **b** *Na panském* Hrabří

2 a rybník **b** pole, pozemek

3 I a *Panská cesta*₂₄, *cihelna*₅, *louka*₇₆, *paseka*₄, *pole*₉, *skála*₅, *stráž*₂₂, *P-é lesy*₄, *louky*₁₁, *pole*₁₉, *P-ý les*₂₃, *louky*₄, *mlýn*₁₆, *pole*₁₁, **rybník**₄₄, *vrch*₆ atd. **b** *Na p-é louce*₁₂, *U p-é cihelny*₄, *louky*₅, *pily*₄, *stodoly*₄, *zahrady*₅, *U p-ého lesa*₅, *V p-é zahradě*₅, *Za p-ou stodolou*₆, *Na p-ejch lukách*₄, *Na p-ých polích*₅ atd. **I a** *Panská*₃₀, *Panské*₃₂, *Panský*₄₇ **b** *Na p-é*₂₇, *Na p-ej*₅, *Na P-ém*₁₂₉, *Na p-om*₉, *Na p-ý*₉, *Na p-ym*₁₅, *Na P-ým*₁₀₈, *Pod P-ým*₈, *U p-ého*₈, *Za P-ým*₆, *Na P-ejch*₁₂, *Na p-ých*₂₃ atd.

4 a cesta₂₉, dvůr₆, hon₇₁, hřiště₄, kopec₅, les₁₀₆, lom₆, louka₁₃₇, park₉, paseka₂, pastvina₁₇, pole₁₃₆, pozemek₉, rybník₆₄, sad₉, samota₄, silnice₄, skála₇, stodola₃, zahrada₂₆; budova₁₁, (býv.) cihelna₅, dům₁₃, hostinec₈, m. č.₄₀, mlýn₁₁ atd. **b** cesta₆, hon₁₄₁, les₃₅, louka₁₀₈, pastvina₁₅, pole₃₉₉, pozemek₂₇, poloha₁₀, zahrada₈; m. č.₃₁ atd.

5 Z adj. *panský* ‚pánům náležející, u pánů se vyskytující‘ (SSJČ). Objekty, které náležely hradním pánům. /Pole v Hrabří bylo odkoupeno od Lobkowiczů (SPJ)./ – Srov. ČTVRT, RYBNÍK.

PAPŠOVINA_{1/1/2} f.

1 a *Papšovina* V. Chlumeč

2 a neveden

3 b *Na Papšovině* Vly/Tvrzice

4 b pole

5 Z OJ *Papež/Papeš/Papš* (Bš) + *-ovina*. Patrně podle býv. majitele. Nedoloženo.

PASEKA_{5/23/989} f., celočeské (nejvíce Táb, Tur, Dbš, Pel, Sdč)

1 a *Paseka* Hrabří **b** *Na pasekách* Hrabří, *U paseky* Hrabří, *Za pasekami* V. Chlumec, *Za paseky* V. Chlumec

2 a pole **b** pole₂, pozemek (les)₂

3 a *Paseka*₁₀₁, *Paseky*₉₀, *Dlouhá*₆, *Selská*₃, *Spálená*₁₀, *Stará*₁₁, *Zadní p.*, *Přední*₃, *Zadní p-ky* atd. **b** *Na p-ce*₉₅, *Nad p-kou*₅, *Pod P-kou*₂₇, *U p-ky*₂₈, *V p-ce*₃₆, *Za p-kou*₁₁, *K p-kám*₄, **Na p-kách**₁₀₄, *Nad P-kama*₄, *Pod p-ky*₁₉, *U p-k₂₅*, *V p-kách*₈₂, **Za p-ky**₈, *U Staré p-ky*₃, *Ve staré p-ce*₄ atd.

4 a hon₄₆, les₂₂₉, louka₃₁, paseka₁₄, pastvina₁₇, pole₈₂, pozemky₆; m. č.₂₂, samota₃ **b** cesta₄, hon₉₉, les₁₀₇, louka₈₇, neplodná půda₂, paseka₂, pastvina₃₀, pole₂₇₆, pozemky₄, rybník₃, zahrada₄; m. č.₁₃, samota₅

5 Z apel. *paseka* ‚místo v lese, na kt. byly byly vykáceny stromy; mýtina‘ (SSJČ). Název polí, která vznikla vykácením části lesa, a objektů podle polohy.

PASTVIŠTĚ_{1/4/649} n., celočeské (nejvíce HV, Táb, Sbs, Liš, Pel)

1 b *Na pastvišti* V. Chlumec

2 b pastviny

3 a *Pastviště*₁₇₀, *Pastvišťata*₆₀, *Dolní*₃, *Horní*₄, *Staré*₂, *Sviňské*₃, *Velké*₃, *Volské p.*, *P. velké*₂, *obecní k mostkům, u přívozu, P-ťata u rybníka* **b** *K p-ti*₄, **Na p-ti**₁₅₂, *U p-tě*₁₀, *U p-těte*₅, *V P-ti*₂₅, *Na p-ťatech*₁₉, *Na P-tích*₁₉, *U p-ť*₄, *V p-ťatech*₉, *V p-tích*₂₇, *Na pánově p-ti*₂, *Na p-ti u cihelny* atd.

4 a hon₄₈, les₃₅, louka₉₆, pastvina₆₃, pole₇₈; m. č.₃ atd. **b** cesta₅, důl, hon₃₇, les₃₈, louka₉₉, pastvina₆₈, pole₁₀₄, pozemek, rybník₂, sad, studánka, zahrada₂; m. č.₄

5 Z apel. *pastviště* ‚pastvina, pastva‘ (SSJČ). Označení pozemků sloužících k pastvě dobytka (Kuthan 117). /Paralelní název je *Draha* (Kuthan 117)./ – Srov. DRAHA.

PEČENÝ_{1/1/6} **1** adj. **3 I** adj. **II** subst. adj. **II** -ých jméno rodiny

1 a *Pečeného křížek* V. Chlumec

2 a křížek

3 I b *U pečené husy* Sku/Proseč **II b** *Na pečenýho* HK/Jeníkovice **III b** *Na Pečenejch* Bla/Hradiště, *Za Pečených* Sla/Cvrčovice, *Za Pečenejch* Sla/Cvrčovice

4 hon, les, pole₂, skála, stráň

5 Z OJ *Pečený* (Bš). Podle nějakého vztahu k osobě jménem Pečený. (Nechal ho postavit, postihla ho v těch místech tragická událost, kříž stojí na jeho pozemku ap.) – Srov. KŘÍŽEK.

PEJRNÝ/PÝRNÝ_{5/7/7} adj. pouze ve tvaru subst. adj.

1 a *Pejrný* V. Chlumec, *Malý Pejrný/Pýrný/Pejrný* (*Malej Pejrnej*) V. Chlumec, *Velký Pejrný/Pýrný/Pejrný* (*Velkej Pejrnej*) V. Chlumec **b** *Na Pýrnom* V. Chlumec, *Pod Pejrným*¹ V. Chlumec

2 a kopec (les)₃ **b** neuveden, pole¹

3 a *Pejrný* Sdč/Pořešice, **Velký pejrný** Sdč/Pořešice

4 a pole₂

5 Z adj. *pýrnatý/pýrný* řidč. kniž. ‚porostlý pýřím, pýřitý‘ (SSJČ) n. ‚vztahující se k pýru‘. Podle pýru, kterému se na svazích kopce dobře daří (Kuthan 115). /Kopec Velký Pýrný měří 553 m, je tedy vyšší než sousední Malý Pýrný i než V. Chlumec (Kuthan 116)./ – Srov. MALÝ, VELKÝ.

PIVOVAR_{1/2/141} m., celočeské (nejvíce Jíl, Plz, Říč, Čás)

1 b *U pivovára* V. Chlumec

2 b část obce

3 a *Pivovar*₂₁, *Pivovary*, *Panský*₂, *Hořejší*, *Šmídů p.* **b** *Na p-ru*, *Na p-ře*₂, *Nad p-rem*₉, *Pod p-rem*₂₆, *U p-ru*₄₂, *V p-ru*₃, *V p-ře*₁₃, *Za p-rem*₁₈, *U starého p-ru*, *Pod P-rem u Doubku*, *Za p-rem na písku*

4 a hon, les₂, rybník₂, stráž; budova₃, býv. pivovar₂, dům (býv. pivovar)₂, m. č.₁₂ **b** býv. rybník, hon₁₇, les₂, louka₁₄, park, pole₂₇, poloha, pozemky₃, prostranství, stráž, studánka, údolí, ulice₂, zahrada; budova, býv. hostinec, býv. pivovar₃, hostinec, m. č.₂₅, m. č. (býv. pivovar)₁₀, zřícenina

5 Z apel. *pivovar* (zast. a nář. *pivovár*) ,podnik vyrábějící a někdy (zvl. dř.) též čepující pivo‘ (SSJČ). Podle polohy u pivovaru (Cihlár 7).

PIVOVARSKÝ_{5/8/64} **I** adj. **II** subst. adj., celočeské (nejvíce NP, KO, Měl, Nas)

1 I a *Pivovarská hora* V. Chlumec, *Pivovarský rybník* V. Chlumec, *Pivovarský malý rybník* V. Chlumec, *Pivovarský velký rybník* V. Chlumec **II b** *U Pivovarského* V. Chlumec

2 a les, rybník₃ **b** neuveden

3 I a *Pivovarská cesta*₃, *louka*₂, *P-ý rybník*₁₆, *rybníčky*, *kopec*, *P-é louky*, *sklepy* **b** *Na p-ém vrchu*, *U p-é cesty*, *U p-ého rybníku* **II a** *Pivovarská*, *Pivovarský*₁₂ **b** *Na p-é*, *Na p-ej*, *Na p-ém*₄, *Na p-ý*, *Na p-ým*₄, *Pod p-ejm*, *U P-ého*

4 a *cesta*₃, hon, kopec, koupaliště, les₂, louka₄, pěšina, poloha, potok₃, rybník₂₄, sklep, zahrada₂; budova, m. č.₃ **b** hon₂, louka₇, pastvina, pole₅, pozemky₂

5 Z adj. *pivovarský* k apel. *pivovar* ,podnik vyrábějící a někdy (zvl. dř.) též čepující pivo‘ (SSJČ). Podle polohy v blízkosti pivovaru. – Srov. HORA, MALÝ, RYBNÍK, VELKÝ.

PLAVEC_{1/3/6} **1** m. jen ve tvaru adj. pos. -ŮV **3 I** m. **II** -OVI(C) jméno rodiny **III** -ŮV adj. pos. **IV** -ŮV subst. adj. pos.

1 b *U Plavcoveho křížku* Hradce, Oříkov

2 b poloha

3 I a *Hájovna Plavec hořejší* Sdč/Bučily **b** *U dolejšího Plavce* Sdč/Bučily **II b** *U Plavců*₂

Dbš/Žebrák, Pbm/Větrov **III b** *U Plavcoveho křížku* Sdč/Hradce, Oříkov **IV** *Na Plavcovým* Dbš/Škalice

4 a m. č. **b** hon, křížek; m. č.₂, samota

5 Z OJ *Plavec* (Bš). Křížek byl postaven na místě, kde zemřel r. 1921 pan Plavec (SPJ). – Srov. KŘÍŽEK.

PLUŽINA_{9/35/110} f., hlavně stř. Čechy (nejvíce Sdč, Sdc, Mil, Vot)

1 a *Plužina*₂ Hrabří; Hradce, Oříkov, *Dolejší plužina* Hrabří, *Hořejší plužina* Hrabří **b** *Na plužině*₂ Hrabří, V. Chlumec, *Na dolejší plužině* Hrabří, *Na hořejší plužině* Hrabří, *Nad Plužinou*¹ Hradce, Oříkov

2 a pole₃, plocha zastavěná kravínem **b** louka¹, pole₃, pozemek

3 a *Plužina*₂₆, *Plužiny*₂₈, *Dlouhá*₂, *Dolejší*, *Dvořákova*, *Hořejší*, *Mlynářova p.*, *Bulanovy*, *Frantovy p-ny*, *P. v Drahách*, *za Martinicema pod cestou*, *P-ny u Zaluží* **b** *Na p-ně*₂₆, *Nad P-nou*, *Na p-nách*₈, *Na P-nech*, *V p-nách*₅, *Na dolejší*, *hořejší p-ně*, *Na hubených p-nách*₂, *Na p-ně pod Hedrychem* atd.

4 a hon₁₄, louka₁₇, pastvina, pole₃₉; budova (býv. pole), chaty (býv. louky) **b** hon₇, les, louka₁₃, neplodná půda, pastvina₃, pole₂₆, pozemek, zahrada₂

5 Z apel. *plužina* ,pole pluhem orné‘ (Kott). Název pole oraného pluhem a louky podle polohy nad polem (SPJ pro Hradce, Oříkov). – Srov. DOLEJŠÍ, HOŘEJŠÍ.

PODEVSÍ_{1/2/170} n., nejvíce v již. polovině Čech

1 a *Podevsí* Hrabří

2 a louky

3 a *Podevsí*₁₄₆, *Selský p.*, *P. louky*, *P. na 18. měrách*, *Role p-si* **b** *Na p-sí*₁₁, *U p-sí*, *V p-sí*₄, *Na p-sích*₂

4 a hon₃₄, chmelnice, les₄, louka₇₆, pastvina₃, pole₄₇, pozemky, rybník₃, stráně, zahrady; m. č.₂
b hon, les, louka₉, pole₇, rybník
5 Z předložkového spojení *podě vsí*. Podle polohy vzhledem k nejbližší vesnici. (V SSJČ doloženo pouze *podevratí*.) – Srov. NADEVSÍ, VES.

PODHOŘÍ_{1/3/54} n., celočeské (MV, Měl, Ben, Bla)

1 a *Podhoří* V. Chlumeč

2 a les

3 a *Podhoří*₂₅, *P. u Nesvačil* **b** *Na P-ří*₁₄, *Pod P-ří*, *U P-ří*₂, *V P-ří*₁₁

4 a hon₈, kříž, les₂, louka₄, pole₈, poloha; m. č.₃, samota **b** cesta, hon₉, les₄, louky₃, pole₁₄; m. č.₂

5 Z apel. *podhoří/podhůří* ‚krajina pod horským hřebenem‘ (PSJČ). Název lesa pod vysokochlumeckým kopcem.

PODPIVOVARSKÝ_{1/1/1} adj.

1 a *Podpivovarský rybník* V. Chlumeč

2 a rybník

5 Z adj. *podpivovarský* ve významu ‚nacházející se pod pivovarem‘ (toto adj. není doloženo v žádném slovníku). Podle polohy rybníka pod pivovarem. – Srov. RYBNÍK.

PODZÁMČÍ_{1/1/14} n., jednotlivě v různých částech Čech (nejvíce HK)

1 b *V podzámčí* V. Chlumeč

2 b neuveden

3 a *Podzámčí*₉, *Dvůr Podzámčí* **b** *V podzámčí*₄

4 a dvůr, hon, les₂, louky, pastvina, prostor, stráně; m. č.₃ **b** budovy, m. č.₃

5 Z apel. *podzámčí* ‚část osady ležící pod zámek‘ (SSJČ). Podle polohy pod vysokochlumeckým zámekem.

POSTARŠÍ_{1/1/1} adj.

1 a *Postarší dvorek* V. Chlumeč

2 a dvůr

5 Z adj. *postarší* ‚poněkud starší, nemladý‘ (PSJČ). Název dvora v areálu pivovaru podle stáří (Kuthan 98). – Srov. POSTARŠÍ.

POUSTKA_{3/8/182} f., celočeské (nejvíce Jil, Táb, Ben, Sdč)

1 a *Poustka* Hrabí **b** *Na poustkách*₂ Hrabí

2 a pole **b** pole₂

3 a *Poustka*₆₃, *Poustky*₇, *Smržova*, *Vavřincova*₂ p., *P. Jarošova*, *malá*, *velká*, *Slavíkovy p-ky* **b** *Na p-ce*₂₄, *V p-ce*₆, *Za p-kou*, *Na P-kách*, *Na P-kách*₅₄, *Pod p-ky*, *U p-ek*₃, *V P-kách*₆, *Za p-kami*, *Za P-ky*₃, *Za Kroupojc p-kou*, *Na Severkových p-kách*, *U P-ků na pilách*

4 a býv. dvorec, býv. průhon, cesta₂, hon₆, les₉, louka₁₆, pastvina₄, pole₂₉, poloha₃, pozemková trať, pustina₂, stráně, ulice₃, zahrada₇; (býv.) domek₂, (býv.) samota₂, m. č.₉, opuštěná chalupa **b** cesta, hon₁₂, les₂, louka₁₂, náves, neplodná půda, pastvina₆, pole₅₀, poloha₃, studánka, ulice₂, zahrady₃; (býv.) domek₃, býv. chalupa, m. č.₁₀, samota₃

5 Z apel. *poustka* ‚pustina, pusté stavení‘ (SSJČ). Název polí patrně podle polohy v blízkosti opuštěného stavení.

POUŠŤ_{4/4/33} f., jednotlivě po celých Čechách s výjimkou záp. a sev. Čech (nejvíce Sbs, Bech, Nep)

1 a *Poušť* v. Chlumeč, *Poušť svatého Marka* v. Chlumeč **b** *Na poušti*¹ v. Chlumeč, *V poušti* v. Chlumeč

2 a myslivna₂ **b** pozemek¹; myslivna

3 a *Poušť*⁷, *Farská p.* **b** *Do p-tě*, *K P-ti*, *Na p-ti*₁₀, *Pod p-tí*₄, *V p-ti*₇, *Na P-tě*, *Kostelíček na P-ti*

4 a hon, kostelík, louka, neplodná půda, pole, stráň; m. č.₂, zbořenina **b** cesta₂, hon₄, kaple₂, les₅, louka, pole₅, pozemky, sady, stráň, údolí; hájovna, m. č.₄, zbořenina, zřícenina kostela

5 Z apel. *poušť* zast. ‚poustečna, poustka‘ (PSJČ). Název pozemku s opuštěnou myslivnou (Habart 76). /Z vesnice Marky, která zanikla během třicetileté války, zbyl jen kostel s jednou chalupou (Kuthan 127)./ – Srov. MAREK, MARKA/MARKY, SVATÝ.

PRŮHON_{3/17/1857} m., celočeské (nejvíce Měl, Přš, Čás, Chru)

1 b *U průhona*¹ Hradce, Oříkov, *V průhoně* Hradce, Oříkov, *V průhonu*² v. Chlumeč

2 b les¹, pastvina, pěšina²

3 a *Průhon*₄₃₇, *Průhona*₉, *Průhony*₄₅, *Malej*₂, *Malý*₁₀, *Panský*₂, *Starý*₃, *Velký*₈, *Zadní*₂ p. atd. **b** *Na p-ně*₄₉₂, *Na p-nu*₄₅, *Nad p-nem*₄₀, *Pod p-nem*₆, *U P-na*₉₉, *U p-nu*₉₄, *V p-ně*₁₅₂, *V p-nu*₄₂, *Za P-nem*₃₆, *Mezi p-ny*₉, *Na p-nech*₃₉, *Pod p-ny*₅, *V p-nech*₃₄, *Za p-ny*₆, *U malého p-nu*₂ atd.

4 a cesta₁₃₈, hon₉₁, les₁₈, louka₃₈, pastvina₉₈, pole₁₃₉, pozemek₅, průhon₁₀, rybník₅; m. č.₂₂ atd. **b** cesta₁₄₉, hon₂₂₃, les₄₀, louka₁₀₆, pastvina₁₂₆, pole₅₉₇, pozemek₁₆, průhon₁₁, rybník₄, sad₁₂, silnice₅, studánka₃, ulice₇, zahrada₆; m. č.₆₈ atd.

5 Z apel. *průhon* ‚cesta, jíž se honí dobytek na pastvu, vůbec místo sloužící k prohánění dobytka‘ (PSJČ). Název míst, kudy se dříve proháněl dobytek (SPJ).

PRUTNÍK_{1/1/41} m., Pojizeří, jednotlivě i jinde (Lbo, Nep, Kar, Sdč)

1 b *V prutníku* v. Chlumeč

2 b pozemek

3 a *Prutník*₁₈, *Prutníky*, *P. obecný*, *u Nágla* **b** *Na p-ku*₂, *U p-ku*, *V p-ku*₁₄, *Za p-kem*, *U p-ků*, *V p-kách*₂, *Studánka v p-ku*

4 a hon₄, les₄, louka₅, pole₄, pozemek₂, prutník₂; m. č. **b** hon₂, jámy, les, louka₅, mokřina, pole₆, pramen, prutník₃

5 Z apel. *prutník* ‚místo, kde se pěstuje košíkářská vrba, vrbovna‘ (SSJČ). Název pozemku porostlého košíkářskou vrbou (Kuthan 112). /Ze zdejších vrb se řezalo proutí pro p. Říhu ze Sedlčan, který z něj pletl košíky (Kuthan 112)./

PŘEDNÍ_{1/11/1323} **1** adj. **3 I** adj. **II** subst. adj., celočeské (nejvíce Sbs, HV, Nym, Bech, MB)

1 b *V předním Jonáši* v. Chlumeč

2 b neuveden

3 I a *Přední Borek*₁₀, *díl*₅, *dlouhý*₇, *kopec*₅, *louka*₁₅, *obec*₁₆, *pole*₄, *rovina*₅, *rybník*₈, *vrch*₇, *dola*₆, *dolce*₅, *dráhy*₄, *háje*₆, *hona*₁₈, *hony*₅, *Hory*₆, *louky*₇, *luka*₁₁, *stráně*₄ atd. **b** *Na p-i obci*₄, *U P-ího lesa*₃, *Na p-ích honech*₄, *V p-ích lukách*₃ atd. **II a** *Přední*₁₇ **b** *Na p-í*₃, *Na p-ím*₈, *Na P-ích*₅

4 a býv. vinice₂, cesta₉, hon₂₆₀, chmelnice₃, kopec₅, les₁₆₆, lom₂, louka₁₇₆, pastvina₄₀, pískovna₃, pole₄₈₅, pozemek₂₂, rokle₉, rybník₁₈, sad₇, stráň₄, vrch₃, zahrady₃; m. č.₂₈ atd. **b** cesta₂, hon₂₆, les₁₇, louka₂₈, pastvina₈, pole₁₀₇, poloha₅, pozemky₃ atd.

5 Z apel. *přední* ‚jsoucí, umístěný vpředu, v popředí, na začátku apod.‘ (SSJČ). Podle polohy vpředu. – Srov. JONÁŠ, ZADNÍ.

PUSTÝ_{2/4/186} **1** subst. adj. **3** I adj. II subst. adj., celočeské (nejvíce Táb, Nas, DoK, JH)

1 a *Pustý*₂ Hradce, Oříkov

2 a polesí, potok

3 I a *Pustá cesta, hráz, Lhotka*₂, *zahrada, P-ý důl, hrad, kopec, lán, návoz, potok*₂, *rybníček*₂, *rybník*₃, *vrch*₂ atd. **b** *Na p-ém poli, Nad p-ým mlýnem, Pod p-ou hrází*₂, *U p-é hráze*₂, *U p-ého rybníka*₂, *V p-om láně*₂ atd. **II a** *Pustá*₈, *Pustej*₃, **Pustý**₂₈, *Pusté* **b** *Na p-é*₆, *Na p-ym*₃, *Na p-ým*₁₃, *U p-ýho*₇, *V P-ým*₆, *Za P-ým*₃, *Na p-ých*₉, *V p-ejch*₄, *V p-ých*₆ atd.

4 a hon₇, les₂₁, louka₁₁, pole₁₁, potok₂, pozemky₂, rybník₁₅; m. č.₅ atd. **b** hon₂₂, les₁₅, louka₂₂, pastvina₅, pole₄₈, poloha₂, rybník₃; samota₂ atd.

5 Z adj. *pustý* ‚takový, v němž nikdo n. nic není, opuštěný, prázdný‘ n. ‚jsoucí v neladu, nepořádku, neurovnaný, nepěstěný, zanedbaný, zpustlý‘ (PSJČ). Název opuštěného n. zanedbaného místa. Jméno lesa přeneseno na potok, který jím protéká (SPJ).

RAZVÁNKA_{6/6/6} f.

1 a *Razvánka*₂ Hradce, Oříkov; Hrabří **b** *Na Razvance* Hrabří, *Pod Razvankou* Hrabří, *V Razvance* Hrabří, *Za humny pod Razvankou* Hradce, Oříkov

2 a les₂, pole **b** les, pole₃

5 Snad z v. *rozvanouti* ‚vanutím rozptýliti, rozváti‘ (PSJČ) + *-ka*. Název lesa na kopci (SPJ) patrně podle častého vanutí větru. Ostatní objekty nazvány podle polohy. – Srov. HUMNA.

REMÍZEK_{2/3/349} m., celočeské (nejvíce Sla, Nech, Kar, Klt, Lbo)

1 a *Remízek* V. Chlumeč **b** *U Remízku* V. Chlumeč

2 a lesík (pozemek) **b** neuveden

3 a *Remízek*₈₁, *Remízky*₇, *Dolní, Horní, Kamenný, Štěpánův r., R. nad Peklem* atd. **b** *Na r-ku*₅, *Nad r-kem*₆, *Pod r-kem*₁₉, *U r-ka*₇, **U r-ku**₁₂₈, *V r-ku*₃₀, *Za r-kem*₈, *V r-kách*₄, *U starého r-ku* atd.

4 a hon₆, houština₂, kopec, les₇₁, louka₃, mlází₂, pole₈, porost₃, pozemek₇, remíz₅, vršek₂; m. č.₂ **b** hon₆₀, les₁₉, louka₁₈, pastvina₄, pole₁₁₃, poloha₄, pozemek₆, remízek₇; domek₂, m. č.₄

5 Z apel. *remízek*, dem. k *remíz* ‚křovinatý lesík v polích sloužící k úkrytu drobné zvěře‘ (SSJČ). Častý název křovinatého lesíka a jméno objektu podle polohy.

ROJTOVINA_{1/1/1} f.

1 a *Rojtovina* V. Chlumeč

2 a budova

5 Z OJ *Rojt* (Bš) + *-ovina*. Patrně podle býv. majitele.

RYBNÍČEK_{1/12/1852} m., celočeské (nejvíce Nep, Str, KL, JH, Táb)

1 b *U rybníčka* V. Chlumeč

2 b neuveden

3 a *Rybníček*₉₆, *Rybníčka*₂₀, *Rybníčky*₆₁, *Malý*₃, *Obecní*₃, *Zámecký*₂ r., *Přední r-ky*₂, *R. u kovárny*₂ atd. **b** *K r-ku*₈, *Na r-ku*₁₄₀, *Nad r-kem*₃₉, *Pod r-kem*₄₅, **U r-ka**₂₃₁, *U r-ku*₈₇, *V r-ku*₁₁₁, *Za r-kem*₁₅, *Na r-kách*₈₉, *Nad r-ky*₁₃, *Pod R-ky*₂₂, *U r-ku*₃₂, *V r-kách*₂₇₈, *Za r-ky*₂₈, *U černého r-ka*₃ atd.

4 a býv. rybník₆, hon₃₄, les₁₃, louka₉₀, louže₃, nádrž₃, pastvina₄, pole₄₈, pozemky₅, požární nádrž₂, rybníčky₁₆, rybník₂₅₂, vodní nádrž₄; m.č.₂₅ atd. **b** býv. rybníčky₃, býv. rybník₅, cesta₆, hon₁₈₂, chmelnice₄, les₈₅, louka₄₈₆, močál₄, náves₃, pastvina₅₇, pole₄₆₂, poloha₁₃, potok₄, pozemek₂₅, prostranství₇, rybníčky₆, rybník₄₉, sad₄, studánka₃, ulice₃, vodní nádrž₄, zahrada₈; m. č.₅₅ atd.

5 Z apel. *rybníček*, dem. k *rybník* ‚umělá vodní nádrž (napájená z pramene aj.)‘ (SSJČ). Podle polohy u malého rybníka.

RYBNÍK_{10/35/4351} m., celočeské (nejvíce JH, Táb, VM, Čás, Str)

1 a *Hradecký rybník* Hradce, *Olešný rybník* v. Chlumeč, *Panský rybník* v. Chlumeč, *Pivovarský rybník* v. Chlumeč, *Pivovarský malý rybník* v. Chlumeč, *Pivovarský velký rybník* v. Chlumeč, *Vápenský rybník* v. Chlumeč, *Voborský rybník* v. Chlumeč **b** *U Vápenského rybníka* v. Chlumeč, *Za rybníkem* v. Chlumeč

2 a rybník₈ **b** neuveden₂

3 a *Rybník*₁₁₄, *Rybníky*₃₀, *Černý*₁₄, *Dolejší*₂₂, *Dolní*₁₉, *Horní*₂₂, *Hořejší*₂₈, *Hradecký*, *Návesní*₁₅, *Nový*₅₆, *Obecní*₂₈, **Panský**₃₉, **Pivovarský**₁₃, *Prostřední*₁₄, *Starý*₁₄, *Velký*₅₃ r., *Nové r-y*₂, *Malý nový r.*₂ atd. **b** *K r-ku*₂₅, *Na r-ce*₂₄₀, *Na r-ku*₁₁₇, *Nad r-kem*₁₉₉, *Pod r-kem*₁₂₄, *U r-ka*₃₆₀, *U r-ku*₁₃, *V r-ce*₂₀₁, *V r-ku*₇₉, **Za r-kem**₂₄₉, *Na r-kách*₅₄, *Nad r-ky*₂₁, *Pod r-ky*₁₄, *U r-ků*₂₆, *V r-cích*₂₄, *V r-kách*₁₂₈, *Za r-ky*₅₆, *K novému r-ku*₆, *U Nového*₁₄, *Novýho*₆, *panského*₆ *r-ka*, *V novém r-ce*₅, *Za novým r-kem*₄ atd.

4 a bažina₄, býv. rybník₅₇, hon₇₄, hráz₃, koupaliště₅, les₂₃, louka₁₉₆, močál₂, pastvina₇, pole₈₁, pozemek₆, požární nádrž₄, rybník₁₂₂₀, vodní nádrž₂₁, zahrada₂; m. č.36 atd. **b** bažina₆, býv. rybník₁₉, cesta₁₈, hon₄₈₈, hráz₄, hřiště₂, chmelnice₆, koupaliště₃, kříž₃, les₁₀₇, louka₈₆₁, močál₇, pastvina₇₀, pole₉₁₇, poloha₁₁, potok₅, pozemek₃₈, rybník₅₈, sad₆, údolí₃, zahrady₉; m. č.153 atd.

5 Z apel. *rybník* ‚umělá vodní nádrž (napájená z pramene aj.)‘ (SSJČ). Jednotlivé rybníky odlišeny svými přívlasky. Názvy ostatních objektů podle polohy. – Srov. HRADECKÝ, MALÝ, OBORSKÝ/VOBORSKÝ, OLEŠNÝ/VOLEŠNÝ, PANSKÝ, PIVOVARSKÝ, RYBNÍK, VÁPENSKÝ, VELKÝ.

SAD_{2/9/872} m., celočeské (nejvíce Vod, Nep, Net, HV, Bla)

1 a *Hájkův sad* v. Chlumeč **b** *Nad sady*₂ Hrabří

2 a pozemek **b** pole₂

3 a *Sad*₁₁, *Sady*₁₆, *Nový*₃, *Zemanův*, *Židův s.*, *Komenského*₂, *Smetanovy*₂, *Švehlovy*₂ *sady*, *Sad před okny*, *Sad svobody* atd. **b** *Na sadě*₅₆, *Na sadu*₁₂, *Nad sadem*₁₀, *Pod sadem*₂₇, *U sadu*₁₇, *V sadě*₄₉, *V sadu*₁₁, *Za sadem*₅₀, *Na sadech*₃₃, **Nad sady**₄₄, *Pod sadama*₄, *Pod sady*₈₄, *V Sadech*₁₂, *Za sady*₁₄₀, *Na panském sadě*₂, *Pod hraběcím sadem*₂, *V sadě u školy* atd.

4 a hon₄₆, les₉, louka₂₅, park₈, pastvina₅, pole₂₁, sad₇₀, stromy₄, zahrada₁₅; m. č.9 atd. **b** cesta₄, hon₁₆₆, les₁₀, louka₁₂₃, pastvina₁₇, pole₂₉₆, pozemek₅, rybník₅, sad₂₈, zahrada₂₆; m. č.29 atd.

5 Z apel. *sad* ‚zahrada, kde se pěstují ovocné stromy‘ (SSJČ). Název ovocné zahrady (Kuthan 111) a pole nad zahradami (SPJ pro Hrabří). – Srov. HÁJEK.

SÁDEK_{3/8/124} m., celočeské (nejvíce Nep, Sdč, Ber, Jíl, Lbo)

1 a *Sádky* Hrabří **b** *Za sádkem*₂ Hradce, Ořkov; Hrabří

2 a louky **b** pole₂

3 a *Sádek*₂₇, **Sádky**, *Bendů*, *Kytýnů*, *Lachmanův*, *Malý*, *Pánův*, *Rejřův*, *Šimonův*, *Šmejkalu*, *Vítojc s.*, *Višňův sádek u hlubokýho v rybníce* **b** *Na sádce*₂₉, *Pod sádkem*₂, *U sádce*₂, *V sádce*₄₂, **Za sádkem**₆, *Na obecním sádce*, *Kříž na sádce* atd.

4 a býv. sad, hon₈, kopec, les₉, louka₈, pole₁₀, rybník₂, sad₁₀, zahrada₅ **b** hon₂₀, les₅, louka₂₅, pastvina₆, pole₆₂, poloha, pozemek₃, sad₅, sádek, samota, stráž₃, zahrada₄; m. č.12

5 1. Z apel. *sádek*, dem. k *sad* ‚zahrada, kde se pěstují ovocné stromy‘ (SSJČ). Podle polohy pole za menším ovocným sadem (SPJ). – **2.** Z apel. *sádek* ‚vodní nádrž s průtokem čerstvé vody pro chov ryb‘ (SSJČ). Název luk v blízkosti sádkového rybníka (SPJ). /Slovníky v tomto významu uvádějí pouze podobu f. (*sádka*), m. (*sádek*) žádný z nich nedokládá./

SÁDKA_{4/4/312} **1** plt. **3** plt. (f.), celočeské (nejvíce JH, Sbs, KO, Mil)

1 a *Dolní sádka* v. Chlumeč, *Horní sádka* v. Chlumeč **b** *Nad Sádkami*¹ v. Chlumeč, *U Sádek* v. Chlumeč

2 a rybník₂ **b** neuveden, rybník¹

3 a Sádka₅₃, Sádky₂₉, Dolejší₂, **Dolní**₂, **Horní**₂, Mistrova, Vondrova₂, Panský sádka, Tomíšků sádky, Sádky na ryby a želvy **b** Na sádce₄, Pod sádkou₄, U sádky₉, V sádce₃, K Sádkám₂, Na sádkách₈₂, **Nad sádkami**₃, Nad sádky₄, **U sádek**₁₈, V sádcích₃₅, V sádkách₃₅, Za Sádky₂ atd.
4 a býv. nádrž₂, hon₅, louka₁₁, pole₁₂, rybník₄₄, sádky₁₃, vodní nádrž₁₀, zahrada₂; chalupa (býv. sádka), m. č.₁₅, samota₄ atd. **b** hon₂₁, les₉, louka₅₇, park₂, pastvina₅, pole₄₈, poloha₃, pozemek₆, prostor₂, rybník₉, sádky₅, zahrada₇; budovy, hájovna, m. č.₃₁, samota₃ atd.
5 Z apel. *sádka* ‚vodní nádrž s průtokem čerstvé vody pro chov ryb‘ (SSJČ). Název rybníků určených k chovu ryb a ostatních objektů podle polohy. – Srov. DOLNÍ, HORNÍ.

SEDLČANSKÝ_{1/3/3} **1** adj. **3 I** adj. **II** subst. adj.

1 a Sedlčanská silnice Hradce, Oříkov

2 a cesta

3 I a Sedlčanská louka Sdč/Červený Hrádek, **Sedlčanská silnice** Sdč/Hradce, Oříkov **II b** Mezi sedlčanskejma Sdč/Sestrouň

4 a louka, silnice **b** pole

5 Z adj. *sedlčanský* k MJ *Sedlčany* (Pf). Název silnice vedoucí z Oříkova do Sedlčan (SPJ). – Srov. SILNICE.

SILNICE_{8/23/1979} f., celočeské (nejvíce Chru, VM, Táb, Hli, Kdy)

1 a Chlumecká silnice Hradce, Oříkov, *Sedlčanská silnice* Hradce, Oříkov **b** *Pancíře pod silnicí* Hradce, Oříkov, *Nad silnicí*₁ Hrabří; Hradce, Oříkov, *Pod silnicí*₂ Hradce, Oříkov; Hrabří, *U silnice* Hradce, Oříkov

2 a cesta₂ **b** louka¹, hon¹, pole₄

3 a *Silnice*₃, *Císařská*₁₁, *Francouzská*₃, **Chlumecká**, *Nová*₂₀, **Sedlčanská**, *Stará*₄₀, *Státní*₃, *Zadní s.* atd. **b** *Na s-ci*₉, *Nad s-ci*₅, **Nad s-cí**₁₈₇, *Pod s-ci*₁₄, **Pod s-cí**₄₀₁, *Při s-ci*₆, **U s-ce**₂₈₅ *Za s-ci*₇, *Za s-cí*₈₉, *Mezi s-cema*₉, *Mezi s-cemi*₂₃, *V s-cích*₅, *Na staré s-ci*₅, *Pod starou s-cí*₄, *Pod státní s-cí*₆, *U císařské s-ce*₄, *U staré s-ce*₂₄, *U starý s-ce*₄, *U státní s-ce*₂₂, *Za starou s-cí*₁₈, *Za státní s-cí*₅, *Za vrchem k s-ci*₂, **Pancíře pod silnicí** atd.

4 a cesta₅₄, draha, hon₂, pastvina, pole₅, silnice₁₇₄; m. č. **b** cesta₁₃, hon₆₂₉, chmelnice₁₁, les₆₈, louka₁₁₄, pastvina₃₁, pole₇₅₂, pozemek₂₆, sad₅, zahrada₁₂; m. č.₇₃ atd.

5 Z apel. *silnice* ‚uměle zpevněná široká cesta určená k dopravnímu spojení zastavěných oblastí nekolejovými vozidly‘ (SSJČ). Jednotlivé silnice rozlišeny svými přívlastky. Názvy dalších objektů podle polohy vzhledem k nejbližší silnici (SPJ). – Srov. CHLUMECKÝ, PANCÍŘ, SEDLČANSKÝ.

SKÁLA_{5/14/1901} **1** f. **3 I** f. **II** m. jen ve tvaru jména rodiny -OVI(C), celočeské (nejvíce Chru, BL, Čás, Ber)

1 a *Bílá skála*¹ Hrabří, *Černá skála* Hrabří **b** *Na bílé skále* Hrabří, *Na černé skále* Hrabří, *Pod skálou* V. Chlumec

2 a les, pole¹ **b** les, neuveden, pole

3 I a *Skála*₅, *Skály*₁₅, **Bílá**₁₈, **Černá**₁₉, *Čertova*₁₀, *Červená*₁₃, *Dlouhá*₅, *Krkavčí*₅, *Malá*₇, *Panská*₄, *Velká*₇, *Vysoká skála*, *Jezevčí*₂, *Krkavčí*₅, *Psané skály* atd. **b** *Ke skále*₆, *Na skále*₂₆₃, *Nad skalou*₉, *Nad skálou*₅₀, *Pod skalou*₁₉, **Pod skálou**₁₁₁, *U skály*₁₆₆, *Ve skále*₇₂, *Za skalou*₂₆, *Mezi skalami*₃, *Na skalách*₉₁, *Nad skalama*₇, *Nad skalami*₇, *Pod skalama*₁₇, *Pod Skalami*₄, *Pod skály*₄, *U Skal*₁₇, *Ve skalách*₅₅, *Za skalama*₇, **Na bílé**₄, **černé skále**, *U Černé*₉, *malé*₃, *staré skály* atd. **II a** *Skalovic louky* **b** *Na Skalovic*₃, *Skalovic*, *Skalovy*, *U Skálů*, *Skalů*

4 a hon₁₈, kopec₁₁, les₉₃, lom₁₀₃, louka₅, neplodná půda₅, pastvina₁₁, pole₃₃, pozemek₃, skála₁₉₈, skalisko₈, skalka₁₅, skalní útvar₂₄, stráň₅; m. č.₁₁ atd. **b** břeh₆, cesta₁₄, hon₂₀₂, kopec₅, les₁₇₈, lom₉₄, louka₇₁, neplodná půda₈, pastvina₆₀, pole₅₂₀, poloha₁₇, pozemek₂₃, prostranství₆, sad₇, skála₇₃, skalka₅, stráň₁₂, studánka₆, ulice₄, zahrada₆; chalupa₃, m. č.₉₁, samota₅ atd.

5 Z apel. *skála* ‚souvislá masa kamene zprav. s příkrými sráznými svahy‘ (SSJČ). Častý název skalního útvaru a polohy vzhledem k němu. – Srov. BÍLÝ, ČERNÝ.

SKALÍ_{5/7/49} n., pouze Lou, Opo, okolí horního toku Jizery a oblast ohraničená Sázavou, Vltavou a Lužnicí; viz mapa

1 a *Skalí*₃ Hrabří, Hradce, Oříkov **b** *Ve skalí*₂ Hrabří

2 a pastvina, pole₃ **b** pastvina, pole₂

3 a *Skalí*₁₃, *Hajský, Jírovo s-lí* **b** *Na S-lí*₅, *Pod s-lím*₅, *U S-lí*₅, *Ve s-lí*₁₅, *s-lích*₂, *Na hladkém s-lí*

4 a hon₂, křoviny, les₆, louka₂, pastvina₂, pole₈, potok, skalky, skály, stromy₂, stráně **b** břehy, cesta, hon₄, les₈, louka₅, meze, pastvina, pole₂₂, skála, skalka, travina; m. č.

5 Z apel. *skalí* zast. a dial. ‚skaliska, skály‘ (PSJČ). Názvy pozemků s větším množstvím kamenů (SPJ pro Hrabří).

SKALKA_{1/8/1484} f., celočeské (nejvíce DoK, UJ, Říč, Přl, Táb)

1 b *Na skalce* Hradce, Oříkov

2 b rozcestí

3 a *Skalka*₂₂₁, *Skalky*₃₈, *Hývlova*₃, *Koláčnova*₃, *Malá*₈, *Přední*₃, *Velká*₅, *Zadní*₃ s., *Dolejší, Hořejší s-ky* atd. **b** *Ke s-ce*₄, *Na s-ce*₅₁₀, *Nad s-kou*₆, *Pod s-kou*₆₃, *U s-ky*₁₀₁, *Ve s-ce*₁₄, *Za s-kou*₁₉, *Na s-kách*₁₇₆, *Pod s-kama*₅, *Pod s-kami*₄, *Pod s-ky*₁₉, *U s-ek*₁₄, *Ve s-kách*₄₂, *Na velké s-ce*₂ atd.

4 a (býv.) lom₃₁, cesta₄, hon₆₄, kopec₁₆, les₆₇, louka₁₃, neplodná půda₆, pastvina₁₉, pole₁₀₀, poloha₉, pozemek₅, skála₃₁, skalka₃₁, skalní útvar₄; m. č.₁₆, myslivna₃ atd. **b** cesta₂₆, hon₁₉₁, kopec₆, les₁₁₀, lom₂₈, louka₆₅, pastvina₄₉, pole₅₅₇, pozemek₁₄, skála₂₆, skalka₂₆, ulice₅; m. č.₄₉ atd.

5 Z apel. *skalka*, dem. k *skála* ‚souvislá masa kamene zprav. s příkrými sráznými svahy‘ (SSJČ). Název rozcestí dvou cest podle skalnatého útvaru (SPJ).

SLOUP_{1/5/159} m., celočeské (nejvíce UJ, Čás, ČBr, KuH, Nev)

1 b *U sloupu* V. Chlumec

2 b křižovatka

3 a *Sloup*₃, *Mariánský*₃, *Morový*₄ s., *S. smrti* **b** *U s-pu*₁₀₄, *Na s-pech*₃, *U s-pů*₄, *Ve s-pích*₂, *U červeného s-pu*₂, *U kamenného s-pu*, *U čtyř s-pů*₅ atd.

4 a cesta, památník, pole, pomník (sloup), prostor, rybník, sloup₃, socha₂, sousoší₄, terénní útvar; m. č. **b** cesta, hon₂₉, křižovatka₄, les₉, louka₁₁, rozcestí₆, sloup₂; m. č.₄

5 Z apel. *sloup* ‚volně stojící vysoký kůl, válcovitý n. hranolovitý útvar‘ (SSJČ). Název křižovatky cest z Vápenice, Roviny, Úklidu a Libíně podle polohy u sloupu elektrického vedení (Kuthan 117).

SMETANKA/SMETÁNKA_{3/3/20} f., jednotlivě po celých Čechách, nejvíce v oblasti ohraničené Labem a Jizerou

1 a *Smetanka* V. Chlumec **b** *Na Smetance*¹ V. Chlumec, *Pod Smetánkou* V. Chlumec

2 a pozemek (les) **b** neuveden, pole¹

3 a *Smetanka*₈, *Smetánka*₂, *Smetanky*₂ **b** *Na Smetance*₆, *U Smetanky*₂, *Ve Smetance*₂, *Na Smetánkách*₂

4 a cesta, hon, les₂, louka₄, pastvina, pole₄; m. č. **b** cesta, hon₂, les₂, louka₂, pole₃, pozemková trať

5 Z adj. *smetaný* n. *smetený* (Kott) k v. *sméstí* ‚odstraniti, vyčistiti koštištěm, smetákem atd.‘ (Kott) + *-ká*. Název pozemku na kopci snad podle silného větru (Kuthan 116).

SMRADLÁK_{1/1/3} m.**1 a Smradlák** V. Chlumeč**2 a** rybník**3 a Smradlák**₂ Man/Kaznějov, JH/Jindřichův Hradec **b** *Na smradláku* Pdě/Hradištiko**4 a** potok, rybník **b** potok**5** Z adj. *smradlavý* ob. ‚(nepříjemně, odporně) páchnoucí, zapáchající, smrdutý‘ (SSJČ) + *-ák* (s redukcí výchozího adj., tj. *smradl-*) nebo sufixem *-ák* ze slovního spojení *Smradlavej rybník* > *Smradlák*, tj. univerbizací. Název špinavého a zapáchajícího rybníka.**SOUDKA**_{1/1/13} f., pouze již. Čechy, jih stř. Čech a Dom**1 a Soudka** V. Chlumeč**2 a** ulička**3 a Soudka**₅, *Průchova, Skeřilova, Hořejší s.* **b** *Do s-ky, V s-ce*₂, *V hadový s-ce, V s-ce u Machovců***4 a** cesta₃, pěšina, pěšinka, pole, políčka, úžlabina **b** cesta, ulička₂; m. č.₂**5** Z apel. *soudka/soutka* ‚úzká ulice; úzká chodba mezi dvěma domy, mezi dvěma selskými statky, mezi stěnami, mezi zdmi, mezi plotem, otvor vysokým obilím atd.‘ (Kott). Název úzké uličky, zarostlé trávou a křovím (Kuthan 115, Cihář 7).**SPÁLENKA**_{2/6/91} f., celočeské (nejvíce Kol, KuH, Sdč, BL, Man)**1 a Spálenka** V. Chlumeč **b** *Na spálenkách* V. Chlumeč**2 a** stráň **b** stráň**3 a Spálenka**₂₆, *Spálenky*₆, *S. přední, zadní, Tuň S.* **b** *Ke S-ce, Na s-ce*₂₆, *Pod S-kou, U S-ky*₈, *Ve s-ce*₂, *Za S-kou*₂, **Na S-kách**₅, *Ve S-kách*₆, *Na S-ce malé, U s-kojc mlejna* atd.**4 a** cesta, hon₅, les₁₅, louka₂, pole₈, rybník, slepé rameno, úvoz, zahrada; m. č. **b** cesta₂, hon₁₁, les₁₂, louka₃, pastvina, pole₂₇, sady, ulice; m. č.₅**5** Z adj. *spálený* k *spálit* ‚ohněm n. velkým žářem zničit‘ (SSJČ) + *-ka* nebo sufixem *-ka* ze slovního spojení *Spálená stráň* > *Spálenka*, tj. univerbizací. Název stráně obrácené k jihu, na níž kdysi došlo k samovznícení trávy (Kuthan 114).**SPODNÍ**_{1/1/117} **1** adj. **3 I** adj. **II** subst. adj., celočeské (nejvíce ChC, ČBr, MK, Sbs)**1 a Spodní koupadlo** V. Chlumeč**2 a** rybník**3 I a** *Homolka spodní*₂, *S-í cesta*₃, *čerenec*₂, *dubina, hruška, konec, kopanina, obora, dílce*₂, *padělky*₂, *vrcha*₄ atd. **b** *Na s-í návsi*₂, *S-í cesta v lukách* atd. **II a** *Spodní***4 a** cesta₇, část obory, hon₃₈, chmelnice, les₄, louka₆, pastviny, pole₃₇, potok, pozemek₃, rameno potoka, rameno řeky, rybník₇, ulice; m. č.₂ **b** hon, les, pole₂, pozemky, rybník; m. č.**5** Z apel. *spodní* ‚umístěný, ležící vespod, naspodu, dole n. doleji, nízko n. níže; dolní, dolejší‘ (SSJČ). Název rybníka, který je položen níže než sousední rybník. – Srov. DOLNÍ, HORNÍ, KOUPADLO.**STAROSEDLÍ**_{2/2/2} n.**1 a Starosedlí** Hradce, Oříkov **b** *Ve Starosedlí* Hrabří**2 a** pole **b** pole**5** Z apel. *starosedlí* ‚staré, původní sídlo‘ (PSJČ). Nejasná motivace.**STARÝ**_{1/7/1836} **1** adj. **3 I** adj. **II** subst. adj., celočeské**1 a Stará hospoda** V. Chlumeč**2 a** hostinec

3 I a *Stará cesta*₇₄, *cihelna*₁₈, **hospoda**₁₁, *obec*₉, *obora*₉, *paseka*₈, *pošta*₁₁, *řeka*₂₁, *silnice*₄₃, *škola*₃₂, *ves*₂₁, *zahrada*₈, *S-é Labe*₈, *S-ý háj*₇, *hřbitov*₁₅, *kopec*₅, *rybník*₁₈, *zámek*₁₀ atd. **b** *Na s-é cestě*₁₆, *poště*₁₀, *řece*₇, *vsi*₈, *Na S-ém zámku*₁₂, *Pod s-ou hrází*₄, *Pod S-ým zámekem*₅, *U s-é cesty*₉, *cihelny*₂₂, *řeky*₇, *studně*₆, *školky*₉, *školy*₂₁, *U s-ého kříže*₁₀, *Labe*₁₀, *Ve s-é škole*₇, *Ve s-ém mlýně*₄, *Za S-ou silnicí*₁₆, *Za s-ým kravínem*₅, *U s-ých cest*₅ **II a** *Starej*₄, *Starý*₄₀, *Malý starý*₃ **b** *Na S-é*₁₀, *Na s-ý*₃, *Na S-ým*₄, *Nad S-ým*₇, *Pod S-ým*₁₄, *U S-ého*₄, *U S-ýho*₁₁, *Ve S-ým*₁₂, *Na s-ých*₄ atd.

4 a *cesta*₁₂₁, *hon*₄₀, *hřbitov*₉, *kopec*₇, *les*₁₀₁, *lom*₆, *louka*₂₈, *pastvina*₁₂, *pole*₆₄, *pozemky*₆, *rameno řeky*₇, *rybník*₆₇, *řečiště*₁₄, *silnice*₁₉, *strom*₅; *budova*₃₁, *býv. cihelna*₄, *býv. mlýn*₄, *dům*₉, *hájozna*₃, *hospoda*₆, *m. č.156*, *myslivna*₄, *samota*₆, *zřícenina*₂ atd. **b** *cesta*₂₄, *hon*₁₃₆, *chmelnice*₃, *les*₁₂₆, *louka*₁₃₀, *pastvina*₃₄, *pole*₃₂₁, *poloha*₂₁, *pozemek*₁₉, *rybník*₁₁, *sad*₉, *slepé rameno řeky*₆, *zahrada*₁₀; *dům*₁₉, *hostinec*₃, *m. č.135*, *statek*₃, *stavení*₄ atd.

5 Z apel. *starý* ‚jsoucí vysokého, pokročilého věku; letitý‘ (SSJČ). Název jediného dlouhodobě fungujícího pohostinství ve Vysokém Chlumci (Kuthan 30). – Srov. HOSPODA.

STAVENÍ_{1/3/96} n., celočeské (nejvíce NP, Vot, Hum, NBr, Sdc)

1 **b** *Nad stavením* Hrabří

2 **b** *louky*

3 a *Červené*, *Roučovo stavení* **b** *Nad s-ním*₂₁, *Okolo s-ní*, *Pod s-ním*₁₂, *Před s-ním*₂, *U s-ní*₁₈, *Za s-ní*, *Za s-ním*₂₂, *Bendovo u s-ní*, *Na Pavlíčkově u s-ní*, *Nad s-ním k Vormancům*

4 a *m. č.2* **b** *břeh*, *draha*, *hon*₉, *les*₂, *louka*₁₉, *pastvina*₅, *pole*₄₄, *poloha*, *sad*₁₂, *zahrad*₉; *m. č.*

5 Z apel. *stavení* ‚stavba, dům (zprav. venkovský)‘ (SSJČ). Název luk podle polohy.

STEZKA_{1/2/265} f., celočeské (nejvíce TS, NBd, Tur, HK, Hli)

1 a *Charvátova stezka* V. Chlumeč

2 a *pěšina*

3 a *Stezka*₂₂, *Stezky*₆, *Černá*₂, *Jiráskova*₃, *Trstenická*₆, *Tyršova*₂, *Zlatá s.*, *Vršovské s-ky*, *S. -Kopanina*₂, *S. Julia Zeyera* atd. **b** *Na s-ce*₆, *Nad s-kou*₅, *Pod s-kou*₉, *U s-ky*₉, *Mezi s-ky*₃, *Na S-kách*₃₈, *U s-ek*₄, *V s-kách*₄, *Ve s-kách*₃₈, *Na kamenné s-ce*, *U cikánské s-ky* atd.

4 a (býv.) *cesta*₅₆, *hon*₁₃, *les*, *louky*, *pěšina*₁₁, *pole*₁₄, *stezka*₃₃, *ulice*; *m. č.2* **b** (býv.) *cesta*₆, *hon*₂₁, *les*₂, *louka*₉, *pastvina*₄, *pole*₈₄, *pozemek*₅, *prostranství*, *skládk*₄, *stezka*₄, *ulička*; *m. č.*

5 Z apel. *stezka* ‚úzká cesta pro pěší n. pro jezdce; pěšina, cestička, chodník‘ (SSJČ). Pěšina vedoucí ze Sedlčan na Vysoký Chlumeč (Habart 77). – Srov. CHARVÁT.

STIBOR_{1/1/16} **1** m. pouze ve tvaru adj. pos. -ŮV **3** m. pouze ve tvaru I -OVI(C) jméno rodiny **II** -ŮV adj. pos. **III** -ŮV subst. adj. pos.

1 a *Stiborova nohavice* Hradce, Oříkov

2 a *louka*

3 I a *Stiborů lesík* Mil/Předbořice **b** *Za Stiborovi*₂ Mil/Předbořice **II a** *Stiborova nohavice*

Sdč/Hradce, Oříkov **III b** *Návětrí nad Stiborovým* VL/Dráčov, *Návětrí za Stiborovým* VL/Dráčov

4 a *lesík*, *louka* **b** *hon*₂, *pole*₂

5 Z OJ *Stibor* (Bš). Název louky podle býv. majitele (SPJ). – Srov. NOHAVICE.

STRÁŇ_{4/30/2977} f., celočeské (nejvíce Táb, DoK, Tur, Vla, Chot)

1 a *Stráně* Hrabří **b** *Pod strání*¹ V. Chlumeč, *Ve stránech* Hrabří, *Ve strání*² V. Chlumeč

2 a *les* **b** *les*, *pole*², *pozemek*¹

3 a *Stráň*₁₃₆, **Stráně**₉₂, *Černá*₁₀, *Farská*₇, *Malá*₁₃, *Obecní*₇, *Panská*₂₃, *Přední*₇, *Velká*₁₉, *Zadní s.*, *Zadní s-ně*₄, *Horní a dolní s-ně* atd. **b** *Na s-ni*₈₀₇, *Na s-ní*₅, *Nad s-ní*₅₉, *Pod s-ně*₇, *Pod s-ni*₇, *Pod s-ní*₂₃₅, *U s-ně*₅₈, *Ve s-ni*₁₀₈, *Za s-ní*₈, *Na s-ních*₈₈, *Nad s-něma*₁₉, *Nad S-němi*₁₄, *Pod S-*

*něma*₃₉, *Pod s-němi*₁₅, *U s-ní*₁₄, *V s-ních*₇, *Ve s-ních*₄₅, *Za s-něma*₉, *Na dlouhé s-ni*₃, *Louka pod s-ní*₃ atd.

4 a cesta₇, hon₁₄₆, kopec₈, les₄₀₂, louka₇₁, pastvina₈₅, pole₁₉₂, pozemek₂₀, sad₁₇, skála₅, stráň₁₂₁, stromy₇, svah₂₅, třešňovka₄, zahrada₁₀; chaty₂, m. č.₁₅ atd. **b** cesta₁₅, hon₃₇₂, kopec₅, les₃₁₄, lom₆, louka₂₄₂, meze₄, neplodná půda₆, pastvina₁₃₃, pískovna₃, pole₈₈₁, poloha₆, pozemek₂₇, rokle₃, rybníčky₃, sad₁₉, samota₄, skála₇, stráň₄₂, svah₇, třešňovka₈, zahrada₁₅; m. č.₇₀ atd.

5 Z apel. *stráň* ‚postranní část vrchu, hory ap., svažující se do údolí n. roviny; svah, úbočí‘ (SSJČ). Názvy objektů nacházejících se ve svahu a jména podle polohy vzhledem ke stráni (SPJ).

STROUHA_{2/24/895} f., celočeské (nejvíce TV, Táb, Sbs, Pís, Zbr)

1 a *Židova strouha* V. Chlumeč **b** *V židový strouze* V. Chlumeč

2 a pole **b** pole

3 a *Strouha*₅₂, *Strouhy*₂₁, *Dlouhá*₄, *Dolní*₃, *Hluboká*₄, *Kohoutí*₃, *Mlejnská*₃, *Panská*₃, *Soudná*₅, *Zadní*₅, *Židova*₄, *Žižkova*₂, *Žlábků s.*, *Hořejší*₂, *Přední s-hy* atd. **b** *Na s-ze*₇₆, *Nad s-hou*₅, *Pod s-hou*₇, *U s-hy*₈₆, *Ve s-ze*₇₆, *Za s-hou*₃₈, *Mezi s-hama*₄, *Na s-hách*₄, *U struh*₃₃, *Ve s-hách*₇, *Za s-hy*₄, *U hluboké*₃, *hluboký s-hy*, *V Zadní s-ze*₃, *V Zelenskej s-ze*₂, *U s-hy proti garážím*₂ atd.

4 a cesta₆, hon₁₈, koryto₂, les₇₉, louka₆₆, náhon₁₁, pastvina₂₉, pole₃₇, potok₃₄, pozemek₂, pramen₄, rameno řeky₂, rokle₁₁, stoka₃, strouha₆₂, strž₆, údolí₄, úval₅, vodoteč₆, výmol₅; m. č.₆ atd. **b** cesta₄, hon₈₃, les₅₆, louka₁₁₁, pastvina₃₅, pole₂₀₃, pozemek₉, rokle₅, strouha₁₀, zahrady₃; m. č.₂₂ atd.

5 Z apel. *strouha* ‚umělé otevřené vodní koryto‘ (SSJČ). Patrně podle polohy pole ve strouze. – Srov. ŽID.

STRUHA_{10/27/645} f. (plt.), celočeské (nejvíce Par, Sdč, Str, Pís, Táb)

1 a *Struha*₄ Hrabří; Hradce, Oříkov **b** *U struh*₂¹ Hrabří, *Ve struhách*₄ Hrabří; Hradce, Oříkov

2 a hon, louky₂, pole **b** les, louky, pastvina, pole₄¹

3 a *Struha*₆₁, *Strouhy*₁₀, *Dolní*₂, *Horní*₂, *Jalová*₄, *Stará*₃ s., *Velichovy s-ha*₂ atd. **b** *Na s-ze*₇, *Nad s-hou*₁₄, *Pod s-hou*₈, *U s-hy*₂₄, *Ve s-ze*₆, *Za s-hou*₃₃, *Mezi s-hama*₆, *s-hy*₆, *Na s-hách*₈₅, *Nad s-hama*₈, *Pod s-hama*₄, *V s-hách*₃₁, *Ve s-hách*₁₇₁, *Za s-hama*₃, *s-hy*₉, *U velkých s-h*₂, *V zadních s-hách*₂ atd.

4 a hon₂₁, les₁₅, louka₂₀, pastvina₃, pole₂₇, potok₁₈, strouha₁₅ atd. **b** cesta₃, hon₉₅, les₅₀, louka₁₃₈, pastvina₃₁, pole₂₁₄, poloha₃, potok₇, pozemek₁₂, rybník₅, strouha₃, údolí₃, zahrady₄; m. č.₁₈ atd.

5 Z apel. *strouha*, poněk. zast. a obl. mor. *struha* ‚umělé otevřené vodní koryto‘ (SSJČ). Názvy objektů, které se svažují do strouhy n. se v ní nacházejí (SPJ).

STRŽ_{1/1/251} f., celočeské (nejvíce Dbš, BL, Lou, RL)

1 a *Kohoutova strž* V. Chlumeč

2 a býv. lom

3 a *Strž*₂₉, *Strže*₄, *Dolejší*, *Hořejší*, *Jiskrova*, *Malá*₂, *Petrova*, *Přední*, *Velká*₂, *Zadní s.* atd. **b** *Na s-ži*₂₅, *Nad S-ží*₉, *U s-že*₄₂, *Ve S-ži*₇₄, *Za s-ží*₁₃, *Na s-žích*₄, *Ve s-žích*₉, *U Brožů s-že*₄ atd.

4 a cesta₄, hon₈, les₄, louka₁₂, pastvina₅, pole₉, rokle₂, rybník₄, stráň₂, strž₂ atd. **b** cesta₃, hon₂₇, les₁₈, louka₂₉, pastvina₁₆, pole₇₂, pozemek₇, rokle₅, strž₇; m. č.₈ atd.

5 Z apel. *strž* ‚hluboké koryto, průrva, rokle, vzniklé zvl. prudkým přívalem vodním ap.‘ (SSJČ). Název býv. lomu (Kuthan 114). – Srov. KOHOUT.

STUDÁNKA_{1/11/1387} f., celočeské (nejvíce Ber, ČBr, JH, MH)

1 b *U studánky* V. Chlumeč

2 b poloha

3 a Studánka₁₆, S-ky₂₇, Císařská₃, Červená₃, Hastrmanova₂, Kantorova₃, Lesní₃, Prdlavá₁₀, Zlatá₄, Židova_{2 s.}, S. u lípy₂ atd. **b** Ke s-ce₂, Na s-ce₁₉, Nad s-kou₅₂, Pod s-kou₁₉, **U s-ky**₆₀₄, Za s-kou₉, Na s-kách₂₄, U s-ek₈₂, Ve s-kách₂₂, U České₂, Jelení₃, Klímovy₂, lesní₂, svěcené_{2 s-ky}, Díly ke s-ce₂, U s-ky pod lípou₂, pod vrchem₂, V březí k s-kám₂ atd.

4 a hon₉, les₁₉, louka₂₀, pastvina₃, pole₉, poloha₄, pozemek₃, pramen₃₉, studánka₂₃₇, studna₇, vodní nádrž₄; m. č.₁₄ atd. **b** cesta₁₁, hon₉₃, les₁₅₄, louka₂₁₁, pastvina₂₈, pole₃₅₁, poloha₁₄, pozemek₁₆, pramen₂₉, prostranství₁₃, stráž₇, studánka₆₂, studna₅, zahrada₄; m. č.₄₂ atd.

5 Z apel. *studánka* ‚povrchový pramen vody upravený tak, že se dá z něho nabírat voda‘ (SSJČ). Podle polohy u lesní studánky.

SUD_{1/1/3} m.

1 b Na sudě Hrabří

2 b pole

3 b U sudu HV/Hluboká nad Vltavou, **Na sudě** Sdč/Hrabří, *Na sudech* Zbr/Kosoř

4 b pole, rozcestí, skály

5 Z apel. *sud* ‚nádoba (obyč. dřevěná) v podobě válce s dvěma kruhovými dny, zprav. uprostřed poněkud vypouklá a stažená obručemi‘ (SSJČ). Dříve zde bývala hospoda (SPJ).

SUK_{1/3/31} **1** m. jen ve tvaru jména rodiny -OVI(C) **3 I** m. **II** -OVI(C) jméno rodiny **III** -ŮV adj. pos. **IV** -ŮV subst. adj. pos., celočeské (nejvíce KuH, Sdč, ČBr)

1 b U Suků V. Chlumeč

2 b hostinec

3 i b K Suku, Nad Sukem, Za Sukem₃ **II a** Sukovic vrch, Suků Amerika, Sukujc brána, Výjměnek Sukoje, Na Sukovic, Nad Sukovými, Pod Sukoje, U Sukových, **U Suků**₂, Na Sukoje peci, V hoře sukoje **III a** Sukova březinka, louka, židovna, Sukův palouk atd. **IV a** Sukovo **b** Na Sukovom₂

4 a cesta, hon₂, les₂, louka₃, pole₃, rybník, skála, stružka; m. č. **b** hon₅, kopec, lesy₂, louka, pole₆; m. č.

5 Z OJ Suk (Bš). Podle býv. majitele. /Dům r. 1914 koupil a přestavěl Vilém Suk, bratranec hudebního skladatele Josefa Suka (Kuthan 41)./

SUŠÁRNA_{1/1/210} f., celočeské (nejvíce Sla, Kři, RL)

1 b U sušárny V. Chlumeč

2 b poloha

3 a Sušárna₂₈, Böhmova, Čermákova, Novejch, Panská, Švandrlíkova s., Hájovna - s., S. obecní **b** Na s-ně₅, Nad s-nou₃, Pod s-nou₁₁, **U s-ny**₁₀₀, V s-ně₆, Za s-nou₂₃, U s-en₄ atd.

4 a hon₃, les₂, louky, pole, včelín; budova, býv. sušárna₁₁, domek, hájovna₄, m. č.₁₅ **b** cesta, hon₃₀, chmelnice₂, les₂, louka₁₁, pastvina₇, pole₉₄, poloha₆, pozemek₃, rybník, sad₂, stráž₃, stromy, studánka, voda, zahrada₇; (býv.) sušárna₇, domek₃, m. č.₁₁, samota

5 Z apel. *sušárna* ‚místnost, budova nebo zařízení sloužící k sušení‘ (SSJČ). Podle polohy u sušárny.

SVATÝ_{6/12/849} **I** adj. **II** subst. adj., celočeské (nejvíce Pbm, Hor, Pís, Žam, Jar)

1 I a Poušť svatého Marka V. Chlumeč **b** U svatého Jána V. Chlumeč, U svatého Marka₂ V. Chlumeč **II b** U svatých (svatejch)₂ V. Chlumeč

2 a myslivna **b** myslivna, poloha₂, pozemek, rybník

3 I a Svatá Anna₁₂, Barbora₅, Trojice₁₁, S-é pole₆, S-ej Ján₃, S-ý Jan₁₂, Ján₇, Václav₅, Kaple s-é Anny₂, Kaple s-ého Jana₂, Kaplička s-ého Jána₂, S-ý Jan u Lípy atd. **b** U s-é Anny₈₀, Barbory₇, Trojice₄₇, **U s-ého Antonína**₁₀, Jana₄₃, **Jána**₈₃, Josefa₁₈, Rocha₅, Václava₁₉,

*Vojtěcha*₁₃, *U s-ý Anny*₈, *trojice*₅, *U s-ýho Jana*₅, *Jána*₃₂, *U třech s-ých*₈, *U tří s-ých*₅, *U Všech s-ých*₃, *U silnice ke s-ějm* **II b** *Na s-ým*₃, *U s-ého*₃, *U s-ýho*₆, *Na S-ých*₃, **U s-ějch**₈, **U S-ých**₁₆
4 a hon₈, kaple₈, kaplička₂₂, kostel₁₀, les₁₂, pole₁₅, poloha₄, pomník₅, rybník₃, socha₁₅, vrch₄; m. č.₂₅ atd. **b** cesta₁₆, hon₅₉, kaple₆, kaplička₃₀, kopec₅, kříž₉, křižovatka₅, les₈₁, louka₆₄, návrší₄, obrázek₅, pastvina₁₈, pole₂₁₄, poloha₅₀, pomník₄, pozemek₁₄, pramen₅, rozcestí₁₁, silnice₇, socha₃₆, studánka₆, údolí₇, zahrada₆; m. č.₉₂ atd.

5 Z apel. *svatý*, křest. církvi uznáný za nejvyšší dokonalého v ctnostech a kanonizovaný (SSJČ). Podle polohy u sochy sv. Jana Nepomuckého na návsi ve Vysokém Chlumci (Cihlář 7) a barokních soch sv. Jana Nepomuckého a sv. Vojtěcha z pol. 18. st. u silnice, která vede z Vysokého Chlumce do Počepic (Kuthan 116). Název myslivny, která byla zřízena ze zrušeného kostela sv. Marka (Kuthan 127). Jméno sousedního pozemku podle polohy. – Srov. JAN/JÁN, MAREK, POUŠŤ.

ŠAFÁŘKA_{1/1/15} f., MB, Unh a jižní polovina Čech (nejvíce Vot)

1 b *Na šafářce* V. Chlumec

2 b zahrada

3 a *Šafářka*₅, *Š-ky* **b** *Na š-ce*₇, *Na staré š-ce*

4 a louka₄, pole₄ **b** býv. louka, hon, lesy, louka₄, pole₃

5 Z apel. *šafář*, kdo rozděljuje práci na velkostatku a dohlíží na ni (SSJČ) + *-ka*. Podle býv. majitele, který pracoval jako šafář (Kuthan 115).

ŠIBERÁK_{1/5/7} m.; viz mapa

1 b *Na Šiberáku* Hrabří

2 b pole

3 a *Šiberák*₄ Pbm/Příbram; KL/Mirotín; Sdč/Libíň; Sedlčany **b** *Na Šiberáku*₂ Sdč/Libíň; Hrabří, *Pod Šiberákem* Sdč/Libíň

4 a kopec, neuveden, rybník, vrch **b** les, pole₂

5 Ze slovního spojení *Šiberný vrch* > *Šiberák*, tj. univerbizací. Název pole podle polohy na Šiberném vrchu.

ŠIBERNÝ_{1/3/26} **1** adj. **3 I** adj. **II** subst. adj., pouze stř. Čechy; viz mapa

1 a *Šiberný vrch* Hrabří

2 a kopec

3 I a *Šiberný vrch*₂ **II a** *Šiberná*₂, *Šiberný*₆, *Šiberný a za Bendovy* **b** *Na Š-ý*, *Na Š-ym*, *Na Š-ým*₅, *Pod Š-ý*, *Pod Š-ým*₄, *U Š-ý*₃

4 a hon, kopec₂, les₂, louky, pole₃, potok, vrch; m. č. **b** cesty, hon₄, kopec, louka₂, pastviny, pole₆, vrch, zahrady; m. č.₂

5 Z adj. *šibenný*, šibeniční (PSJČ). Původní název kopce byl *Šibenný vrch*. V době, kdy mělo město Sedlčany právo hrdelní, zde stávala šibenice (SPJ). Podoba *šiberný* vznikla na základě nářeční disimilace artikulačního způsobu *-nn-* > *-rn-* (MatHlás 125-128). – Srov. VRCH.

ŠIROKÝ_{2/5/1105} **1** subst. adj. **3 I** adj. **II** subst. adj., celočeské (nejvíce Táb, Nep, Pac, Chru, ČBu)

1 a *Široký* Hrabří **b** *Na Širokém* Hrabří

2 a louky **b** louky

3 I a *Široká alej*₅, *álej*₂, *cesta*₁₀, *louka*₁₀, *mez*₁₁, *obec*₂ atd. **b** *Na š-é louce*₅, *mezi*₄, *Pod š-ou mezi*₁₂, *U š-é cesty*₄, *meze*₈ atd. **II a** *Široká*₆₀, *Široké*₂₆, *Širokéj*₅, **Široký**₁₀₃ **b** *Na š-é*₅₈, *Na Š-ěj*₃₈, *Na š-ém*₈₇, *Na š-om*₁₈, *Na Š-ý*₃₇, *Na š-ym*₃₉, *Na š-ým*₁₄₀, *Pod š-ým*₇, *U Š-ý*₅, *V š-ém*₆, *V š-ým*₅, *Za Š-ou*₅, *Na š-ějch*₃₇, *Na š-ých*₅₈, *V š-ějch*₈ atd.

4 a cesta₂₅, hon₈₄, les₁₄, louka₅₁, mez₂, pastvina₅, pole₁₉₁, pozemek₃, pozemky₂, rybník₇, ulice₂; m. č.₂ atd. **b** cesta₈, část řeky₂, hon₁₁₆, les₃₀, louka₈₄, neplodná půda₂, pastvina₇, pole₄₉₄, pozemek₉, rybník₂; m. č.₇ atd.

5 Z adj. *široký* ‚mající veliký rozměr na šířku, zvětšený do šířky‘ (SSJČ). Název rozlehlých luk.

ŠKOLKA_{1/1/236} f., celočeské (nejvíce Kl, MB, Měl, VM, ČBr)

1 a *Školka* V. Chlumec

2 a pozemek

3 a *Školka*₂₈, *Š-ky*₆, *Nová*₂, *Stará*₃, *Volejníková š.*, *Š-ky u křížů* **b** *Na š-ce*₈, *Nad š-kou*₅, *Pod š-kou*₁₄, *U š-ky*₆₄, *Ve š-ce*₂₂, *Vedle š-ky*₂, *Za š-kou*₂₅, *U š-ek*₃, *nové*₂, *staré š-ky*₉, *Za lesní š-kou*

4 a hon₉, les₇, lesní školka₈, louka₄, pole₉, zahrada₅, zahradnictví; domek, m. č.₂ **b** cesta₅, část obory, hon₄₁, les₄₄, lesní školka₆, louka₇, pastvina₄, pole₅₃, poloha₄, pozemky₃, prostor, sad, skalní útvar, strouha, školka₂, zahrada₂; m. č.₁₆

5 Z apel. *školka* ‚pozemek, na kt. se pěstují sazenice mladých (ovocných, lesních n. okrasných) stromků n. keřů‘ (SSJČ). Na pozemku se pěstovaly ovocné stromky (Kuthan 110).

ŠOTNER_{1/1/1} m. jen ve tvaru adj. pos. -ŮV

1 a *Šotnerova lipová alej* V. Chlumec

2 a alej

5 Z OJ *Šotner* (CEO). Alej ve tvaru kříže byla vysázena lesníky ve 40. letech 20. st. na počest polesního Šotnera (Kuthan 113). – Srov. ALEJ, LIPOVÝ.

ŠPÝCHAR_{1/1/46} m., celočeské (nejvíce Táb, Sla)

1 b *U špýcharu* V. Chlumec

2 b neuveden

3 a *Špýchar*₁₀ **b** *Na š-ře*, *Pod š-rem*₅, *Proti š-ru*₂, *U š-ru*₁₄, *Za š-rem*₁₃, *Pernštýnský mostek u š-ru*

4 a budova₇, m. č.₅ **b** hon₇, louka, mostek, parcely, pastvina₂, pole₁₆, zahrada₂; budova₂, hájovna, m. č.₅

5 Z apel. *špýchar* ‚sýpka‘ (SSJČ). Podle polohy u sýpky. /Sýpku z konce 18. st. nebo počátku 19. st. ve třicátých letech 20. st. přestavěl stavitel Holan (Kuthan 115)./

TÁBOREC_{2/5/10} m.

1 a *Táborec* V. Chlumec **b** *U Táborce* V. Chlumec

2 a rybník **b** neuveden

3 a *Táborec*₅ Bře/Starosedlský Hrádek, Hab/Habry, Krl/Kralovice, Sdč/Radíč; Křepence **b** *Na Táborci* Lou/Smolnice, *Pod Táborcem* Bře/Starosedlský Hrádek, *U Táborce* Sdč/Radíč

4 a kopec, les, m. č. (rybník), pastvina, pole, rybník, samota **b** pískovna, pole; m. č.

5 Z apel. *tábor* ‚zařízení pro dočasné ubytování vojska; ležení‘ (SSJČ) + *-ec*. Snad jméno rybníka, u kterého byl zřízen vojenský tábor. Nedoloženo. Název podle polohy u rybníka.

TKALCE_{2/2/2} pl.

1 a *Tkalce* Hrabří **b** *Na Tkalcích* Hrabří

2 a louky, pole **b** louky, pole

5 **1.** Z apel. *tkadlec* (G tkalce) ‚kdo se zabývá tkaním‘ (SSJČ). Podle býv. majitele, který byl tkalcem. Nedoloženo. – **2.** Z OJ *Tkadlec* (Bš). Podle býv. majitele. Nedoloženo.

TOLLAR_{1/1/1} m. jen ve tvaru jména rodiny -OVI(C)

1 b *U Tollarů* V. Chlumec

2 b hostinec

5 Z OJ *Tollar* (Bš). V r. 1902 se majitelem hostince stal Vilém Tollar (Kuthan 41).

TRANSFORMÁTOR_{1/1/269} m., celočeské (nejvíce DoK, Říč, Hři, Krl, Smí)

1 b *U transformátoru* V. Chlumec

2 b poloha

3 b *Nad t-rem, Pod t-rem*₁₂, *U t-ru*₂₁₉, *Za t-rem*₁₇, *U bašťáckýho t-ru, Na Průhoně u t-ru, Na Vohradě u T-ru, U silnice pod t-rem, U silnice u t-ru, Za t-rem u Pacova* atd.

4 b cesta₄, hon₁₀₇, křižovatka₄, les₃, louka₂₉, pole₈₆, poloha₁₆, pozemek₄; m. č.₂₅ atd.

5 Z apel. *transformátor* ‚netočivý stroj na induktivní přeměnu střídavého proudu v proud střídavý se stejnou frekvencí, ale zprav. se změněným napětím‘ (SSJČ). Podle polohy vzhledem k transformátoru.

TRUBÁČEK_{2/5/10} m.

1 a *Trubáček* V. Chlumec **b** *U Trubáčku* V. Chlumec

2 a rybník **b** neuveden

3 a *Trubáček*₅ Sdc/Nové Dvory, Sdč/Bor, Kamenice, Radeč, Rudolec, Trkov, Úklid, Nedrahovice; Nedrahovice; Sedlčany, Vot/Vojkov **b** *K Trubáčkoví* Pís/Chřešřovice, *U Trubáčku* Sdč/Počepice, *V Trubáčku* Sdč/Petrovice

4 a rybník₅ **b** lesy, louka, neuveden, pole₂

5 Z apel. *trouba* ‚hlavní část vypouštěcího zařízení, jímž odtéká voda z rybníka‘ (SSJČ) + *-ček*. Časté pojmenování rybníků, patrně podle odtokového zařízení. Název objektu podle polohy.

TŮMA_{2/2/46} **1** m. pouze ve tvaru I -OVI(C) jméno rodiny II -ŮV adj. pos. **3** m. pouze ve tvaru I -OVI(C) jméno rodiny II -ŮV adj. pos. III -ŮV subst. adj. pos., celočeské (nejvíce Táb, HV, Jíl, Hum)

1 I b *U Tůmů* V. Chlumec **II a** *Tůmova kaple* V. Chlumec

2 a kaple **b** hostinec

3 I a *Tůmů, Rybník Tůmů, Tůmojc škála, Tůmů hořejší, kopec₂, pláň, rybník₂* **b** *Nad Tůmovic₃, U Tůmů₄, Za Tůmovy₃, Za Tůmovými* atd. **II a** *Tůmova jáma, jednota, louka, strouha, Tůmovo jitro, mýto, pole, Tůmův les, mlýn, Tůmovy palouky, U pece a Tůmovo mýto* atd. **b** *Na Tůmovým kopci, Pod Tůmovou mezí, Pod Tůmovým paloukem, U Matičky Tůmovy* **III b** *Na Tůmovým₂*

4 a hon₂, les₆, louka₃, pole₇, rokle, rybník₄, skála, strž; m. č., mlýn, samota **b** hon₄, kopanina, les, louka₂, pastvina, pole₇, vršek; dům, m. č.₃

5 Z OJ *Tůma* (Bš). Název hostince podle býv. hostinského (Kuthan 32). Kaple byla pojmenována na památku místního občana Jana Tůmy (Kuthan 126). / Jan Tůma byl r. 1903 zabit bleskem, kapli nechala postavit jeho žena (Kuthan 126). – Srov. KAPLE.

TŮŇ/TOUŇ_{1/1/68} f., celočeské (nejvíce Klt, Ben, Bře, DoK, Hor); viz mapa

1 b *U touně* Hradce, Oříkov

2 b cesta

3 a *Touň, Touně, Farská₂, Kořínkova, Macákojc, Malá, Ovčácká, Plačovská, Velká, Žalčínská t., T. hořejší* atd. **b** *U t-ně₂₅, V T-ni₅, V T-ních₇, U studený t-ně, U tří t-ní, U Vránovy t-ně* atd.

4 a koryto, les, lom, louka, močál, potok, přírodní nádrže, rybník₃, tůň₈ **b** bažina, cesta, část řeky, hon₆, koryto, les, louka₂₅, louže, močál₂, pastvina₂, pole₈, potok₅, pozemková trať, studánka, tůň₆

5 Z apel. *tůň*, nář. *touň* ‚hlubina v tekoucí vodě, v jezeru ap.; prohlubeň nevelkých rozměrů se stojatou hlubokou vodou‘ (SSJČ). Část cesty podle polohy u tůně, v níž se koupaly husy (SPJ).

URBAN_{1/1/49} **1** m. pouze ve tvaru jména rodiny -OVI(C) **3** I m. II -OVI(C) jméno rodiny III -ŮV adj. pos. IV -ŮV subst. adj. pos., celočeské (nejvíce Krl, Lty, Mír, Chva)

1 b U *Urbanů* V. Chlumeč

2 b hostinec

3 I a *Urban* b *Za U-nem*₂ II a *U-nu kříž*, *U-nojc louky*, *U-nů důl*, *louka u Lišova* b *Na U-nojic*, *Nad U-nů*, **U U-nů**, *Za U-novými*₂, *Za U-nů*₄, *U U-nojc jamky*, *jámy*₂, *Zahrada za U-nů* atd.

III a *U-nova hospoda*, *hrobka*, *stráž*, *U-nův háj*, *U-novy pole*, *U-novo u Bystřice* atd. b *Na U-novo vrchu*, *Nad U-novým mlýnem*, *U U-nového kříže* atd. IV a *Urbanova*, *Urbanovo* b *Za U-novým*

4 a břeh, cesta, hon₃, kaplička, kopec, kříž, les₆, louka₄, pole₃, prameny, sady, skály, tůň, vršek; hospoda, chaty, m. č. b býv. studna, hon₄, louka₃, pole₁₄, pozemky; m. č.

5 Z OJ *Urban* (Bš). Podle majitele hostince (Kuthan 29). /Hostinec vznikl r. 1994 úpravou stodoly (Kuthan 29)./

ÚSTUPENICKÝ_{1/1/1} adj.

1 a *Ústupnická silnice* Hradce, Ořkov

2 a cesta

5 Z adj. *ústupnický* k MJ *Ústupenice* (Pf). Úsek silnice vedoucí do Ústupenic (SPJ). – Srov. SILNICE.

ÚVOZ/OUVOZ_{1/2/284} m., celočeské (nejvíce DoK, Jič, Krl, MH, UJ)

1 b V *ouvozech* Hradce, Ořkov

2 b pastvina

3 a *Ouvoz*₃₃, *Ouvozem*₄, *Ouvozy*₆, *Hluboký*₂, *Procházkův*, *Zelený*₂ o., *Velké o-zy* atd. b *Na o-ze*₃, *Nad o-zem*₂₆, *Pod o-zem*₈, *U O-za*₁₂, *U o-zu*₂₁, *V o-ze*₅₆, *V o-zu*₃, *Za o-zem*₂₀, *Na o-zích*₄, *Nad O-zy*₁₀, *Pod o-zy*₃, **V o-zech**₄, *V o-zích*₉, *Za o-zy*₆, *V hlubokým o-ze*₂, *Na klínku u o-za*₂ atd.

4 a cesta₄₄, hon₅, les₃, louky₂, pastvina₃, pole₄, úvoz; m. č. atd. b cesta₄₂, hon₂₂, les₇, louka₁₈, pastvina₄, pole₁₀₀, pozemky₇, rokle₂, silnice₂, ulice₂, úvoz₄, zahrada₂; m. č.₁₁ atd.

5 Z apel. *úvoz* ‚úsek cesty zaříznutý do povrchu terénu‘ (PSJČ). Úvozová cesta sloužící jako pastvina (SPJ).

VÁŇA_{1/1/1} m. jen ve tvaru jména rodiny -OVI(C)

1 b U *Váňů* V. Chlumeč

2 b hostinec

5 Z OJ *Váňa* (Bš). Podle býv. hostinského (Kuthan 32).

VÁPENICKÝ_{1/1/2} **1** adj. **3** I adj. II subst. adj.

1 a *Vápenická jezera* V. Chlumeč

2 a rybník

3 I a *Vápenický potok* Pbm/Luhy II a *Vápenická* Vim/Budilov

4 a cesta, potok

5 Z adj. *vápenický* k MJ *Vápenice* (Pf). Podle polohy v blízkosti Vápenice. – Srov. JEZERO, VÁPENSKÝ.

VÁPENSKÝ_{2/2/2} adj.

1 a *Vápenský rybník* V. Chlumeč b *U Vápenskeho rybníka* V. Chlumeč

2 a rybník b neuveden

5 Z adj. *vápenský* k MJ *Vápenice* (Pf). Název rybníka (7.67 ha) u silnice vedoucí z Vysokého Chlumce přes Vápenici do Sedlčan. Název objektu podle polohy vzhledem k rybníku. – Srov. RYBNÍK, VÁPENICKÝ.

VASTRŽEJ_{1/1/2} m.; viz mapa

1 b *Na vastržěji* V. Chlumec

2 b pozemek

3 b *Ve vastržejích* Sdč/Petrovice

4 b neuveden

5 Z apel. *vastrže/vastržej* ‚strouha, rýha podzemní, kanál, stoka‘ (Kott). Na pozemek zatékala voda z rybníčku Jordánek, který byl položen o trochu výše (Cihlář 6, Kuthan 115).

VELEBNÍČEK_{1/1/1} m.

1 b *U velebníčka* V. Chlumec

2 b les (pozemek)

5 Z apel. *velebníček* ob. ‚velebný pán, kněz, farář‘ (SSJČ). Podle tragické události vztahující se k tomuto místu (Kuthan 114). /V r. 1901 zde byl nalezen mrtvý počepický kaplan P. Josef Choc (Kuthan 114)./

VELKÝ_{4/28/3340} I adj. II subst. adj. celočeské (nejvíce Str, Bla, Hor, Nym)

1 I a *Pivovarský velký rybník* V. Chlumec, *Velký Pýrný* V. Chlumec **II b** *Na velkém*₂ Hradce, Oříkov; Hrabří

2 a kopec (les), rybník **b** pole₂

3 I a *Kamenec v-ý₅, V-á Baba₇, cihelna₅, draha₇, hospoda₇, louka₁₀₅, luka₁₃, obec₃₂, stráň₁₉, Strana₁₁₃, zahrada₇, V-ý hon₈, Hrádek₅, klín₁₈, kopec₇, ostrov₇, průhon₅, remíz₅, vršek₅, V-é kusy₁₂, louky₃₃, V-ý díly₅, louky₈, vrcha₇, Malá a v-á kopanina₂* atd. **b** *Na v-é louce₁₆, straně₁₇, Na v-ém kuse₄₆, poli₈, Na v-ym kuse₁₂, Na v-ým kuse₃₆, U v-ého lesa₆, Na v-ých lukách₁₆* atd. **II a** *Velká₃₉, Velkej₁₁, Velký₄₅* **b** *Na V-é₃₉, Na V-ej₄₁, Na v-ém₉, Na v-ý₁₀, Na V-ým₂₁, Nad v-ou₆, Pod V-ým₈, U V-ého₆, U v-ýho₆, Ve v-ým₅, Za V-ým₁₁, Na v-ejch₁₆, Na v-ých₂₁*

4 a *cesta₁₉, hon₄₀₃, chmelnice₅, kámen₄, kopec₁₃, les₂₆₄, louka₂₂₆, neplodná půda₄, pastvina₄₇, pole₇₉₈, poloha₆, potok₆, pozemek₄₆, rokle₈, rybník₁₇₉, sad₁₀, silnice₆, skála₁₄, skalní věž₄, stráň₁₁, vrch₈, zahrada₁₁; (býv.) hospoda₄, m. č.₁₆₁* atd. **b** *cesta₁₀, hon₁₃₉, les₇₄, louka₁₉₀, pastvina₃₉, pole₄₅₉, poloha₅, pozemek₁₃, rybník₇, silnice₄, stráň₄; m. č.₂₉* atd.

5 Z apel. *velký* ‚mající značné rozměry, zaujímající značnou plochu, značný prostor, dosahující značné výšky‘ (SSJČ). Označení velkého pole (SPJ pro Hradce, Oříkov) a takového objektu, který je svými rozměry větší než sousední objekt stejného druhu. – Srov. MALÝ, PIVOVARSKÝ, PÝRNÝ, RYBNÍK.

VĚNEC_{4/5/17} m., stř. Čechy a Hli, Pli, Tur

1 a *Věvec* Hradce, Oříkov **b** *Na Věnci*₂ Hradce, Oříkov; Hrabří, *Pod věncem* Hradce, Oříkov

2 a kopec **b** pole₃

3 a *Věvec*₅ **b** *Hospoda u růžového v-ce, Na v-ci₄, Pod v-cem₃, U v-ce, Ve v-ci₂, U chmelového v-ce*

4 a kopec₃, les; tvrz **b** hradiště, les₂, pastvina, pole₆, pošta, valy; hostinec

5 Z apel. *věvec* ve významu ‚něco věnci tvarem podobného, do kruhu stočeného n. seřazeného‘ (SSJČ). Název kopce patrně podle tvaru. Jména polí podle polohy vzhledem ke kopci (SPJ).

VES_{2/28/1678} m., celočeské (nejvíce Pel, DoK, Táb, Nep, Pís)

1 b *Nade vsí* Hradce, Oříkov, *Podě vsí* Hradce, Oříkov

2 b louky₂

3 a *Ves*₄₅, *Dolejší*₈, *Dolní*₅, *Horní*₆, *Hořejší*₇, *Nová*₁₁, *Stará*₂₃, *Velká*₃ v., *V. hořejší a dolejší* atd. **b** *Na vsi*₁₉, *Nad vsí*₆₁, *Nade vsí*₁₈₆, *Pod vsí*₁₂₄, *Pode vsi*₂₅, *Pode vsí*₄₈₄, *Před vsí*₆, *Přede vsí*₁₆, *U vsi*₃₉, *Ve vsi*₉₂, *Za vsi*₂₀, *Za vsí*₁₇₅, *K Nové Vsi*₆, *Na staré vsi*₈, *U Nové Vsi*₁₅, *V Nové vsi*₄, *Louky pode vsí*₁₀, *Vrchy od vsi*₂, *Zahrady nade vsí*₂ atd.

4 a *hon*₆, *les*₆, *louka*₆, *pole*₁₂; m. č.₁₀₂ atd. **b** *cesta*₁₁, *hon*₄₁₀, *chmelnice*₆, *les*₂₃, *louka*₄₁₆, *pastvina*₃₇, *pole*₆₀₄, *poloha*₄, *pozemek*₂₂, *pozemková trať*₅, *rybník*₂₀, *zahrada*₂₂; m. č.₁₃₈ atd.

5 Z apel. *ves* ‚vesnice, dědina‘ (SSJČ). Podle polohy vzhledem ke vsi Oříkov (SPJ). – Srov. NADEVSI, PODEVSI.

VILA_{1/3/206} f., celočeské (nejvíce BL, VM, NMM, Pbm, RL)

1 a *Holanova vila* v. Chlumec

2 a *budova*

3 a *Vila*₄, *Vily*, *Buriškova*, *Čapkova*, *Hanušova*, *Jandova*, *Kavalírova*, *Křížova*, *Modrá*, *Nerudova*, *Velká*, *Správcova*, *Vackova* v. atd. **b** *K vile*₄, *Nad vilou*₅, *Pod vilou*₂₀, *U vily*₃₃, *Ve vile*₁₃, *Za vilou*₃₂, *Pod vilama*₄, *U vil*₇, *Ve vilách*₉, *Za vilama*₃, *Za vilou u zastávky* atd.

4 a *budova*₂, *dům*₅, *hájozna*, *chalupa*, m. č.₁₁, *samota*₄, *statek*, *vila*₇, *zámeček* **b** *cesta*₃, *hon*₅₃, *les*₆, *louka*₉, *pastvina*₂, *pole*₄₃, *poloha*₅, *pozemek*₄, *zahrada*₂; *dům*₄, m. č.₃₄, *samota*₂, *vila*₃ atd.

5 Z apel. *vila* ‚výstavnější obytný dům, zprav. v zahradě‘ (SSJČ). Název většího obytného domu stavitele Holana (Kuthan 58). – Srov. HOLAN.

VINICE_{3/15/937} f., celočeské (nejvíce Měl, BL, Sla, Ber, Nym)

1 a *Vinice*₂ Hradce, Oříkov; Hrabří **b** *Na vinici* Hrabří

2 a *pastviny*, *travina* **b** *pastviny*

3 a *Vinice*₂₀₉, *Stará*₂, *Turbovická*, *Velká*₄ v., *V. přední a zadní* atd. **b** *K v-ci*₄, *Na v-ci*₃₈₃, *Pod v-ci*₁₁, *Pod v-cí*₇₉, *U v-ce*₁₉, *Ve v-ci*₁₈, *Za v-cí*₁₂, *Na v-ce*₅, *Na v-cích*₅₆, *Nad v-cema*₃, *Pod v-cemi*₁₁, *U V-c*₃, *Ve v-cích*₇, *Na pusté v-ci* atd.

4 a *cesta*₂, *hon*₄₈, *kopec*₁₂, *les*₄₂, *louka*₆, *návří*₂, *neplodná půda*₃, *parcela*₂, *pastvina*₁₄, *pole*₇₄, *sad*₁₂, *stráň*₁₀, *vinice*₉, *zahrada*₅; m. č.₂₁ atd. **b** *cesta*₅, *hon*₁₂₂, *kopec*₅, *les*₄₉, *louka*₃₆, *pastvina*₃₇, *pole*₃₃₀, *pozemek*₁₈, *sad*₂₂, *stráň*₂₆, *svah*₆, *třešňovka*₃, *vinice*₆, *zahrada*₂₃; m. č.₅₃, *samota*₅ atd.

5 Z apel. *vinice* ‚pozemek, na kt. se pěstuje vinná réva; vinohrad‘ (SSJČ). Podle býv. vinic (SPJ pro Hrabří).

VÍSKA_{2/2/15} f., jednotlivě na různých místech Čech (nejvíce ČS, Chot)

1 a *Víska* v. Chlumec **b** *Pod Vískou* v. Chlumec

2 a *část obce* **b** *rybník*

3 a *Víska*₇, *Velká* v. **b** *U V-ky*₂, *Ve v-ce*₄, *Na V-kách*

4 a m. č.₆, *samota*₂ **b** *hon*, *chmelnice*, *les* (býv. *ves*), *louka*, *pole*₂; m. č.

5 Z apel. *víska* dem. k *ves* ‚vesnice, dědina‘ (SSJČ). Název části Vysokého Chlumce, která byla dříve samostatnou osadou a dosud má vlastní číslování (Cihlár 7). Jméno rybníka podle polohy.

VIŠNÍČKA_{3/3/34} f., celočeské, nejvíce ve stř. Čechách (DoK, Sdč, Kol, KuH)

1 a *Višničky* Hrabří **b** *U višniček* Hradce, Oříkov, *Ve višničkách* Hrabří

2 a *pole* **b** *pole*₂

3 a *Višnička*, *V-ky*₂ **b** *U v-ky*₂, *Na v-kách*, *Nad v-kama*, *Pod v-kami*, *U v-ek*₁₁, *Ve v-kách*₁₆

4 a *alej*, *pole*, *třešňovka* **b** *cesta*₄, *hon*₅, *les*, *louky*₃, *pole*₁₆, *sad*, *stráň*₃, *strouha*; m. č.

5 Z apel. *višnička*, dem. k *višeň* ‚strom n. keř se stopkatými bílými květy a s malými navinulými peckovicemi (višněmi); višně‘ (SSJČ). Podle polohy u višňové aleje (SPJ).

VODÁRNA_{4/4/346} f., celočeské (nejvíce Chot, KuH, Sla, Hab, KO)

1 b *Malinná u vodárny*¹ Hradce, Oříkov, *U vodárny*₃ Hradce, Oříkov; Hrabří; V. Chlumec

2 b louka, louky, pole,¹ poloha

3 a *Vodárna*₁₄, *Chobotecká, Městská, Stará*₂ v., *V. dolejší, hořejší, Hrádek, trkač, u břízek* **b** *K v-ně*₅, *Na v-ně*₁₉, *Nad v-nou*₁₅, *Pod v-nou*₄, *U v-ny*₂₄₇, *Za v-nou*₁₄, *U v-en*₃, *Nad novou v-nou, U staré v-ny*₃, *Za starou v-nou, Luka za v-nou, Stráně u v-ny*

4 a hon₂, les, louka₂, močál, pole₃, pozemky, prostor, rybník₂, studna, vodárna, vodní zařízení; budova₂, domek, m. č.⁷ **b** cesta₄, hon₉₃, les₁₈, louka₇₇, pastvina₈, pole₉₁, poloha₁₅, pozemek₁₂, pozemková trať, pramen, rybník₂, sad₃, studánka₂, studna₃, vodárna₄, zahrada; m. č.²³

5 Z apel. *vodárna* ‚závod k opatřování, úpravě a dodávání vody‘ (SSJČ). Podle polohy u vodárny (SPJ). – Srov. MALINNÝ.

VODLIČÍ_{1/1/1} n.

1 b *Na vodliči* Hrabří

2 b pastvina

5 Z adj. *orličí* ‚orlí‘ (SSJČ). Patrně podle výskytu orlů. V PJ došlo ke změně způsobu artikulace *rl* > *dl* (tj. *vorličí* > *vodliči*), kterou dokládá Bělič 65 (srov. *Kadlák, Kadlov, žádlivej*).

VOJTÍN_{4/4/4} m. (plt.)

1 a *Vojtína* Hrabří **b** *U Vojtínů*₂ Hrabří, *Ve Vojtínech*¹ Hrabří

2 a les **b** louky, pole₂¹

5 Z OJ (přezdívky) **Vojtín* + *-a*. Název lesa snad podle býv. majitele. Nedoloženo. Ostatní objekty podle polohy vzhledem k lesu (SPJ).

VOLEŠŇÁK_{1/1/1} m.

1 a *Volešňák* V. Chlumec

2 a rybník

5 Sufixem *-ák* ze slovního spojení *Volešnej rybník* > *Volešňák*, tj. univerbizací. Podle olšového porostu u rybníka. – Srov. OLEŠNÝ.

VRBA_{1/2/233} f., celočeské (nejvíce BL, BJ, NBd, HK, ChC)

1 b *U vrby* Hradce, Oříkov

2 b louka

3 a *Vrba*₄, *Malá, Smuteční, Velká* v., *V. dolejší, hořejší* **b** *Pod vrbou*₄, *U vrby*₁₁₀, *Ve vrbě*₄, *Za vrbou*₅, *Pod vrby*₅, *U vrb*₂₆, *Ve vrbách*₅, *Za vrbama*₆, *Za vrby*₄, *U zlaté vrby, U tří vrb*₂, *U vrby na dolách*

4 a hon₃, louka₂, pole₃, strom, vrch₂; m. č. **b** břeh potoka, hon₄₂, les₆, louka₄₃, pastvina₄, pole₁₁₁, poloha₁₀, pozemky₃, přívoz₂, rokle, rybník₃, strom₂, strouha, studánka₄, údolí; m. č.⁶

5 Z apel. *vrba* ‚strom n. keř s ohebnými větvemi a s podlouhlými zašpičatělými listy‘ (SSJČ). Podle polohy louky u vrby (SPJ). – Srov. VRBKA, VRBIČKA.

VRBIČKA_{1/2/177} f., celočeské (nejvíce Měl, KrV, Lty, MH)

1 b *Na vrbičkách* V. Chlumec

2 b údolí

3 a *Vrbička, V-ky*₁₁, *Buršovy, Drtinovy, Duškovy, Kovářovy v-ky* **b** *U v-ky*₁₂, *U v-ek*₈₆, *Ve v-kách*₄₅, *Za v-kami*₃, *Za V-ky*₂, *Ve v-kách na Zbábě*₂, *Za jatka u v-ek, Zadní díly u v-ek* atd.

4 a cesta, hon₂, hráz, louka, mokřina₃, pole, přehrada, rybník₃, vrbičky₂ **b** cesta₄, hon₁₆, les₄, louka₃₈, močál₂, pastvina₅, pole₆₉, poloha₃, pozemky₂, pramen₃, prostor₂, studánka₂, vrbičky₂, vrbov₃, vrboviště₂, zahrady; m. č.⁶, samota atd.

5 Z apel. *vrbička*, dem. k *vrba* ‚strom n. keř s ohebnými větvemi a s podlouhlými zašpičatělými listy‘ (SSJČ). Podle vrbového porostu (Cihlár 6). – Srov. VRBKA, VRBA.

VRBKA_{1/2/72} f., jednotlivě po celých Čechách (nejvíce Man, KO, Kou, Nep, Lbá)

1 **b** *Na vrbkách* Hradce, Oříkov, Hrabří

2 **b** pole₂

3 **a** *Vrbka*₁₈, *V-ky*₂ **b** *K V-ce*₂, *Na V-ce*₄, *Pod v-kou*₄, *U v-ek*₃, *U v-ky*₈, *Na V-kách*₂, *Pod v-kama*₂, *U v-ek*₈, *Ve v-kách*₁₂, *U Hanusovy v-ky*, *U dvou v-ek*

4 **a** hon₄, louka₅, pastvina₃, pole₉, pozemek, rybník, studánka **b** hon₁₄, les₂, louka₁₀, mokřina, pastvina₂, pole₂₄, pozemky, průhon

5 Z apel. *vrbka*, dem. k *vrba* ‚strom n. keř s ohebnými větvemi a s podlouhlými zašpičatělými listy‘ (SSJČ). Podle vrbového porostu (SPJ). – Srov. VRBA, VRBIČKA.

VRCH/VRCHA_{13/92/3807} m. (plt), celočeské (nejvíce Sdč, Ben, Klt, Nep, Táb)

1 **a** *Vrch*¹ V. Chlumeč, *Vrcha*₃ Hrabří **b** *Na vrchu*₅ Hradce, Oříkov, *Na vrchách*₂ Hrabří, *Pod Vrchem*¹ V. Chlumeč, *Ve vrchu* V. Chlumeč

2 **a** hon, les,¹ pole₂ **b** část obce,¹ les₂, pole₆

3 **a** *Vrch*₄₂, *Vrcha*₁₈₂, *Vrchy*₈₆, *Červený*₁₉, *Holej*₈, *Holý*₇₃, *Kamenný*₂₂, *Prostřední*₁₀, *Spálený*₈, *Strážný*₈, *Suchý*₁₁, *Šibeniční*₂₅, *Šibenný*₁₃, *Zadní*₁₄ v., *Malý*₅, *Prostřední*₃, *Přední*₅, *Velká*₅, *Zadní*₉ vrcha, *Malé vrchy*₄, *Vrchy od vsi*₃ atd. **b** *Na vrchu*₃₀₇, *Na vrše*₁₈, *Nad vrchem*₆, **Pod Vrchem**₁₄₀, *U Vrchu*₃₈, *Ve vrchu*₆₆, *Za vrchem*₁₁₀, *Mezi vrchy*₁₁, *Na vrchach*₆, *Na vrchách*₃₇₈, *Na vrších*₃₀₉, *Pod vrchama*₁₇, *Pod vrchy*₁₂₅, *Ve Vrchách*₂₅, *Ve vrších*₃₉, *Za vrchama*₉, *Za vrchy*₁₅₀, *Na bílém*₁₀, *červeném*₅, *Holém*₁₆, *holom*₄, *holým*₆, *velkým*₄ vrchu, *Pod Holým vrchem*₁₈, *U Holého vrchu*₅ atd.

4 **a** cesta₉, hon₂₆₅, hora₇, kopec₁₄₆, les₄₃₃, lom₁₂, louka₄₁, návrší₉, neplodná půda₇, pahorek₅, pastvina₅₉, pole₄₁₃, pozemek₁₈, sad₈, silnice₆, skála₁₂, stráň₆, vrch₇₉, vrcholak₄, vršek₁₁, vyvýšenina₁₂, zahrada₃; m. č.₃₆, samota₆ atd. **b** cesta₂₅, hon₅₂₉, kopce₂₅, les₂₈₅, lom₁₀, louka₁₈₈, návrší₃, pastvina₈₈, pole₁₃₄₈, poloha₁₄, pozemek₃₀, sad₈, samota₁₁, silnice₄, skála₆, stráň₆, svah₄, vrch₈, vršek₄, vyvýšenina₅, zahrada₁₂; chaty₇, m. č.₅₅ atd.

5 Z apel. *vrch* (dial. *vrcha*) ‚nevysoká hora, kopec‘ (PSJČ). Podle polohy na kopci nebo vzhledem ke kopci (Cihlár 4, 7, SPJ pro Hradce, Oříkov).

VRŠEK/VRŠKA_{6/31/1790} m. (plt.), celočeské (nejvíce Hum, Hor, Str, Pel)

1 **a** *Vrška* Hradce, Oříkov, *Lochů vršek* Hrabří **b** *Na vršku* V. Chlumeč, *Na Hostomských vrškách*¹ V. Chlumeč, *Na vrškách*₂ Hrabří, V. Chlumeč

2 **a** pole₂ **b** kopec¹, neuveden, pole₂

3 **a** *Vršek*₆₆, *Vrška*₅₂, *Vršky*₄₀, *Červený*₂₁, *Holý*₃, *Kozí*₆, *Malý*₇, *Prašivý*₃, *Slepičí*₄, *Zadní*₃ v., *Malé v-ky*₃ atd. **b** *Do v-ku*₄, *Na v-ku*₂₈₄, *Pod v-kem*₇₃, *U v-ku*₄₇, *Ve v-ku*₄₅, *Za v-kem*₄₆, *Mezi v-ky*₁₅, *Na v-kách*₁₆₉, *Pod v-kama*₈, *Pod v-ky*₃₄, *U v-ků*₈, *Ve v-kách*₆₂, *Za v-ky*₅₉, *Na červeném v-ku*₄, *Na malém v-ku*₂, *Pod týneckým v-kem*₂, *Na červených v-kách*₂, *Pod v-kem k lesíku*₂ atd.

4 **a** hon₉₃, kopec₄₂, les₁₆₃, lom₁₁, louka₁₉, neplodná půda₈, pahorek₆, pastvina₃₆, pole₁₇₁, poloha₇, pozemek₉, skála₉, vrch₁₃, vršek₃₀, vyvýšenina₁₀; m. č.₂₀ atd. **b** cesta₁₄, hon₂₁₈, kopec₁₁, les₁₀₀, lom₅, louka₇₈, návrší₄, neplodná půda₉, pastvina₇₇, pole₅₉₂, poloha₄, pozemky₉, silnice₇, vrch₁₂, zahrady₅; chalupa₃, m. č.₈₇, samota₂ atd.

5 Z apel. *vršek* ‚(menší, nevysoký) kopec‘ (SSJČ). Název kopce a pozemků nacházejících se na kopci nebo ve svahu (SPJ pro Hradce). /PSJČ dial. podobu *vrška*, která je analogií k *vrcha*, nedokládá./ – Srov. HOSTOMSKÝ, LOCH.

VZADU_{1/1/50} adv., celočeské (nejvíce Smí, Krá, NBr, Chot)

1 a *Malinná vzadu* Hradce, Oříkov

2 a louka, pole

3 a *Vzadu*₁₆, *Dolní*₂, *Háje*, *Horní*, *Končina*, *Lesy*, **Malinná**, *Matoušovo*, *Na Dubovici*, *Na kartáčnickově*, *Na kopečkách*, *Na Průhoně*, *Pod malým hájem*, *U křížku*₂, *Vávrovo v.*, *V. na Bílých*, *u háje*, *u mostu*, *u remízu*, *v Březí*, *v kopcích*, *ve vsi*, *za olšinkou* atd.

4 a hon₂₂, les₂, louka₄, pole₁₉, poloha, pozemek₄; m. č.₂ atd.

5 Z adv. *vzadu* ‚na zadním místě‘ (SSJČ). Podle polohy v zadní části pozemku. – Srov. MALINNÝ.

ZADNÍ_{3/18/1452} I adj. II subst. adj., celočeské (nejvíce MB, Sbs, VM, Kdy)

1 i b *V zadním Jonáši* V. Chlumec **II b** *Na zadních* Hrabří, *Na zadním*¹ Hradce, Oříkov,

2 b pole₂,¹ neuveden

3 i a *Borek*₂, *Hůrka*₂, *Loucká*₃ z., *Z. bor*₅, *borek*₈, *cesta*₃, *dlouhý*₈, *dolec*₄, *dolík*₅, *klín*₄, *konec*₅, *kopa*₄, *kopec*₇, *les*₆, *Lhota*₄, *obec*₂₉, *olšina*₄, *paseka*₅, *pole*₁₁, *rovina*₆, *rybník*₁₃, *stráň*₈, *strouha*₅, *vobec*₄, *vrch*₁₄, *vršek*₅, *díly*₈, *hony*₄, *hory*₄, *luka*₈, *vrcha*₆ atd. **b** *Na Z-í obci*₈, *stráni*₄, *vobci*₃, *U z-í louže*₂, *V Z-í strouze*₃, *Na z-ích vrchách*₂, *V z-ích lesích*₂, *lukách*₂ atd. **II a** *Zadní*₄₈ **b** *Na z-í*₁₅, *Na z-ím*₆, *U Z-ího*₅, *V z-ím*₃, **Na z-ích**₁₀, *U z-ích*₂, *V Z-ích*₄

4 a *cesta*₁₃, *dolík*₃, *hon*₂₉₅, *chmelnice*₂, *kopec*₆, *les*₁₈₉, *louka*₁₇₀, *nepłodná půda*₃, *pastvina*₄₂, *pole*₄₆₉, *pozemek*₂₈, *rokle*₈, *rybník*₁₉, *sad*₆, *stráň*₂, *strouha*₅, *svah*₂, *údolí*₆, *ulice*₂, *zahrady*₂; m. č.₄₂, *samota*₃ atd. **b** *cesta*₂, *hon*₃₃, *les*₂₇, *louka*₃₁, *pastvina*₁₄, *pole*₁₀₅, *pozemek*₄, *rokle*₂; m. č.₈ atd.

5 Z adj. *zadní* ‚jsoucí, umístěný vzadu, v pozadí, na konci ap.‘ (SSJČ). Podle polohy vzadu (SPJ). – Srov. JONÁŠ, PŘEDNÍ.

ZAHOŘÍ_{2/2/20} n., pouze již. Čechy, Vla a Sdč

1 b *Nad zahořím*¹ Hrabří, *V zahoří* Hrabří

2 b louka, pole¹

3 a *Zahoří*₁₃, *Z. přední*, *zadní* **b** *Na z-ří*₃, **Nad Z-řím**, *V Z-ří*

4 a část katastru, hon₄, les₂, louka, pahorek, pastviny, pole₅ **b** hon, louka, pastvina, pole₃

5 Z apel. *záhoří* kniž. a zast. ‚kraj za horami‘ (SSJČ). Podle polohy za kopci.

ZÁMEK_{1/6/419} m., celočeské (nejvíce Sla, DoK, KuH, Man)

1 b *Pod zámkem* V. Chlumec

2 b neuveden

3 a *Zámek*₄₃, *Zámky*₅, *Kozí*₄ *Nový*₃ *Starý*₉ *Zkamenělý*₂ z., *Staré z-ky*₂ atd. **b** *Na Z-ku*₆₅, *Nad z-kem*₁₀, **Pod z-kem**₃₇, *Před z-kem*₃, *U z-ku*₃₆, *V z-ku*₄₃, *Za z-kem*₂₃, *Na Z-kách*₈, *Na Starém Z-ku*₁₂, *Pod Starým z-kem*₆, *U starého z-ku*₆, *U zbořeného z-ku*₃, *Na starých z-cích*₃ atd.

4 a hon₄, kopec₂, les₁₁, louky₄, pole₈; budova₁₅, m. č.₃₅, zámek₈, zřícenina₆ atd. **b** *cesta*₅, *hon*₄₅, *křížek*₂, *les*₄₂, *louka*₂₄, *nepłodná půda*₃, *park*₃, *pastvina*₈, *pole*₉₂, *poloha*₇, *porost*₂, *pozemky*₅, *rybník*₂, *sad*₂, *skály*₃, *zahrada*₃; budova₂, domy₄, m. č.₆₄, zámek₁₃, zřícenina₅ atd.

5 Z apel. *zámek* ‚rozlehlá výstavná budova, zprav. umělecky vybavená a obklopená parkem, někdejší šlechtické sídlo‘ (SSJČ). Podle polohy pod vysokochlumeckým zámkem.

ZDRŽÍLKA_{1/1/1} f.

1 b *Na Zdržílce* Hrabří

2 b pole

5 Snad z OJ (přezdívky) **Zdržil* + *-ka*. Patrně podle býv. majitele. Nedoloženo.

ŽĎÁR_{6/6/107} m., celočeské (nejvíce Klt, Jar, KO, NMM, Plá)

1 a *Žďár*₃ Hrabří **b** *Na žďáře*₃ Hrabří

2 a pole₃ **b** pole₃

3 a *Žďár*₂₀, *Žďára*₆, *Žďáry*₁₀, *Horní Ž.*, *Ž-ry dolní*, *horní*, *Ž. horní*, *dolní* **b** *Na Ž-ru*₄, *Na Ž-ře*₇, *Pod Ž-rem*₆, *Pode Ž-rem*₃, *U Ž-ra*₄, *U Ž-ru*₈, *Ve Ž-ru*₃, *Ve Ž-ře*₄, *K Ž-rům*, *Na Ž-rách*₆, *Na Ž-řích*₄, *U Ž-rů*₂, *Ve ž-řích*₄, *Pod cestou ke Ž-ru*, *Pole u Ž-ru* atd.

4 a hon₄, les₁₈, louky₈, pastvina₂, pole₈, pozemky, rybník, silnice, údolí, vrch; m. č.3 **b** hon₁₉, kopec, les₁₀, louka₁₂, pole₃₁, pozemek₂, rozcestí₂; samota

5 Z apel. *žďár* ‚vypálená část lesa určená k osídlení a k polnímu hospodářství‘ (SSJČ). Název pole, které vzniklo vypálením lesa (SPJ).

ŽID_{2/2/155} **1** m. pouze ve tvaru adj. pos. -ŮV **3** I m. II -ŮV adj. pos. III -ŮV subst. adj. pos., celočeské (nejvíce MB, Dbš, Chru, JH, Par)

1 a *Židova strouha* V. Chlumec **b** *V Židový strouze* V. Chlumec

2 a pole **b** neuveden

3 I a *Žida*, *Rybník Židů*, *Židovic rybníček*, *Židů kout*₃ atd. **b** *U žida*₉, *Na židovic*₂, *U Židů*₄, *V židech*₅, *Za židojc*₂, *U mrtvého žida*, *Nad židovic rybníčkem* **II a** *Židova dolce*₃, *louka*₅, *paseka*₂, *strouha*₃, *studánka*₂, *Židovo pole*₅, *Židův důl*₃, *kopec*₂, *kout*₂, *vrch*₂, *Židovy palouky* **b** *Na židových hrobech*₃, *U židova pole*, *U židovy strouhy*, *U židovýho lesa* **III a** *Židův*, *Židovo*₉ **b** *Na Židově*₄, *Na židovom*₄, *Na židovym*₅, *Na židovým*₁₅ atd.

4 a cesta₂, hon₈, les₂₀, louka₁₄, pole₁₅, rokle₂, rybník₆, zahrada₂; m. č.4 atd. **b** hon₈, les₅, louka₇, pastvina₂, pole₄₃; m. č.11

5 Z etnonyma *Žid* ‚příslušník semitského národa pocházejícího z území Palestiny‘ (SSJČ). Podle býv. majitele, příp. jiného vztahu k osobě Žida. Nedoloženo. – Srov. STROUHA.

ŽIDOVNA_{1/2/162} f., celočeské (nejvíce Mil, Rak, Kou, Bla)

1 a *Židovna* V. Chlumec

2 a komplex budov

3 a *Židovna*₆₅, *Ž-ny*₇, *Stará*, *Sukova ž.*, *Ž. zadní* **b** *Na ž-ně*₂₇, *Pod ž-nou*₅, *U ž-ny*₈, *V ž-ně*₂₉, *Za ž-nou*₈, *V ž-nách*₅ atd.

4 a hon, les, louka₁₃, močál, pole₁₀, rybník₂, stráž, zahrada₂; domek₁₂, chalupa₂, m. č.33 **b** cesta, hon₈, les₂, louka₁₆, močál, parcela, pastvina, pole₁₅, poloha, pozemek₂, rybník₂, studánka, zahrada; dům₇, hospoda, m. č.28

5 Z apel. *židovna* ‚místo (dům, hostinec, obchod ap.), kde bydlí, působí n. se scházejí židé‘ (SSJČ). Název budov obývaných dříve židovskou komunitou, která zde měla i modlitebnu, pravděpodobně z 16.-17. st. (Kuthan 33). /Jedná se o budovy na návsi naproti Staré hospodě, čp. 78, 75, 43, 86, 87. Na přelomu 19. a 20. st. žili na Vysokém Chlumci už jen 4 Židé. Prostory Židovny později sloužily jako byty pro panské zaměstnance, dnes objekt chátrá (Kuthan 33)./

3.3.3 Frekvence lexikálních jednotek

V našem seznamu jsme uvedli celkem 239 heslových odstavců, tj. 239 různých plnovýznamových slov, která jsou obsažena v PJ ve zkoumané oblasti. Většina z těchto výrazů se vyskytuje (s různou frekvencí) i v PJ z ostatních oblastí Čech, nicméně některá z nich jsou doložena pouze v PJ z naší oblasti.

Těchto **jedinečných** výrazů je celkem 36. Jedná se především o PJ vzniklá z OJ, a to bez využití sufixu (DUDAŘ, HIRSCHBERG, HLAVÍN, MANDELÍČEK, PANEC/PANC, ŠOTNER, TOLLAR, VÁŇA, VOJTÍN, MILENA) i se sufixem (LESÁKOVINA, MARÁŠKOVINA, ROJTOVINA, CHLOUBOVINA, TKALCE,⁵⁶ CHOMÁTKA, ZDRŽÍLKA, MANOVY, HLÁSNOV, KOZELKOV). Vzhledem k tomu, že se nejedná o příliš frekventovaná OJ, jejich ojedinělý výskyt v PJ není překvapující.

Méně frekventovaná jsou PJ vzniklá z MJ nebo z adjektiva vzniklého z MJ (OŘÍKOVEC, ÚSTUPENICKÝ, VÁPENSKÝ), dále z PJ (MUSÍK), choronym (MACEDONKA), apelativ (VELEBNÍČEK, MILENEC, HAVÍŘOVNA, CHUDOBINKA, STAROSEDLÍ, VODLIČÍ), ostatních adjektiv (PODPIVOVARSKÝ, POSTARŠÍ, MALINNÝ), sloves (RAZVÁNKA) a univerbizací (VOLEŠŇÁK).

Většina těchto heslových slov je doložena pouze jedním dokladem, výjimečně dvěma (MACEDONKA, MANOVY, MILENEC, STAROSEDLÍ, TKALCE, VÁPENSKÝ), třemi (CHOMÁTKA), čtyřmi (KOZELKOV, VOJTÍN), šesti (OŘÍKOVEC, RAZVÁNKA) nebo sedmi (MALINNÝ).

Dalších 27 výrazů je již doloženo i v jiných oblastech Čech, ale ve sbírce PJ se vyskytují též minimálně, tj. pouze **do deseti dokladů**. Jsou to výrazy vzniklé opět z OJ (PLAVEC, PEČENÝ, STIBOR, JAREŠ/JARŠ, KOUTNÍK, PAPŠOVINA), MJ (VÁPENICKÝ, SEDLČANSKÝ) nebo apelativ (VASTRŽEJ, JELITO, HŘIB, PANČULE). Mnohá se vyskytují výhradně nebo především na Sedlčansku (HŮŠOVKA, ŠIBERÁK, PÝRNÝ, TÁBOREC, TRUBÁČEK).

Některými výrazy z těchto dvou skupin se budeme podrobněji zabývat v dalších kapitolách, neboť vytvářejí specifickou charakteristiku PJ ze zkoumané oblasti a odlišují je od PJ z ostatních oblastí Čech, a to hláskoslovně, slovo tvorně nebo morfologicky.

Většina výrazů obsažených v PJ (celkem 82) patří mezi slova v PJ **obvyklá**, tj. taková, která jsou ve sbírce PJ z celých Čech doložena počtem dokladů mezi 100 a 1000. Jedná se především o původní apelativa (např. BAŽANTNICE, CHMELNICE, JEZERO, MEZ,

⁵⁶ U PJ zastoupených heslovými slovy CHLOUBOVINA a TKALCE není vyloučen ani vznik z apelativa.

VRBA, VINICE, ALEJ, JEDLINA, DOLINA, HRÁZ) a adjektiva (např. KAMENNÝ, HOŘEJŠÍ, DOLEJŠÍ, BOROVIČEK, PUSTÝ, SPODNÍ), méně častěji OJ (TŮMA, URBAN, MAREK).

Výrazy obsažené v PJ na celém území Čech **nejčastěji** (tj. nad 1000 dokladů) jsou pouze apelativa a adjektiva. Z naší oblasti k nim patří celkem 38 výrazů, a to především apelativa označující často pojmenovávaný objekt v přírodě (např. LES, LESÍK, LOUKA, PALOUK, RYBNÍK, RYBNÍČEK, SKÁLA, SKALKA, STRÁŇ, STUDÁNKA) a adjektiva charakterizující takové objekty z hlediska jejich velikosti, barvy, stáří, polohy apod. (např. ČERNÝ, DLOUHÝ, DOLNÍ, HORNÍ, MALÝ, VELKÝ, PŘEDNÍ, ZADNÍ, STARÝ, ŠIROKÝ).

Vztah výrazů obsažených v PJ ve zkoumané oblasti vzhledem k výrazům obsaženým v PJ z území celých Čech z hlediska jejich frekvence shrnuje tabulka č. 1 v příloze.

3.3.4 Objekty pojmenované PJ

PJ v našem výzkumu pojmenovávají 373 různých objektů, přičemž četnost jednotlivých typů těchto objektů svědčí o charakteru krajiny a významu, který měly pro místní obyvatele.

Nejčastěji se jedná o **pozemková jména** (277), tj. názvy polí (136), luk (54), lesních pozemků (34), pastvin, honů a zahrad. Mnohem méně se v námi zkoumané oblasti vyskytují **hydronyma** (16), a to především jména rybníků, dále **hodonyma** (15), tj. názvy cest, pěšin a rozcestí, **oronyma** (8), a to hlavně jména kopců, **místní části** (17), tj. názvy hostinců a jiných budov, a názvy **jiných neživých přírodních a člověkem vytvořených objektů** (3), tj. jména kaple, křížku a býv. lomu.

Devětkrát uvádíme označení **poloha** u předložkových jmen typu *U kříže*. Protože v soupisech PJ není vždy zaznamenáno, jaký objekt je jménem označen, objevuje se též (28x) určení **neuveden** (tj. neuveden v soupisu).

Četnost jednotlivých typů objektů je podrobně uvedena v tabulce č. 2 v příloze.

3.6 Jazyková charakteristika PJ ze zkoumané oblasti

3.6.1 Morfologie PJ

Zatímco pojmenovávaných objektů je v našem souboru 373, PJ vztahujících se k nim je mnohem více (celkem 482), což souvisí se skutečností, že mnohé objekty mají několik paralelních názvů nebo byly nazývány různě v různých dobách. Např. hostinec *Stará hospoda* byl v minulosti podle měnících se majitelů označován názvy *U Adamů*, *U Kohoutů*, *U Váňů*, *U Tůmů*, *U Dudařů* atd. Někdy se jedná o varianty téhož názvu, a to bez předložky a s předložkou (např. *Dolejší plůžina* – *Na dolejší plůžině*). Jindy bylo naopak jedno PJ využíváno pro více sousedních objektů.

PJ ze zkoumané oblasti jsou přímá (*Bažantnice*) a nepřímá (*Za březinou*), přičemž PJ s předložkou je převážná většina (83 %), jak vyplývá z tabulky č. 3 v příloze. Nepočítáme-li předložky, je nejvíce PJ jednoslovných, některá PJ jsou dvouslovná (61), výjimečně se vyskytují i trojslovná PJ (4).

U **dvouslovných názvů** se jedná nejčastěji o spojení apelativa a shodného atributu, kterým bývá většinou adjektivum. To slouží k bližší charakteristice objektu označeného apelativem (*Dlouhá louka*) nebo k odlišení dvou shodně označených objektů stejného druhu (*Černá skála* – *Bílá skála*, *Horní koupadlo* – *Dolní koupadlo*, *Horní sádka* – *Dolní sádka*, *Hořejší plůžina* – *Dolejší plůžina*, *V předním Jonáši* – *V zadním Jonáši*).

Dále se ve funkci shodného atributu vyskytují posesivní adjektiva vytvořená z OJ, která vyjadřují majetnický nebo jiný vztah k určité osobě (*Hájkův sad*, *Kohoutova strž*, *Tůmova kaple*, *Charvátova stezka*), nebo adjektiva vytvořená z MJ (*Vápenická jezera*, *Chlumecká silnice*, *Sedlčanská silnice*, *Hrádecký les*).

Méně časté je spojení apelativa (nebo substantivního adjektiva) s neshodným atributem ve formě předložkového výrazu (*Pole za Oříkovcem*), případně adverbia. Tento typ slouží většinou k odlišení dvou objektů označených stejným apelativem nebo předložkovým spojením (*Za humny pod Razvánkou* – *Za humny u Oříkovce*, *Malinná u vodárny* – *Malinná vzadu*, *Pancíře pod Marky* – *Pancíře pod silnicí*).

Trojslovné názvy se vyskytly v naší oblasti pouze čtyři (*Šotnerova lipová alej*, *Poušť svatého Marka*, *Pivovarský malý rybník*, *Pivovarský velký rybník*). Také v posledních dvou jmenovaných příkladech se jedná o přidání další lexikální jednotky do PJ z důvodu rozlišení dvou stejně pojmenovaných objektů.

Z hlediska slovnědruhového jsou v PJ ve zkoumané oblasti obsažena substantiva, adjektiva, substantivní adjektiva, jedno adverbium (*vzadu*) a předložky. Substantiva jsou

nejčastěji apelativa, méně často pak vlastní jména (celkem 49 vlastních jmen, a to OJ, MJ, PJ, choronyma a etnonyma), přičemž u některých PJ nelze jednoznačně rozhodnout, zda pocházejí z OJ, nebo z apelativa, neboť obojí motivace je možná.

Apelativa obsažená v PJ nejčastěji pouze označují objekt, který je konkrétněji rozlišen až přívlastkem. S tím souvisí vysoký výskyt apelativ označujících lesní pozemky (les, lesík, remízek, hejk, v/obora, bažantnice, paseka, žďár, školka) a stromové/keřové porosty (březina, dub, habrovka, jedle, jedlina, kaštan, v/ořech, v/olšina, vrba, višnička, malina), ostatní pozemky (louka, loučka, palouk, palouček, niva, kopanina, stráň, chmelnice, vinice, pastviště), vodní plochy (rybník, rybníček, jezero, jezírko, koupadlo, studánka, touň), vyvýšeniny a sníženiny zemského povrchu (hora, hůrka, podhoří, zahoří, mezihorí, vrch, vršek, homole, hřib, hrb, pahrbek; dolík, dolina, jamka, strouha, struha), cesty (silnice, stezka, soudka, alej), stavby, budovy a jiné objekty vytvořené člověkem (cihelna, kovárna, pivovar, mlýnec, sušárna, vodárna, špýchar, flusárna, altán, stavení, chalupa, vila, dvorek, hospoda, hrad, zámek, kaple, kaplička, kříž, křížek, transformátor).

Charakteristiku, tvar nebo polohu objektu vyjadřují primárně adjektiva (polohu též předložky ve spojení se substantivy), apelativa sama o sobě tak činí pouze výjimečně (lyska, hořejšek, dolejšek, mezihorí, meziluzí, podhoří, zahoří, podzámčí), někdy též metaforicky podle podoby označovaného objektu s jiným objektem (nohavice, jelito, lopata, věnec, klínek, cíp). Velikost objektu je často naznačena využitím deminutiva (lesík, višnička, vrbka, vrbička, loučka, palouček, rybníček, hůrka, vršek, jamka, kaplička, křížek, víska, skalka, v/obrázek).

Apelativa obsažená v PJ jsou nejčastěji feminina, méně často maskulina, ještě řidčeji neutra a minimálně plurálie tantum (např. draha, humna, vrcha). Rod apelativ doložený v PJ se ve většině případů shoduje s rodem, který uvádějí slovníky, pouze ve významu ‚vodní nádrž s průtokem čerstvé vody pro chov ryb‘ (SSJČ) je v PJ doloženo maskulinum *sádek* (a tvar plurálie tantum *sádka*), přestože slovníky uvádějí pouze tvar feminina, tj. *sádka*.

Vlastní jména obsažená v PJ jsou nejčastěji OJ (celkem 39 různých OJ), méně často toponyma, tj. MJ (4 MJ: *Jezvina, Hradce, Chlumec, Oříkovec*)⁵⁷, PJ (3 PJ: *Musík, Jordán, Jordánek*), etnonyma (2 PJ: *Žid, Cikán* > *Cikánka*) a choronyma (1 doklad: *Makedonie* > *Macedonka*). OJ se vyskytují bez slovotvorné obměny (*Charvát, Plavec, Šotner*), nebo slovotvorně obměněná (*Lesákovina, Kozelkov*). Jedná se především o příjmení, výjimečně o rodná jména (*Marek* a *Jan* jako jména světců, *Milena*).

⁵⁷ V PJ jsou též obsažena adjektiva odvozená od některých z těchto MJ a též od několika dalších MJ.

Některá OJ (celkem 10, např. Loch, Adam, Suk) se v PJ vyskytují pouze ve tvaru jména rodiny, jiná pouze ve tvaru posesivního adjektiva (8 OJ, např. Hájek, Charvát, Plavec), zatímco OJ Kohout a Tůma najdeme v obou těchto tvarech. Co se týká jmeného rodu, jedná se vždy o maskulina, s výjimkou jednoho feminina (Milena).

Adjektiva v PJ (celkem 37 různých adj.) nejčastěji blíže charakterizují objekt označený apelativem, a to z hlediska jeho velikosti a rozlohy (malý, velký, široký), barvy (bílý, černý), polohy (dolní, horní, dolejší, hořejší, přední, zadní, podpivovarský, pivovarský, v/oborský), stáří (starý, postarší), majetnického vztahu (panský, knížecí, sem náleží též posesivní adjektiva vytvořená z OJ, např. Šotnerův), výskytu rostlin (lipový, borový, v/olešný, pýrný, malinný) nebo podle jiného charakteristického znaku (kamenný, pustý). Zvláštní skupinu tvoří adjektiva vytvořená z MJ (hradecký, hostomský, sedlčanský, ústupnický, vápenický, vápenský, chlumecký). Ve tvaru adjektiva je též jedno OJ (Pečený).

Celkem 8 adjektiv se v PJ vyskytuje pouze ve tvaru substantivního adjektiva (např. kamenný, pustý, knížecí, široký), 4 ve tvaru adjektiva i substantivního adjektiva (velký, zadní, svatý, pivovarský).

Nepřímá pojmenování se vyskytují v předložkových pádech s **předložkami** vyjadřujícími prostorové vztahy, tj. např. *U cihelny, Na luhu, V jedlinách, Za březinou, Pod bažantnicí*. Nejčastější je v PJ předložka *na* (113 PJ), následují předložky *u* (80), *v(e)* (52), *pod* (31), *za* (23), *nad* (9).

3.6.2 Slovo tvorba PJ

V PJ v naší oblasti se uplatňují tyto způsoby tvoření:

1. **toponymizace** (nejčastější), tj. *u dubu* > *U dubu*, dále např. *U studánky, Vinice, U rybníčka, Na horách, U kříže, Dolík, U lesíka, Pod silnicí, U obrázku, Pod zámkem, Na vršku, Bažantnice, U vrby, U vodárny, Pod mezí*
2. tvoření PJ na základě **metaforické (metonymické) souvislosti** pojmenovávaného objektu s jiným objektem (*Stiborova nohavice, Na jelitě, Lopata, Na pancířích, Větec, Cíp*)
3. **derivace** – sufixace (*Cikánka, Chloubovina, Kozelkov, Kulaťák*)
 - konverze (*Na velkém, Na knížecím*)
 - smíšený způsob prefixálně-konverzní (*Podevsí, Nadevsí*)
4. **tvoření dvouslovných a trojslovných pojmenování** (*Pivovarský malý rybník, Hájkův sad, Bílá skála*)
5. **univerbizace** (*Šiberný vrch* > *Šiberák, Návesní rybník* > *Návesník*)

Při derivaci PJ z OJ je při sufixaci nejčastějším odvozovacím sufixem *-ovina* (*Papšovina, Lesákovina, Maráškovina, Rojtovina, Chloubovina*), dále se vyskytly sufixy *-ovl/-ovy* (*Jankov, Kozelkov, Hlásnov, Manovy*), *-ovka* (*Hůšovka, Kovářovka*), *-ovna* (*Čáchovna*).

Při derivaci z apelativ a adjektiv byly využity sufixy *-ka* (*Šafářka, Smetanka, Spálenka*), *-ák* (*Kulaťák, Smradlák*), *-ovna* (*Havířovna*), *-ec* (*Táborec*), *-ček* (*Trubáček*), přičemž v některých případech připadá v úvahu též tvoření univerbizací (*Kulaťák, Smradlák, Spálenka, Smetanka*).

3.6.3 Hláskoslovné a lexikální zvláštnosti PJ

Většina PJ vyskytujících se v naší oblasti využívá slov, která se neliší od podoby spisovné, ale některá PJ nesou hláskové znaky obecné češtiny a nářečí.

K nejvýraznějším obecněčeským znakům patří protetické *v-* (*U voběšeneho, Ve voborách, Voborský rybník, U Voborskeho, U vobrázku, Volšiny, Ve volšinách, Ve vořechách, Volešňák*), dvojhláska *-ej* za spisovné *ý* (*Malej Pejrnej, Velkej Pejrnej, U svatejch*), *-ou* za spisovné *-ú* (*V ouvozech*). Patří sem též obecně české lexikální jednotky (*smradlavý, hospoda*). Mnohá PJ jsou zaznamenána ve spisovné podobě, přestože je zřejmé, že takto používána nikdy nebyla (*Za Jaršovými, U špýcharu*).

Výraz *touň* (v PJ *U touně*) je příkladem *ou* místo *ú*, které vzniklo z původního dlouhého nebo zdloženého *ó*. J. Bělič⁵⁸ tyto lexikalizované případy situuje do jižní poloviny Čech s přesahem k Rakovníku, čemuž víceméně odpovídá geografický výskyt PJ s tímto výrazem (viz mapa v příloze).

V PJ jsou uchovány též nářeční rysy charakteristické pro jižní část středočeského území, k nimž patří především zvláštní tvary ve skloňování adjektiv (tj. tvary typu *dobreho, dobremu, na dobrom*). V PJ jsou doloženy koncovky *-eho* (*U Vápenskeho rybníka, U Plavcoveho křížku, U voběšeneho, U voborskeho*), *-om* (*Na malinom, Na Pýrnom*), *-ejm* (*Na malinejm*).

K dalším hláskovým změnám zachyceným v PJ ve zkoumané oblasti patří změna způsobu artikulace *rl > dl* (tj. *vorličí > vodličí*), kterou dokládá Bělič⁵⁹ (srov. *Kadlák, Kadlov, žádlivej*). Dalšími z nich se budeme zabývat podrobněji v následující části práce v souvislosti se specifickými lexikálními jednotkami, tj. BRAH, HEJK, HŘIB (HRB, PAHRBEK),

⁵⁸ Bělič, J. *Nástin české dialektologie*. Praha: SPN, 1972, s. 104.

⁵⁹ Tamtéž, s. 65.

SKALÍ, ŠIBERNÝ (ŠIBERÁK) a VASTRŽEJ. Geografické rozšíření jednotlivých jevů zachycují mapy v příloze.

3.6.3.1 Brah (PJ *Na brazech* t. *Na brazích*)

PJ *Na brazech*, které pojmenovává pole na Vysokém Chlumci, vykládáme z dnes již zaniklého apelativa *brah*. Podle V. Machka⁶⁰ toto apelinum ve staré češtině znamenalo ‚jakýsi stoh se střechou posuvnou na 4 sloupích‘. F. Cuřín⁶¹ uvádí, že bylo též ‚přeneseno na terénní útvary, zvláště na mírné, nevysoké, především oblé kopce‘.

PJ vzniklá z tohoto apelativa se nacházejí především v jižní polovině Čech, několik dokladů máme též z povodí Labe a Jizery. Apelinum *brah* se v nich vyskytuje v různých formách (*brah*, *braha*, *brahy*, *na/v brahách*, *brazích* i *brazech*), F. Cuřín zaznamenává též ustrnutí předložkových pádů a jejich chápání jako jednoho slova (*V dobrahu*, *V dobrahy*), nenáležitě tvary v předložkových spojeních (*U brahy*) a záměnu souhlásky *ch* za *h* (*Na brachovce*). Tyto jevy svědčí o postupném zániku slova, který F. Cuřín klade před 18. st., přičemž není vyloučeno, že se slovu přestávalo rozumět již v 16. st., ne-li dříve.

3.6.3.2 Hejk (PJ *Hejk*, *Pod Hejkem*, *U Hejka*, *U Hejku*, *V Hejku*, *Za Hejky*)

Hlásková podoba *hejk* ‚hájek‘ vznikla analogií podle nepřímých pádů *hájku* > *hejku*, *hájky* > *hejky* apod., v nichž došlo k přehlásce *aj* > *ej*.⁶² Přehláska u slov tvořených ze základu *háj* je v českých nářečích častá a dříve byla ještě častější. (Stejný vývoj má i hanácké *hék*.)

V PJ na území Čech je tento hláskový jev zastoupen vedle základního *hejk* odvozeninami *hejkovství*, *hejkovice*, *hejkovský*, *hejště*, *hejšťský*, *hejný*, *hejnice*, *hejniček*, *hejnovka*, *hejnovna*. Ty však ve zkoumané oblasti nejsou zachyceny.

PJ s těmito formami tvoří dvě hlavní oblasti. Jednak jde o rozsáhlý areál, který se táhne z území na jih od Prahy k východu a severovýchodu a v jehož rámci vykazují PJ největší koncentraci v okr. Sedlčany (kam spadají i naše doklady z Oříkova, Hradců a Hrabří).

Na jihu oblast zasahuje až k Milevsku, na západě překračuje Vltavu, na severu a východě se táhne až k Benešovu a Voticům. V severovýchodní části tohoto areálu je přitom výskyt PJ s uvedenými výrazy řídký a převažuje zde slovo *hejný* a jeho odvozeniny. Druhá oblast s řídkým zastoupením PJ se nachází v sv. Čechách (zde však není zaznamenáno slovo *hejk*).

⁶⁰ Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Academia, 1968, s. 63.

⁶¹ Cuřín, F.: *Kapitoly z dějin českých nářečí a místních i pomístních jmen*. Praha: UK, 1970, s. 72.

⁶² Cuřín, F. *Studie z historické dialektologie a toponomastiky Čech*. Praha: UK, 1967, s. 52-53.

3.6.3.3 Hřib, hrb, pahrbek (PJ *Na hřibu, Na hrbech, U pahrbku*)

Ve Vysokém Chlumci se vyskytuje PJ *Na hřibu*, které ve shodě s Cuřínem⁶³ vykládáme z apel. *hřib* ve významu ‚nevysoký, oblý kopec, svah‘. Slovníky však toto apelativum v daném významu neuvádějí, pouze Kott⁶⁴ dokládá ve významu ‚vrch, štít hory‘ apelativum *chřib*, které Cuřín označuje za východočeský a lašský dialektismus⁶⁵. Tomu odpovídá výskyt tohoto apelativa v PJ z Čech, s výjimkou dokladů z Nezdic na Šumavě a z Blaženic na Neveklovsku.

PJ obsahující apelativum *hřib* v daném významu⁶⁶ jsou méně častá (7 dokladů oproti 15 dokladům na *chřib*) a všechny pocházejí z jedné oblasti. Většina z nich je doložena v obci Korno na Berounsku, zbývající doklad je z Hostomic na Hořovicku. Také Cuřín situuje nejvíce dokladů na Berounsko. Z ostatních lokalit, které uvádí, jsou naší oblasti nejbližší Osečany, Velběhy, Nepřejov, Votice a Dobříš, lze tedy uvést, že doklad z Vysokého Chlumce z oblasti rozšíření jevu nevybočuje.

Dalšími nářečními formami apelativa *hřib/chřib* jsou podoby *skřib, křib, skříp, kříp* apod. Etymologické slovníky zpravidla spojují slova *chřib, hřbet* a *hrb*, která si jsou blízká též sémanticky. PJ obsahující apelativum *hrb* ve významu ‚vyvýšenina, kopeček‘ jsou poměrně častá, a to převážně v jižní polovině Čech. Mezi našimi doklady máme PJ *Na hrbech*. Také výskyt apelativa *pahrbek* ve významu ‚pahorek, kopec, vrch, vyvýšenina‘ je v PJ omezen na jižní Čechy a jih středních Čech, kam spadá námi zkoumaná oblast, tedy i zde doložené PJ *U pahrbku*.

3.6.3.4 Skalí (PJ *Skalí, Ve skalí*)

O skalnatém a kamenitém charakteru sedlčanské krajiny svědčí PJ obsahující adjektivum kamenný (*Kamenná, Pod Kamennou, V Kamenné*) a substantiva skála (*Bílá skála, Černá skála, Na bílé skále, Na černé skále, Pod skálou*), skalka (*Na skalce*) a skalí (*Skalí, Ve skalí*). Zatímco PJ obsahující slova *kamenný, skála* a *skalka* jsou velice hojná na území celých Čech, výskyt apelativa *skalí* v PJ je územně omezen.

Tato PJ se nacházejí ve dvou oddělených oblastech, a to v okolí horního toku Jizery a v oblasti ohraničené Sázavou, Vltavou a Lužnicí, kam spadá i Sedlčansko, odkud máme

Matúšová, J. Hláskosloví pomístních jmen. In: *Pomístní jména v Čechách*. Praha: Academia, 1995, s. 136-138.

⁶³ Cuřín, F. *Studie z historické dialektologie a toponomastiky Čech*. Praha: UK, 1967, s. 147.

⁶⁴ Kott, F. Š. *Česko-německý slovník zvláště grammaticko-fraseologický I*. Praha: 1878, s. 542.

⁶⁵ Cuřín, F. *Studie z historické dialektologie a toponomastiky Čech*. Praha: UK, 1967, s. 144.

⁶⁶ Opomíjíme PJ, které vzniklo z apelativa *hřib* ve významu ‚houba‘ a dvě PJ vytvořená z MJ *Hřiby*.

kromě pěti dokladů ze zkoumané oblasti ještě dva doklady z Hojšína a z Kňovic. Mimo tyto dvě oblasti leží Lounsko a Opočensko, odkud pocházejí též dva doklady.

3.6.3.5 Šiberný, Šiberák (PJ *Šiberný vrch*, *Na Šiberáku*)

Adjektivum *šiberný* (stejně tak jako slova *šibrný*, *šibeňák*, *šiberna*) vzniklo na základě nářeční disimilace artikulačního způsobu *-nn-* > *-rn-* ve slově *šibenný* apod.⁶⁷ Jde o lexikalizovaný případ hláskové změny, přičemž toto adjektivum není doloženo ani ve staré češtině, ani žádným slovníkem češtiny 19. a 20. st.⁶⁸

Dokladů na PJ vzniklá z tohoto adjektiva je 26, a to jednak v podobě substantivizovaného adjektiva, jednak adjektiva. Tato PJ vytvářejí uzavřený areál, jehož hranice tvoří Zbraslavsko, Jilovišťsko, Tábořsko, Příbramsko, Hořovicko. PJ *Šiberná*, *Šiberný* (8), *Šiberný vrch* pojmenovávají vyvýšeniny, pole, louky, les a hon JZD v místech, kde stála šibenice. Název *Šiberná* má i potok v Radouši na Hořovicku, který teče pod vrchem zvaným Šiberna. Podle polohy v místech či u míst zvaných *Šiberná*, *Šiberný* mají louky, pole, pastviny, hony, zahrady název *Na Šibenným*, *Na Šiberným*, *Pod Šibenným*, *Pod Šiberným*, *U Šiberný*.

Název *Šiberák* vznikl univerbizačním sufixem *-ák* ze spojení *Šibeniční kopec*, *vrch* apod. Ani tato lexikální jednotka není doložena ve staré češtině a ve slovnících češtiny 19. a 20. st. Šest PJ *Šiberák*, *Na Šiberáku*, *Pod Šiberákem* je jako názvy vyvýšenin, polí a lesa doloženo pouze z Příbramska a Sedlčanska, tedy ze stejného areálu jako PJ *Šiberný*.

Kromě toho je ještě jeden další doklad ležící mimo tento areál, a to z Mirotína (býv. soudní okres Kamenice nad Lipou), kde má rybník název *Šiberák*. L. Olivová-Nezbedová⁶⁹ připouští možnost, že název rybníka mohl vzniknout univerbizací sufixem *-ák* ze spojení *Šiberův rybník*, přičemž příjmení *Šibera* dokládá J. Beneš.⁷⁰

3.6.3.6 Vastržej (PJ *Na vastržej*)

PJ vzniklé z apelativa *vastržej* je kromě Vysokého Chlumce doloženo ještě v nedalekých Petrovicích, a to v podobě *Ve vastržejích*. Apelativum *vastrže/vastržej* uvádí F. Š. Kott⁷¹ ve významu ‚strouha, rýha podzemní, kanál, stoka‘.

⁶⁷ Cuřín, F. *Studie z historické dialektologie a toponomastiky Čech*. Praha: UK, 1967, s. 53-57.

Matušová, J. Hláskosloví pomístních jmen. In: *Pomístní jména v Čechách*. Praha: Academia, 1995, s. 125-128.

⁶⁸ Olivová-Nezbedová, L. Lidská spravedlnost zachycená pomístními jmény v Čechách. In: *Onomastické práce IV*. Praha: ÚJČ AV ČR, 2000, s. 374-376.

⁶⁹ Tamtéž, s. 379.

⁷⁰ Beneš, J. *O českých příjmeních*. Praha: Academia, 1962, s. 99.

⁷¹ Kott, F. Š. *Česko-německý slovník zvláště grammaticko-fraseologický IV*. Praha: 1884, s. 560.

Podrobněji vastržej (v podobě *vostržej*) charakterizuje Teysler – Kotyška⁷². Uvádí, že trativody byly budovány již v nejstarších dobách za účelem odvodnění zamokřených pozemků. K jejich zřizování se používalo nejrůznějšího materiálu (např. kámen, šterk, písek, dřevo, sláma, cihly apod.). V různých oblastech byly nazývány různě, podle toho, jakého materiálu bylo použito na dno trativodu, např. na Lounsku a Volyňsku *klusy*, na Kolínsku, Semilsku, Rokycansku a Trutnovsku *hejcochy*, na Strakonicku *štěky*, na Sedlčansku *vostržeje*.

L. Olivová-Nezbedová⁷³ dává toto apelativum do souvislosti s apelativy *vostřejš* a *vostřejš*, doloženými Tereziánským a Josefským katastrem pro 18. st. a do současnosti dochovanými v PJ v pozměněném znění s koncovým *ž* (tj. *vostřejž*, *vostřejž*), tj. v PJ *Ve vostřejžích* (dvakrát ve východních Čechách), *Vostřejžky*, *Za Vostřejžky*, *Pod Vostřejžky*, *Vostřejže* (v jižních Čechách). Jedná se o zkomoleniny slova *vostržej*, které vzniklo z apelativa *vastržej* změnou počátečního *va-* > *vo-*.⁷⁴

3.7 Analýza PJ s využitím modelové teorie

V této kapitole se budeme zabývat PJ ze zkoumané oblasti z hlediska jejich utvářenosti s využitím modelové teorie (viz kap. 2.5).

Frekvenci jednotlivých VM v 318 (různě znějících) PJ zachycuje tabulka č. 4 v příloze, ze které vyplývá, že nejfrekventovanějším VM vyjadřujícím základní vztah je VM A (65 %), nejčastěji v kombinaci s VM B, tj. A+B. Méně často se v základní pojmenovovací funkci vyskytuje VM B (20 %), nejméně VM C (10 %) a D (5 %).

3.7.1 PJ vztahového modelu A

VM A ‚poloha, umístění pojmenovaného objektu v terénu‘ je v PJ ve zkoumané oblasti nejvíce frekventovaný, neboť mnohá PJ nějakým způsobem vyjadřují polohu pojmenovaného objektu (nejčastěji vzhledem k relačnímu objektu). Podle typu relačního objektu můžeme rozlišit tyto skupiny PJ:

1. Relační objekt je důležitým orientačním bodem v okolí pojmenovaného objektu. V jeho funkci nejčastěji vystupují terénní útvary, vody, pozemky, rostliny, cesty a stavby, např. *U dubu*, *Pod bažantnicí*, *Nad silnicí*, *U vodárny*, *Za kovárnou*, *Nadevsí*.

⁷² Teysler – Kotyška. *Technický slovník naučný XIII*. Praha: Borský a Šulc, 1937, s. 1080.

⁷³ Olivová-Nezbedová, L. Výklad pomístních jmen Vastržeje, Vostřejže apod. *OZ* 34-35, 1993-94, s. 86-95.

⁷⁴ Slovo *vastržej/vostržej* pochází z přejatého středohornoněmeckého slova *wasserseige*. – Srov. Nejedlý, P. K. výkladu pomístního jména Vastržej. *AO* 34, 1995, s. 155-156.

2. Relační objekt tvoří celek nadřazený pojmenovávanému objektu. PJ pak vyjadřuje, v které části relačního objektu se pojmenovaný objekt nachází, např. *Hořejší plužina, Spodní koupadlo.*

3. Jako relační objekt slouží označení osoby, např. *U voběšeneho, Za Jaršovými, U milenců.*

Ve zkoumané oblasti jsme zaznamenali tyto VM:

A (*Hořejšky, Dolejšky*), AB (*Podevsí, Nadevsí, Podhoří, Mezihoří, Meziluží*),

A+A (často užívaný; relační objekt je vyjádřen apelativně i propriálně, PJ *V podzámčí, V zahoří, Nad zahořím, Na hořejškách, Na dolejškách, Na meziluží, Pod Viskou, U Chlumce, Nad Oříkovcem, Pod Jezvinou, Pod Jonášem, Pod Kamennou, Pod Lampírem, Pod Věncem, Pod Markami, Pod Marky, Na Jonáši, U Jordána, U Jordánku, U Flusárny, U Pivovarského, U Voborskeho, U Trubáčku, U Táborce, U Oříkovce, Pod Pejrným, Pod Hejkem, U Hejka, U Hejku, Za Hejky, Na Razvance, Pod Razvankou, V Razvance, Na Smetance, Pod smetánkou, Za Hradcemi, V Hradcích*),

A+B (nejčastěji užívaný, PJ *Na altáně, Na brazech, Na březině, Na horách, Na vrchu, Na chmelnici, Na dolině, Na drahách, Na habrovce, Na hřibu, Na hůrce, Na jamkách, Na jezírkách, Na kovárně, Na luhu, Na skalce, Na palouku, Na plužině, Na nivě, Na vastržeji, Na vinici, Na vodliči, Na vrbičkách, Na vrbkách, Na vrchách, Na vršku, Na vrškách, Na homoli, Na hlíně, Nad sady, Nad sádkami, Nad silnicí, Nad stavením, Pod silnicí, Pod bažantnicí, Pod hrází, Pod mezí, Pod strání, Pod paloučky, Pod hradem, Pod zámkem, Pod horami, Pod vrchem, U cihelny, U pahrbku, U pivovára, U kříže, U obrázku, U vobrázku, U lesíka, U kapličky, U jedle, U remízku, U rybníčka, U vrby, U sádek, U silnice, U sloupu, U struh, U studánky, U špýcharu, U touně, U hor, U transformátoru, U višniček, U vodárny, U drah, U dubu, U havířovny, V hejku, V horách, V loučkách, Ve vořechách, Ve voborách, Ve vrchu, V bažantnici, V březině, V jedlinách, V luhu, V dolíku, V dolinách, V prutníku, V kaštonech, V koupadle, V panšule, V panšuli, Ve starosedlí, Ve strání, Ve struhách, Ve stránech, Ve višničkách, Za rybníkem, Za sádkem, Za humny, Za chalupy, Za kovárnou*).

PJ s předložkou *na, v(e)* mívají často ještě podobu přímého pojmenování, např. *Na nivě – Niva, Ve vrchu – Vrch, Na vinici – Vinice, Na dolině – Dolina, V březině – Březina, V dolíku – Dolík, Na drahách – Draha, V hejku – Hejk, Ve skalí – Skalí, Na jamkách – Jamky.* Obě varianty, ač formálně vyjadřují rozdílné VM, znamenají totéž a jsou uživateli chápány jako jediné anoikonymum ve dvou variantách.

A+C (méně zastoupený, např. *Na velkém, Na širokém, V kamenné, Ve skalí, V hlinkách, Na cípu, Na klínku, Na věnci, Na pancířích, Na kopanině, Na kopaninách, Na lyskách, Na poustkách, Na pýrnem, Na borové, Na spálenkách, Na Šiberáku, V jílcích, V jelcích, Na jelitě,*

Na hrbech, Na bělidle, Na pastvišti, V průhoně, V průhomu, Na čihadle, Na žďáře, U paseky, Na pasekách, Za pasekami, Za paseky, Na chudobince, Na malinném),

A+D (předložka + apelativní nebo propriální značení osoby, *Za Jaršovými, U Adamů, U Kohoutů, U Váňů, U Tímů, U Dudařů, U Mandeličků, U Panců, U Koutníků, U Urbanů, U Suků, U velebníčka, U milenců, U voběšeneho, Na šafáře, Na tkalcích, Na knížecím, Na panském),*

A+A (*Na zadním, Na zadních),*

A+A+B (*Na dolejší plužině, Na hořejší plužině, Na hořejší louce, Za Hrádeckým lesem, Na Hostomských vrškách, U Vápenského rybníka),*

A+C+B (*Na černé skále, Na bílé skále),*

A+C+D (*U svatého Marka, U svatého Jána),*

A+D+B (*U Hlavinového křížku, U Plavcoveho křížku),*

A+D+C (*V panské čtvrti)*

(A+B)+(A+A) (*Za humny u Oříkovce, Za humny pod Razvánkou).*

3.7.2 PJ vztahového modelu B

Podstatou VM B je vyjádření druhu pojmenovávaného objektu v PJ, podstatou VM +B+ pak obdobné postižení objektu relačního. Různé objekty pojmenované i relační je možno roztrždit do sémantických skupin podle části tzv. Šmilauerova sémantického třídění PJ:⁷⁵

1. Terénní formy, půda, vody

- vyvýšeniny (*Hůrka, Vrch, Na vršku, Homole, Na horách, Na brazech, Lochů vršek*)
- vhloubené útvary (*Dolina, Dolík, Jamky, Struha*)
- kulturní půda (*Pole za Oříkovcem, Niva*)
- vody a vodní stavby (*Voborský rybník, Vápenský rybník, Hrádecký rybník, Koupadlo, Jezera, Lazna*)

2. Rostlinstvo - porosty obecně (*Hejk, Luh, Remízek, Hrádecký les*)

- stromy – porosty, jednotlivě i části rostlin (*Březina, Višničky, V kaštanech, Ve vořechách, Na habrovce, V jedlinách, V prutníku*)
- pěstování rostlin (*Vinice, Pančule, Školka, Hájkův sad, Na chmelnici, Dlouhá louka, V loučkách, Na palouku*)

3. Živočišstvo – výskyt a umístění (*Bažantnice, Na vodličí*)

4. Lidská díla

⁷⁵ Šmilauer, V. Třídění pomístních jmen. ZMK 13, 1972, s. 171-204.

- sídliště a stavby (*Víska, Pod zámek, Pod hradem, Nad stavením, Holanova vila, U kříže, Za chalupy, Za kovárnou, Ve voborách, Židovna, U vodárny*)
- výrobní zařízení (*U pivovára, U sušárny, U cihelny, Flusárna*)
- sochy, obrazy, pomníky označené vlastním jménem postavy, kterou představují (*U svatého Jána – socha světce*)
- komunikace (*Chlumecká silnice, Ústupnická silnice, Sedlčanská silnice, Charvátova stezka*)

Ve zkoumané oblasti se vyskytují tyto VM:

B (*Bažantnice, Březina, Hůrka, Vrch, Vrcha, Vrška, Homole, Flusárna, Vinice, Hejk, Luh, Luhy, Remízek, Pančule, Plužina, Koupadlo, Jezera, Dolina, Dolík, Draha, Jamky, Niva, Sádky, Starosedlí, Struha, Lazna, Soudka, Stráně, Školka, Víska, Višničky*),

A+B (*Chlumecká silnice, Ústupnická silnice, Sedlčanská silnice, Hrádecký les, Hradecký rybník, Vápenský rybník, Vápenická jezera, Dolní sádka, Horní sádka, Hořejší plužina, Dolejší plužina, Horní koupadlo, Dolní koupadlo, Spodní koupadlo, Pivovarská hora, Pivovarský rybník*),

C+B (*Černá skála, Bílá skála, Dlouhá louka, Postarší dvorek, Stará hospoda, Šiberný vrch*),

D+B (*Kohoutova strž, Hájkův sad, Charvátova stezka, Holanova vila, Pečeného křížek, Lochů vršek, Tůmova kaple, Židova strouha, Panský rybník*).

V těchto PJ se hojně užívají dosud běžná a obecně rozšířená apelativa (*rybník, les, louka, silnice*), která u sebe mívají přívlástek, který je nositelem diferenciací funkce umožňující odlišit objekt v rámci objektů podobných. Uvedená apelativa plní v PJ pouze funkci pojmenovací (přímo pojmenovávají objekt – *les*) a tvoří základ PJ. Identifikační funkci mají zpravidla s atributem.

V rámci vícečlenných VM B jsou zde zastoupeny VM B+(A+A) (*Pole za Oříkovcem*), D+C+B (*Šotnerova lipová alej*) a A+C+B (*Pivovarský velký rybník*).

3.7.3 PJ vztahového modelu C

Anoikonyma VM C podávají charakteristiku pojmenovaného nebo relačního objektu na základě jeho různých vlastností.

VM C₁ sdružuje všechna PJ, která byla vytvořena na základě inherentních vlastností pojmenovaného objektu, příp. na základě vztahu k jinému objektu nebo okolnosti. Tyto vlastnosti mohou být v PJ vyjádřeny přímo nebo metaforicky. Motivací PJ v naší oblasti jsou tyto vlastnosti:

1. určité výrazné znaky:

- velikost (*Široký, Na velkém, Dlouhá louka*)
- tvar, příp. celkový vzhled objektu (*Na klínku, Na jelitě, Cíp, Lopata, Věvec*)
- zápach (*Smradlák*), vlhkost (*Na bahně*)
- látkové složení objektu (*Hlinka, Kamenná*)
- vyskytující se rostlinstvo (*Borová, Malinné, Malý Pýrný*)

2. hodnocení objektu:

- kladné, záporné (*Pustý, Lyska, Na chudobince*)
- z hlediska vývoje objektu (*Postarší dvorek*)

VM \underline{C}_2 spojuje všechna PJ pojmenovávající objekty na základě vlastnosti vyplývající z děje (činnosti):

1. Činnost je součástí přírodního dění

- působení ohně (*Spálenka*)
- atmosférické jevy (*Smetanka, Razvánka*)

2. lidská činnost

- získávání, dobývání půdy (*Kopanina, Paseka, Žďár*), rozdělování půdy (*V jílcích*)
- pasení dobytka, cesty pro dobytek (*Na pastvišti, V průhoně*)
- domácí práce (*Na bělidle*), lov (*Na čihadle*)

VM v PJ ze zkoumané oblasti jsou tyto:

\underline{C}_1 (*Hlinka, Kamenná, Skalí, Borová, Cíp, Lopata, Lyska, Věvec, Malinné, Pustý, Poustka, Pejrný, Smradlák, Široký, Kulařák*),

\underline{C}_2 (*Spálenka, Smetanka, Razvánka, Kopanina, Žďár, Paseka*),

$C_1 + \underline{C}_1$ (*Malý Pýrný, Velký Pýrný*), $D + \underline{C}_1$ (*Stiborova nohavice*),

$\underline{C}_1 + A$ (*Malinná vzadu*),

$\underline{C}_1 + (A+B)$ (*Malinná u vodárny, Pancíře pod silnicí, Pancíře u kříže*),

$\underline{C}_1 + (C+D)$ (*Poušť svatého Marka*).

3.7.4 PJ vztahového modelu D

Do VM D patří PJ vyjadřující posesivitu a jiný vztah k osobě (např. podíl na budování pojmenovaného objektu, pojmenování podle majitele blízkého objektu, nebo podle události, jejímž účastníkem byla daná osoba). V PJ se vyskytují tyto VM:

\underline{D} (*Hirschberg, Hůšovka, Jankov, Kovářovka, Kozelkov, Lampír, Manovy, Maráškovina, Papšovina, Rojtovina, Chloubovina, Chomátka, Vojtína, Tkalce, Cikánka, Židovna*),

D+B (*Kohoutova strž, Hájkův sad, Holanova vila, Pečeného křížek, Lochů vršek, Tůmova kaple, Židova strouha, Charvátova stezka, Panský rybník*),

A+D (*Za Jaršovými, U Adamů, U Kohoutů, U Váňů, U Tůmů, U Dudařů, U Mandelíčků, U Panců, U Koutníků, U Urbanů, U Suků, Na Hlásnově, Na Jankově, Na Zdržílce, Na Čáchovně, Na Chomátce, Na Hušavce, Pod Hůšovkou, U Hůšovky, Ve Vojtínech, U Vojtínů, Na Cikánce, U velebníčka, U milenců, U voběšeneho, Na šafářce, Na tkalcích, Na knížecím, Na panském*),

A+D+B (*U Hlavínového křížku, U Plavcoveho křížku, V Židový strouze*).

K označení posesivity slouží nejčastěji příjmení, podíl apelativ na vyjadřování posesivity je menší (velebníček, milenci, šafář).

4. Závěr

V předkládané práci jsme se pokusili o analýzu pomístních jmen nacházejících se v katastru středočeských vesnic Vysoký Chlumeč, Hrabří, Hradce a Oříkov. K dané problematice jsme přistupovali z několika různých hledisek. Důraz byl kladen na hledisko jazykové (především na slovtvorbu, hláskosloví a morfologii), ale nebylo možno opomenout ani mimojazykové (tj. geografické, geomorfologické a historické) faktory, které mají též vliv na utváření pomístních jmen.

Z katastrů výše jmenovaných vesnic se nám podařilo shromáždit celkem 482 anoikonym. Ta jsme roztřídili do 239 heslových odstavců podle plnovýznamových slov, která jsou v nich obsažena. Každý odstavec obsahuje výčet všech pomístních jmen ze zkoumané oblasti obsahujících dané slovo, dále jejich gramatickou charakteristiku, objekty, ke kterým se názvy vztahují, a informace o frekvenci anoikonym v rámci zkoumané oblasti, bývalého sedlčanského soudního okresu i celých Čech.

Stěžejní částí každého heslového odstavce je výklad pomístních jmen, který je uveden určením jejich východiska, tj. slova, které je základem jmen (nejčastěji substantiva, a to apelativa nebo vlastního jména), a slovtvorných prostředků, jimiž byla jména vytvořena. Následuje vysvětlení motivace vzniku jmen (tj. podnětu k užití jména). Součástí výkladu je i vysvětlení jazykových zvláštností jmen a fakultativně jsou připojeny i další doplňující informace.

Z takto provedené analýzy všech pomístních jmen ze zkoumané oblasti je možno odvodit obecnější principy ovlivňující podobu a charakteristické rysy tohoto regionálního anoikonymického systému.

Tak jako v ostatních částech Čech jsou i ve zkoumané oblasti pomístními jmény pojmenovány především pozemky (tj. pole, louky a lesní pozemky, 74 %), mnohem méně jsou zde zastoupena hydronyma, hodonyma a oronyma. Většina anoikonym (83 %) jsou pojmenování nepřímá, která vyjadřují polohu objektu vzhledem k objektu jinému, a to pomocí předložek vyjadřujících prostorové vztahy (nejvíce zastoupenými předložkami jsou *na* a *u*).

Počítáme-li pouze plnovýznamová slova (tj. nepočítáme-li předložky), je nejvíce pomístních jmen jednoslovných, některá jsou dvouslovná a zcela výjimečně se ve zkoumané oblasti vyskytují i trojslovná pomístní jména. U dvouslovných názvů se jedná nejčastěji o spojení apelativa a shodného atributu, kterým bývá zpravidla adjektivum.

Většina výrazů obsažených v pomístních jménech v této oblasti se vyskytuje (s různou frekvencí) i v anoikonomech z ostatních regionů Čech, nicméně některá z nich jsou doložena pouze v pomístních jménech z naší oblasti. Jedná se především o anoikonoma vzniklá z méně frekventovaných osobních jmen (např. Tollar, Dudař), z adjektiv vytvořených z místních jmen omezených na zkoumaný region (např. ústupenický, vápenský) nebo pomístní jména, v nichž proběhla hlásková změna charakteristická pro omezenou část Čech (např. vodličí).

Z hlediska slovnědruhového jsou v pomístních jménech ve zkoumané oblasti obsažena substantiva, adjektiva, substantivní adjektiva, jedno adverbium a předložky. Substantiva jsou nejčastěji apelativa, méně často pak vlastní jména (a to osobní jména, místní jména, pomístní jména, choronyma a etnonyma). Apelativa nejčastěji pouze označují pojmenovávaný objekt (především lesní a jiné pozemky, stromové a keřové porosty, vodní plochy, vyvýšeniny a sníženiny zemského povrchu, cesty a stavby), který je konkrétněji rozlišen až přívlastkem.

Charakteristiku, tvar nebo polohu objektu vyjadřují primárně adjektiva (polohu též předložky ve spojení se substantivou), apelativa sama o sobě tak činí pouze výjimečně (např. *hořejšek, mezihoří, podzámčí*), někdy též metaforicky podle podoby označovaného objektu s jiným objektem (např. *nohavice, jelito, lopata, věnec*). Velikost objektu je často naznačena využitím deminutiva (např. *lesík, palouček, rybníček*).

V pomístních jménech v naší oblasti se uplatňují tyto způsoby tvoření: toponymizace (*U dubu*), tvoření pomístních jmen na základě metaforické souvislosti pojmenovávaného objektu s jiným objektem (*Na jelitě*), derivace, tj. sufixace (*Kozelkov*), konverze (*Na velkém*) a smíšený způsob prefixálně-konverzní (*Nadevsí*), dále pak tvoření dvouslovných a trojslovných pojmenování (*Pivovarský malý rybník*) a univerbizace (*Šiberný vrch > Šiberák*).

Většina pomístních jmen vyskytujících se ve zkoumané oblasti využívá slov, která se neliší od podoby spisovné, ale některá anoikonoma nesou hláskové znaky obecné češtiny a nářečí. K nejvýraznějším obecněčeským znakům zachyceným v pomístních jménech patří protetické *v-* (*U vobrázku, Volšiny*), dvojhláska *-ej* za spisovné *-ý* (*Malej Pejrnej, U svatejch*), *-ou* za spisovné *-ú* (*V ouvozech*).

V některých pomístních jménech jsou uchovány nářeční rysy charakteristické pro jižní část středočeského území, k nimž patří především zvláštní tvary ve skloňování adjektiv, tj. koncovky *-eho* (*U Vápenskeho rybníka, U voběšeneho*), *-om* (*Na malinom, Na pýrnom*), *-ejm* (*Na malinejm*).

V další části práce se podrobněji zabýváme specifickými lexikálními jednotkami, tj. BRAH, HEJK, HŘIB (HRB, PAHRBEK), SKALÍ, ŠIBERNÝ (ŠIBERÁK) a VASTRŽEJ.

Výskyt pomístních jmen, v nichž jsou tyto výrazy obsaženy, je omezen pouze na určité oblasti Čech, většinou se jedná pouze o jižní Čechy a jižní část středních Čech, kam spadá též námi zkoumaná oblast.

V poslední kapitole této práce se zabýváme pomístními jmény ze zkoumané oblasti z hlediska jejich utvářenosti s využitím modelové teorie. Z výzkumu vyplývá, že nejfrekventovanějším vztahovým modelem vyjadřujícím základní vztah je vztahový model A (65 %), který vyjadřuje polohu pojmenovaného objektu v terénu (nejčastěji vzhledem k relačnímu objektu), a to nejčastěji v kombinaci s vztahovým modelem B, tj. $\underline{A}+B$ (např. *U dubu*). Méně často (20 %) se v základní pojmenovovací funkci vyskytuje vztahový model B, který vyjadřuje druh pojmenovávaného objektu, nejméně pak vztahový model C (10 %), podávají charakteristiku pojmenovaného nebo relačního objektu na základě jeho různých vlastností, a vztahový model D (5 %), vyjadřující posesivitu a jiný vztah k osobě.

Aplikace modelové teorie na pomístní jména ve zkoumané oblasti dokresluje a systematizuje poznatky získané z jejich předchozí analýzy a poukazuje na základní sémantické a slovtvorné principy vytvářející tento anoikonymický systém.

Summary

Minor Place-Names in the Area of the Communities of Vysoký Chlumec, Hrabří, Hradce and Oříkov – a Contribution to the Analysis of Regional Anoiconymic Systems

The main aim of the work is to analyse the minor place-names found in the territory of four villages in the region of Central Bohemia.

As a consequence of the interdisciplinary nature of this issue, the introductory chapters deal with the geography, geomorphology, history and dialects of the region. The next section provides an overview of the theoretical conclusions which have so far been made in the study of Czech anoiconyms.

The main part of the work focuses on the analysis of the anoiconyms. Special attention is given to their language formation and the connection with the regional dialect.

Seznam PJ ze zkoumané oblasti

V tomto seznamu uvádíme všechna PJ shromážděná ve zkoumané oblasti. U každého PJ uvádíme všechny paralelní názvy, objekt, ke kterému se PJ vztahuje, a konkrétní katastr, na kterém se objekt nachází.

PJ jsou seřazena podle abecedního pořadí jejich plnovýznamových složek (tj. bez ohledu na předložky). V případě víceslovných PJ je dané PJ zařazeno podle toho z lexikálních výrazů, který stojí v abecedě nejdříve (např. PJ *Bílá skála* je uvedeno pod *B*, nikoliv pod *S*). Totéž platí o objektech, které mají více paralelních názvů (tedy louku se dvěma názvy *U cihelny* a *Za Jaršovými* je nutno hledat pod *C*, nikoliv pod *J*).

U Adamů t. U Kohoutů, U Váňů, U Tůmů, U Dudařů,	hostinec	Vysoký Chlumec
U Mandělíčků, U Panců, Stará hospoda	alej	Vysoký Chlumec
Šotnerova lipová alej	stráň	Vysoký Chlumec
Na altáně t. Spálenka t. Na spálenkách	louka	Oříkov, Hradce
Na bahně	ulice	Vysoký Chlumec
Bažantnice	les (obora)	Vysoký Chlumec
Bažantnice	část obce	Vysoký Chlumec
Pod bažantnicí	neuveden	Vysoký Chlumec
V bažantnici	rybník	Vysoký Chlumec
Na bělidle t. Dolní koupadlo t. Spodní koupadlo	pole	Hrabří
Bílá skála t. Na bílé skále	pole	Hrabří
Borová t. Na Borové	pole	Vysoký Chlumec
Na brazech t. Na brazích t. Na březině t. Pod Kamennou	pozemek	Vysoký Chlumec
V brůdku	les	Hrabří
Březina	les	Hrabří
Březina t. V březině	pole	Hrabří
U Březiny	pole	Hrabří
Za Březinou	louky	Hradce, Oříkov
U cihelny t. Za Jaršovými	ulice	Vysoký Chlumec
Cikánka t. Na Cikánce	pozemek	Vysoký Chlumec
Na Cikánce	louka	Hradce, Oříkov
Cíp	pole	Hradce, Oříkov
Na cípu	pole	Hrabří
Na Čáchovně	les	Hrabří
Černá skála t. Na černé skále	rybníček	Vysoký Chlumec
Čertův mlýnec	pozemky	Vysoký Chlumec
Na čihadle t. Na čihadle	pozemek	Vysoký Chlumec
V panské čtvrti	louka	Vysoký Chlumec
Dlouhá louka	louky	Hrabří
Dolejšky t. Na dolejškách	pole	Hrabří
Dolejší plužina t. Na dolejší plužině	hon	Hrabří
Dolík	pole	Hrabří
Dolík t. V dolíku	les	Hrabří
Dolina	travina	Hrabří
Dolina t. Na dolině	pozemek	Vysoký Chlumec
Na dolině	les	Oříkov, Hradce
V dolinách	rybník	Vysoký Chlumec
Dolní sádka		

Draha t. Na drahách	pastvina	Hrabří
Na drahách	neuveden	Vysoký Chlumec
U drah	pole	Hrabří
U drah	neuveden	Vysoký Chlumec
U dubu	pozemek	Vysoký Chlumec
U dubu	pole	Oříkov, Hradce
U dubu	pole	Hrabří
Postarší dvorek	dvůr	Vysoký Chlumec
Flusárna	rybník	Vysoký Chlumec
U Flusárny	pozemek	Vysoký Chlumec
Na habrovce	Hrabří	Hrabří
Hájkův sad t. Na chmelnici	pozemek	Vysoký Chlumec
U havířovny	louka, pole	Hrabří
Hejk t. V hejku	les	Hrabří
Hejk t. V hejku	les	Hrabří
Hejk	les	Oříkov, Hradce
Pod Hejkem	travina	Hrabří
U Hejka	pole	Hrabří
U Hejku	pastviny	Oříkov, Hradce
U Hejku	pole	Oříkov, Hradce
Za Hejky	louky	Hrabří
Za Hejky	louky	Hrabří
Za Hejky	pole	Hrabří
Hirschberg t. Horní koupadlo	rybník	Vysoký Chlumec
Na Hlásnově	pozemek	Vysoký Chlumec
U Hlavínového křížku	poloha	Oříkov, Hradce
Na hlíně	louka	Oříkov, Hradce
Hlinka t. V Hlinkách	pole	Vysoký Chlumec
Holanova vila	budova	Vysoký Chlumec
Homole	les	Hrabří
Homole t. Na Homoli	pole	Hrabří
Homole t. Na Homoli	pole	Hrabří
Pivovarská hora t. V horách t. Podhoří t. Mezihoří	les	Vysoký Chlumec
Na horách	pastvina	Oříkov, Hradce
Na horách	pole	Oříkov, Hradce
Na horách	cesta	Hrabří
Pod horami	pole	Vysoký Chlumec
U hor	neuveden	Vysoký Chlumec
Horní sádka t. Nad sádkami	rybník	Vysoký Chlumec
Hořejšky t. Na hořejškách	louky	Hrabří
Na Hořejší louce	louky	Hrabří
Na Hostomských vrškách	kopec	Vysoký Chlumec
Pod hradem t. U Koutníků	hostinec	Vysoký Chlumec
V Hradcích	neuveden	Vysoký Chlumec
Za Hradcemi	hon	Hrabří
Hrádecký les	les	Oříkov, Hradce
Hrádecký rybník	rybník	Oříkov, Hradce
Za Hrádeckým lesem	pole	Oříkov, Hradce
Pod hrází	louka	Oříkov, Hradce
Na hrbech	pole	Hrabří
Na hřibu	louky	Vysoký Chlumec
Hůšovka t. Hůšová	část lesa	Oříkov, Hradce
Na Hušavce	pozemek	Vysoký Chlumec
Pod Hůšovkou	les	Oříkov, Hradce

U Hůšovky	travina	Hrabří
Za humny	pastviny	Oříkov, Hradce
Za humny	pole	Oříkov, Hradce
Za humny	pole	Oříkov, Hradce
Za humny	louka	Hrabří
Za humny	pole	Hrabří
Za humny	hon	Hrabří
Za humny pod Razvankou	pole	Oříkov, Hradce
Za humny u Oříkovce	pole	Oříkov, Hradce
Hůrka t. Na Hůrce	pole	Hrabří
Za chalupy	louka	Oříkov, Hradce
Charvátova stezka	pěšina	Vysoký Chlumec
Chloubovina	budova	Vysoký Chlumec
U Chlumce	louky, traviny	Hrabří
Chlumecká silnice	cesta	Oříkov, Hradce
Chomátka t. Na Chomátce	pole	Hrabří
Chomátka	hon	Hrabří
Na chudobince	pole	Hrabří
Jamky t. Na jamkách	pole	Hrabří
U svatého Jána	poloha	Vysoký Chlumec
Jankov t. Na Jankově	pole	Hrabří
U jedle	pole	Hrabří
V jedlinách	pole	Hrabří
V jelcích	louky	Vysoký Chlumec
V jílcích	neuveden	Vysoký Chlumec
Na jelitě	pěšina	Vysoký Chlumec
Jezera	rybník	Vysoký Chlumec
Vápenická jezera t. Na jezírkách	rybník	Vysoký Chlumec
Pod Jezvinou	louky	Hrabří
Jonáš	pozemek	Vysoký Chlumec
Jonáš	les	Oříkov, Hradce
Jonáš	pole	Hrabří
Na Jonáši	pole	Hrabří
Pod Jonášem	pole	Oříkov, Hradce
Pod Jonášem	pole	Hrabří
Pod Jonášem	pole	Hrabří
V předním Jonáši	neuveden	Vysoký Chlumec
V zadním Jonáši	neuveden	Vysoký Chlumec
Jordán t. Jordánek	rybník	Vysoký Chlumec
U Jordána	louky	Vysoký Chlumec
U Jordánku	neuveden	Vysoký Chlumec
Kamenná t. V kamenné	les	Vysoký Chlumec
Pod Kamennou	pole	Vysoký Chlumec
Tůmova kaple	kaple	Vysoký Chlumec
U kapličky	pozemek	Vysoký Chlumec
U kapličky	pole	Hrabří
U kapličky	pole	Hrabří
U kapličky	hon	Hrabří
V Kaštanech	ulice	Vysoký Chlumec
Na klínku	pole	Hrabří
Na knížecím	pole	Hrabří
Kohoutova strž	býv. lom	Vysoký Chlumec
Kopanina t. Na kopaninách	pole	Hrabří
Kopanina	pole	Oříkov, Hradce

Na kopanině	pozemek	Vysoký Chlumeč
Koupadlo	neuveden	Vysoký Chlumeč
V koupadle	pozemek	Vysoký Chlumeč
Na kovárně	budova	Vysoký Chlumeč
Za kovárnou t. Lesákovina t. Na Lesákovině	pozemek	Vysoký Chlumeč
Kovářovka t. Na Kovářovce	louka	Hrabří
Kozelkov	les	Vysoký Chlumeč
Kozelkov	vrch	Hrabří
Pod Kozelkovem t. Nad Plužinou	louka	Oříkov, Hradce
Pod Kozelkovem	pole	Hrabří
Pancíře u kříže	pole	Oříkov, Hradce
U kříže	hon	Hrabří
U kříže	pole	Hrabří
U kříže	pole	Hrabří
Pečeného křížek	křížek	Vysoký Chlumeč
U Hlavínového křížku	poloha	Oříkov, Hradce
U Plavcoveho křížku	poloha	Oříkov, Hradce
Kulaťák	pole	Oříkov, Hradce
Lampír	kopec	Hrabří
Pod Lampírem	pole	Hrabří
Lazna	studna	Vysoký Chlumeč
U lesíka	neuveden	Vysoký Chlumeč
Lochů vršek	pole	Hrabří
Lopata	pole	Hrabří
V loučkách	pozemek	Vysoký Chlumeč
Luh	louka	Oříkov, Hradce
Luh t. V Luhu	les	Vysoký Chlumeč
Luhy	les	Vysoký Chlumeč
Na luhu	louky	Hrabří
Lyska t. Na Lyskách	pole	Hrabří
Macedonka t. Na Macedonce	louka	Hrabří
Na malinách	les	Hrabří
Malinná u vodárny	pole	Oříkov, Hradce
Malinná vzadu	louka	Oříkov, Hradce
Malinné t. Na malinom t. Na malinejm t. V malinném	pole	Vysoký Chlumeč
Na malinném	pole	Hrabří
Na malinném	pole	Hrabří
Malý Pýrný/Pejřný/Pejrný t. Malej Pejrnej	kopec (les)	Vysoký Chlumeč
Pivovarský malý rybník t. Táborec	rybník	Vysoký Chlumeč
Manovy t. V Manovech	pole	Hrabří
Maráškovina	budova	Vysoký Chlumeč
Poušť svatého Marka t. U svatého Marka t. V poušti t. Poušť	myslivna	Vysoký Chlumeč
U svatého Marka t. Na poušti	pozemek	Vysoký Chlumeč
Marka t. Marky t. V Marcích t. V Markách	les	Vysoký Chlumeč
Pancíře pod Marky	pole	Oříkov, Hradce
Pod Markami t. Pod Markem	pozemek	Vysoký Chlumeč
Pod Marky	hon	Hrabří
Pod Marky	louka	Oříkov, Hradce
Pod mezí	louka	Oříkov, Hradce
Meziluží	pozemek	Vysoký Chlumeč
Na meziluží	neuveden	Vysoký Chlumeč
Na Mileně	louka	Hrabří
U milenců t. Na vrchu	les	Oříkov, Hradce
U milenců t. Na vrchu	pole	Oříkov, Hradce

Musík	potok	Oříkov, Hradce
Nadevsí	louky	Hrabří
Nadevsí	pole	Hrabří
Nadevsí	louky	Oříkov, Hradce
Návesník	rybník	Oříkov, Hradce
Návoz t. Na Návoze	pole	Hrabří
Návoz t. Na Návoze	pole	Hrabří
Návoz t. Na Návoze	pole	Hrabří
Níva t. Na Nivě	pole	Hrabří
Níva t. Na Nivě	pole	Hrabří
Stíborova nohavice	louka	Oříkov, Hradce
U voběšeneho	louka	Hrabří
Ve voborách	louky	Vysoký Chlumec
Voborský rybník	rybník	Vysoký Chlumec
U Voborskeho	neuveden	Vysoký Chlumec
U obrázku	poloha	Vysoký Chlumec
U vobrázku	pole	Hrabří
Olešný rybník t. Volešňák	rybník	Vysoký Chlumec
Olšiny t. Volšiny t. V olšínách t. Ve volšínách	pozemek	Vysoký Chlumec
Ve vořechách	pozemek	Vysoký Chlumec
Oříkovec	pole	Hrabří
Nad Oříkovcem	pole	Oříkov, Hradce
Pole za Oříkovcem	pole	Oříkov, Hradce
U Oříkovce	pole	Hrabří
U Oříkovce	hon	Hrabří
V ouvozech	pastvina	Oříkov, Hradce
U pahrbku	pole	Hrabří
Pod paloučky	pole	Hrabří
Na palouku	louka	Oříkov, Hradce
Pancíře pod silnicí	pole	Oříkov, Hradce
Na pancířích	pole	Hrabří
Na pancířích	pole	Hrabří
Pančule t. V panšule t. V panšuli	pozemek	Vysoký Chlumec
Panský rybník t. Pivovarský/Pivovarský velký/Podpivovarský rybník t. Smradlák	rybník	Vysoký Chlumec
Na panském	pole	Hrabří
V panské čtvrti	pozemek	Vysoký Chlumec
Papšovina	neuveden	Vysoký Chlumec
Paseka t. Na pasekách	pole	Hrabří
U paseky	pole	Hrabří
Za pasekami t. Za paseky	pozemek (les)	Vysoký Chlumec
Na pastvišti	pastviny	Vysoký Chlumec
Pejrný t. Velký Pejrný/Pýrný/Pejrný t. Velkej Pejrněj	kopec (les)	Vysoký Chlumec
Na Pýrnom	neuveden	Vysoký Chlumec
Pod Pejrným	pole	Vysoký Chlumec
U pivovára	část obce	Vysoký Chlumec
U Pivovarského	neuveden	Vysoký Chlumec
Plužina t. Na plužině	pole	Hrabří
Plužina	plocha zastavěná	
Hořejší plužina t. Na hořejší plužině	kravinem	Oříkov, Hradce
Podevsí	pole	Hrabří
Podevsí	louky	Hrabří
V podzámčí	louky	Oříkov, Hradce
Poustka t. Na poustkách	neuveden	Vysoký Chlumec
	pole	Hrabří

Na poustkách	pole	Hrabří
U průhona	les	Oříkov, Hradce
V průhoně	pastvina	Oříkov, Hradce
V průhonu	pěšina	Vysoký Chlumeč
V prutníku	pozemek	Vysoký Chlumeč
Pustý	polesí	Oříkov, Hradce
Pustý	potok	Oříkov, Hradce
Razvanka	les	Oříkov, Hradce
Razvanka	pole, les	Hrabří
Na Razvance	pole	Hrabří
Pod Razvankou	pole	Hrabří
V Razvance	les	Hrabří
Remízek	lesík (pozemek)	Vysoký Chlumeč
U Remízku	neveden	Vysoký Chlumeč
Rojtovina	budova	Vysoký Chlumeč
U rybníčka	neveden	Vysoký Chlumeč
Vápenský rybník	rybník	Vysoký Chlumeč
U Vápenskeho rybníka	neveden	Vysoký Chlumeč
Za rybníkem	neveden	Vysoký Chlumeč
Nad sady	pole	Hrabří
Nad sady	pole	Hrabří
Sádky	louky	Hrabří
Za sádkem	pole	Oříkov, Hradce
Za sádkem	pole	Oříkov, Hradce
U sádek	neveden	Vysoký Chlumeč
Sedlčanská silnice	cesta	Oříkov, Hradce
Nad silnicí	hon	Hrabří
Nad silnicí t. Na palouku t. U vrby	louka	Oříkov, Hradce
Pod silnicí	pole	Hrabří
Pod silnicí	pole	Oříkov, Hradce
U silnice	pole	Oříkov, Hradce
Skalí t. Ve skalí	pole, pastvina	Hrabří
Skalí t. Ve skalí	pole	Hrabří
Skalí	pole	Oříkov, Hradce
Na skalce	rozcestí	Oříkov, Hradce
U sloupu	křižovatka	Vysoký Chlumeč
Smetanka	pozemek (les)	Vysoký Chlumeč
Na Smetance	pole	Vysoký Chlumeč
Pod Smetánkou	neveden	Vysoký Chlumeč
Soudka	ulička	Vysoký Chlumeč
Spálenka t. Na spálenkách	stráň	Vysoký Chlumeč
Starosedlí	pole	Oříkov, Hradce
Ve Starosedlí	pole	Hrabří
Nad stavením	louky	Hrabří
Stráně t. Ve stránech	les	Hrabří
Pod strání	pozemek	Vysoký Chlumeč
Ve stráni	pole	Vysoký Chlumeč
Židova strouha t. V Židový strouze	pole	Vysoký Chlumeč
Struha	louky	Oříkov, Hradce
Struha	louky	Oříkov, Hradce
Struha	hon	Hrabří
Struha t. Ve struhách	pole	Hrabří
Ve struhách	les, pastvina	Hrabří
Ve struhách	louky, pole	Hrabří

Ve struhách	pole	Oříkov, Hradce
U struh	pole	Hrabří
U struh	pole	Hrabří
U studánky	poloha	Vysoký Chlumeč
Na sudě	pole	Hrabří
U Suků	hostinec	Vysoký Chlumeč
U sušárny	poloha	Vysoký Chlumeč
Na šafáře	zahrada	Vysoký Chlumeč
Na Šiberáku	pole	Hrabří
Šiberný vrch	kopec	Hrabří
Široký t. Na širokém	louky	Hrabří
Školka	pozemek	Vysoký Chlumeč
U špýcharu	neuveden	Vysoký Chlumeč
U Táborce	neuveden	Vysoký Chlumeč
Tkalce t. Na tkalcích	pole, louky	Hrabří
U touně	cesta	Hrabří
U transformátoru	poloha	Vysoký Chlumeč
Trubáček t. Pod Viskou	rybník	Vysoký Chlumeč
U Trubáčku	neuveden	Vysoký Chlumeč
U Urbanů	hostinec	Vysoký Chlumeč
Ústudenická silnice	cesta	Oříkov, Hradce
Na vastržeji	pozemek	Vysoký Chlumeč
U velebníčka	les (pozemek)	Vysoký Chlumeč
Na velkém	pole	Hrabří
Na velkém	pole	Oříkov, Hradce
Věmec	kopec	Oříkov, Hradce
Na Věnci	pole	Oříkov, Hradce
Na Věnci	pole	Hrabří
Pod Věncem t. Na vrchu	pole	Oříkov, Hradce
Vinice	travina	Oříkov, Hradce
Vinice t. Na vinici	pastviny	Hrabří
Víska	část obce	Vysoký Chlumeč
Višničky t. Ve višničkách	pole	Hrabří
U višniček	pole	Oříkov, Hradce
U vodárny	louky	Hrabří
U vodárny	louka	Oříkov, Hradce
U vodárny	poloha	Vysoký Chlumeč
Na vodličí	pastvina	Hrabří
Vojtína	les	Hrabří
U Vojtínů	louky	Hrabří
U Vojtínů	pole	Hrabří
Ve Vojtínech	pole	Hrabří
U vrby	louka	Oříkov, Hradce
Na vrbíčkách	údolí	Vysoký Chlumeč
Na vrbkách	pole	Hrabří
Na vrbkách	pole	Oříkov, Hradce
Vrch t. Ve vrchu	les	Vysoký Chlumeč
Vrcha t. Na vrchách	poel	Hrabří
Vrcha t. Na vrchách	pole	Hrabří
Vrcha	hon	Hrabří
Na vrchu	pole	Oříkov, Hradce
Na vrchu	pole	Oříkov, Hradce
Pod Vrchem	část obce	Vysoký Chlumeč
Vrška	pole	Oříkov, Hradce

Na vršku	neuveden	Vysoký Chlumeč
Na vrškách	pole	Hrabří
Na vrškách	pole	Vysoký Chlumeč
Na zadních	pole	Hrabří
Na zadním	pole	Oříkov, Hradce
Nad zahořím	pole	Hrabří
V zahoří	louka	Hrabří
Pod zámkem	neuveden	Vysoký Chlumeč
Na Zdržílce	pole	Hrabří
Žďár t. Na žďáře	pole	Hrabří
Žďár t. Na žďáře	pole	Hrabří
Žďár t. Na žďáře	pole	Hrabří
Židovna	komplex budov	Vysoký Chlumeč

Seznam zkratek⁷⁶

A	antropoformant
adj.	adjektivum
AO	Acta onomastica
apel.	apelativum
arch.	archaický
AV ČR	Akademie věd České republiky
B	toponymická báze
Bělič	Bělič, J. Nástin české dialektologie
blan.	blanické, z poříčí Blanice
Bš	Beneš, J.: O českých příjmeních
BšNěm	Beneš, J.: Německá příjmení u Čechů
býv.	bývalý
CEO	Centrální evidence obyvatel
Cihlář	Cihlář, F.: Pomístní, traťová jména obce Vysoký Chlumeč
Cuřín	Cuřín, F.: Studie z historické dialektologie a toponomastiky Čech
CuřínKap	Cuřín, F.: Kapitoly z dějin českých nářečí
ČSAV	Československá akademie věd
dem.	deminutivum
dial.	dialektický, -cky
dř.	dřívě
f.	femininum
Habart	Habart, Č.: Sedlčansko, Sedlecko a Voticko. IV. díl.
jč.	jihočeský
již.	jižní, -ně
jv.	jihovýchodní, -ně
jz.	jihozápadní, -ně
Kk	Kotík, A.: Naše příjmení
Kott	Kott, F. Š.: Česko-německý slovník zvláště grammaticko- fraseologický I-VII
Kna	Knappová, M.: Jak se bude vaše dítě jmenovat?
kniž.	knižní
kt.	který
Kuthan	Kuthan, J.: Staletí pod hradními okny
LexVod	Zeměpisný lexikon České socialistické republiky. Vodní toky a nádrže
lid.	lidový
m.	maskulinum
Machek ES	Machek, V.: Etymologický slovník jazyka českého
MatHlás	Matúšová, J.: Hláskosloví pomístních jmen. In: Pomístní jména v Čechách
MČ, m. č.	místní část
MJ	místní jméno
Mold	Moldanová, D.: Naše příjmení
mor.	moravský

⁷⁶ V seznamu uvádíme zkratky, které se vyskytly v celé práci (opomíjíme obecně srozumitelné a běžně používané zkratky typu *atd.*). Z velké části se jedná o zkratky z kapitoly 3.3.2 Heslové odstavce, kam náleží i zkratky literatury, na kterou v jednotlivých heslech odkazujeme. V tomto seznamu u publikací neuvádíme celý bibliografický údaj, neboť ten je součástí Seznamu literatury.

n.	neutrum, nebo
nář.	nářeční
něm.	německý
NŘ	Naše řeč
ob.	obyvatelé
obl.	oblastní (výraz)
OJ	osobní jméno
os.	osoba
OSN	Ottův slovník naučný
OZ	Onomastický zpravodaj (ČSAV)
p.	pád
PJ	pomístní jméno
pl.	plurál
plt.	plurale tantum
poněk.	poněkud
pos.	posesivní
přen.	přeneseně
příp.	případně
PSJČ	Příruční slovník jazyka českého
pův.	původní, -ně
RJ	rodné jméno
řidč.	řidčeji
SaS	Slovo a slovesnost
Sdč	Sedlčansko
sg.	singulár
SiebenNěmSl	Siebenschein, H. et al.: Česko-německý slovník I-II
SM	slovotvorný model
SSČ	Slovník spisovné češtiny
SSJČ	Slovník spisovného jazyka českého
SPJ	Soupis pomístních jmen
srov.	srovnej
ST	slovotvorný typ
stč.	staročeský, -sky
stř.	střední
subst.	substantivum
subst. adj.	substantivní adjektivum
sz.	severozápadní, -ně
t.	také
T	topoformant
TurM	Turistická mapa Střední Povltaví – Zvíkov a Orlík
ÚJČ	Ústav pro jazyk český
UK	Univerzita Karlova
V. Chlumec	Vysoký Chlumec
VM	vztahový model
VPJ	víceslovné pomístní jméno
vých.	východní, -ně
zákl.	základ
zast.	zastaralý, -le
zejm.	zejména
zeměp.	zeměpisný, -ně

ZMK
zprav.
zř.
zvl.

Zpravodaj Místopisné komise ČSAV
zpravidla
zřídka
zvláště

Seznam pramenů a literatury

A. Prameny

- Abecední generální katalog pomístních jmen z území Čech.* Archiv pomístních jmen oddělení onomastiky Ústavu pro jazyk český AV ČR v Praze.
- Soupis pomístních jmen z území Čech zpracované v letech 1963-1980.* Archiv pomístních jmen oddělení onomastiky Ústavu pro jazyk český AV ČR v Praze.
- Střední Povltaví – Zvíkov a Orlík.* Soubor turistických map 1:50 000, 39. Praha: Klub českých turistů, 1993.

B. Literatura

- Bělič, J. *Nástin české dialektologie.* Praha: SPN, 1972.
- Beneš, J. *O českých příjmeních.* Praha: Academia, 1962.
- Beneš, J. *Německá příjmení u Čechů 1-2.* Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 1998.
- Centrální registr obyvatelstva.* Ministerstvo vnitra ČR. [online]. [cit. 2006-01-22]. Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz>>
- Cihlář, F. *Pomístní, traťová jména obce Vysoký Chlumeč.* Rukopis. Nedatováno.
- Cuřín, F.: *Kapitoly z dějin českých nářečí a místních i pomístních jmen.* Praha: UK, 1970.
- Cuřín, F. *Studie z historické dialektologie a toponomastiky Čech.* Praha: UK, 1969.
- David, P. – Soukup V. *888 hradů, zámků, tvrzí České republiky.* Praha: Kartografie, 2002.
- Habart, Č. *Sedlčansko, Sedlecko a Voticko. IV. díl.* Sedlčany: AlfaPrint, 1995.
- Harvalík, M. Ke konkurenčním vztahům v českém anoikonymickém systému (na příkladech dvou anoikonymických strukturních modelů). In: *Onomastické práce*, sv. 4. Praha: Academia, 2000.
- Harvalík, M. *Synchronní a diachronní aspekty české onymie.* Praha: Academia, 2004.
- Hrady a zámky. Čechy, Morava, Slezsko.* Olomouc: Naklad. Petr Dvořáček, 2001.
- Jančák, P. Některé místní znaky v středočeských nářečích. *NŘ* 45, 1962, s. 151-162.
- Kareš, B. *Pomístné názvy na Sedlčansku.* Rukopis. Nedatováno.
- Knappová, M. *Jak se bude vaše dítě jmenovat?* Praha: Academia, 1996.
- Knappová, M. Osobní jména v pomístních jménech v Čechách. In: *Pomístní jména v Čechách.* Praha: Academia, 1995, s. 202-216.
- Kocourek, J. *Střední Čechy. Obrazový vlastivědný průvodce.* Praha: Freytag|Bernát, 2001.
- Kotík, A. *Naše příjmení.* Praha: 1897.

- Kott, F. Š. *Česko-německý slovník zvláště grammaticko-fraseologický I-VII*. Praha: 1878-1893.
- Krško, J. Mikrosociálne toponymá. In: *13. slovenská onomastická konferencia Modra – Piesok 2.-4. októbra 1997. Zborník materiálov*. Bratislava: FF Univerzity Komenského, 1998, s. 115-119.
- Krško, J. Výskum mikrosociálnych toponým. In: *Propria v systéme mluvnickém a slovotvorném. Sborník příspěvků z mezinárodní konference „Onomastika a škola“ konané v Brně ve dnech 10. - 11. 2. 1998*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 89-93.
- Kuthan, J. *Staletí pod hradními okny*. Praha: MAROLI, 2002.
- Ložek, V. et al. *Střední Čechy. Příroda, člověk, krajina*. Praha: Dokořán, 2003.
- Machek, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Academia, 1968.
- Malenínská, J. K zaniklým apelativům v toponymii Čech. In: *Pomístní jména v Čechách*. Praha: Academia, 1995, s. 169-201.
- Matúšová, J. Hláskosloví pomístních jmen. In: *Pomístní jména v Čechách*. Praha: Academia, 1995, s. 81-142.
- Matúšová, J. Tvarosloví pomístních jmen. In: *Pomístní jména v Čechách*. Praha: Academia, 1995, s. 143-168.
- Městský úřad Sedlčany*. 11.6.2006. [online]. [cit. 2006-09-22]. Dostupné z: <<http://www.mu.sedlcany.cz>>
- Moldanová, D. *Naše příjmení*. Praha: MF, 1983.
- Nejedlý, P. K výkladu pomístního jména Vastržej. *AO* 34, 1995, s. 155-156.
- Olivová-Nezbedová, L. Apelativum alej v pomístních jménech v Čechách, *NŘ* 81, 1998, s. 165-166.
- Olivová-Nezbedová, L. Lidská spravedlnost zachycená pomístními jmény v Čechách. In: *Onomastické práce IV*. Praha. ÚJČ AV ČR 2000, s. 355-388.
- Olivová-Nezbedová, L. Pomístní jména v Čechách, jejich obecná charakteristika a jejich význam pro vědní obory. In: *Pomístní jména v Čechách*. Praha: Academia, 1995, s. 15-34.
- Olivová-Nezbedová, L. Pomístní jména v Čechách vzniklá ze jmen vlastních odvozováním příponami. In: *Pomístní jména v Čechách*. Praha: Academia, 1995, s. 52-80.
- Olivová-Nezbedová, L. Soupis pomístních jmen na území Čech v letech 1963-1980. In: *Pomístní jména v Čechách*. Praha: Academia 1995, s. 35-51.
- Olivová-Nezbedová, L. Výklad pomístních jmen Vastržeje, Vostřejže apod. *OZ* 34-35, 1993-

1994, s. 86-95.

Olivová-Nezbedová, L. et al. *Pomístní jména v Čechách. O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest*. Praha: Academia, 1995.

Ottův slovník naučný I-XXVIII. Praha: J. Otto, 1888-1909.

Pleskalová, J. *Tvoření pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku*. Jinočany: H&H, 1992.

Pravidla českého pravopisu. Praha: Academia, 1993.

Profous, A. *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny I-IV*. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1954-1957.

Příruční slovník jazyka českého I-VIII. Praha: Státní nakladatelství, 1935-1957.

Sedláček, A. *Hrady, zámky a tvrze království Českého XV*. Praha: Argo, 1998.

Siebenschlein, H. et al. *Česko-německý slovník I-II*. Praha: SPN, 1964.

Slovník pomístních jmen v Čechách I. Praha: Academia, 2005.

Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. Praha: Academia, 1994.

Slovník spisovného jazyka českého I-IV. Praha: Academia, 1960-1971.

Statistický lexikon obcí v zemi České. Praha: Orbis, 1934.

Svoboda, J. – Šmilauer, V. – Olivová-Nezbedová, L. – Oliva, K. – Witkowski, T. *Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky*. ZMK 14, 1973, s. 9-280.

Šmilauer, V. *Třídění pomístních jmen*. ZMK 13, 1972, s. 171-204.

Šrámek, R. *Pomístní jména typu „Za lesem, Na nivě“*. ZMK 21, 1980, s. 638-650.

Teyssler – Kotyška. *Technický slovník naučný XIII*. Praha: Borský a Šulc, 1937.

Turistický lexikon A – Z (Čechy, Morava, Slezsko). Praha: Olympia, 2001.

Vysoký Chlumec. Oficiální internetové stránky obce. [online]. [cit. 2005-09-20]. Dostupné z: <<http://www.vysoky-chlumec.cz>>

Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny. Praha: Academia, 1987.

Zeměpisný lexikon České socialistické republiky. Vodní toky a nádrže. Praha: Academia, 1984.

PŘÍLOHA

Tabulky

Mapová příloha

Tabulka č. 1 – Frekvence lexikálních jednotek obsažených v PJ ve zkoumané oblasti vzhledem k výrazům obsaženým v PJ z území celých Čech (viz kap. 3.3.3)

Počet dokladů v PJ v Čechách	Počet lex. jednotek	Procenta
Pouze ve zkoumané oblasti	36	15 %
Do 10	27	11 %
11 – 100	56	23 %
101 – 1000	82	35 %
Nad 1000	38	16 %
Celkem	239	100 %

Tabulka č. 2 – Objekty pojmenované PJ (viz kap. 3.3.4)

Druh objektu		Počet		Procenta
Pozemková jména	Pole	135	277	74 %
	Louky	49		
	Lesní pozemky	34		
	Pastviny	9		
	Hony	11		
	Zahrady	2		
	Ostatní pozemky	31		
Hydronyma	Rybníky	13	16	4 %
	Potoky	2		
	Studny	1		
Hodonyma	Ulice	4	15	4 %
	Cesty, pěšiny	9		
	Rozcestí	2		
Oronyma	Kopce	7	8	2 %
	Údolí	1		
Místní části	Hostince	4	17	5 %
	Myslivny	1		
	Části obce	4		
	Ostatní	8		
Jiné objekty	Kaple	1	3	1 %
	Křížek	1		
	Býv. lom	1		
Poloha		9		2 %
Neuveden		28		8 %
Celkem		373		100 %

Tabulka č. 3 – Frekvence předložkových a bezpředložkových PJ (viz kap. 3.6.1)

Typ PJ		Počet		Procenta
Bezpředložková PJ		65		17 %
Předložková PJ	<i>U</i>	80	308	83 %
	<i>Na</i>	113		
	<i>Pod</i>	31		
	<i>V(e)</i>	52		
	<i>Za</i>	23		
	<i>Nad</i>	9		
Celkem		373		100 %

Tabulka č. 4 – Frekvence jednotlivých vztahových modelů (viz kap. 3.7)

Vztahový model		Počet PJ		Procenta
A (poloha, umístění objektu v terénu)	<u>A</u>	2	208	65 %
	<u>AB</u>	5		
	<u>A+A</u>	37		
	<u>A+B</u>	96		
	<u>A+C</u>	33		
	<u>A+D</u>	18		
	<u>A+A</u>	2		
	<u>A+A+B</u>	6		
	<u>A+C+B</u>	2		
	<u>A+C+D</u>	2		
	<u>A+D+B</u>	2		
	<u>A+D+C</u>	1		
	<u>(A+B)+(A+A)</u>	2		
	B (vyjádření druhu objektu)	<u>B</u>		
<u>A+B</u>		16		
<u>C+B</u>		6		
<u>D+B</u>		9		
<u>B+(A+A)</u>		1		
<u>D+C+B</u>		1		
<u>A+C+B</u>		1		
C (charakteristika objektu na základě jeho vlastností)	<u>C₁</u>	15	29	10 %
	<u>C₂</u>	6		
	<u>C₁+C₁</u>	2		
	<u>D+C₁</u>	1		
	<u>C₁+A</u>	1		
	<u>C₁+(A+B)</u>	3		
	<u>C₁+(C+D)</u>	1		
D (posesivita a jiný vztah k osobě)	<u>D</u>	16	16	5 %
Celkem		318		100 %

Heslové slovo

HRB

Heslové slovo

HŘIB

Heslové slovo

SKALÍ

Heslové slovo

ŠIBERNÝ

Heslové slovo

TOUŇ

Heslové slovo

VASTRŽEJE

